

Hanna Viuhko

**OIKEUDENMUKAISUUS JA TEHOKKUUS
KANSAINVÄLISESSÄ ILMASTOREGIIMISSÄ**

retorinen analyysi regiimin toimijoiden vuoden 2012 jälkeistä
ilmastosopimusta koskevasta argumentaatiosta

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2008

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

VIUHKO, HANNA: Oikeudenmukaisuus ja tehokkuus kansainvälisessä ilmastoregiimissä: retorinen analyysi regiimin toimijoiden vuoden 2012 jälkeistä ilmastopimusta koskevasta argumentaatiosta

Pro gradu -tutkielma, 128 s.

Kansainvälinen politiikka

Lokakuu 2008

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on kansainvälisen ilmastoregiimin oikeudenmukaisuus ja tehokkuus. Tehokkuudella tarkoitan sitä, missä määrin regiimi onnistuu saavuttamaan sille Ilmastonmuutosta koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksessa (jatkossa yleissopimus) asetetun tavoitteen estää ilmastojärjestelmään kohdistuva vaarallinen häiriö. Oikeudenmukaisuudella puolestaan viitataan siihen, kuinka ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen voitaisiin saada aikaan tavalla, joka olisi yleissopimuksen sisältämien oikeudenmukaisuusperiaatteiden mukainen. Varsinainen tutkimuskysymys tässä tutkielmassa on se, kuinka tavoitteet regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta olisi mahdollista yhdistää vuoden 2012 jälkeisessä yleissopimusta toteuttavassa ilmastopimuksessa. Yleissopimuksen perusteella oletan, että etenkin oikeudenmukaisuuden tavoittelusta on muodostunut normi, regiimin toimintaa ohjaava käyttäytymismalli. Teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle muodostaa kansainvälisten regiimien teoria.

Keskityn tutkimuksessa regiimin toimijoiden eli yleissopimuksen sopimuspuolien oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaan argumentaatioon, jonka tutkimusmenetelmänä käytän Chaïm Perelmanin uutta retoriikkaa sekä George Myersonin ja Yvonne Rydinin tutkimusta ympäristön kielestä. Aineistona käytän seuraavien toimijoiden regiimin konferensseissa vuosina 2007–2008 antamia lausuntoja: Ryhmä 77 ja Kiina, Euroopan unioni, Yhdysvallat, Venäjän federaatio, Saudi-Arabia sekä Pienten saarivaltioiden liitto. Uuden retoriikan menetelmällä analysoin aineistosta sitä, millä tavalla regiimin toimijat argumentoivat oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Tätä argumentaatiota suhteutan oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta muodostamiini tavoitearvoihin, joiden yleissopimuksen perusteella tulisi ohjata regiimin toimintaa.

Toimijoiden argumentaatio osoittaa, että kaikki toimijat jakavat yleissopimukseen pohjautuvat tavoitteet 'oikeudenmukaisesta' ja 'tehokkaasta' ilmastoregiimistä. Erityisesti oikeudenmukaisuuden tavoittelusta on muodostunut normiksi tulkittava vakiintunut käyttäytymismalli. Toimijoiden käsitykset oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden sisällöstä poikkeavat kuitenkin toisistaan merkittävällä tavalla, ja ovat kokonaisuudessaan varsin kaukana tavoitearvoista. Tutkimuksen keskeinen tulos on se, että tavoitteita oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta ei regiimin tämänhetkisessä tilanteessa voi yhdistää tavalla, joka olisi lähellä tavoitearvoja. Tämä johtuu erityisesti toimijoiden toisistaan poikkeavista näkemyksistä suhteessa päästövähennyksiä koskevaan vastuunjakoon. Ratkaisevaa oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden toteutumisen kannalta onkin se, missä määrin toimijoiden näitä tavoitteita koskevat käsitykset liikkuvat kohti tavoitearvoja vuoden 2012 jälkeistä ilmastopimusta koskevan neuvotteluprosessin aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
1.1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	1
1.2. TUTKIMUKSEN RAKENNE JA TAVOITTEET.....	3
2. KANSAINVÄLISTEN REGIIMIEN TEORIA.....	7
2.1. KANSAINVÄLISET REGIIMIT.....	7
2.2. REGIIMIEN TUTKIMUS.....	9
2.2.1. <i>Keskinäisriippuvuus ja kansainvälinen järjestäytyminen</i>	9
2.2.2. <i>Regiimianalyysin painopisteitä</i>	13
2.2.3. <i>Normien tuottaminen</i>	14
2.3. REGIIMITEORIOITA.....	15
2.3.1. <i>(Neo)realismi</i>	16
2.3.2. <i>Neoliberalismi</i>	17
2.3.3. <i>Kognitivismi</i>	18
2.4. HEIKKO KOGNITIVISMI.....	21
2.4.1. <i>Valtiot rationaalisina toimijoina</i>	22
2.4.2. <i>Toimijoiden intressien muodostuminen</i>	23
3. ILMASTONMUUTOS KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN AGENDALLA.....	26
3.1. ILMASTONMUUTOS GLOBAALINA YMPÄRISTÖONGELMANA.....	26
3.2. ILMASTOREGIIMIN MUODOSTUMINEN.....	29
3.3. REGIIMI OSANA KANSAINVÄLISEN ILMASTOPOLITIIKAN MONITASOISTA HALLINTAA.....	31
4. OIKEUDENMUKAISUUS JA TEHOKKUUS.....	33
4.1. NORMATIIVISET KYSYMYKSET KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TIETEENALALLA.....	34
4.2. OIKEUDENMUKAISUUSKYSYMYKSET ILMASTOREGIIMISSÄ.....	36
4.3. OIKEUDENMUKAISUUSPERIAATTEITA.....	40
4.3.1. <i>Yleisiä periaatteita</i>	40
4.3.2. <i>Ilmastopolitiikkaan sovellettuja periaatteita</i>	41
4.3.3. <i>Ilmastoregiimin oikeudenmukaisuuden määrittely</i>	44
4.4. ILMASTOREGIIMIN TEHOKKUUS.....	46
4.4.1. <i>Kansainvälisten regiimien tehokkuus</i>	46
4.4.2. <i>Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin rooli</i>	48
4.4.3. <i>Ilmastoregiimin tehokkuuden määrittely</i>	49
5. UUSI RETORIikka.....	52
5.1. RETORIikka TUTKIMUSMENETELMÄNÄ.....	52
5.2. RETORIIKAN TUTKIMUS KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TIETEENALALLA.....	54
5.3. PERELMANIN RETORINEN ARGUMENTAATIOTEORIA.....	55
5.3.1. <i>Argumentaation yleisölähtöisyys</i>	56
5.3.2. <i>Esisopimukset</i>	58
5.3.3. <i>Argumentaatiotekniikat</i>	60
5.4. RETORIikka KANSAINVÄLISESSÄ YMPÄRISTÖNHALLINNASSA.....	63
6. ANALYYSI OIKEUDENMUKAISUUDESTA JA TEHOKKUUDESTA KANSAINVÄLISESSÄ ILMASTOREGIIMISSÄ.....	65
6.1. AINEISTON TAUSTA.....	65
6.2. ARGUMENTAATION YLEISÖT.....	69
6.3. ARGUMENTAATION ESISOPIMUKSET.....	70

6.3.1. Ilmastonmuutos uhkana.....	70
6.3.2. Yksi, yhteinen planeetta.....	75
6.3.3. Talouskasvun ensisijaisuus ja usko teknologiseen edistykseen	78
6.3.4. Yhteinen mutta eriytynyt vastuu	79
6.4. ARGUMENTAATIOTEKNIIKAT	84
6.4.1. Dissosiatiiiviset argumentit: ”Päästövähennykset eivät uhkaa taloudellista kasvua” – ”Ilmastonmuutoksen torjuminen ei vaadi luopumista fossiilisista energianlähteistä”	84
6.4.2. Kvasiloogiset argumentit: ”Koska toimimme näin, olemme sitoutuneita ilmastonmuutoksen torjumiseen”	86
6.4.3. Todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit: ”Näin voimme torjua ilmastonmuutoksen” – ”Päästörajoitukset uhkaavat kehitystä”	90
6.4.4. Todellisuuden rakennetta luovat argumentit: ”Yhteinen tie taistelussa ilmastonmuutosta vastaan”	105
6.5. TOIMIJOIDEN KÄSITYKSET OIKEUDENMUKAISESTA JA TEHOKKAASTA REGIIMISTÄ.....	107
JOHTOPÄÄTÖKSET	110
LÄHDELUETTELO	

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Kansainvälisen ilmastoregiimin olennaisimpiin kysymyksiin kuuluvat sen edistämisen ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus ja tehokkuus, joihin tämä pro gradu -tutkielma keskittyy. Ilmastomuutosta koskevan laajemman tietoisuuden myötä nämä kysymykset ovat muodostuneet merkittäviksi teemoiksi myös kansainvälisen ilmastoregiimin välittömän toimintaympäristön ulkopuolella. Ilmastoregiimillä tarkoitan hallitustenvälistä kansainvälistä järjestäytymistä, joka on syntynyt reaktiona tieteellisiin tutkimustuloksiin ihmisen aiheuttamasta ilmastomuutoksesta ja ennusteisiin sen haitallisista vaikutuksista. Tämä järjestäytyminen on johtanut kansainvälisen ilmastopolitiikan tavoitteet ja periaatteet ilmaisevaan Ilmastomuutosta koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimukseen (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC, jatkossa yleissopimus¹), sekä näitä tavoitteita konkreettisesti toteuttamaan pyrkivään Ilmastomuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen Kioton pöytäkirjaan (Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, jatkossa Kioton pöytäkirja). Kioton pöytäkirjassa on ensi kertaa päätetty teollistuneita maita koskevista, oikeudellisesti sitovista kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteista. Ilmastoregiimin perimmäisenä tavoitteena on yleissopimuksen 2 artiklan mukaan ”saada aikaan kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiintuminen ilmakehässä sellaiselle tasolle, ettei ihmisten toiminnasta aiheudu vaarallista häiriötä ilmastojärjestelmälle”².

Kansainväliset regiimit ovat muodostuneet merkittäväksi tutkimuskohteeksi kansainvälisen politiikan tieteenalalla 1970-luvulta lähtien. Regiimien ja niihin kohdistuvan tutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää kansainvälisen politiikan toimijoiden lisääntyntä ja edelleen lisääntyvää globaalia keskinäisriippuvuutta, jonka tunnistaminen on johtanut kansainvälistä järjestäytymistä koskevan tutkimuksen laajenemiseen siten, että sen tutkimusalaan kuuluu muodollisten kansainvälisten järjestöjen lisäksi myös regiimien kaltaisia kansainvälisiä tai transnationaalisia hallintajärjestelmiä. Regiimien muodostaminen onkin vahvasti yhteydessä pyrkimykseen hallita globaalin keskinäisriippuvuuden esiin tuomia ongelmia.³ Regiimien tutkimus

¹ Yleissopimuksella viitataan jatkossa Ilmastomuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen sopimustekstiin, lyhennettä UNFCCC puolestaan käytän synonyymina kansainväliselle ilmastoregiimille eli yleissopimukseen perustuvalla järjestäytymisellä. Aineiston englanninkielisissä lausunnoissa ja muissa lähteissä kansainvälisestä ilmastoregiimistä käytetään niin ikään lyhennettä UNFCCC, yleissopimuksesta puolestaan termiä ”Convention”.

² Yleissopimus (SopS 61/1994), 2 artikla.

³ Ks. Simmons – Martin 2002, 193–194.

on näin ollen nähtävä osana laajempaa kansainvälisen järjestäytymisen tai vaihtoehtoisesti globaalin hallinnan kontekstia. Ongelmalähtöisiä kansainväliset regiimit ovat kahdessakin merkityksessä, sillä niiden avulla pyritään yhtäältä ratkaisemaan tiettyä ongelmaksi tunnistettua kysymystä ja toisaalta sitä koskevia kansainvälisen yhteistyön ongelmia⁴. Tämä koskee erityisesti kansainvälisen ilmastoregiimin kaltaisia ympäristöregiimejä, joiden muodostamisen perustana on usein globaali ympäristöongelma, jota mikään regiimin toimijoista ei voi ratkaista yksin⁵. Ympäristöregiimien tutkimus kansainvälisen politiikan tieteenalalla ei toistaiseksi ole laaja-alaista, tai erityisesti kansainvälistä ilmastoregiimiä painottavaa. Tästä huolimatta on mahdollista, että ilmastonmuutoksen ja sen torjunnan nousu kansainvälisen politiikan toimijoiden agendalle ilmenee lähivuosina myös kansainvälisen politiikan tieteenalalla sekä tutkimuksen määrässä että sen moniulotteisuudessa.

Oma kiinnostukseni kansainvälistä ympäristönhallintaa ja kansainvälistä ilmastoregiimiä kohtaan on vahvistunut opintojeni aikana erityisesti suorittaessani opintoihin sisältyvää neljän kuukauden harjoittelua Yhdistyneiden kansakuntien (YK) sihteeristössä New Yorkissa, jossa työskentelin YK:n pääsihteerin ilmastotiimissä (Secretary-General's Climate Change Team). Ilmastotiimin pääasiallisena tehtävänä oli järjestää YK:n päämajassa 24. syyskuuta 2007 pidetty korkean tason ilmastotapahtuma (High-Level Event on Climate Change, HLE), jonka puheenvuorot myös muodostavat osan tämän tutkielman aineistoa. Oman pro gradu -projektini aikana olenkin saanut seurata lähempää ja kauempaa sitä prosessia, jonka edetessä ilmastonmuutos on noussut yhä korkeammalle kansainvälisen politiikan eri toimijoiden agendalla. Huolimatta siitä, että ilmastonmuutosta pidetään nyt, pitkän prosessin jälkeen, lähes poikkeuksetta yhtenä merkittävimmistä ongelmista, joihin kansainvälisen yhteisön tulisi puuttua, ei ongelmaan toistaiseksi ole poliittisella tasolla vastattu sellaisella tavalla, jota ilmastonmuutosta koskevan luonnontieteellisen tiedon voidaan katsoa edellyttävän. Regiimin olemassaolo ja toiminta ovat kuitenkin kiistatta olleet osa sitä kehitystä, jonka kautta kansainvälistä ilmastopolitiikkaa koskevat neuvottelut ovat edistyneet tämänhetkiseen dynaamiseen vaiheeseensa. Juuri tämä kehitys sekä regiimin puitteissa parhaillaan käytävien vuoden 2012 jälkeistä ilmastopoliittista koskevien neuvottelujen ratkaiseva merkitys suhteessa siihen, kuinka ilmastonmuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia voidaan hillitä globaalilla tasolla, tekevät kansainvälisestä ilmastoregiimistä tärkeän ja kiehtovan tutkimuskohteen myös kansainvälisen politiikan tieteenalalla.

⁴ Vrt. Simmons – Martin 2002, 195–196; Young 1999a, 6.

⁵ Vrt. Mayer et al. 1993, 395.

1.2. Tutkimuksen rakenne ja tavoitteet

Tämän tutkimuksen keskiössä olevat oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden käsitteet pohjautuvat regiimin poliittisena perustana olevaan yleissopimukseen. Tehokkuudella viittaankin tässä yhteydessä siihen, missä määrin regiimi onnistuu saavuttamaan sille yleissopimuksessa asetetun tavoitteen estää ilmastojärjestelmään kohdistuva vaarallinen häiriö. Regiimin oikeudenmukaisuutta analysoitaessa keskeisiä kysymyksiä ovat puolestaan tehokkuuden saavuttamiseksi tarvittavien päästövähennyksien sekä ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten vaikutusten jakaminen globaalissa mittakaavassa sellaisella tavalla, joka olisi yleissopimuksen sisältämien oikeudenmukaisuutta koskevien periaatteiden mukainen. Päästövähennyksien ja vaikutusten jakamisella viitataan tässä tutkimuksessa etupäässä yleissopimuksen sopimuspuolten, 192 valtion, väliseen jakoon.

Varsinainen tutkimuskysymys tässä tutkielmassa on se, kuinka kansainvälisessä ilmastoregiimissä olisi mahdollista yhdistää tavoitteet regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Tutkin toisin sanoen sitä, kuinka oikeudenmukainen ilmastoregiimi olisi mahdollinen siten, ettei regiimin päätavoite – ilmastojärjestelmään kohdistuvan vaarallisen häiriön estäminen – vaarannu. Oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevat kysymykset ovat erityisen keskeisiä kansainvälisen ilmastoregiimin tämänhetkisessä vuoden 2009 loppuun ulottuvassa neuvotteluprosessissa, jonka on määrä saada aikaan uusi maailmanlaajuinen ilmastopimus Kioton pöytäkirjan vuoden 2012 lopussa päättyvää tavoitekautta seuraavalle ajalle. Neuvoteltavan sopimuksen tarkoituksena on toteuttaa ilmastoregiimille yleissopimuksessa asetettuja tavoitteita tavalla, joka mahdollistaisi yleissopimuksen ”täyden, tehokkaan ja jatkuvan toimeenpanon”⁶⁶. Regiimin tämänhetkisessä tilanteessa mahdollisuudet yhdistää tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta liittyvät näin ollen tiiviisti vuoden 2012 jälkeiseen ilmastopimukseen ja sitä koskeviin neuvotteluihin. Tämän vuoksi keskityn tässä tutkimuksessa erityisesti siihen, kuinka tavoitteet regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta olisi mahdollista yhdistää parhaillaan neuvoteltavassa yleissopimuksen tavoitteita toteuttavassa ilmastopimuksessa.

Teoreettisen viitekehyksen analyysille ilmastoregiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta muodostaa tässä tutkimuksessa kansainvälisten regiimien teoria, jonka keskeisimmät, kansainvälisen politiikan yleisiin teoreettisiin koulukuntiin perustuvat lähestymistavat ovat realismi, neoliberalismi sekä sosiaaliseen konstruktivismiin pohjautuva kognitivismi. Oman tutkimukseni

⁶⁶ ”[F]ull, effective, and sustained implementation of the Convention”. UNFCCC, Bali Action Plan, 1.

teoreettinen näkökulma on neoliberalistista ja kognitivistista regiimateoriaa yhdistävä 'heikko kognitivismi', jossa korostetaan yhtäältä valtioiden ominaisuuksia rationaalisina toimijoina, ja toisaalta sitä, etteivät valtioiden intressit ole etukäteen määriteltyjä tai pysyviä⁷. Regiimateorian keskeisenä lähtökohtana on regiimien normatiivinen perusta: regiimien katsotaan tuottavan toimintansa kautta normeja, jotka puolestaan voivat muokata osapuolten käyttäytymistä regiimin kattamalla aihealueella⁸.

Oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden yhdistämisen mahdollisuuksien kannalta erityisen keskeistä on se, kuinka regiimin toimijat eli yleissopimuksen sopimuspuolet määrittelevät tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Tämä määrittely tapahtuu pitkälti kielen käytön keinoin ja saa siten muotonsa toimijoiden argumentaatiossa. Näiden lähtökohtien vuoksi keskityn tässä tutkimuksessa regiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaan argumentaatioon. Argumentaation pääasialliseksi tutkimusmenetelmäksi olen valinnut uuden retoriikan, erityisesti Chaïm Perelmanin retorisen argumentaatioteorian, jossa analyysin keskiössä ovat ne kielen käytön tavat, joiden avulla puhuja pyrkii hankkimaan yleisön hyväksynnän esittämilleen väitteille⁹. Retoriikan merkitys vakuuttamisen ja suostuttelun lähteenä korostuu etenkin oikeudenmukaisuuden kaltaisissa arvosidonnaisissa kysymyksissä, joihin on mahdollista vastata usealla eri tavalla, ja joihin on sen vuoksi mahdollista vaikuttaa erityisesti argumentaation keinoin¹⁰.

Perelmanin argumentaatioteorian lisäksi analysoin toimijoiden argumentaatiota kansainväliselle ympäristönhallinnalle ominaisen retoriikan näkökulmasta, jonka osalta tutkimusmenetelmä perustuu George Myersonin ja Yvonne Rydinin tutkimukseen ympäristön kielestä. Retoriikan tutkimusmenetelmällä tarkoitukseni on analysoida aineistosta sitä, millä tavalla regiimin toimijat argumentoivat yhtäältä oikeudenmukaisuudesta ja toisaalta tehokkuudesta. Sen lisäksi, että tarkastelen sitä, miten toimijat argumentoivat, olen myös kiinnostunut siitä, minkä tekijöiden vuoksi kukin toimija argumentoi niin kuin se argumentoi. Tämän vuoksi otan analyysissäni huomioon myös toimijoiden merkittävimmät lähtökohdat, joiden oletan muodostavan osan niiden argumentaation perustaa.

⁷ Ks. Hasenclever et al. 1997, 5 ja 137.

⁸ Levy et al. 1995, 267.

⁹ Ks. Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 8–9.

¹⁰ Perelman 1996, 179–180.

Tutkimuksen pääaineistona käytän ilmastoregiimin toimijoiden puheenvuoroja UNFCCC:n järjestyksessään 13. osapuolikonferenssista, joka järjestettiin Balilla, Indonesiassa, 3.–15. joulukuuta 2007. Balin osapuolikonferenssin lisäksi käytän aineistona puheenvuoroja Bonnissa 2.–13. kesäkuuta 2008 järjestetyistä UNFCCC:n ilmastoneuvotteluista sekä Yhdistyneiden kansakuntien päämajassa New Yorkissa 24. syyskuuta 2007 järjestetystä korkean tason ilmastotapahtumasta. Keskityn aineistossa seuraavien toimijoiden lausuntoihin: Ryhmä 77 ja Kiina (Group of 77 and China, G77), Euroopan unioni (EU), Yhdysvallat, Venäjän federaatio, Saudi-Arabia sekä Pienten saarivaltioiden liitto (Alliance of Small Island States, AOSIS). Taustana juuri näiden toimijoiden valinnalle on se, että regiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevan argumentaation tulkinta suhteessa siihen, kuinka regiimissä olisi mahdollista yhdistää tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta, edellyttää näkemystäni mukaan mahdollisimman laajaa ja heterogeenistä toimijoiden joukkoa. Tämä koskee yhtäältä niiden energiantuotantoon ja energiataloudelliseen rakenteeseen liittyviä kysymyksiä sekä toisaalta niiden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen tasoa ja lisäksi sitä, missä määrin niiden arvioidaan altistuvan ilmastonmuutoksen aiheuttamille haitallisille vaikutuksille. Palaan toimijoiden valintaperusteisiin tarkemmin luvussa 6.1., jossa käsitelen tutkimuksen aineiston taustaa. Toimijoiden puheenvuorojen lisäksi tutkimuksen primääriaineisto muodostuu regiimin poliittisena perustana olevasta yleissopimuksesta, ilmastonmuutosta koskevan luonnontieteellisen tiedon kokoamisesta vastaavan Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) vuonna 2007 julkaisemasta neljännestä arviointiraportista sekä aineistoon kuuluvien konferenssien tärkeimmistä virallisista dokumenteista.

Voidakseni suhteuttaa toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaa argumentaatiota yleissopimuksessa ilmaistuun regiimin tavoitteeseen sekä sopimuksen sisältämiin oikeudenmukaisuutta koskeviin periaatteisiin, muodostan luvuissa 4.3. ja 4.4. regiimin oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden käsitteille tavoitearvot, joiden yleissopimuksen perusteella tulisi ohjata regiimin toimintaa. Erityisesti tavoitteelle regiimin oikeudenmukaisuudesta on yleissopimuksessa luotu vankka perusta, jonka keskiössä ovat sopimuspuolten ilmastonmuutoksen alkuperään sekä sen haitallisiin vaikutuksiin pohjautuvat oikeudet ja velvollisuudet. Tämän vuoksi oletankin, että oikeudenmukaisuuden tavoittelusta regiimissä ja sen edistämässä ilmastopolitiikassa on muodostunut normi, regiimin toimintaa tietyssä määrin ohjaava käyttäytymismalli. Toimijoiden argumentaatioon keskittyvässä analyysissä tarkoitukseni on näin ollen tarkastella toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevia käsityksiä, tavoitearvojen avulla puolestaan tarkastella näitä käsityksiä suhteessa yleissopimuksessa ilmaistuihin periaatteisiin ja tavoitteisiin

siitä, millaiseen oikeudenmukaisuuteen ja tehokkuuteen regiimissä tulisi pyrkiä. Näin menettelemällä tarkoitukseni on lopulta tehdä toimijoiden argumentaatioon perustuvia johtopäätöksiä siitä, millainen regiimi olisi sen tämänhetkisessä tilanteessa mahdollinen siten, että siinä yhdistyisivät sekä oikeudenmukaisuus että tehokkuus.

2. Kansainvälisten regiimien teoria

2.1. Kansainväliset regiimit

Stephen D. Krasner määrittelee regiimit ”kokoelmiksi implisiittisiä tai eksplisiittisiä periaatteita, normeja, sääntöjä ja päätöksentekomenettelyjä, joihin toimijoiden odotukset kohdistuvat tietyllä kansainvälisten suhteiden osa-alueella”¹¹. Toimijoiden odotuksien kohdistumisella tarkoitetaan sitä, että regiimin periaatteet, normit, säännöt ja päätöksentekomenettelyt muodostavat tietynlaisia toimintamalleja, joita kohti osapuolten omat, toisistaan eriävät odotukset kyseisistä asioista liikkuvat¹². Kokoelman muodostavista elementeistä periaatteiden ja normien katsotaan muodostavan regiimien normatiivisen kehyksen, säännöt ja päätöksentekomenettelyt puolestaan säätelevät tarkempia vaatimuksia¹³. Krasnerin määritelmää on usein kritisoitu epätarkkuudesta, mutta sitä voidaan edelleen pitää tunnetuimpana ja laajimmin hyväksyttynä määritelmänä regiimeille¹⁴. Tähän viittaa myös Simmons ja Martinin huomio siitä, että kritiikistä huolimatta eri yritykset kehittää regiimikäsitteen määritelmää ovat eronneet Krasnerin määritelmästä vain marginaalisesti¹⁵.

Kirjoittajien Mayer et al. mukaan regiimianalyysin tehtävänä on tutkia, kuinka globaalin hallinnan avulla on mahdollista välttää kaikkien toimijoiden kannalta epäedullisia lopputuloksia kansainvälisissä suhteissa¹⁶. Globaalin hallinnan käsitteellä viitataan tässä yhteydessä yksilöiden sekä julkisten ja yksityisten instituutioiden välisten vuorovaikutusten koordinointiin – kansainväliseen järjestäytymiseen - johon voidaan pyrkiä esimerkiksi regiimin kaltaisten instituutioiden avulla¹⁷. Kansainvälisiä regiimejä voidaan näin ollen pitää yhtenä globaalin hallinnan muotona tai vaihtoehtoisesti keinona, jolla vastata lisääntyvään globaalin hallinnan tarpeeseen. Regiimejä muodostetaan useimmiten keskinäisriippuvuuden leimaamissa tilanteissa, joissa toimijat ovat yhtä mieltä siitä, että mikäli kukin niistä seuraisi omaa, itselleen ainakin lyhyellä

¹¹ ”[Regimes can be defined as] sets of implicit or explicit principles, norms, rules and procedures around which actors’ expectations converge in a given area of international relations.” Krasner 1983, 2.

¹² Ks. Brown 2005, 130.

¹³ Esim. Simmons – Martin 2002, 193.

¹⁴ Brown 2005, 129.

¹⁵ Simmons – Martin 2002, 193.

¹⁶ Mayer et al. 1993, 391.

¹⁷ Esimerkiksi YK:n muodostaman Globaalia hallinnan komission (Commission on Global Governance) määritelmän mukaan (globaali) hallinta on ”niiden tapojen kokonaisuus, joilla yksilöt sekä julkiset ja yksityiset instituutiot hoitavat ja hallinnoivat yhteisiä asioitaan. Se on jatkuva prosessi, jonka kautta on mahdollista sovittaa yhteen vastakkaisia tai toisistaan eriäviä intressejä ja muodostaa yhteistyötä.” Engl. "Governance is the sum of the many ways individuals and institutions, public and private, manage their common affairs. It is a continuing process through which conflicting or diverse interests may be accommodated and co-operative action may be taken." Commission on Global Governance 1995, 2.

aikavälillä rationaalisinta strategiaansa, olisi tulos lopulta kaikkien toimijoiden kannalta epäedullinen. Tällaisissa tilanteissa kaikille osapuolille edullisin tapa toimia tietyllä aihealueella voi valtioiden itsenäisen toiminnan sijaan olla regiimin puitteissa tapahtuva yhteistyö.¹⁸

Regiimien toimintaan osallistuu yhä enemmän ei-valtiollisia toimijoita kuten kansainvälisiä kansalaisjärjestöjä, mutta myös voittoa tavoittelevia tahoja kuten eri teollisuudenalojen ryhmittymiä. Tästä huolimatta päätöksenteko kansainvälisissä regiimeissä on edelleen hyvin valtiokeskeistä. Selvimmin tämä näkyy siinä, että regiimien virallisina jäseninä voi useimmiten olla ainoastaan valtioita.¹⁹ Rakenteeltaan regiimit on nähtävä horisontaalisina, ei-hierarkkisin järjestelminä, sillä niiden toiminta perustuu ennen kaikkea regiimiin osallistuvien valtioiden keskinäiseen neuvotteluun ja vapaaehtoiseen itsesääteelyyn²⁰. Ei-valtiollisille toimijoille jää useimmissa regiimeissä lähinnä tarkkailijan rooli, minkä vuoksi ne eivät voi toimia esimerkiksi kansainvälisen ilmastoregiimin puitteissa tehtyjen sopimusten osapuolina tai osallistua varsinaiseen päätöksentekoon. Olav Schram Stokken mukaan ei-valtiollisilla toimijoilla voi tästä huolimatta olla suurtakin merkitystä niin regiimin muodostamisen, kuin myös sen päätöksenteon kannalta. Tärkeänä vaikutusmahdollisuutena ei-valtiollisille toimijoille Stokke näkee transnationaaliset verkostot, joiden avulla esimerkiksi kansainväliset kansalaisjärjestöt voivat tulla esiin rooliaan asiantuntijana.²¹

Regiimien lähtökohtana on normatiivinen intressi yhteistyön kaikille osapuolille tuottamiin etuihin. Juuri regiimeihin sisältyvä normatiivinen elementti on Kratochwilin ja Ruggien mukaan tekijä, joka erottaa regiimit useista muista kansainvälisen järjestäytymisen ilmiöistä, kuten strategiseen vuorovaikutukseen pohjautuvasta järjestäytymisestä²². Erotuksena kansainvälisiin järjestöihin ja muihin kansainvälisen järjestäytymisen muotoihin regiimi on Oran R. Youngin mukaan hallintajärjestelmä, joka käsittelee rajattua määrää aihealueita, usein – kuten kansainvälisen ilmastoregiimin kohdalla – ainoastaan yhtä. Hallintajärjestelmän, joihin regiimi siis kuuluu, Young puolestaan määrittelee instituutioksi, joka keskittyy tietyn mukana olevia toimijoita yhteisesti koskevan asian kollektiiviseen päätöksentekoon.²³ Regiimien puitteissa tapahtuva toiminta onkin pitkälti ongelmälähtöistä, sillä regiimien avulla pyritään lähes poikkeuksetta hallitsemaan tiettyä

¹⁸ Ks. Haas, Ernst B. 1983, 27.

¹⁹ Young 1997a, 6.

²⁰ Ibid.

²¹ Stokke 1997, 59.

²² Kratochwil - Ruggie 1986, 767.

²³ Young 1994, 26.

ongelmaa²⁴. Regiimien muodostuminen liittyy näin ollen tiiviisti prosessiin, jossa esimerkiksi tietty ympäristössä tapahtuva muutos määritellään ongelmaksi. Palaan regiimien ongelmalähtöisyyteen luvussa 3.2., jossa käsittelen poliittista prosessia, jonka seurauksena ilmastonmuutos on tullut osaksi kansainvälisen politiikan agendaa.

2.2. Regiimien tutkimus

2.2.1. Keskinäisriippuvuus ja kansainvälinen järjestäytyminen

Kiinnostus regiimien tutkimukseen syntyi 1970-luvulla tilanteessa, jossa kasvava globaali keskinäisriippuvuus loi uusia kansainvälisen järjestäytymisen muotoja, joiden selittäminen realismiin lähtökohdista kävi yhä vaikeammaksi²⁵. Regiimianalyysin perustana pidetäänkin keskinäisriippuvuuden tutkimusta, jota käsittelevää kirjallisuutta on kansainvälisen politiikan tieteenalalla julkaistu kahdessa aallossa, 1920- ja 1970-luvulla²⁶. Etenkin keskinäisriippuvuuden myöhempi diskurssi vaikutti merkittävästi näkemykseen siitä, että yhteiskunnat ovat yhä enenevässä määrin linkittyneitä toisiinsa. Merkittävä tekijä taloudellisen keskinäisriippuvuuden esiinnousun taustalla oli öljykriisi, ja linkittyneisyyden katsottiinkin koskevan yhteiskuntien eri tasoja etenkin suhteessa kansainvälisen politiikan taloudelliseen ulottuvuuteen. Tässä vaiheessa keskinäisriippuvuudella ei siten vielä viitattu globaalin ympäristön haavoittuvuuteen liittyvään keskinäisriippuvuuteen, vaan lähinnä taloudellisiin tekijöihin.²⁷ Tämä tulee esiin myös regiimejä koskevan tutkimuksen painopisteissä, joita käsittelen luvussa 2.2.2.

Kansainvälisen järjestäytymisen tutkimus keskittyi toisen maailmansodan jälkeisistä vuosista aina 1970-luvulle asti lähes yksinomaan muodollisiin kansainvälisiin järjestöihin, etupäässä Yhdistyneisiin kansakuntiin. Useat 1970-luvulla laajaa huomiota saaneet tapahtumakulut osoittivat kuitenkin monille kansainvälisen politiikan tutkijoille kansainvälisten järjestöjen ja niihin keskittyvän tutkimuksen riittämättömyyden. Kansainvälisten järjestöjen merkityksen kyseenalaistamisen taustalla oli Beth Simmons ja Lisa L. Martinin näkemyksen mukaan etenkin Vietnamin sota, jonka etenemiseen YK:n muodolliset julistukset ja päätöslauselmat eivät pystyneet vaikuttamaan, sekä Yhdysvaltojen unilateraali päätös irrottautua Kansainvälisen valuuttarahaston (International Monetary Fund, IMF) luomasta valuuttajärjestelmästä, joka oli kahden

²⁴ Young 1999a, 6.

²⁵ Haggard – Simmons 1987, 491.

²⁶ Ks. Zürn 2002, 235; Schmidt 2002, 13. Keskinäisriippuvuuden tutkimukseen on mahdollista liittää myös 1990-luvulta lähtien julkaistu globaalia hallintaa koskeva tutkimus.

²⁷ Ks. Vogler 1996, 5.

vuosikymmenen ajan taannut ennustettavissa olevat valuuttasuhteet.²⁸ Nämä kehitykset korostivat kansainvälisten järjestöjen puutteellisuutta, jonka ratkaisuna osa tutkijoista piti järjestöjen vahvistamista siten, että ne pystyisivät käsittelemään kasvavia toimijoiden keskinäisriippuvuuteen liittyviä ongelmia. Keskeisiksi katsottiin siten kollektiivisen toiminnan ongelmat, joita oli aiemmin analysoitu poliittisessa taloustieteessä, etenkin julkinen valinta -teoriasuuntaukseen (Engl. *public choice*) pohjautuvassa tutkimuksessa.²⁹ Juuri nämä tapahtumat ja teoreettiset vaikutteet nostivat esiin kansainvälisten regiimien tutkimuksen.

Kansainvälisen politiikan tieteenalan käsitteeksi ja analyysin kohteeksi kansainväliset regiimit ovat vakiintuneet etenkin Stephen D. Krasnerin ja John Gerald Ruggien tutkimuksen kautta³⁰. Ole Wæverin mukaan juuri Ruggie oli tieteenalan tutkijoista ensimmäisiä, joka kohdisti huomionsa kansainvälisten järjestöjen lisäksi kansainvälisen järjestäytymisen laajempaan kontekstiin³¹. Kansainvälisiin regiimeihin keskittynyt tutkimussuuntaus pyrkiin 1970- ja 1980-luvuilla teorioimaan kansainvälisestä hallinnasta sen laajemmassa yhteydessä siten, että se keskittyi muodollisten järjestöjen ja niiden toimijuuden sijaan sääntöihin ja ymmärryksiin, joiden katsottiin vaikuttavan toimijoiden kansainväliseen käyttäytymiseen tietyllä aihealueella³².

Simmons ja Martin arvioivat, että regiimien tutkimus on osallistunut merkittäväällä tavalla kansainvälisen järjestäytymisen tutkimukseen nimenomaan lisäämällä siihen kansainvälisten järjestöjen ja niiden teknisten aspektien rinnalle normit ja säännöt, joiden katsotaan ohjaavan valtioiden käyttäytymistä. Tämä on heidän mukaansa mahdollistanut yhtenäisemmän kehyksen muodostamisen kansainvälisen järjestäytymisen, ja siten niin muodollisten kuin epämuodollistenkin instituutioiden, tutkimukselle.³³ Simmons ja Martin esittävät kuitenkin, että regiimikäsitteen epätarkkuuden vuoksi kansainvälisen politiikan tutkijat ovat 1990-luvulta lähtien pyrkineet määrittelemään siihen asti regiimiksi kutsutun kansainvälisen järjestäytymisen muodon uudella tavalla, niin nimeltään kuin määritelmältään: käsitteen 'regiimi' on heidän näkemyksensä mukaan pitkälti korvannut käsite 'instituutio', jolla viitataan yleisimmin joukkoon sääntöjä, joiden avulla pyritään ohjaamaan kansainvälistä käyttäytymistä³⁴. Tällä menettelyllä on mahdollisesti pyritty jättämään taakse regiimien käsitteeseen vahvasti yhdistetty neoliberalistinen lähestymistapa ja

²⁸ Simmons – Martin 2002, 193.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ks. Vogler 2000, 21.

³¹ Wæver 1997, 176.

³² Simmons – Martin 2002, 193.

³³ Emt., 194.

³⁴ Simmons – Martin 2002, 194.

toisaalta korostettu normatiivisuus. Etenkin kansainvälisen ympäristönhallinnan tutkimuksessa tämänkaltaisia kansainvälisen järjestäytymisen muotoja nimitetään kuitenkin edelleen etupäässä regiimeiksi³⁵.

Regiimiteorian suosiota selittänevät etenkin sen tarjoamat ratkaisumahdollisuudet kollektiivisen toiminnan ongelmalle eli sille, kuinka rationalistisesta näkökulmasta oman edun tavoitteluun pyrkivät valtiot pystyvät kansainväliseen, itsesääteilyyn pohjautuvaan yhteistyöhön muiden valtioiden kanssa³⁶. Klassisen regiimianalyysin voi näin ollen nähdä osana jatkumoa kansainvälisen politiikan tieteenalan keskeiselle kysymykselle siitä, kuinka saada aikaan järjestystä ja hallintaa suvereenista kansallisvaltioista koostuvassa anarkisessa järjestelmässä³⁷. Hasenclever et al. esittävät tähän liittyen, että regiimien tarkoitus on nimenomaan siirtää tietty regiimin kattama aihealue pois suvereenien valtioiden omankädenoikeuteen kuuluvan käyttäytymisen piiristä³⁸. Tällaisen kansainvälisen järjestäytymisen kannattavuus valtioiden kannalta selitetään usein yhteistyön valtioille tuottamien funktionaalisten etujen avulla. Kansainvälisen järjestäytymisen selittämiseen nojaavan regiimiteorian keskeinen lähtökohta onkin se, että regiimejä muodostetaan ja ylläpidetään juuri niiden tuottamien funktionaalisten etujen vuoksi. Regiimiteoria pyrkii tarkentamaan tätä ajatusta tutkimalla sitä, millaisia yhteistyön perustana olevat funktionaaliset edut voivat olla. Lisäksi regiimiteorian avulla on tarkoitus määritellä olosuhteita, joissa omaan etuun tähtäävien valtioiden välinen yhteistyö, ja siten tietyn aihealueen säätelyyn pyrkivä sääntöjen ja instituutioiden muodostaminen, on mahdollista. Regiimiteorian mukaan yhteistyön ja siten regiimin muodostamisen mahdollisuus voi olla riippuvainen useista tekijöistä, kuten eri aihealueiden ja kysymysten linkittämisestä, toimijoiden lukumäärästä tai tiedon ja informaation roolista.³⁹

Regiimiteoriassa on pyritty selittämään ja ratkaisemaan kollektiiviseen toimintaan liittyviä ongelmia muun muassa tilanteissa, joissa toiminta kohdistuu ilmakehän kaltaiseen globaaliin yhteisölliseen hyödykkeeseen, jota ei voi omistaa tai jakaa osiin⁴⁰. Omistusoikeuksien jakamisen globaaleille yhteisöllisille hyödykkeille tekee vaikeaksi se, että kaikilla osapuolilla on houkutus hyödykkeen liikakäyttöön⁴¹. Thomas Hardin on viitannut tähän ongelmaan teoriallaan yhteisöllisten hyödykkeiden tragediasta (engl. *tragedy of the commons*), jossa hän käyttää laajamittaisempien

³⁵ Ks. esim. Chasek et al. 2006.

³⁶ Brown 2005, 129.

³⁷ Ks. Vogler 1996, 6.

³⁸ Hasenclever et al. 2000, 3.

³⁹ Ks. Hurrell 1993, 56–57.

⁴⁰ Brown 2005, 131; Herne 2001, 8.

⁴¹ Esim. Haas, Peter M. 1993, 172.

ympäristöongelmien vertauskuvana kyläyhteisön kaikille avointa laidunta⁴². Ominaista laitumelle on, että paimenien karja voi laiduntaa sitä vapaasti ilman, että karjan määrää olisi rajoitettu. Hardinin näkemyksen mukaan tällaisen tilanteen seurauksena on väistämättä laitumen eli yhteisöllisen hyödykkeen liikkakäyttö. Tämä johtuu siitä, että rationaalisesta näkökulmasta jokainen paimen pyrkii suurimpaan mahdolliseen voittoon: uuden eläimen hankkiminen laitumelle tuottaa hyötyä vain sen hankkivalle paimenelle, kun taas siitä aiheutuvat haitat jakautuvat kaikkien laidunta käyttävien paimenien kesken. Tragedia muodostuu siten siitä, että kaikilla paimenilla on houkutus kasvattaa karjalaumaansa rajoituksetta laitumella, jonka kestävyys puolestaan on rajallinen. Yhteisöllisen hyödykkeen vapaa käyttö johtaa siis Hardinin mukaan lopulta siihen, ettei yksikään paimenista voi laiduntaa karjaansa liikkakäytetyllä laitumella.⁴³

Yhteisöllisen hyödykkeen tragedia on tietystä määrin sovellettavissa myös kansainvälisen ilmastopolitiikan kysymyksiin, sillä ilmakehä on tämänhetkisen tieteellisen tutkimuksen valossa kestävyyltään yhtä lailla rajallinen, eikä siten voi ottaa vastaan rajatonta määrää kasvihuonekaasuja. Kasvihuonekaasujen tuottaminen on puolestaan siinä mielessä hyödyllistä yksittäisen toimijan näkökulmasta, että sille vaihtoehtoiset energiamuodot merkitsevät usein esimerkiksi korkeampia kustannuksia. Hardinin yhteisöllisten hyödykkeiden tragediaan viitataan edelleen kansainvälisen ympäristönhallinnan tutkimuksessa, mutta sen mahdollisuus selittää eri muodoissa tapahtuvaa yhteisöllisiä hyödykkeitä koskevaa yhteistyötä on kyseenalaistettu. Esimerkkinä tästä on Elinor Ostromin yhteisöllisiä hyödykkeitä koskeva tutkimus, jossa hän pyrkii osoittamaan, että Hardinin tarkoittama tragedia on mahdollista välttää erilaisten yhteistyömuotojen avulla.⁴⁴

Ominaista yhteisöllisille hyödykkeille ja niiden käytölle on osin yhteisöllisten hyödykkeiden tragediaan liittyvä vapaamatkustusongelma, joka merkitsee sitä, että yksittäisillä osapuolilla on hyödykkeen yhteisöllisen luonteen vuoksi houkutus jäädä sen säätelyä ja suojelua koskevan yhteistyön ulkopuolelle. Tämä johtuu siitä, että vaikka kaikki osapuolet hyötyisivät yhteistyöstä, tietty yksittäinen osapuoli hyötyy vielä enemmän jättäytymällä yhteistyön ulkopuolelle: näin se voi nauttia yhteistyön tuomista eduista ilman, että se itse osallistuu säätelystä aiheutuviin kustannuksiin⁴⁵. Ilmastomuutoksessa ja sen hillitsemiseen pyrkivissä toimissa

⁴² Hardin 1968.

⁴³ Hardin 1968, 1244.

⁴⁴ Ks. Ostrom 1990. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että Ostrom tutkii teoksessa globaalien hyödykkeiden sijaan etupäässä paikallisia yhteisöllisiä hyödykkeitä ja niitä koskevaa yhteistyötä.

⁴⁵ Brown 2005, 131.

vapaamatkustusongelma tarkoittaa näin sitä, että vaikka joku valtio sanoutuisi irti päästövähennyksistä, se voisi silti nauttia muiden valtioiden päästövähennyksien tuomasta hyödystä eli ilmastomuutoksen hidastumisesta⁴⁶.

2.2.2. Regiimianalyysin painopisteitä

Regiimien tutkimuksen keskeisin painopiste on aina 1990-luvulle asti ollut regiimien muodostaminen. Erityisesti tutkimus on kohdistunut siihen, miksi regiimejä muodostetaan vastaamaan tiettyihin ongelmiin toisten ongelmien jäädessä kansainvälisen säätelyn ulkopuolelle.⁴⁷ Yleisiä tutkimuskohteita ovat tämän lisäksi olleet regiimin sisäinen muutos sen muodostamisen jälkeen, ja toisaalta regiimien pysyvyys ajallisesti⁴⁸. Viimeisen vuosikymmenen aikana regiimianalyysi on kuitenkin regiimien muodostamisen ja ominaisuuksien sijaan keskittynyt tutkimaan ennen kaikkea regiimien seurauksia, kuten institutionaalista tehokkuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, missä määrin regiimi on onnistunut vastaamaan niihin ongelmiin, joiden ratkaisemiseksi se on muodostettu.⁴⁹ Esimerkiksi kansainvälisen ilmastoregiimin kohdalla tehokkuus tulisi siis määritellä suhteessa siihen, missä määrin regiimi on pystynyt hillitsemään ilmastomuutosta.

Regiimejä on muodostettu niin talouteen, turvallisuuteen, ihmisoikeuksiin kuin ympäristöönkin liittyvillä maailmanpolitiikan aloilla⁵⁰. Suhteessa tutkimuksen aihepiireihin regiimianalyysin keskiössä ovat olleet etenkin kansainväliset taloussuhteet ja niiden erilaisiin regiimeihin perustuva hallinta. Kansainväliseen ympäristönhallintaan liittyviin kysymyksiin regiimianalyysia on sovellettu 1980-luvun lopulta lähtien. Kuitenkin jo 1990-luvun kuluessa ympäristöllisistä kysymyksistä muotoutui yksi regiimeihin liittyvän tutkimuksen keskeisimmistä painopisteistä.⁵¹ Tämä kehitys on nähtävä osana laajempaa prosessia, jonka tuloksena ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyvät kysymykset ovat 1980-luvun lopulta lähtien nousseet kansainvälisen politiikan agendalle yhä suuremmassa mittakaavassa, mikä on samalla johtanut lukuisien kansainvälisten ympäristöregiimien muodostamiseen. Samalla tavoin kuin 1970-luvulla esiin tulleet kansainvälisiä taloussuhteita koskevat muutokset vaikuttivat regiimien nousuun tutkimuksen kohteeksi kansainvälisen politiikan tieteenalalla, on kansainvälisen politiikan kentällä tapahtunut ympäristöregiimien muodostuminen ja yleinen tietoisuus kansainvälisistä ympäristöongelmista

⁴⁶ Herne 2001, 8.

⁴⁷ Young 1997a, 9.

⁴⁸ Emt., 15; Stokke 1997, 32.

⁴⁹ Young 1997a, 22; Simmons – Martin 2002, 192.

⁵⁰ Ks. Hasenclever et al. 2000, 4.

⁵¹ Vogler 2000, 22.

lisännyt ympäristöllisten kysymyksien merkitystä myös tieteenalan tutkimuksessa, erityisesti regiimateoriassa.

2.2.3. Normien tuottaminen

Regiimateorian eri lähestymistavoille yhteinen piirre on regiimien normatiivisen perustan korostaminen. Krasner määrittelee normit ”käyttäytymismalleiksi, jotka on määritelty suhteessa oikeuksiin ja velvollisuuksiin”⁵². Andrew Hurrellin mukaan normit heijastavat toimijoiden todellisia käyttäytymismalleja, ja tuottavat samalla odotuksia suhteessa siihen, kuinka tietynlaisessa tilanteessa tullaan toimimaan⁵³. Normit heijastavat kuitenkin myös ennalta säädettyjä käyttäytymismalleja, ja tuottavat siten normatiivia odotuksia suhteessa siihen, kuinka tietynlaisessa tilanteessa tulisi toimia. Normien merkitys syntyy siten yhtäältä säännönmukaisuuden kautta, ja toisaalta suhteessa siihen, että toimijat tuntevat itsensä velvoitetuksi toimimaan tietyllä tavalla.⁵⁴

Regiimien keskeiseksi tarkoitukseksi koetaan usein juuri normien tuottaminen ja niiden kautta osapuolten käyttäytymisen muokkaaminen⁵⁵. Haggardin ja Simmonsien mukaan regiimitutkijat olettavat valtioiden toiminnan olevan osaksi tiettyihin normeihin perustuvaa, mikä ei kuitenkaan tarkoita tällaisen käyttäytymisen olevan ristiriidassa kansallisten etujen tavoittelun kanssa⁵⁶. Onnistuessaan tuottamaan tiettyjä normeja yhteistyö regiimin puitteissa voi näin argumentoituna ainakin jossakin määrin muokata valtioiden käyttäytymistä. Hurrellin mukaan normit voivat esimerkiksi säädellä niitä puitteita, joiden rajojen sisällä yksittäiset toimijat tavoittelevat omia etujaan. Ratkaisevaa normien merkityksen kannalta on kuitenkin se, etteivät ne vain rajoita, vaan myös mahdollistavat toimintaa.⁵⁷ Friedrich Kratochwil katsoo normien niin ikään yhtäältä toimivan tietynlaisina ohjauskeinoina ja toisaalta luovan perustan toiminnalle, sillä ne antavat merkityksen niin toimijoiden pyrkimyksille ajaa omia intressejään, olla keskinäisessä vuorovaikutuksessa, kuin myös oikeuttaa omia toimiaan tai kritisoida toisen toimijan käytäntöjä⁵⁸. Esimerkiksi tietyn normin vahvistuminen regiimin toimijoiden keskuudessa voi näin ollen edistää normiin perustuvaa toimintaa regiimin puitteissa tai vaihtoehtoisesti vaikeuttaa normin vastaiseksi katsottua toimintaa.

⁵² ”[Norms are] standards of behavior defined in terms of rights and obligations.” Krasner 1983, 2.

⁵³ Hurrell 2002, 143.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Levy et al. 1995, 267.

⁵⁶ Haggard – Simmons 1987, 492.

⁵⁷ Ks. Hurrell 2002, 142–143.

⁵⁸ Kratochwil 1989, 10–11.

Kysymys normien tuottamisesta ja sen vaikutuksista on sovellettavissa myös kansainväliseen ilmastoregiimiin ja sen toimintaan. Kuten tutkielman alussa esitin, viittaa oikeudenmukaisuuden keskeisyys niin yleissopimuksessa kuin koko kansainvälisten ilmastoneuvottelujen prosessissa siihen, että oikeudenmukaisuuden tavoittelu on muodostunut yhdeksi kansainvälisen ilmastoregiimin normiksi. Krasnerin normi-käsitteeseen viitaten normi oikeudenmukaisuuden tavoittelusta liittyy niin oikeuksiin kuin velvollisuuksiinkin. Tätä asetelmaa kuvaa ilmastoregiimissä parhaiten yleissopimuksen oikeudenmukaisuuteen perustuva lähtökohta 'yhteisestä mutta eriytyneestä vastuusta', jota käsittelem tarkemmin luvussa 4.3.3.

2.3. Regiimateorioita

Regiimateorian keskeisimmät lähestymistavat – (neo)realismi, neoliberalismi ja kognitivismi – pohjautuvat samalla laajempiin kansainvälisen politiikan teoreettisiin koulukuntiin, (neo)realismiin, neoliberalismiin ja konstruktivismiin. Näistä konstruktivismi ei ole varsinainen kansainvälisen politiikan teoria, vaan tapa tarkastella ja selittää kansainvälisiä suhteita⁵⁹. Neorealismia ja neoliberalismia yhdistää rationalismiin pohjautuva ajattelu valtioista mahdollisimman suureen omaan etuun tähtäävinä toimijoina. Sosiaalisen konstruktivismin puolestaan katsotaan muodostuneen kansainvälisen politiikan lähestymistavaksi ennen kaikkea vastauksena neorealismille ja neoliberalismille. Yhteistä konstruktivistisille teorioille onkin niiden asettama painotus identiteettien ja intressien muodostamiseen liittyville kysymyksille, joita ei juuri ole huomioitu rationalistisissa teorioissa⁶⁰.

Regiimateorian eri lähestymistavat poikkeavat toisistaan suhteessa niiden tärkeimpiin taustaoletuksiin toimijoista ja näiden osallistumisesta kansainväliseen yhteistyöhön regiimien muodossa. Lähestymistapojen välillä esiintyy eroja myös niiden tutkimuksellisissa painopisteissä: siinä missä realistisen ja neoliberalistisen regiimateorian edustajat ovat keskittyneet regiimien muodostamiseen ja niiden pysyvyyteen liittyviin kysymyksiin, ovat kognitivistit tutkineet etenkin regiimien tehokkuutta.⁶¹ Merkittävistä eroavaisuuksista huolimatta regiimateoreettisilla lähestymistavoilla on myös yhteisiä piirteitä, jotka perustuvat etenkin ajatukseen kansainvälisen hallinnan tarpeesta tai ainakin todennäköisyydestä toimijoiden, etenkin valtioiden, välisen sosiaalisen vuorovaikutuksen lisääntyessä. Regiimit ovat näiden lähestymistapojen mukaan yksi

⁵⁹ Ruggie 1998, 879–880.

⁶⁰ Wendt 1992, 393.

⁶¹ Ks. esim. Haas, Peter M. 1993, 174.

keino vastata entisestään lisääntyvään kansainväliseen vuorovaikutukseen ja sen aiheuttamaan globaalin hallinnan tarpeeseen.⁶²

2.3.1. (Neo)realismi

Kansainvälisen politiikan realismin olennaisimpia lähtökohtia on suvereenin kansallisvaltion keskeisyys. Realistisesta näkökulmasta valtiot ovat kansainvälisen politiikan tärkeimpiä toimijoita, joiden käyttäytymistä voidaan selittää rationaalisesti. Toimillaan valtioiden katsotaan pyrkivän saavuttamaan mahdollisimman suurta etua itselleen etenkin vallan muodossa. Valtioiden toimintaympäristöä sen omien rajojen ulkopuolella määrittää kansainväliselle politiikalle leimallinen anarkian tila, jolla viitataan siihen, ettei kansainvälisessä politiikassa ole olemassa suvereenien valtioiden yläpuolella olevaa kansallisvaltion hallituksen kaltaista instituutiota.⁶³ Realismin pitkäaikaista ja merkittävää asemaa kansainvälisen politiikan tutkimuksessa kuvaa se, että lähes kaikki realismia haastamaan pyrkineet teoriat ovat määritelleet oman teoreettisen lähestymistapansa nimenomaan suhteessa realismiin⁶⁴.

Realismin näkökulmasta valtiot ovat rationaalisia, omaa etua tavoittelevia toimijoita, jotka tähtäävät absoluuttisen hyödyn lisäksi myös suhteelliseen hyötyyn muihin valtioihin nähden. Kansainvälisen yhteistyön merkitystä realistisen regiimiteorian edustajat pitävät melko vähäisenä. Kansainvälisten regiimien puitteissa tapahtuva valtioiden yhteistyö on kuitenkin myös realismin, etenkin neorealismin, näkökulmasta tosiasia, jonka selittäminen katsotaan tarpeelliseksi.⁶⁵ Regiimiteorian realistisen lähestymistavan analyysin perustana ovat valtasuhteet, joiden avulla realistikot selittävät niin regiimien muodostumista kuin niiden pysyvyyttäkin⁶⁶. Esimerkki valtasuhteisiin perustuvasta teoriasta, jonka avulla pyritään selittämään regiimejä ja muita kansainvälisen järjestäytymisen muotoja, on hegemonisen vakauden teoria, jossa mahdollisuus tehokkaaseen kansainväliseen instituutioon yhdistetään tiiviisti unipolaariseen valtarakenteeseen. Hegemonisen vakauden teoriassa toisin sanoen esitetään, ettei tehokasta regiimiä ole mahdollista muodostaa ja ylläpitää ilman dominanttia toimijaa.⁶⁷

Hegemonisen vakauden teorian suhde regiimiteoriaan on varsin moniulotteinen: yhtäältä sen voidaan katsoa sisältyvän realistiseen regiimiteoriaan, ja toisaalta on huomioitava, että regiimiteoria

⁶² Ks. esim. Mayer et al. 1993, 394 ja 401.

⁶³ Ks. esim. Schmidt 2002, 9.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Hasenclever et al. 1997, 3.

⁶⁶ Emt., 1 ja 3-4; Hasenclever et al. 2000, 7.

⁶⁷ Hasenclever et al. 1997, 84 ja 86.

on osin muodostunut ja kehittynyt nimenomaan vaihtoehtona hegemonisen vakauden teorialle⁶⁸. Tämä koskee erityisesti valtaviiran regiimateorian pidettyä neoliberalismia, johon pohjautuvista tutkijoista etenkin Robert O. Keohane on kyseenalaistanut ajatuksen, jonka mukaan kansainvälistä järjestäytymistä ja yhteistyötä voisi muodostua ainoastaan hegemonisen valtion avulla. Keohane painottaa hegemonisen valtion sijaan regiimien kaltaisten kansainvälisten instituutioiden merkitystä toimijoiden välisen yhteistyön edellytyksien luomisessa.⁶⁹ Kognitivistisen lähestymistavan mukaan realistisen regiimateorian olennaisena puutteena on puolestaan se, että se pystyy selittämään valtioiden toimintaa regiimeissä vain rajallisesti. Peter M. Haasin mukaan realismi ei esimerkiksi pysty selittämään valtioiden reagointia tilanteissa, joissa valtioiden omat intressit eivät ole täysin selkeitä.⁷⁰ Juuri tämänkaltainen epävarmuus on kuitenkin leimaava tekijä erityisesti ilmastoregiimissä, jossa ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten vaikutusten ilmenemisen muodoista, niiden voimakkuudesta tai maantieteellistä laajuudesta ei ole täyttä varmuutta.

2.3.2. Neoliberalismi

Regiimien neoliberalistisen lähestymistavan keskiössä ovat toimijoiden intressit, joiden pohjalta neoliberalistinen regiimateoria tutkii ennen kaikkea sitä, missä tilanteissa yhteistyö on hyödyllistä ja siten perusteltua omaa etua tavoitteleville valtioille.⁷¹ Neoliberalismi, myös institutionalismiksi ja rationaaliseksi funktionalismiksi kutsuttu regiimateoria, jakaa siten realismin kanssa rationalistisen perusoletuksen, jonka mukaan valtiot ovat rationaalisia, mahdollisimman suureen omaan hyötyyn pyrkiviä toimijoita⁷². Realismin sijaan neoliberalismi kuitenkin keskittyy absoluuttiseen hyötyyn, joka on riippuvainen valtioiden intresseistä. Vaikutteita neoliberalismi on saanut rationaalisen valinnan teoriasta (engl. rational choice theory), erityisesti peliteoriasta, jonka malleja on sovellettu kuvaamaan muun muassa regiimien muodostamisen todennäköisyyttä⁷³.

Realismista poiketen neoliberalistinen regiimateoria korostaa sitä, ettei kansainvälistä politiikkaa voida pitää ainoastaan konfliktien leimaamana, vaan että valtiot voivat myös hyötyä keskinäisestä yhteistyöstä. Neoliberalistien näkemyksen mukaan juuri regiimien kaltaiset instituutiot voivat saada valtiot tiedostamaan yhteistyön etuja.⁷⁴ Regiimit toisin sanoen auttavat omaa intressiä ajavia valtioita koordinoimaan toimiaan siten, että kaikki toimijat voivat hyötyä yhteistyöstä, tai

⁶⁸ Hasenclever et al. 1997, 84 ja 86.

⁶⁹ Keohane 1984, 31–32 ja 49–50. Toisaalta Keohane kuitenkin viittaa hegemonisen valtion merkitykseen etenkin regiimien muodostamisvaiheessa, ks. esim. s. 49.

⁷⁰ Haas, Peter M. 1993, 177.

⁷¹ Emt., 178.

⁷² Hasenclever et al. 1997, 23.

⁷³ Mayer et al. 1993, 408; Hasenclever et al. 1997, 4.

⁷⁴ Hasenclever et al. 2000, 7.

vaihtoehtoisesti välttyä kaikille osapuolille epäedullisilta lopputuloksilta.⁷⁵ Tämän neoliberalistit katsovan johtuvan siitä, että regiimit muuttavat valtioiden vuorovaikutussuhteita tavalla, joka edesauttaa valtioita havaitsemaan niiden yhteisiä intressejä ja lisää näin yhteistyön todennäköisyyttä. Tärkeä tekijä tässä on neoliberalistien mukaan epävarmuuden vähentäminen, joka tapahtuu etenkin lisäämällä läpinäkyvyyttä suhteessa toisten toimijoiden käyttäytymiseen. Rationalististen teorioiden välisistä yhtäläisyyksistä huolimatta neoliberalistinen regiimiteoria voidaan nähdä vastauksena realismin kansainvälisiä instituutioita ja niiden merkitystä kohtaan osoittamalle skeptisyydelle.⁷⁶ Realismin tapaan neoliberalistinen regiimiteoria kuitenkin pitää toimijoiden intressejä ja identiteettejä etukäteen määriteltyinä ja melko pysyvinä pitkälläkin aikavälillä. Kansainväliset instituutiot kuten regiimit eivät rationalististen teorioiden näkökulmasta vaikuta valtioiden intressien muodostumiseen.⁷⁷

Konstruktivistisiin lähestymistapoihin perustuvassa tutkimuksessa neoliberalistista regiimiteoriaa on kritisoitu sen sisäisestä ristiriitaisuudesta, jolla viitataan juuri siihen, etteivät regiimit rationalismin näkökulmasta vaikuta valtioiden intressien muodostamiseen. Kratochwil ja Ruggie esittävän tämän olevan ristiriidassa neoliberalistisen regiimiteorian sisältämään ajatukseen siitä, että regiimit ja niiden käytännöt voivat tuottaa normeja, joihin regiimin toimijoiden sitä koskevat käsitykset kohdistuvat.⁷⁸ Kratochwil ja Ruggie katsovatkin regiimien ontologisen perustan olevan ytimeltään intersubjektiivinen, sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta rakentunut ja samalla jaettuihin merkityksiin perustuva, ja siten yhteensopimaton neoliberalismin positivistisen epistemologian kanssa, joka pyrkii analyysissään erottamaan toisistaan toimijan ja toiminnan kohteet. Positivistiseen epistemologiaan perustuva regiimien tutkimus ei Kratochwilin ja Ruggien mukaan näin ollen huomioi riittävällä tavalla toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja intersubjektiivisten merkitysten roolia.⁷⁹ Konstruktivistisesta näkökulmasta neoliberalismi ei siten voi tyhjentävästi selittää etenkin regiimien seurauksiin liittyviä kysymyksiä.

2.3.3. Kognitivismi

Kognitivismin perustana olevan konstruktivismiin keskeisimpiä ajatuksia ovat yhtäältä sosiaalisen todellisuuden ja toisaalta tiedon sosiaalinen rakentuminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että kansainvälisessä politiikassa keskeiseksi katsottua materiaalista todellisuutta ei nähdä valmiiksi

⁷⁵ Hasenclever et al. 1997, 4.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Hasenclever et al. 1997, 4 ja 23.

⁷⁸ Kratochwil – Ruggie 1986, 764; Ks. myös Wendt 1992, 393.

⁷⁹ Kratochwil – Ruggie 1986, 764.

luokiteltuna vaan sosiaalisesti rakentuvana. Samalla myös tiedon kohteina olevia asioita pidetään riippuvaisina sen inhimillisistä tulkinnoista ja kielestä.⁸⁰ Kuten edellä jo totesin, konstruktivismia ei kuitenkaan voida pitää vakiintuneena kansainvälisen politiikan teoriana, vaan teoreettisena lähestymistapana, jonka avulla pyritään vastaamaan kansainvälistä politiikkaa koskeviin kysymyksiin⁸¹. Konstruktivismin moniulotteisuutta kuvaa myös se, että siihen kuuluvaksi luettavien teoreettisten lähestymistapojen välillä on huomattavia eroavaisuuksia⁸².

Konstruktivismin pääperiaatteena on se, että ihmisten toisiin toimijoihin ja muihin asioihin kohdistuva käyttäytyminen perustuu merkityksiin, joita he antavat asioille ja toisille toimijoille⁸³. Alexander Wendtin mukaan esimerkiksi valtasuhteet voivat aina vaikuttaa tietyn valtion käyttäytymiseen mutta tapa, jolla ne vaikuttavat, riippuu intersubjektiivisistä ymmärryksistä ja odotuksista, joita valtio osoittaa muita toimijoita kohtaan. Näiden sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta rakentuneiden, jaettujen merkitysten avulla voidaan Wendtin mukaan osaltaan selittää se, minkä vuoksi valtio esimerkiksi pitää tiettyjä valtioita liittolaisinaan tai toisia vihollisinaan.⁸⁴ Konstruktivismi ei näin ollen pidä toimijoiden intressejä etukäteen määriteltyinä, vaan katsoo, että toimijat luovat keskinäisen vuorovaikutuksensa kautta melko kestäviä sosiaalisia rakenteita, joiden pohjalta ne puolestaan määrittelevät oman identiteettinsä sekä omat intressinsä⁸⁵.

Siinä missä rationalistiset teoriat, neorealismi ja neoliberalismi, keskittyvät usein analyysissään toimijan omaan, materiaalisessa muodossa mitattavaan etuun, korostaa konstruktivismi erityisesti sosiaalisiin rakenteisiin perustuvia arvoja ja normeja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että konstruktivistiset teoriasuuntaukset pitäisivät materiaalisia etuja merkityksettöminä toimijan käyttäytymisen kannalta. Konstruktivistit painottavat kuitenkin sitä, että toimijan vauraus tai sotilaallinen voima saa merkityksensä ideoiden kautta: esimerkiksi materiaaliseen ylivoimaan perustuvaa valtaa pidetään merkityksellisenä mutta se, millä tavalla se vaikuttaa kansainvälisessä politiikassa, on riippuvainen ideoista.⁸⁶ Keskeistä konstruktivismissa on myös ajatus siitä, että esimerkiksi valtiot toimivat aina osana kokonaisuutta, kuten kansainvälistä yhteisöä tai vallitsevia ideoita. Valtioiden käyttäytyminen pyritään näin ollen selittämään myös tämän kokonaisuuden

⁸⁰ Esim. Adler 2002, 95.

⁸¹ Ks. Fearon – Wendt 2002, 56 ja 67.

⁸² Ks. emt., 56.

⁸³ Wendt 1992, 396.

⁸⁴ Emt., 397 ja 403.

⁸⁵ Emt., 406.

⁸⁶ Ks. Fearon – Wendt 2002, 58.

kontekstissa.⁸⁷ Konstruktivismin katsotaankin usein lähtevän tutkimuksessaan liikkeelle kokonaisuuden muodostamasta rakenteesta, siinä missä rationalististen teorioiden tutkimusta pidetään etupäässä toimijalähtöisenä. Rationalismin ja konstruktivismin välisiä eroavaisuuksia analysoitaessa on kuitenkin huomattava, että teoriasuuntausten vastakkainasettelua kärjistetään usein liiallisesti. James Fearon ja Alexander Wendt esittävät tähän viitaten, että rationalismi ja konstruktivismi voivat osin juuri eroavaisuuksiensa vuoksi, kysymällä toisistaan poikkeavia, kansainvälistä politiikkaa koskevia kysymyksiä, toimia toisiaan täydentävinä teoreettisina lähestymistapoina.⁸⁸

Kognitivistinen regiimateoria poikkeaa rationalistisista teorioista etenkin sen konstruktivismiin nojaavassa näkökulmassa yksittäisen toimijan ja regiimin väliseen vuorovaikutukseen sekä toimijoiden motivaatioon osallistua regiimien puitteissa tapahtuvaan kansainväliseen yhteistyöhön. Kognitivistisen käsityksen mukaan toimijoiden yhteistyöstä odottamat edut eivät voi yksin selittää esimerkiksi regiimin muodostamiseen johtaneita tekijöitä, vaan yhtä tärkeää tässä prosessissa on ollut sen ongelman tiedostaminen, jonka ratkaisuun regiimillä pyritään.⁸⁹ Yhteistyötä voidaankin kognitivistien mukaan selittää tyhjentävästi vain integroimalla regiimianalyysiin tekijöitä kuten toimijoiden arvoja ja oppimisen vaikutuksia⁹⁰. Kognitivistit korostavat siten regiimejä koskevassa tutkimuksessaan ideoita ja tietoa, joiden avulla voi heidän mukaansa selittää toimijoiden näkökulmien tai odotuksien muuttumista.

Toisin kuin realismiin ja neoliberalismiin pohjautuvat regiimateoriat, kognitivistit pitävät toimijoiden intressejä etukäteen tuntemattomina tai ainakin epätäydellisinä – toiminta kansainvälisessä regiimissä, kuten myös sen kautta saavutettu tieto, voivat näin ollen kognitivistisen käsityksen mukaan muokata valtion intressejä.⁹¹ Olennaista valtion tai muun toimijan intressien muuttumisen kannalta ei siten ole itse tiedon olemassaolo, vaan sen tunnistaminen omiin intresseihin vaikuttavaksi asiaksi. Kognitivistien merkittävin lisäys regiimateoriaan onkin toimijoiden intressinmuodostus, jota ei huomioida rationalistisissa teorioissa, joissa toimijoiden intressejä pidetään annettuina. Esimerkiksi Ernst B. Haasin näkemyksen mukaan toimijoiden käytettävissä oleva tieto koskien sitä ongelmaa, jonka ratkaisuun kansainvälisellä järjestäytymisellä pyritään, voi muokata sitä, kuinka toimijat määrittelevät omat intressinsä suhteessa ongelman

⁸⁷ Fearon – Wendt 2002, 65.

⁸⁸ Emt., 53.

⁸⁹ Ks. Mayer et al. 1993, 410.

⁹⁰ Ks. Haggard – Simmons 1987, 510.

⁹¹ Haas, Peter M. 1993, 178; Haggard – Simmons 1987, 510.

ratkaisuun. Toimijat määrittelevät omat intressinsä näin ollen yhtäältä poliittisten tavoitteidensa ja toisaalta toimijan käytettävissä olevan teknisen tiedon avulla.⁹² Kuitenkin myös toimijan arvoilla on perustavanlaatuinen merkitys intressien muodostamisen taustalla: intressit, joita toimijat pyrkivät toteuttamaan yhteistyön avulla, ilmaisevat nimenomaan toimijan arvoja⁹³.

Ympäristöllisiä hyödykkeitä koskevien regiimien yhteydessä regiimin kautta saavutettavalla tiedolla viitataan usein luonnontieteellisen tutkimuksen ja ymmärryksen rooliin regiimien muodostamisessa ja niiden kehittämisessä. Peter M. Haas arvioi juuri tämän näkökohdan kasvattaneen kognitivistisen lähestymistavan merkitystä regiimiteoriassa.⁹⁴ Tässä yhteydessä Haas korostaa etenkin niin sanottuja episteemisiä yhteisöjä (engl. epistemic communities), jotka osallistuvat hänen mukaansa merkittäväällä tavalla tieteellisen tiedon muodostamiseen ja sen levittämiseen. Episteemisillä yhteisöillä viitataan transnationaalisiin verkostoihin, joiden puitteissa toimii tiettyyn, regiimin sisältöön liittyvään tieteenalaan kuuluvia yhteisöjä. Näiden verkostojen toiminnan perustana on Haasin mukaan yhteisiä normatiivisia uskomuksia siitä, millaiset toimet ovat inhimillisen hyvinvoinnin kannalta edullisia tietyllä aihealueella.⁹⁵ Yhteistä verkoston jäsenille on toisin sanoen tiettyyn aihealueeseen liittyvän ongelman havaitseminen, sekä näkemys siitä, kuinka ongelma tulisi ratkaista. Yhteisöjen toiminnan kannalta merkittävää on se, etteivät ne tyydy tuottamaan poliittista päätöksentekoa palvelevaa informaatiota, vaan pyrkivät tuomaan omia näkemyksiään aktiivisesti esille ja osaksi poliittista päätöksentekoprosessia.⁹⁶

2.4. Heikko kognitivismi

Tutkimukseni kannalta olennaisimpia teoriasuuntauksia ovat kognitivistinen sekä neoliberalistinen regiimiteoria, jotka molemmat sisältävät kansainvälisen ilmastoregiimin tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden analysoinnin kannalta hyödyllisiä piirteitä. Tämän vuoksi käytänkin näitä kahta teoriaa toisiaan täydentävinä lähestymistapoina, jotka mahdollistavat kahteen eri suuntaan jakautuvan tutkimusongelman mahdollisimman monipuolisen tarkastelun. Useat regiimien tutkijat, kuten Christer Jönsson, puolustavatkin näkemystä, jonka mukaan kognitivismia ei tulisi nähdä neoliberalistisen regiimiteorian korvaavana vaan sitä täydentävänä teoriana⁹⁷. Hasenclever et al. nimittävät tällaista kognitivistisia ja neoliberalistisia elementtejä yhdistävää regiimiteoriaa 'heikoksi kognitivismiksi'. Heikossa kognitivismissa kognitivistinen teoria voi heidän mukaansa täydentää

⁹² Haas, Ernst B. 1990, 9.

⁹³ Emt., 2.

⁹⁴ Haas, Peter M. 1993, 178.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Hasenclever et al. 1997, 149.

⁹⁷ Jönsson 1993, 203.

neoliberalismia etenkin lisäämällä siihen teoriaa valtioiden intressien muodostumisesta ja alkuperästä.⁹⁸

Heikko kognitivismi korostaa kognitivismin tavoin valtioiden käyttäytymisen olevan osittain riippuvaista tiedosta. Oppimisen merkityksen painottamisesta huolimatta heikko kognitivismi ei kyseenalaista rationalistista perusoletusta valtioista rationaalisina, omaa etua tavoittelevina toimijoina⁹⁹. Keskeistä heikolle kognitivismille on lisäksi konstruktivismiin nojaava ajatus siitä, että kansainvälisten regiimien toiminta on riippuvaista toimijoiden tavasta määritellä tiettyjä kansainvälisiä ongelmia. Olennaista tietyn regiimin muodostamisen ja toiminnan kannalta onkin siihen osallistuvien toimijoiden välinen, vähintään minimaalinen yhteisymmärrys asiasta, jota regiimi koskee. Ilman tällaista kollektiivista ymmärrystä toimijoiden odotuksien liikkuminen regiimin muodostamia toimintamalleja kohti¹⁰⁰ on heikon kognitivismin mukaan mahdotonta¹⁰¹.

2.4.1. Valtiot rationaalisina toimijoina

Valtiot ovat kansainvälisen ilmastopoliitiikan neuvottelujen luonteen sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tarvittavien toimien laajuuden vuoksi erityisen merkittäviä toimijoita suhteessa ilmastonmuutoksen torjumiseen. Valtioiden roolin keskeisyyteen vaikuttavat etenkin kansallisen tason taloudelliset ja yhteiskunnalliset muutokset, jotka ovat kansainvälisen ilmastoregiimin tehokkuuden kannalta välttämättömiä. Tämä merkitsee samalla sitä, että ilmastonmuutoksen kaltaisen globaalien ympäristöongelman torjuminen on riippuvainen siitä, kuinka eri valtiot ovat järjestäytyneet ilmastonsuojelun kannalta olennaisilla aloilla omissa yhteiskunnissaan¹⁰². Tapa, jolla kukin valtio ajaa omia kansallisia intressejään, vaikuttaa siten merkittävällä tavalla mahdollisuuteen ratkaista ilmastonmuutoksen muodostama ongelma. Olennaista tässä yhteydessä on lisäksi huomioida, että ongelman ratkaisu on mahdollista vain toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa siitä, kuinka kukin yhteiskunta tulisi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi järjestää¹⁰³. Toimijoiden on näin ollen sovittava yhteen monitahoiset intressinsä, mikäli halutaan ajaa kaikkien yhteiseksi katsottua intressiä, vaarallisen ilmastonmuutoksen estämistä.

Ilmastonmuutoksen torjumiseksi vaadittavien muutoksien yhteydessä on tärkeää huomioida, että ne koskevat vakiintuneita ja taloudellisesti merkittäviä aloja, kuten lähes koko energiantuotantoa,

⁹⁸ Hasenclever et al. 1997, 5.

⁹⁹ Emt., 137.

¹⁰⁰ Vrt. Krasner 1983, 2.

¹⁰¹ Hasenclever 1997, 137 ja 141.

¹⁰² Vrt. Hurrell 2002, 139; Hurrell 2003, 33 ja 35.

¹⁰³ Vrt. Hurrell 2003, 33.

mutta samalla koko energiaketjua aina yksittäisiin kuluttajiin ja heidän elämäntapoihinsa asti. Muutosten läpiviemistä hankaloittavat suoranaisten taloudellisten intressien lisäksi poliittiset realiteetit, sillä tehokkaan ilmastopolitiikan aikaansaamiseksi ajattelu olisi ulotettava pitkälle aikavälille asti: ilmastonmuutoksen pitkäaikaisesta luonteesta johtuen sen hillitsemiseksi tehtävien toimenpiteiden vaikutus tulee näkymään vasta vuosien kuluttua. Ilmastonmuutoksen ja sen torjumiseen tähtäävien toimenpiteiden laajuuden vuoksi onkin olennaista sisällyttää ilmastoregiimin oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaan analyysiin neoliberalismille ominaisia piirteitä, etenkin sen tutkimuksen keskiössä olevia toimijoiden intressejä ja kollektiivisen toiminnan ongelmia. Tarvittavat muutokset huomioon ottaen valtioiden kansallisilla, erityisesti taloudellisilla, intresseillä on merkittävä rooli kansainvälisen ilmastopolitiikan muotoutumisessa. Tämä koskee etenkin sitä, missä määrin yksittäiset valtiot ovat niiden lyhyen ja keskipitkän aikavälin taloudelliset intressit huomioiden valmiita sitoutumaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviin toimiin, kuten päästövähennyksiin. Neoliberalistisen regiimiteorian mukaan juuri toiminta regiimeissä voi kuitenkin edesauttaa valtioita havaitsemaan niiden omia intressejä sekä yhteistyöstä syntyviä etuja tai toisaalta yhteistyön avulla vältettäviä haitallisia vaikutuksia¹⁰⁴.

2.4.2. Toimijoiden intressien muodostuminen

Kansainvälisen ilmastopolitiikan kontekstissa valtioiden intressejä ei näkemykseni mukaan voida pitää annettuina. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi uusi luonnontieteellinen tieto ilmastonmuutoksen haitallisista vaikutuksista tai niiden etenemisestä voi muokata valtioiden intressejä suhteessa regiimiin ja sen edistämään kansainväliseen ilmastopolitiikkaan. Soveltuvampi tällaisen ilmiön selittämiseen onkin kognitivistinen regiimiteoria, joka sisältää ajatuksen tiedon merkityksestä toimijoiden intressien, ja sitä kautta regiimien sisällön muokkaamisessa. Peter M. Haas esittää regiimeissä tapahtuvan uuteen informaatioon perustuvaa institutionaalista oppimista, jonka kautta kollektiivista käyttäytymistä voidaan muokata. Institutionaalinen oppiminen on Haasin näkemyksen mukaan ensisijaisesti poliittinen prosessi.¹⁰⁵

Ajattelukulku institutionaalisesta oppimisesta on sovellettavissa myös ilmastonmuutosta koskeviin diskursseihin, jotka ovat viime vuosien aikana saaneet uudenlaisia, ilmastonmuutoksen hillitsemisen tarvetta aiempaa voimakkaammin korostavia piirteitä. Huolimatta siitä, että nämä diskurssit ovat esiintyneet myös varsinaisen ilmastoregiimin ja sen osapuolikonferenssien ja -kokouksien ulkopuolella, ovat niihin osallistuneet valtiot samanaikaisesti toimijoita

¹⁰⁴ Vrt. Hasenclever et al. 1997, 4.

¹⁰⁵ Haas, Peter M. 1993, 175. Ks. myös Kratochwil – Ruggie 1986, 773.

kansainvälisessä ilmastoregiimissä. Onkin mahdollista, että esimerkiksi Hallitustenvälisen ilmastomuutospaneeli IPCC:n vuonna 2007 ilmestynyt neljäs arviointiraportti ilmastomuutoksen luonnontieteellisistä ja sosiaalisista vaikutuksista¹⁰⁶, mutta myös Nicholas Sternin ilmastomuutoksen taloudellisia vaikutuksia käsittelevä raportti¹⁰⁷ ovat osaltaan vaikuttaneet valtioiden agendan muodostamiseen ja sitä kautta omien intressien muokkaamiseen.

Kognitivistista regiimiteoriaa lähellä olevan näkökulman toimijoiden intresseihin ja niiden muodostumiseen luo Martha Finnemore, joka on tutkinut valtioiden intressien muodostumista sekä kansainvälisten instituutioiden, erityisesti niiden välittämien normien ja arvojen, roolia intressien muodostumisen prosessissa¹⁰⁸. Sosiologiseen institutionalismiin ja konstruktivismiin argumentoinnissaan nojautuva Finnemore nostaa intressien muodostumisen tärkeäksi analyysin kohteeksi, ja samalla kyseenalaistaa neorealistien ja neoliberalistien toimijakeskeisen lähtökohdan, jossa toimijan intressejä pidetään annettuina. Finnemore esittääkin, etteivät valtiot voi ajaa omia intressejään ennen kuin ne tietävät mitä nämä intressit ovat. Hän ei kyseenalaista vallitsevaa näkemystä siitä, että valtiot pyrkivät toiminnallaan saavuttamaan valtaa, turvallisuutta sekä vaurautta, mutta katsoo, ettei näiden tavoitteiden tarkempaa sisältöä voida pitää annettuna.¹⁰⁹

Prosessia, jossa intressit määritellään, Finnemore pitää yhtä poliittisena ja merkittävänä kuin myös sitä seuraavaa intressien ajamista.¹¹⁰ Olennaista tässä teoreettisessa lähestymistavassa on kansainvälisen sosiaalisen rakenteen keskeisyys: sosiaalisten suhteiden verkosto, jonka puitteissa valtiot toimivat kansainvälisellä ja transnationaalisella tasolla, muokkaa Finnemoren mukaan valtioiden käsityksiä siitä, mikä on niiden oma intressi. Ymmärtääkseen sen, mitä valtiot kunkin kysymyksen kohdalla haluavat, on siis myös ymmärrettävä kansainvälinen sosiaalinen rakenne, johon yksittäiset valtiot kuuluvat. Intressit rakentuvat näin ollen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta.¹¹¹

¹⁰⁶ IPCC:n järjestyksessään neljäs arviointiraportti Climate Change 2007 keskittyy ilmastomuutosta koskevan luonnontieteellisen tiedon lisäksi ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Raportti on julkaistu neljässä eri osiossa, joista viimeinen on julkaistu marraskuussa 2007. Raportin eri osiot sekä niiden yhteenvedot ovat saatavilla sivustolla <<http://www.ipcc.ch>>, suomenkieliset käännökset on koottu ymparisto.fi -sivustoon URL-osoitteessa <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=288652&lan=FI>>.

¹⁰⁷ Sternin raportti on julkaistu lokakuussa 2006 ja se on luettavissa URL-osoitteessa <http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/stern_review_economics_climate_change/stern_review_report.cfm>. Raportissa arvioidaan nyt tehtävien päästövähennyksien aiheuttavan noin 1 % kustannukset globaalista BKT:sta, siinä missä ilmastomuutoksen yhteenlasketut vaikutukset ja riskit ilman päästövähennyksiä aiheuttaisivat 5–20 % kustannukset globaalissa BKT:ssa mitattuna.

¹⁰⁸ Finnemore 1996.

¹⁰⁹ Ks. emt., 1.

¹¹⁰ Emt., ix.

¹¹¹ Emt., 2.

Finnemoren argumentointi valtioiden intressien muodostumisesta on sovellettavissa myös kansainväliseen ympäristönhallintaan ja ilmastoregiimiin sen ilmentymänä: ilmastonmuutoksen haitallisia vaikutuksia leimaavan epävarmuuden vuoksi yksittäiset toimijat eivät voi varmuudella tietää ennalta, mikä on niiden oma intressi. Finnemoren mukaan valtiot määrittelevät intressiänsä uudelleen usein sen seurauksena, että yhteisiksi katsotut kansainväliset normit ja arvot muokkaavat niitä. Esimerkkinä tästä voidaan ilmastopoliittikan yhteydessä pitää sitä, että ennen ilmastonmuutoksen määrittelemistä merkittäväksi ongelmaksi useimmat valtiot eivät tiedostaneet haluavansa tai tarvitsevansa kansallista ilmastopoliittista ohjelmaa tai muita ilmastoa suojelevia toimenpiteitä¹¹².

¹¹² Vrt. Finnemore 1996, 12.

3. Ilmastonmuutos kansainvälisen politiikan agendalla

3.1. Ilmastonmuutos globaalina ympäristöongelmana

Kansainvälisen ilmastoregiimin muodostumista on näkemykseni mukaan tarkasteltava prosessina, jonka kehittymiseen ovat olennaisella tavalla vaikuttaneet luonnontieteelliset tutkimustulokset ilmastonmuutoksesta ja sen haitallisista vaikutuksista. Ilmastopolitiikan luonnontieteellinen tausta perustuu pitkälti niin kutsuttuun kasvihuoneilmistöön: mekanismiin, jossa maan pinnalle heijastuvasta auringonvalosta muodostuva lämpö ei ilmakehässä olevan hiilidioksidin, metaanin ja muiden niin sanottujen kasvihuonekaasujen vuoksi poistu kokonaan ilmakehästä, vaan lämmittää maapalloa. Tämä luonnollinen ilmiö on aiheuttanut maapallon pinnan keskilämpötilan nousun noin 14 celsiusasteeseen, ja mahdollistaa näin nykyisen kaltaisen elämän planeetallamme. Lisääntyvillä kasvihuonekaasupäästöillä ihminen on kuitenkin aiheuttanut kasvihuoneilmistön keinotekoisien vahvistumisen, joka on havaittavissa ilmaston lämpenemisenä. Ilmastonmuutos aiheutuu toisin sanoen kasvihuoneilmistön voimistumisesta.¹¹³ Ihmisen tuottamista kasvihuonekaasuista yli ⅔ on peräisin fossiilisten polttoaineiden, kuten öljyn, hiilen ja maakaasun käytöstä etenkin energiantuotannossa ja liikenteessä, lähes ⅓ puolestaan maataloudesta ja maankäytön muutoksista kuten trooppisten metsien hakkuista¹¹⁴. Ilmastonmuutoksen odotetaan aiheuttavan jo nyt havaittavaa jäätiköiden sulamista, etupäässä meriveden lämpötilan noususta johtuvaa merenpinnan nousua, kuivien alueiden aavikoitumista sekä entistä voimakkaampia trooppisia myrskyjä, tulvia ja poikkeuksellisia helleaaltoja¹¹⁵.

Johtavista tutkijoista ja asiantuntijoista muodostettu Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC pitää ihmisen osuutta ilmaston lämpenemisessä ”erittäin todennäköisenä”¹¹⁶. Myös yleissopimuksen sopimustekstissä sen osapuolet – 192 valtiota – tunnustavat ilmastonmuutoksen antropogeenisen alkuperän¹¹⁷. Yleissopimuksessa kuitenkin todetaan, että ilmastonmuutoksen voimakkuuteen ja seurauksiin liittyy edelleen monia epävarmuustekijöitä, jotka koskevat etenkin

¹¹³ Ks. Oberthür – Ott 2000, 27.

¹¹⁴ Maataloudessa syntyy etenkin metaanipäästöjä. Kasvistot, etenkin puut, puolestaan sitovat itseensä hiilidioksidia, joka puiden hakkuiden yhteydessä vapautuu ilmakehään. Ks. IPCC 2007, Synthesis Report: Summary for Policymakers, 5. Osuudet perustuvat yleissopimuksen kattamiin kuuteen kasvihuonekaasuun (hiilidioksidi, metaani, typpioksidi, vetyfluorihiihiyhdisteet, perfluoratut yhdisteet ja rikkiheksafluoridi) vuonna 2004. Ks. myös Schellnhuber et al. 2001, 568.

¹¹⁵ IPCC 2007, Synthesis Report: Summary for Policymakers, 8; Oberthür – Ott 2000, 29.

¹¹⁶ IPCC 2007, Working Group I: Summary for Policymakers, 10.

¹¹⁷ Yleissopimus (SopS 61/1994), esipuhe: ”yleissopimuksen osapuolet [...] ovat huolestuneita siitä, että ihmisen toiminta on huomattavasti lisännyt ilmakehän kasvihuonekaasujen pitoisuuksia, [ja] että tämä kasvu [...] johtaa maapallon pinnan ja ilmakehän keskimääräiseen lämpenemiseen [...]”.

muutoksen ajallisia ja paikallisia ulottuvuuksia¹¹⁸. Tästä epävarmuudesta huolimatta esimerkiksi Oberthür ja Ott painottavat, että uhkakuviin on reagoitava tämänhetkisen tiedon ja ennusteiden pohjalta. Ottaen huomioon odotettujen seurausten vakavuuden on olennaisen tärkeää toimia niin kutsutun varovaisuusperiaatteen mukaisesti: koska ilmastonmuutos voi potentiaalisesti aiheuttaa suurta vahinkoa, sitä aiheuttavia kasvihuonekaasupäästöjä tulee vähentää.¹¹⁹ Suhteessa epävarmuuteen on myös huomioitava, että ilmastonmuutosta koskeva tieto tarkentuu jatkuvasti, eikä epävarmuustekijöitä enää voida pitää ollenkaan niin hallitsevana piirteenä kansainvälisessä ilmastopolitiikassa kuin vielä yleissopimuksen sopimustekstiä laadittaessa vuonna 1992.

Ilmakehän tarkastelu globaalina yhteisöllisenä hyödykkeenä korostaa ilmastonmuutoksen globaalia luonnetta: maapallon ilmastojärjestelmän muutokset vaikuttavat kaikkiin, ja toisaalta ilmastonmuutoksen hillitsemiseen vaaditaan laajaa kansainvälistä yhteistyötä¹²⁰. Laajan yhteistyön välttämättömyyden lisäksi ilmastonmuutoksen hillitsemistä vaikeuttavat useat muut tekijät, kuten jo aiemmin esille tullut tieteellinen epävarmuus muutoksen laajuudesta ja vaikutuksista. Kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttavien energianlähteiden laajan käytön vuoksi ilmastonmuutokselle on lisäksi ominaista päästölähteiden moninaisuus, mikä puolestaan hankaloittaa niiden säätelyä. Olennaisin päästöjen vähentämistä vaikeuttava tekijä on kuitenkin energian, etenkin fossiilisten energianlähteiden, keskeisyys yhteiskuntien taloudelle.¹²¹ Teollistuneiden länsimaiden talouden voidaankin katsoa rakentuneen pitkälti nimenomaan fossiilisten energianlähteiden perustalle¹²². Juuri energian keskeisyyden vuoksi ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta välttämättömät päästövähennykset ovat erityisen vaikeita poliittisia kysymyksiä, joihin vaikuttavat niin taloudelliset kuin poliittisetkin intressit¹²³.

Taloudellisten tekijöiden lisäksi ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävää poliittista prosessia hidastaa globaaleille ympäristöongelmille luonteenomainen aikavälikonflikti, joka on samalla linkittynyt sekä taloudellisiin että poliittisiin kysymyksiin. Aikavälikonfliktilla tarkoitetaan sitä, että ilmastonmuutoksen haitallisista vaikutuksista vakavimpien odotetaan ilmenevän keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, mutta vaikutusten torjuminen vaatisi jo nyt toimenpiteitä, joihin puolestaan liittyy merkittäviä lyhyen aikavälin kustannuksia. Huolimatta siitä, että ilmastonmuutoksen hillitsemisestä päästövähennyksien avulla arvioidaan syntyvän huomattavasti vähemmän

¹¹⁸ Yleissopimus (SopS 61/1994), esipuhe.

¹¹⁹ Ks. Oberthür – Ott 2000, 36.

¹²⁰ Ks. Chasek et al. 2006, 115.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ks. esim. McNeill 2005, 24–31 ja 313–315.

¹²³ Chasek et al. 2006, 115–116.

kustannuksia kuin muutokseen sopeutumisesta myöhäisemmässä vaiheessa, on lyhyen aikavälin kustannusten ja pitkän ja keskipitkän aikavälin hyödyn välinen konflikti taloudelliset ja poliittiset kysymykset huomioon ottaen ilmeinen.¹²⁴

Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus (1985) ja etenkin sitä täydentävä otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva Montrealin pöytäkirja (1987) on usein mainittu institutionaalisenä ja toiminnallisena esikuvana kansainväliselle ympäristönhallinnalle ja siten myös ilmastoregiimille. Otsonikerroksen suojeluun tähtäävä regiimi onkin onnistunut vähentämään otsonikerrokselle vaarallisten kloorifluorihilivetyjen (chlorofluorocarbons, CFCs) tuotantoa merkittävästi.¹²⁵ Ottaen huomioon ilmakehään päätyvien CFC-yhdisteiden ja hiilidioksidin erilaisen alkuperän on vertaus kuitenkin näkemykseni mukaan hankala: siinä missä CFC-yhdisteitä on käytetty etupäässä tietyissä tuotteissa kuten kodinkoneissa tai kosmetiikassa, pääsee hiilidioksidia ilmakehään laaja-alaisesti niin energiantuotannossa ja -kulutuksessa, liikenteessä kuin teollisuudessaakin. Sekä otsonikerrosta ohentavien aineiden että niiden tuottajien määrä onkin ollut huomattavasti pienempi kuin ilmastonmuutosta aiheuttavien päästöjen. Korvaavan aineen löytäminen yhdisteille on siten ollut sekä taloudellisesta että tieteellisestä näkökulmasta yksinkertaisempaa kuin fossiilisten energianlähteiden korvaaminen esimerkiksi uusiutuvien energianlähteiden laajamittaisella kehittämisellä ja käyttöönnotolla.¹²⁶

Vielä olennaisempi eroavuus otsonikerroksen suojelun ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen välillä on mahdollisesti ollut tapa, jolla kukin näistä globaaleista ympäristöongelmista on tullut laajempaan tietoisuuteen. Ilmastonmuutoksen vakavuuden tiedostaminen on ollut pitkä prosessi, otsonikerroksen tuhoutuminen puolestaan tuli julkisuuteen varsin dramaattisella tavalla vuonna 1985, kun Etelämantereen yläpuolella olevassa otsonikerroksessa havaittiin suuri aukko.¹²⁷ Oran R. Young onkin analysoinut kriisien ja shokkien vaikutusta ympäristöregiimien syntyyn ja tullut juuri näiden kahden esimerkin kohdalla siihen tulokseen, että dramaattisella otsoniaukon havaitsemisella on ollut suuri merkitys otsonikerroksen suojeluun tähtäävän regiimin verrattain nopealle ja menestyksekkäälle muodostamiselle. Tällaista yksittäistä, yksiselitteisesti ilmastonmuutoksesta aiheutuvaa tapahtumaa, joka olisi edesauttanut valtioiden valmiutta sitoutua kansainväliseen

¹²⁴ Vrt. Chasek et al. 2006, 207.

¹²⁵ Esim. Parson 1993, 27.

¹²⁶ Ks. Parson 1993, 27; Yearley 1996, 110.

¹²⁷ Ks. Young 1994, 44. Todellisuudessa otsonikerrokseen ei ollut muodostunut varsinaista aukkoa, mutta kerros oli ohentunut merkittävästi laajalla alueella.

ilmastoregiimiin, ei Youngin mukaan (vielä) ole esiintynyt.¹²⁸ Youngin teos on vuodelta 1994, mutta tämä perusasetelma ei ole olennaisesti muuttunut. Ilmastonmuutoksen luonne globaalina ympäristöongelmana poikkeaa siten merkittävästi otsonikerroksen ohenemisesta niin alkuperältään kuin myös ratkaisumahdollisuuksiltaan.

3.2. Ilmastoregiimin muodostuminen

Lähtökohta kansainvälisen ilmastopolitiikan ja sitä kautta ilmastoregiimin muodostumiselle on ollut ongelman tiedostaminen, sillä vasta 1980-luvun alkupuolella havaittu ilmaston lämpeneminen ja ennusteet sen seurauksista nostivat kasvihuonekaasujen käytön ongelmallisuuden kansainvälisen yhteisön tietoisuuteen. Vastaavia tutkimustuloksia tiettyjen kaasujen kasvihuoneilmiötä vahvistavasta vaikutuksesta oli esitetty aikaisemminkin, mutta vasta 1980-luvulla ilmastonmuutosta koskeva tieteellinen tutkimus oli niin pitkällä, että sen tuloksia voitiin pitää yleisesti luotettavina¹²⁹. Varsinkin energiateollisuuden ja joidenkin poliittisten toimijoiden taholta ilmastonmuutoksen ja sen antropogeenisen alkuperän kyseenalaistaminen on kuitenkin jatkunut aina 2000-luvulle asti¹³⁰.

Ongelmakeskeisen lähestymistavan keskiössä on Yrjö Hailan argumentoinnin mukaan tietyn ympäristöongelman politisoituminen eli prosessi, jonka puitteissa ongelma rakentuu ja nousee poliittisen keskustelun kohteeksi¹³¹. Ympäristöongelmien tiedostamisen ja määrittelyn poliittinen luonne on näkemykseni mukaan havaittavissa myös kansainvälisessä ilmastopolitiikassa, jossa valtioilla ja valtioryhmillä on kullakin oma näkökulmansa ilmastonmuutokseen, sen vakavuuteen ja tarvittaviin toimenpiteisiin. Tämä käy ilmi myös Youngin argumentaatiossa, jonka mukaan hiilidioksidipitoisuuksien nouseminen ilmakehässä on tosiasia, joka voidaan mittauksien avulla todeta hyvinkin tarkasti. On kuitenkin aivan toinen asia määrittellä tämä tosiasia ongelmaksi, johon tulee puuttua ja etsiä ratkaisua kansainvälisellä tasolla – prosessi, jonka puitteissa ongelma määritellään, on ensisijaisesti inhimillinen tuotos.¹³² Samalla se on hyvin poliittinen prosessi: ongelmasta tulee ongelma vasta silloin, kun se sellaiseksi määritellään¹³³.

Ilmastonmuutoksen vakavuutta koskevista erilaisista näkemyksistä huolimatta Yhdistyneiden kansakuntien puitteissa käynnistettiin 1980-luvun lopussa valmistelut ilmastonsuojeluun tähtäävän valtiosopimuksen aikaansaamiseksi. Valmistelut, jotka olivat osa Ympäristön ja kehityksen

¹²⁸ Young 1994, 44–45.

¹²⁹ Ks. Tirkkonen – Jokinen 2001, 74.

¹³⁰ Ks. esim. White House Press Release 11.6.2001, President Bush Discusses Global Climate Change.

¹³¹ Haila 2001, 11–13.

¹³² Young 1999a, 205.

¹³³ Vrt. Haila 2001, 18.

maailmankomission niin sanotun Brundtlandin raportin (1987) pohjalta laadittua kestävän kehityksen agenda, johtivat Ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen avaamiseen allekirjoitettavaksi Rio de Janeirossa vuonna 1992 järjestetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED). UNCED:n yhteydessä avattiin allekirjoitettavaksi YK:n ilmastonmuutosta koskevan puitesopimuksen lisäksi kaksi muuta ilmastonmuutokseen tiiviisti liittyvää yleissopimusta: YK:n biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (Convention on Biological Diversity, CBD) sekä YK:n yleissopimus aavikoitumisen estämiseksi (United Nations Convention to Combat Desertification, UNCCD).¹³⁴ Vuonna 1994 voimaan tullut YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus onkin nähtävä osana laajempaa, 1970-luvulla alkanutta 'ympäristöherätystä', joka pohjautui yhtäältä ympäristöongelmien ja toisaalta maapallon rajallisuuden tiedostamiseen¹³⁵.

Yleissopimusta voidaan pitää yleismaailmallisena, sillä sen on ratifioinut 192 valtiota. Sopimus on osapuolia oikeudellisesti sitova, mutta sisällöltään yleisluontoinen – sopimus ei sisällä konkreettisia päästövähennystavoitteita tai yksityiskohtaisia toimenpiteitä, joihin sen ratifioineiden valtioiden tulisi ilmaston suojelemiseksi ryhtyä. Sopimuksen osapuolet ovat sopimuksen voimaantuloa seuraavasta vuodesta lähtien kokoontuneet vuosittain osapuolikonferenssiin (Conference of the Parties, COP), jossa tehdään sopimusta tarkentavia päätöksiä. Ensimmäinen osapuolikonferenssi järjestettiin vuonna 1995 Berliinissä, viimeisin joulukuussa 2007 Baliin, Indonesiassa. Yleissopimusta ja sen Kioton pöytäkirjaa tukemaan on yleissopimuksen 8 artiklan mandaatilla perustettu yleissopimuksen sihteeristö, joka toimii regiimin institutionaalisenä ytimenä järjestäen ja ylläpitäen niin osapuolikonferensseja kuin myös muita yleissopimukseen ja Kioton pöytäkirjaan perustuvia neuvotteluja ja kokoontumisia¹³⁶.

Kiotossa vuonna 1997 järjestetyssä kolmannessa osapuolikonferenssissa allekirjoitettu Kioton pöytäkirja on yleissopimusta täydentävä pöytäkirja, jossa on sovittu oikeudellisesti sitovista kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksistä. Vähennykset koskevat teollistuneita länsimaita ja Itä- ja Keski-Euroopan siirtymätalousmaita, joiden tulee vuosien 2008–2012 välisenä aikana vähentää kuuden kasvihuonekaasun yhteenlaskettuja kokonaispäästöjä vähintään 5,2 prosentilla vuoden 1990 päästömäärästä¹³⁷. Pöytäkirja ei aseta konkreettisia päästötavoitteita kehitysmaille eikä vasta

¹³⁴ UNFCCC, The 'Rio Conventions'.

¹³⁵ Ks. Haila 2001, 9–11.

¹³⁶ Ks. Yleissopimus (SopS 61/1994), 8 artikla; UNFCCC, History of the Secretariat.

¹³⁷ Kioton pöytäkirja (SopS 13/2005), 3.1. artikla. Nämä kuusi kasvihuonekaasua ovat hiilidioksidi, metaani, typpioksidi, vetyfluorihiihiyhdisteet, perfluoratut yhdisteet ja rikkiheksafluoridi.

teollistuneille maille. Teollistuneista maista Yhdysvallat on ainoa valtio, joka ei ole ratifioinut 16.2.2005 voimaan tullutta pöytäkirjaa¹³⁸. Kioton pöytäkirjan ratifioineet valtiot ovat vuodesta 1998 lähtien kokoontuneet osapuolikokouksiin (Conference of the Parties serving as the Meeting of the Parties, COP/MOP), jotka on järjestetty yleissopimuksen osapuolikonferenssien yhteydessä.

Kioton pöytäkirja asettaa päästötavoitteet vain ensimmäiselle sitoutumiskaudelle vuoteen 2012 asti. Indonesian Balilla 3.–15. joulukuuta 2007 järjestetyssä 13. osapuolikonferenssissa yleissopimuksen sopimuspuolet pääsivät sopimukseen siitä, että neuvottelut vuoden 2012 jälkeisistä yleissopimusta toteuttavista tavoitteista aloitetaan. Neuvottelut on Balin toimintasuunnitelman mukaisesti aloitettu yleissopimuksen sopimuspuolten kesken siten, että vuosien 2008–2009 aikana käytävät neuvottelut saatetaan päätökseen vuoden 2009 loppuun mennessä. Käytännössä tällä takarajalla viitataan Kööpenhaminassa joulukuussa 2009 järjestettävään 15. osapuolikonferenssiin, jossa parhaillaan neuvoteltava, yleissopimusta ja sen tavoitteita toteuttamaan pyrkivä sopimus on tarkoitus hyväksyä.¹³⁹

3.3. Regiimi osana kansainvälisen ilmastopolitiikan monitasoista hallintaa

Toimijuuteen liittyviä kysymyksiä pohdittaessa on tärkeää huomioida se, että kansainväliset regiimit ovat osa monitasoista hallintaa, jonka eri tasojen toiminnalla on merkitystä myös regiimien, etenkin niiden tehokkuuden kannalta. Ilmastoregiimin kohdalla eri tasojen linkittyminen globaalista aina yksilötasolle asti on erityisen voimakasta, sillä ilmastonmuutokseen vaikuttavat toimet ulottuvat ilmastoregiimin päätöksenteosta energiantuotantoon ja yksilöiden kulutustottumuksiin. Youngin mukaan toiminta yksilötasolla on osa yhteiskunnan taloudellista ja sosiaalista järjestelmää, joka puolestaan pohjautuu tiettyihin arvoihin ja toisaalta institutionaalisiin järjestelyihin.¹⁴⁰ Tällaisiin järjestelyihin kuuluvat olennaisesti kunkin yhteiskunnan infrastruktuuriset puitteet, kuten joukkoliikenteen järjestäminen tai kaupunkien asumistiheys. Pyrittäessä selittämään regiimien rajallisia mahdollisuuksia ratkaista tiettyä ongelmaa, tässä tapauksessa ilmastonmuutosta, on siis otettava huomioon myös muut toiminnan tasot. Olennaista tuloksien saavuttamisen kannalta onkin Youngin mukaan juuri se, missä määrin ilmastoregiimi onnistuu toiminnallaan muuttamaan käyttäytymistä sen jäsenmaiden ja niissä toimivien yksilöiden tasolla¹⁴¹.

¹³⁸ Australia oli pitkään toinen teollistunut maa, joka ei ollut ratifioinut Kioton pöytäkirjaa; maan uuden hallituksen aloittaessa toimikautensa se kuitenkin ratifioi pöytäkirjan 3.12.2007, Balin osapuolikonferenssin avauspäivänä.

¹³⁹ Ks. UNFCCC 2007, Bali Action Plan.

¹⁴⁰ Young 1997b, 292.

¹⁴¹ Ibid.

Tarkasteltaessa kansainvälistä ilmastopolitiikkaa ja sen monitasoista hallintaa on lisäksi olennaista huomata, että yksittäiset regiimit, ja siten myös ilmastoregiimi, toimivat laajemmassa, kansainvälisen yhteisön kontekstissa¹⁴². Regiimit myös vetoavat toiminnassaan kansainvälisessä yhteisössä vakiintuneisiin periaatteisiin ja toimenpiteisiin¹⁴³. Ilmastopolitiikan kohdalla hallinnan monitasoisuus ilmenee muun muassa siten, että kansainvälisellä järjestöllä – Yhdistyneillä kansakunnilla – on ollut merkittävä rooli regiimin muodostamisessa ja kehittämisessä. Regiimin tavoitteiden toteutumiseen vaikuttavat kuitenkin myös useat muut kansainväliset ja transnationaaliset toimijat. Regiimi on tässä merkityksessä eräänlainen ydin, joka kuitenkin toimiakseen tehokkaasti tarvitsee tukea muilta hallinnan tasoilta. Ominaista monitasoiselle hallinnalle onkin niin eri toimijoiden, toiminnan tasojen kuin myös toimialojen linkittyminen toisiinsa¹⁴⁴. Kansainvälisen ilmastopolitiikan yhteydessä monitasoista hallintaa voidaan siten tarkastella suhteessa siihen vaikuttaviin toimijoihin, mutta myös suhteessa eri hallinnan tasoihin kuten alueelliseen, kansalliseen tai paikalliseen tasoon, tai toisaalta siihen, kuinka esimerkiksi talous-, liikenne- ja maatalouspolitiikan käytännöt ovat tiiviissä yhteydessä ilmastopolitiikkaan. Mayer et al. kuvaavatkin regiimien olevan osa globaalin hallinnan verkostoa, hallintaa ilman hallitusta¹⁴⁵.

¹⁴² Vrt. Young 1999a, 198.

¹⁴³ Emt., 199.

¹⁴⁴ Ks. Benz 2004, 126–130.

¹⁴⁵ Mayer et al. 1993, 405.

4. Oikeudenmukaisuus ja tehokkuus

Oikeudenmukaisuus ja tehokkuus ovat keskeisimpiä teemoja niin kansainvälisessä ilmastopoliittisessa diskurssissa kuin yleissopimuksessakin. Suhteessa oikeudenmukaisuuteen yksi tärkeimmistä kysymyksistä on ympäristöllisten hyödykkeiden käyttöoikeuksien jakaminen. Bernd Brouns määrittelee kansainvälisen ilmastopoliittikan ydinkysymykseksi sen, missä määrin kukin valtio saa käyttää ilmakehän rajallista kykyä vastaanottaa kasvihuonekaasupäästöjä¹⁴⁶. Keskeinen piirre ilmastoneuvotteluissa on ollut pyrkimys siihen, että päästöoikeuksien jako perustuu oikeudenmukaisiin periaatteisiin. Oikeudenmukaisuuteen pyrkiminen onkin saanut runsaasti huomiota tieteellisessä diskurssissa ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista. Tämä pohjautunee osaltaan yleissopimukseen, jossa oikeudenmukaisuudelle annetaan keskeinen rooli.

Yleissopimuksen lähtökohtana oikeudenmukaisuuskysymyksiin on 3.1. artikla, jonka mukaan ”[s]opimuspuolten tulisi tasaveroisuuden pohjalta ja yhteisen mutta eriytyneen vastuunsa sekä omien valmiuksiensa mukaisesti suojella ilmastojärjestelmää nykyisiä ja tulevia sukupolvia varten”¹⁴⁷. Artiklassa ilmaistun ”yhteisen mutta eriytyneen vastuun” periaatteen taustalla on sen tosiasian tunnistaminen, että suurin osa ilmakehän tämänhetkisistä kasvihuonekaasupitoisuuksista on peräisin teollistuneiden maiden päästöistä. Tämän vuoksi sopimuksessa katsotaan teollistuneilla mailla olevan erityinen vastuu ilmastomuutosta hillitsemissä toimenpiteissä. Samassa artiklassa todetaankin, että teollistuneiden maiden tulisi olla ”edelläkävijöitä ponnisteluissa ilmastomuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia vastaan”¹⁴⁸. Tämän lisäksi sopimuksessa mainitaan niin tarve huomioida kehitysmaiden ”erityistarpeet ja erityisolot”¹⁴⁹, kuin myös sopimuspuolten oikeus kestävään kehitykseen, jonka voidaan katsoa viittaavan erityisesti kehitysmaiden oikeuteen jatkaa taloudellista kehitystään¹⁵⁰. Keskeisin regiimin tehokkuuteen liittyvä periaate on puolestaan jo aiemmin mainittu yleissopimuksen 2 artikla, jossa määritellään sopimuksen tavoitteeksi vaarallisen ilmastomuutoksen estäminen. Regiimin perimmäisenä tavoitteena on siten nimenomaan tehokkuus suhteessa ilmastomuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten hillitsemiseen.

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni keskeisimmät käsitteet, oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden, suhteessa kansainväliseen ilmastoregiimiin ja sen edistämään ilmastopoliittikkaan. Määritelmien perustana käytän oikeudenmukaisuuden osalta etenkin yleissopimusta, tehokkuuden

¹⁴⁶ Brouns 2004, 7.

¹⁴⁷ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.1. artikla.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.2. artikla.

¹⁵⁰ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.4. artikla; ks. myös 2 artikla.

osalta puolestaan sekä yleissopimusta että Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin vuonna 2007 ilmestynyttä neljättä arviointiraporttia. Näin menettelemällä tarkoitukseni on muodostaa käsitteistä tavoitearvot, joita voin käyttää toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevien käsitysten analyysissa. Tavoitearvot toimivat näin ollen eräänlaisina regiimin tavoitteita heijastavina perusarvoina, joihin voin suhteuttaa toimijoiden käsityksiä oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Yleissopimuksen ja Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin arviointiraportin lisäksi määritelmät pohjautuvat yhtäältä oikeudenmukaisuutta ja yleisemmällä tasolla normatiivisia kysymyksiä koskevaan tutkimukseen kansainvälisen politiikan tieteenalalla, ja toisaalta kansainvälisten regiimien tehokkuutta koskevaan tutkimukseen.

4.1. Normatiiviset kysymykset kansainvälisen politiikan tieteenalalla

Oikeudenmukaisuutta koskeva tutkimus kansainvälisen politiikan tieteenalalla on tiiviissä yhteydessä normatiivisen teoriaan ja sen rooliin alan tutkimuksessa. Normatiivisen lähestymistavan merkitystä kansainvälisen politiikan tieteenalalla tutkivan Mervyn Frostin mukaan normatiiviset kysymykset ovat lisääntyvästä kiinnostuksesta ja teorioinnista huolimatta edelleen hyvin marginaalisessa asemassa¹⁵¹. Taustana tälle ovat monet seikat, kuten se, ettei normatiivisilla kysymyksillä ole useimpien realismin tai neorealismien edustajien näkökulmasta merkitystä kansainvälisen politiikan ilmiöiden selittämisessä¹⁵². Paradoksaaliseksi normatiivisen teorian sivuuttamisen tekee Frostin mukaan se, että kansainvälisen politiikka on tieteenala, jossa normatiivisia kysymyksiä aiheuttavia ilmiöitä esiintyy erityisen useasti¹⁵³. Esimerkkeinä tällaisista ilmiöistä Frost mainitsee tilanteita, joissa joudutaan pohtimaan maahan tulevien pakolaisten kohtelua, tai mahdollista reagointia jossakin valtiossa tapahtuviin ihmisoikeusloukkauksiin, vakavaan ympäristön tuhoamiseen tai äärimmäisessä tapauksessa hallituksen toimeenpanemaan etnisen vähemmistön kansanmurhaan¹⁵⁴. Kaikki nämä ongelmat ovat Frostin mukaan normatiivisia, sillä ne vaativat arviointia siitä, mitä tällaisessa tilanteessa *tulisi* tehdä¹⁵⁵.

Marginaalisesta roolista huolimatta normatiivisen teorian merkitys kansainvälisen politiikan tieteenalalla on kasvanut merkittävästi kylmän sodan päättymisestä lähtien¹⁵⁶. Normatiivisen teorian aiempaa kattavampi tutkimus tieteenalalla on samalla edesauttanut sitä, että oikeudenmukaisuutta ja sen tavoittelua koskevia kysymyksiä käsitellään enemmän määrin myös kansainvälisen politiikan

¹⁵¹ Frost 1996, 4–5.

¹⁵² Young 1999b, 247.

¹⁵³ Frost 1996, 12.

¹⁵⁴ Emt., 1–2.

¹⁵⁵ Emt., 2.

¹⁵⁶ Ks. Hurrell 2002, 138.

tutkimuksessa, jossa oikeudenmukaisuutta on tutkittu etenkin suhteessa kansainväliseen järjestykseen. Kylmän sodan jännitteiden aikana oikeudenmukaisuus olikin niin valtioiden kuin myös kansainvälisen yhteisön näkökulmasta pääosin toissijainen tavoite, osin jopa uhka, suhteessa kansainvälisen järjestyksen ylläpitoon.¹⁵⁷ Rosemary Footin mukaan juuri näiden jännitteiden purkautuminen johti kasvavaan kiinnostukseen oikeudenmukaista maailmanjärjestystä kohtaan. Kylmän sodan päättymisen lisäksi oikeudenmukaisuuden tavoittelun korostumiseen ovat vaikuttaneet globaaliin keskinäisriippuvuuteen liittyvät kehitykset, kuten maailmanlaajuisesti yhteisten ongelmien tunnistaminen. Tähän puolestaan liittyy olennaisesti ajatus yhdestä, yhteisestä maailmasta ja toisaalta havainto siitä, ettei ihmiskunnan yhteisiä ongelmia voida ratkaista kestäväällä tavalla ilman oikeudenmukaisuuteen liittyvien kysymysten huomioimista. Syvenevän globalisaation Foot esittää edelleen vahvistaneen näitä kehityksiä, niin suhteessa keskinäisriippuvuuteen kuin myös suhteessa kansainvälisen kansalaisyhteiskunnan muodostumiseen.¹⁵⁸

Normatiivisten kysymysten kasvava merkitys kansainvälisen politiikan tieteenalalla näkyy Frostin mukaan siten, että tutkimuksessa korostetaan normien tärkeyttä kansainvälisessä politiikassa ja sen käytännöissä¹⁵⁹. Normatiivisia kysymyksiä koskeva tutkimus on kuitenkin pääosin rajoittunut osoittamaan normien merkitystä kansainvälisissä käytännöissä. Frost esittää tämän olevan ongelmallista sen vuoksi, ettei tutkimus juuri pyri vastaamaan kysymyksiin siitä, kuinka tietynlaisessa tilanteessa eettisestä näkökulmasta katsoen tulisi toimia.¹⁶⁰ Normeilla ja niiden tuottamisella on ollut erityisen merkittävä rooli regiimejä koskevassa tutkimuksessa. Suhteessa instituutioihin, joihin regiimitkin lasketaan kuuluvaksi, ei perimmäinen normatiivinen kysymys kuitenkaan Frostin mukaan ole niinkään se, kuinka tulisi toimia vaan se, minkä arvojen tulisi olla ensisijaisia instituution toiminnassa. Mahdollisina ensisijaisina arvoina Frost mainitsee vapauden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden¹⁶¹. Myös kansainvälisessä ilmastoregiimissä on pitkälti kysymys siitä, minkä arvon kukin regiimin toimija katsoo olevan ensisijaisen tärkeä regiimin toiminnassa ja sen edistämässä ilmastopolitiikassa. Tällaisia arvoja voivat käsitykseni mukaan olla Frostin mainitsemat vapaus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, joilla viitataan regiimin oikeudenmukaisuuteen ja sille kunkin toimijan antamaan merkitykseen, mutta myös ympäristönsuojelu, jolla puolestaan viitataan regiimin tehokkuuteen ja siihen, kuinka toimijat tämän tehokkuuden määrittelevät.

¹⁵⁷ Ks. Foot 2003, 1.

¹⁵⁸ Foot 2003, 1.

¹⁵⁹ Frost 1998, 131–132.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Frost 1996, 4.

4.2. Oikeudenmukaisuuskysymykset ilmastoregiimissä

Kansainvälisen ilmastoregiimin ensisijainen tehtävä on regiimateoriasta johdettuna päättää normeista, joiden pohjalta se voi säädellä ilmakehän käyttämistä. Oikeudenmukaisuutta pidetäänkin yhtenä kansainvälisen ilmastopoliittikan olennaisimpana kysymyksenä: sen katsotaan olevan merkittävässä asemassa niin suhteessa ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen liittyviin päästövähennyksiin kuin myös suhteessa ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja siihen liittyviin kysymyksiin vastuun jakamisesta¹⁶². Samalla oikeudenmukaisuuden toteuttaminen kansainvälisessä ilmastopoliitikassa on ilmastonmuutoksen globaalista ja pitkäaikaisesta luonteesta johtuen erityisen haastavaa.

Kansainvälisen tason ilmastopoliittisissa diskursseissa oikeudenmukaisuutta on tarkasteltu erityisesti pohjois-etelä -näkökulmasta, joka liittyy sekä hillitsemistä että sopeutumista koskeviin kysymyksiin. Olennaisia kysymyksiä tässä näkökulmassa ovat lisäksi rahoitukseen ja teknologian siirtoon liittyvät asiat. Hillitseminen, sopeutuminen, teknologia ja rahoitus muodostavatkin niin pohjois-etelä -uottuvuuden kuin myös yleisesti kansainvälisen ilmastoregiimin puitteissa käytävien neuvottelujen merkittävimmät pilarit, joiden mukaan käsiteltävät kysymykset usein ryhmitellään. Näistä rahoitus ja teknologia ovat pitkälti kompensatioon liittyviä kysymyksiä, sillä niissä viitataan usein siihen, kuinka olisi mahdollista hyvittää ilmastonmuutoksesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia niille kehitysmailla, joiden historiallinen osuus kasvihuonekaasupäästöistä on pieni, mutta jotka maantieteellisistä syistä kärsivät ilmastonmuutoksesta keskimääräistä enemmän, ja joilla samanaikaisesti on vähäiset resurssit vastata ilmastonmuutoksen aiheuttamiin ongelmiin¹⁶³.

Oikeudenmukaisuuskysymysten keskeisyys tulee esiin etenkin suhteessa edellä mainittuun kasvihuonekaasupäästöjen ja niiden vaikutusten asymmetrisyyteen, sillä suurimmat päästöjen aiheuttamat ongelmat voivat ilmentyä ajallisesti huomattavasti päästöjen tuottamista myöhemmin, ja paikallisesti kaukana sieltä, missä ne ovat saaneet alkunsa¹⁶⁴. Haitallisia vaikutuksia odotetaan syntyvän maailmanlaajuisesti, mutta arvioiden mukaan suurimmat uhkat kohdistuvat muun muassa Tyynenmeren pieniin saarivaltioihin ja alaviin rannikkovaltioihin, joista monet ovat kehitysmaita.¹⁶⁵ Maantieteellisten ja ajallisten eroavaisuuksien lisäksi ilmastonmuutoksen aiheuttamille haitallisille vaikutuksille on luonteenomaista se, että ne ovat kiinteästi yhteydessä kunkin yhteiskunnan

¹⁶² Esim. Shukla 1999; Brouns 2004; Grubb 1995.

¹⁶³ Vrt. Shukla 1999, 1.

¹⁶⁴ Grubb 1995, 465; Metz et al. 2002, 211; Shukla 1999, 2.

¹⁶⁵ Ks. esim. Redclift – Sage 1999, 122–123.

taloudellisiin ja poliittisiin tekijöihin: vaikutusten torjuminen vaatii muutoksia, joiden kustannukset vaihtelevat valtiosta ja alueesta toiseen. Yksittäisen valtion kustannukset ovat siis sidoksissa useisiin tekijöihin, kuten energiankulutuksen ja -tuotannon rakenteeseen tai valtion taloudelliseen kehitykseen.¹⁶⁶ Monien kehitysmaiden erityinen haavoittuvuus suhteessa ilmastonmuutokseen ja sen haitallisiin vaikutuksiin johtuu siten maantieteellisten tekijöiden ohella myös niiden yhteiskuntien taloudellisista ja hallinnollisista rakenteista.

Ilmastonmuutoksen haitallisten vaikutusten epätasaisen jakautumisen lisäksi oikeudenmukaisuuden kannalta olennainen ulottuvuus kansainvälisessä ilmastopolitiikassa on historiallinen näkökulma näiden vaikutusten aiheuttamiseen, niin kutsuttu historiallinen vastuu. Michael Grubbin näkemyksen mukaan oikeudenmukaisuuden keskeinen rooli yleissopimuksessa kuvastaa nimenomaan ilmastonmuutoksen luonnetta ja sen takana olevia poliittisia realiteetteja¹⁶⁷. Näihin realiteetteihin kuuluu kehitysmaiden huoli siitä, että ongelma, johon ne itse ovat historiallisesta näkökulmasta katsottuna vaikuttaneet vain vähän, vahingoittaisi niitä sekä suoranaisiin vaikutuksiin että mahdollisten päästövähennysten kautta. Grubb esittääkin, että teollistuneet maat suostuivat ottamaan oikeudenmukaisuuskysymykset keskeiseen osaan yleissopimuksessa juuri sen vuoksi, että mahdollisimman moni valtio liittyisi sopimukseen ja sitä kautta ilmastoneuvottelujen jatkokprosessiin¹⁶⁸.

Syitä, joiden vuoksi kehitysmaat eivät toistaiseksi kuulu sitovien päästövähennyksien piiriin ovat Cazorlan ja Tomanin mukaan teollistuneiden maiden historiallisen vastuun lisäksi pienet taloudelliset resurssit selvitä päästövähennysten aiheuttamista kustannuksista, sekä se tosiasia, että monilla kehitysmailla on kiireellisempiä, ihmisten välittömään selviytymiseen liittyviä kohteita vähäisille resursseilleen.¹⁶⁹ Kehitysmaiden kiireellisimpiin ympäristöongelmiin, kuten puhtaan veden puutteeseen liittyen on olennaista huomioida, että teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden lähtökohdat, josta ne tarkastelevat ilmastonmuutoksen kaltaisia globaaleja ympäristöongelmia, poikkeavat toisistaan merkittäväällä tavalla. Tämä liittyy samalla siihen, kuinka eri valtioiden väestö ja hallitukset määrittelevät käsitteen ympäristö. Michael Redcliff ja Colin Sage esittävät, että siinä missä vähiten kehittyneissä maissa ympäristö käsitteenä sisältää etupäässä ihmisen välittömän lähiympäristön ja siihen liittyvät selviytymisen kannalta välttämättömät tarpeet, kuten terveyden, asuinsijan ja ruoan saatavuuden, viitataan vastateollistuneissa siirtymäkauden maissa

¹⁶⁶ Ks. Chasek et al. 2006, 205–206.

¹⁶⁷ Grubb 1995, 463.

¹⁶⁸ Emt., 463–464.

¹⁶⁹ Cazorla – Toman 2000, 1–2.

ympäristöongelmilla usein nopean teollistumisen aiheuttamiin lyhyen ja keskipitkän aikavälin haitallisiin vaikutuksiin, kuten kaupunkien ilmansaasteisiin¹⁷⁰. Teollistuneissa maissa ympäristö käsitteenä sisältää puolestaan hyvin erilaisia ympäristöön liittyviä ongelmia ja riskejä, yhä enemmän myös sellaisia, joita ei voi havaita välittömässä lähiympäristössä¹⁷¹. Eri maiden toisistaan poikkeavat käsitykset ympäristöstä tarkoittavat samalla sitä, että globaaleihin ympäristöllisiin ongelmiin ja niitä koskevaan huoleen suhtaudutaan usein eri tavoin, mikä voi ilmetä osaltaan myös kansainvälistä ilmastopoliittikkaa koskevissa poliittisissa neuvotteluissa.

Oikeudenmukaisuuskysymykset ovat nousseet entistä keskeisempään ja samalla kiistellympään asemaan ilmastoregiimin puitteissa käytyjen neuvottelujen ja muun ilmastonmuutosta koskevan kansainvälisen diskurssin myötä. Syynä tähän ovat useat kehitykset, joista yksi merkittävimmistä lienee Yhdysvaltojen perääntyminen Kioton pöytäkirjasta ja samalla sitovista päästötavoitteista. Yhdysvaltojen vuonna 2001 tehty päätös olla ratifioimatta jo allekirjoittamaansa Kioton pöytäkirjaa on ongelmallinen niin ilmastoregiimin päämäärän kuin myös oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta: suurimman kasvihuonekaasujen tuottajan jättäytyessä sivuun merkittävä osa kasvihuonepäästöistä on tällä hetkellä kansainvälisen säätelyn ulkopuolella. Samalla Yhdysvaltojen jättäytymisen Kioton pöytäkirjan ulkopuolelle voidaan katsoa vaikeuttaneen mahdollisuutta saada aikaan Kioton pöytäkirjan vuoteen 2012 ulottuvaa tavoitekautta seuraava kansainvälinen sopimus, jossa mahdollisimman monet maailman suurimmista talouksista sitoutuisivat oikeudellisesti sitoviin päästötavoitteisiin. Paradoksaalista on, että yhtenä merkittävänä syynä Yhdysvaltojen perääntymiseen presidentti George W. Bush viittasi nimenomaan siihen, ettei Kioton pöytäkirja velvoita kehitysmaita sitoviin päästötavoitteisiin, ja jätti näin ollen huomioimatta kaikki merkittävät yleissopimukseen kirjatut oikeudenmukaisuutta koskevat periaatteet¹⁷². Sitten Yhdysvaltojen kanta kansainvälistä ilmastoregiimiä ja sen puitteissa käytäviä neuvotteluja kohtaan on kuitenkin lieventynyt, ja Yhdysvallat on sitoutunut Balin toimintasuunnitelman sisältämään päätökseen, jonka mukaan parhaillaan neuvoteltava ilmastopöytäkirja vuodelle 2012 seuraavalle ajalle on määrä hyväksyä vuoden 2009 loppuun mennessä.

Kioton pöytäkirjan sisältö on niin ikään merkittävä oikeudenmukaisuuteen liittyvien kysymysten kannalta. Kuten jo aiemmin totesin, Kioton pöytäkirjassa sovitut päästövähennykset koskevat teollistuneita länsimaita ja Keski- ja Itä-Euroopan siirtymätalousmaita, niin sanottuja Liite I -

¹⁷⁰ Redclift – Sage 1999, 127.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² White House Press Release 11.6.2001, President Bush Discusses Global Climate Change.

maita¹⁷³, mutta eivät kehitysmaita tai vasta teollistuneita maita. Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta ratkaisua käyttää vähennysten pohjana Liite I -maiden yhteenlaskettuja päästöjä on kritisoitu siitä, että se ei selkeästi velvoittanut yksittäisiä maita todella vähentämään päästöjään sovitut 5,2 prosenttia, vaan antoi tilaa maiden keskinäiselle neuvottelulle. Siinä missä suurin osa näistä maista joutuu vähentämään päästöjään 5–8 prosentilla, täytyy osan maista, kuten Venäjän federaation, ainoastaan vakiinnuttaa päästönsä vuoden 1990 tasolle. Muutama valtio, kuten Australia, saa pöytäkirjan mukaan jopa lisätä päästöjään.¹⁷⁴

Liite I -maiden päästötavoitteiden epä johdonmukaisuudesta huolimatta Kioton pöytäkirja vastaa pääkohdiltaan yleissopimuksen oikeudenmukaisuutta koskevia periaatteita, sillä siinä otetaan huomioon niin yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaate kuin myös siihen liittyvä teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli. Toisaalta edelläkävijyyden toteutumisen voi näkemykseni mukaan kyseenalaistaa sillä perusteella, että sovitut päästövähennykset ovat varsin vaatimattomia ja suhteessa ilmastonmuutoksen kiihtymistä koskeviin ennusteisiin täysin riittämättömiä. N.H. Ravindranath kuvaakin Kioton pöytäkirjaa sinänsä merkittäväksi ensimmäiseksi askeleeksi, jossa on huomioitu kysymykset oikeudenmukaisuudesta, eriytyneestä vastuusta ja ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten vaikutuksen taakan jakamisesta. Prosessi on kuitenkin jäänyt kesken, ja etenkin kehitysmaiden keskinäiset eroavuudet on jätetty kokonaan käsittelemättä.¹⁷⁵ Tällä viitataan siihen, että pöytäkirjassa luetaan kehitysmaiden ryhmään niin ilmastonmuutoksesta odotettavasti eniten kärsivät Pienten saarivaltioiden liittoon kuuluvat, kuin myös Öljyntuottajamaiden järjestöön (Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC) kuuluvat maat¹⁷⁶. Lisäksi kehitysmaiden ryhmään kuuluu väestömäärältään valtavia, nopeasti teollistuvia maita kuten Kiina tai Intia, ja toisaalta vähiten kehittyneitä maita, joiden osuus kasvihuonekaasupäästöistä on minimaalinen.

¹⁷³ Käsite Liite I -maat viittaa yleissopimukseen ja sen Liite I:n sisältämään luetteloon niistä valtioista, joita koskevat yleissopimuksen 4 artiklassa tarkemmin määritellyt erityiset sitoumukset. Kioton pöytäkirjassa näitä valtioita koskevat sitovat päästövähennystavoitteet on määritelty pöytäkirjan Liite B:n sisältämässä luettelossa.

¹⁷⁴ Brouns 2004, 12; Kioton pöytäkirja Liite B. Australia saa pöytäkirjan mukaan lisätä päästöjään 8 %, Islanti 10 % ja Norja 1 %.

¹⁷⁵ Ravindranath 2002, 229.

¹⁷⁶ Vrt. Oberthür – Ott 2000, 52–55.

4.3. Oikeudenmukaisuusperiaatteita

4.3.1. Yleisiä periaatteita

Oikeudenmukaisuutta kansallisvaltion kontekstissa tutkineen John Rawlsin mukaan oikeudenmukaisuus on ”yhteiskunnallisten instituutioiden tärkein hyve”¹⁷⁷. Rawls on kehittänyt teoriansa oikeudenmukaisuudesta tavoitteenaan kuvata menetelmää, jonka avulla oikeudenmukaisuus yhteiskunnassa voisi toteutua, ja samalla tarjota vaihtoehto utilitaristiselle lähestymistavalle, jossa oikeudenmukaisuus määritellään suhteessa tietystä toiminnasta aiheutuvan hyödyn kokonaismäärään¹⁷⁸. Teoria pohjautuukin pitkälti Rawlsin esittämään kritiikkiin siitä, ettei utilitarismi ota huomioon hyödyn kokonaismäärän jakautumista yhteiskunnan jäsenten kesken¹⁷⁹. Globaalille tasolle sovellettuna utilitaristinen lähestymistapa oikeudenmukaisuuteen tarkoittaisi samalla sitä, että valtioiden yhteisö olisi järjestelmänä oikeudenmukainen, jos se onnistuu maksimoimaan valtioiden osaksi kokonaisuudessaan tulleen hyödyn, vaikka se samalla merkitsisi köyhimmässä maissa asuvien ihmisten aseman huononemista entisestään¹⁸⁰.

Rawlsin oikeudenmukaisuusteoria on sopimusteoreettinen ja perustuu alkuasemaan, jossa tietyn yhteiskunnan jäsenet valitsevat oikeudenmukaisuusperiaatteet, joiden mukaan kyseinen yhteiskunta tulisi järjestää¹⁸¹. Oikeudenmukaisuusperiaatteiden avulla teoria pyrkii määrittelemään sen, kuinka yhteiskunnassa tehtävän sosiaalisen yhteistyön edut ja haitat voitaisiin jakaa oikeudenmukaisesti¹⁸². Keskeinen käsite Rawlsin teoriassa on tietämättömyyden verho, jonka takana oikeudenmukaisuusperiaatteita valitsevat yksilöt ovat. Tietämättömyyden verhosta johtuen yksilöt eivät tunne omia ominaisuuksiaan, mikä estää Rawlsin mukaan sen, että he sopisivat epäoikeudenmukaisista periaatteista.¹⁸³ Ensimmäinen periaate, josta kyseiset yksilöt sopivat, on jokaisen oikeus laajimpaan mahdolliseen vapauteen, joka on kuitenkin oltava sovitettavissa yhteen muiden samanlaisen vapauden kanssa. Mikäli yksilöiden taloudellisia tai sosiaalisia hyötyjä ei voi jakaa tasan, on ne teorian toisen periaatteen mukaan järjestettävä niin, että ne tuottavat huonoimmassa asemassa oleville mahdollisimman suuren hyödyn.¹⁸⁴ Oikeudenmukainen yhteiskunta olisi siten Rawlsin mukaan sellainen, joka perustuisi näihin periaatteisiin: yhtäältä yksilöiden laajimpaan mahdolliseen keskenään yhteensopivaan vapauteen ja toisaalta siihen, että

¹⁷⁷ Rawls 1988, 15. Alkuperäisteos on julkaistu vuonna 1971.

¹⁷⁸ Emt., 25.

¹⁷⁹ Emt., 28.

¹⁸⁰ Frost 1996, 121–122.

¹⁸¹ Herne 2001, 9.

¹⁸² Ks. Beitz 1999, 131.

¹⁸³ Rawls 1988, 87.

¹⁸⁴ Emt., 175–176.

mahdolliset sosiaaliset ja taloudelliset eriarvoisuudet järjestettäisiin huonoimmassa asemassa olevien suurimmaksi mahdolliseksi hyödyksi. Rawlsin oikeudenmukaisuusteoria pohjautuu näin ollen vahvasti egalitarismiin, ajatukseen kaikkien ihmisten tasa-arvosta. Rawlsin näkemyksen mukaan oikeudenmukaisuus ja sen määrittely liittyy kuitenkin kiinteästi kansallisvaltion, eikä sitä sen vuoksi voi soveltaa kansainvälisellä tasolla.¹⁸⁵

Charles R. Beitz on myöhemmin laajentanut Rawlsin oikeudenmukaisuutta koskevia argumentteja soveltamalla niitä Rawlsin oman näkemyksen vastaisesti globaalilla tasolla¹⁸⁶. Lähtökohdiltaan ajatus egalitaristisen oikeudenmukaisuuden tavoittelusta globaalissa mittakaavassa nojautuu vahvasti kosmopolitistiseen traditioon, sekä etenkin ajatukseen siitä, että kasvavan keskinäisriippuvuuden leimaamassa maailmassa myös oikeudenmukaisuuteen ja sen tavoitteluun liittyvät olosuhteet ovat muuttuneet olennaisella tavalla¹⁸⁷. Rosemary Footin mukaan keskinäisriippuvuutta korostavat solidaristit esittävätkin, että muuttuneessa tilanteessa globaalien oikeudenmukaisuuden tavoittelun on otettava lähtökohdaksi yksilöt kaikkialla maailmassa, ei ainoastaan tietystä valtiosta. Näin oikeudenmukaisuudelle luodaan koko ihmiskunnan kattava ulottuvuus, jossa globaalien oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi tulisi ottaa huomioon yksilöiden intressit kaikkialla maailmassa.¹⁸⁸ Beitzin mukaan kansainvälisen politiikan kenttä on näiden muutosten johdosta alkanut yhä enemmän muistuttaa kansallisvaltion kaltaista yhteiskuntaa, minkä vuoksi olisi eettisestä näkökulmasta katsottuna väärin rajoittaa oikeudenmukaisuusperiaatteet ainoastaan yksittäisten valtioiden kontekstiin¹⁸⁹. Tämä koskee Beitzin näkemyksen mukaan erityisesti globaalien mittakaavan jakoon perustuvia, distributiivisia kysymyksiä, jotka liittyvät olennaisesti myös kansainväliseen ilmastopolitiikkaan¹⁹⁰. Beitzin oikeudenmukaisuutta koskevan tutkimuksen merkitys oman tutkielmani kannalta liittyykin juuri havaintoon siitä, että egalitarismiin perustuvaa oikeudenmukaisuutta ja sitä koskevia kysymyksiä on kansallisvaltion sijaan tarkasteltava globaalissa mittakaavassa.

4.3.2. Ilmastopolitiikkaan sovellettuja periaatteita

Ilmastonmuutokseen ja siihen liittyviin kysymyksiin on liitetty useita erilaisia toimintaperiaatteita, jotka puolestaan pohjautuvat eri eettisiin lähestymistapoihin ja teorioihin. Toimintaperiaatteilla on tämän vuoksi lähtökohtanaan toisistaan poikkeavia käsityksiä oikeudenmukaisuudesta, ja niissä

¹⁸⁵ Rawls 1988, 17–19.

¹⁸⁶ Beitz 1999. Teoksen ensimmäinen painos on julkaistu vuonna 1979.

¹⁸⁷ Hurrell 2002, 138.

¹⁸⁸ Ks. Foot 2003, 12–13.

¹⁸⁹ Beitz 1999, 128–129.

¹⁹⁰ Ks. emt., 128.

myös vedotaan eri näkökulmiin, kuten toimijoiden vastuuseen, valmiuksiin tai tarpeisiin¹⁹¹. Esimerkiksi tämänhetkiset päästöt -periaatteen mukaan oikeudenmukainen vastuunjako suhteessa päästövähennyksiin toteutuu siten, että kaikki valtiot vähentävät saman prosenttiosuuden tämänhetkisistä päästöistään. Brounsin mukaan ilmastonsuojelu koetaan tässä niin kutsutussa *Grandfathering*-periaatteessa taakaksi, joka olisi jaettava tasaisesti kaikkien valtioiden kesken.¹⁹² Kioton pöytäkirjassa tämänhetkiset päästöt -periaate näkyy ennen kaikkea teollistuneiden maiden sitovissa päästötavoitteissa, joissa koko ryhmälle sovittiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta prosentuaalisesti lähes samansuuruiset päästövähennykset. Periaatteen soveltaminen kaikkiin valtioihin olisi kuitenkin monelta osin yleissopimuksessa sovittujen periaatteiden vastaista, sillä se ei nosta esiin teollistuneiden maita edelläkävijän roolia, eikä tunnusta kehitysmaiden erityistarpeita.¹⁹³

Maksukykyä korostavan periaatteen kannattajat argumentoivat, että jokaisen valtion tulisi vähentää päästöjä omien valmiuksiensa ja mahdollisuuksiensa mukaan¹⁹⁴. Kunkin valtion valmiuksien määrittelemisessä viitataan lähinnä asukasta kohti laskettuun bruttokansantuotteeseen¹⁹⁵. Päästövähennykset jaettaisiin tässä mallissa ainakin jossakin määrin yleissopimuksen periaatteiden mukaisesti, sillä se painottaisi periaatetta suojella ilmastoa kunkin omien valmiuksien mukaan, ja siinä korostuisi myös teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli.

Historiallisen vastuun näkökulma ilmastokysymyksiin vastaa sisällöltään ympäristöongelman aiheuttajan vastuuta korostavaa saastuttaja maksaa -periaatetta. Historiallista vastuuta korostavan periaatteen lähtökohtana ovat pitkän ajan kuluessa syntyneet kumulatiiviset kasvihuonekaasupäästöt, joista ilmakehän tämänhetkiset kasvihuonekaasupitoisuudet ovat peräisin. Tunnetuin tähän periaatteeseen perustuva esitys kansainvälisessä ilmastoneuvotteluprosessissa on Brasilian esittämä ehdotus, jossa päästövähennysten kokonaismäärä jaetaan valtioiden kesken sen mukaan, kuinka paljon ne ovat tähän mennessä vaikuttaneet ilmastonmuutokseen¹⁹⁶. Ottaen huomioon, että laskelmien mukaan kaksi kolmasosaa teollisesta vallankumouksesta lähtien tuotetuista kasvihuonekaasupäästöistä on peräisin teollistuneista maista¹⁹⁷, on historiallisen vastuun periaatteen kannatus kehitysmaissa ymmärrettävää. Yleissopimuksessa ilmaistuista periaatteista

¹⁹¹ Metz et al. 2002, 212; Grubb 1995, 483.

¹⁹² Brouns 2004, 13.

¹⁹³ Emt., 13–14.

¹⁹⁴ Emt., 14.

¹⁹⁵ Grubb 1995, 492; Storey 2003, 37.

¹⁹⁶ Brouns 2004, 15–16.

¹⁹⁷ Storey 2003, 37.

historiallinen vastuu toteuttaa erityisesti teollistuneiden maiden edelläkävijän roolia sekä kehitysmaille varattua oikeutta taloudelliseen kehitykseen. Vaikka teollistuneiden maiden vastuuta suuresta osasta kasviuonekaasupäästöjä ei voi kiistää, historiallisen vastuun korostamiseen liittyy myös ongelmia. Niistä ehkä merkittävin on se, että kuten luvussa 3.2. jo mainitsin, kasviuonekaasujen ilmakehille haitalliset vaikutukset tulivat yleiseen tietoisuuteen vasta 1980-luvun kuluessa. Sitä aiemmat sukupolvet ovat näin ollen tuottaneet kasviuonekaasupäästöjä ilman, että niiden käytettävissä olisi ollut tämänhetkisiä tietoja päästöjen seurauksista.¹⁹⁸

Päästöt asukasta kohti -periaate on puolestaan puhtaasti egalitarismiin eli ajatukseen kaikkien ihmisten tasavertaisuudesta perustuva näkemys oikeudenmukaisesta ilmastopolitiikasta. Tässä mallissa päästöoikeudet globaalilla tasolla jaetaan näin ollen valtioiden sijaan yksilöitä kohti.¹⁹⁹ Lähtökohtana periaatteeseen on lisäksi ajatus ilmakehästä globaalina ympäristöllisenä hyödykkeenä, jota kaikki ovat yhtä lailla oikeutettuja käyttämään²⁰⁰. Ilmastopolitiikkaan liittyvien oikeudenmukaisuuskysymyksien tutkimuksessa juuri tämä periaate eräiden sekamuotojen ohella saa eniten kannatusta, sillä sitä pidetään ehdotuksista oikeudenmukaisimpana yleissopimuksen tarkoittamalla tavalla²⁰¹. Lisäksi sen katsotaan perustuvan YK:n ihmisoikeusjulistuksen perimmäiseen ajatukseen kaikkien ihmisten tasavertaisuudesta²⁰².

Global Commons -instituutin kehittämä vähentäminen & lähentäminen -malli (*contraction & convergence*) ottaa lähtökohdakseen niin ikään asukasta kohti lasketut päästöoikeudet. Mallin tavoitteena on teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden asukasta kohti laskettujen päästöjen lähentäminen toisiaan kohti siten, että päästömäärät lopulta tietyn ajanjakson kuluttua kohtaavat. Samalla määritellään ura, jota pitkin päästöjen yhteismäärän vähentämisen tulisi tapahtua. Lähtökohta mallin laskelmille on yleissopimuksen tavoite kasviuonekaasupäästöjen vakiinnuttamisesta tasolle, joka ei aiheuta vaarallista häiriötä ilmastojärjestelmälle, sekä varovaisuus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteet, joiden perusta on niin ikään luotu yleissopimuksessa.²⁰³ Monet tutkijat pitävät mallia oikeudenmukaisuuden kannalta parhaana mahdollisena ratkaisuna ja oikein toteutettuna myös tehokkaana. Esimerkiksi Wolfgang Sachs

¹⁹⁸ Brouns 2004, 17.

¹⁹⁹ Grubb 1995, 485

²⁰⁰ Metz et al. 2002, 216.

²⁰¹ Brouns 2004, 17–22; Storey 2003, 35–36.

²⁰² Brouns 2004, 17.

²⁰³ Global Commons Institute 2004; Storey 2003, 35–36.

näkemyksen mukaan vähentäminen & lähentäminen -mallissa toteutuvat kaikki yleissopimuksen olennaiset periaatteet²⁰⁴.

Vähentämiseen ja lähentämiseen pohjautuvan mallin toteuttamiskelpoisuutta kansainvälisen ilmastopolitiikan perustana on kuitenkin epäilty²⁰⁵. Yleisellä tasolla päästöt asukasta kohti -periaatetta on lisäksi kritisoitu siitä, että se kannustaa väestönkasvuun, eikä ota huomioon valtion sisäisiä eroja suhteessa päästöjen tuottamiseen. Sisäiset erot voivat olla merkittäviä esimerkiksi saman valtion köyhien ja rikkaiden tai toisaalta miesten ja naisten välillä.²⁰⁶ Huolimatta siitä, ettei mikään näistä yksittäisistä periaatteista ratkaise oikeudenmukaisuuden toteutumista kansainvälisessä ilmastoregiimissä, on niiden avulla mahdollista saada viitteitä lähtökohdista, jotka voisivat olla periaatteiltaan ja toiminnaltaan oikeudenmukaisen regiimin perustana. Yksittäisten periaatteiden sijaan olisi näin mahdollista muodostaa lähestymistapoja, jotka pohjautuvat useampaan kuin yhteen kriteeriin, ja joissa vastuuta jaetaan asteittain selkeän konseptin mukaan – myös kehitysmaille²⁰⁷.

4.3.3. Ilmastoregiimin oikeudenmukaisuuden määrittely

Oikeudenmukaisuus käsitteenä sisältää englanninkieliset käsitteet *justice* ja *equity*, joista *justice* ymmärretään P.R. Shuklan mukaan usein distributiivisena, tiettyjä oikeuksia jakavana käsitteenä. *Equity* puolestaan merkitsee kohtuudenmukaisuutta, ja se viittaa niihin normatiivisiin kriteereihin, joiden perusteella jako suoritetaan tai joiden perusteella jakoa arvioidaan.²⁰⁸ Myös N.H. Ravindranath määrittelee kohtuudenmukaisuuden eettiseksi käsitteeksi, joka yhteiskunnallisen päätöksenteon yhteydessä tarkoittaa oikeudenmukaista ja reilua lopputulosta. Käsitteenä kohtuudenmukaisuus viittaa kuitenkin sekä menettelytapaan että seurauksiin liittyviin seikkoihin.²⁰⁹ Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä oikeudenmukaisuus merkityksessä, joka pitää sisällään sekä oikeudenmukaisuuden että kohtuudenmukaisuuden käsitteet. Oikeudenmukaisuuden käsitteellä viitataan näin ollen niin oikeuksien jakoon kuin myös niiden perustana oleviin normatiivisiin kriteereihin.

Lähtökohtani oikeudenmukaisuuden sisältöä määritellessä on egalitarismiin perustuva jokaisen ihmisen arvon ja samalla ihmisten keskinäisen tasa-arvon tunnustaminen. Oikeudenmukaisuuden

²⁰⁴ Sachs 2002, 853–854.

²⁰⁵ Storey 2003, 36.

²⁰⁶ Ks. esim. Yearley 1996, 105.

²⁰⁷ Vrt. Cazorla – Toman 2000, 1 ja 5.

²⁰⁸ Shukla 1999, 1.

²⁰⁹ Ravindranath 2002, 228.

toteutumisen arvioimisen perustana käytän lisäksi yleissopimuksen sopimustekstiin kirjattuja, oikeudenmukaisuuteen liittyviä periaatteita. Lähtökohtana oikeudenmukaisuuskysymyksiin on sopimuksen 3.1. artikla, jossa todetaan, että ”[s]opimuspuolten tulisi tasaveroisuuden pohjalta ja yhteisen mutta eriytyneen vastuunsa sekä omien valmiuksiensa mukaisesti suojella ilmastojärjestelmää”²¹⁰. Teollistuneiden maiden erityistä vastuuta ilmastonmuutosta hillitsevissä toimenpiteissä korostavat yhteisen mutta eriytyneen vastuun ja omien valmiuksien periaatteen lisäksi sopimustekstin maininta siitä, että teollistuneiden maiden tulisi olla ”edelläkävijöitä ponnistelussa ilmastonmuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia vastaan”²¹¹.

Vähimmäistavoitteena oikeudenmukaisuuden suhteen voidaan pitää sitä, ettei eriarvoisuus teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden välillä syvene entisestään ilmastonmuutoksen tai sen hillitsemiseen tähtäävien toimien seurauksena. Kehitysmaiden asema huomioidaankin yleissopimuksessa merkittävällä tavalla, sillä siinä mainitaan sekä kehitysmaiden ”erityistarpeet ja erityisolot”²¹² että sopimuspuolten oikeus kestäväan kehitykseen²¹³. Sopimuspuolten oikeus kestäväan kehitykseen viittaa erityisesti kehitysmaiden oikeuteen jatkaa talouksiensa kehittämistä, mikä käytännössä tarkoittaa niiden kasvihuonekaasupäästöjen lisääntymistä nykyisestä tasosta. Ajatukseen kehitysmaiden oikeudesta kehittyä liittyy samalla keskustelu siitä, voidaanko kaikki kasvihuonekaasupäästöt rinnastaa toisiinsa. Yksi oikeudenmukaisuuskysymys ilmastonmuutosta koskevassa diskurssissa onkin ollut se, voidaanko etenkin teollistuneissa maissa esimerkiksi mukavuudenhaluun perustuvan autoilun kautta syntyviä ’luksuspäästöjä’ verrata kehitysmaiden esimerkiksi maataloudesta aiheutuviin ’selviytymispäästöihin’²¹⁴. Kansainvälisen ilmastopoliitikan tasolla päästöjen jakaminen ihmisten selviytymisen kannalta olennaisiin luokkiin olisi kuitenkin lähes mahdotonta. Olennaista tässä yhteydessä on myös huomata, että sekä teollistuneissa että kehitysmaissa on suuria valtion sisäisiä eroja niin väestön ansiotulotasossa kuin myös osallisuudessa päästöjen aiheuttamiseen.²¹⁵

Ilmastoregiimin oikeudenmukaisuuden määrittely tarkoittaa samalla sen määrittelyä, kuinka rajalliset päästöoikeudet ja ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten vaikutusten taakka tulisi jakaa globaalissa mittakaavassa niin, että jako olisi oikeudenmukainen. Ollakseen oikeudenmukainen tämän jaon tulisi näkemykseni mukaan täyttää neljä jo edellä mainittua,

²¹⁰ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.1. artikla.

²¹¹ Ibid.

²¹² Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.2. artikla.

²¹³ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.4. artikla; ks. myös 2 artikla.

²¹⁴ Ks. esim. Yearley 1996, 105–106.

²¹⁵ Vrt. Yearley 1996, 105–106.

yleissopimuksen periaatteista johdettua kriteeriä: yhteinen mutta eriytynyt vastuu, teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli, kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomiointi sekä kehitysmaiden oikeus taloudelliseen kehitykseen. Tilanteessa, jossa näiden periaatteiden voidaan perustellusti katsoa toteutuvan, voidaan näkemykseni mukaan puhua oikeudenmukaisuudesta. Tällöin myös ilmastoregiimi, jossa nämä periaatteet toteutuvat käytännön tasolla, esimerkiksi sitovissa päästötavoitteissa, olisi oikeudenmukainen. Yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatetta voidaan kuitenkin pitää myös eräänlaisena yläkäsitteenä, joka pitää sisällään mainitut kolme oikeudenmukaisuuteen liittyvää periaatetta. Yhteisen mutta eriytyneen vastuun käsitettä voi näin ollen tarkastella siten, että siihen sisältyvät – käsitteen eri ulottuvuuksina – periaatteet teollistuneiden maiden edelläkävijän roolista, kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomiointista sekä kehitysmaiden oikeudesta taloudelliseen kehitykseen.

Oikeudenmukaisuutta tavoitellessa ei kuitenkaan näkemykseni mukaan tulisi unohtaa sitä, että ilmastojärjestelmän suojelussa on yleissopimuksen mukaan kysymys eriytyneestä vastuusta huolimatta *yhteisestä* vastuusta, jonka kantamiseen kaikkien sopimuspuolten tulisi osallistua valmiuksiansa mukaisesti. Kehitysmaiden oikeuksien huomioimisen lisäksi oikeudenmukaisuuden toteutumiseen kuuluu siten myös kaikkien osapuolien todellinen sitoutuminen ilmastonsuojeluun. Oikeudenmukaisen ilmastoregiimin kannalta onkin olennaista, että kaikki yleissopimuksen sopimuspuolet tunnistavat ilmastonmuutoksen vakavuuden ja siten myös sen torjumiseen tähtäävien toimien merkittävyyden kaikkien sopimuspuolien kannalta. Oikeudenmukainen ilmastoregiimi on siten regiimi, jonka toiminta perustuu sekä *yhteisen* että *eriytyneen* vastuun periaatteeseen: siinä otetaan huomioon yhtäältä kaikkien osapuolien yhteisesti jakama vastuu, joka perustuu kunkin toimijan omiin valmiuksiin, ja toisaalta vastuun eriytyminen siten, että siinä tulee esiin teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli, kehitysmaiden erityistarpeet ja -olot sekä kehitysmaiden oikeus taloudelliseen kehitykseen.

4.4. Ilmastoregiimin tehokkuus

4.4.1. Kansainvälisten regiimien tehokkuus

Regiimien tehokkuutta on mahdollista määritellä monin eri tavoin, jotka kuitenkin kaikki viittaavat regiimien toimintaan ja sen tuloksiin²¹⁶. Ympäristöregiimien tehokkuutta koskevat määrittelyt voidaan M.J. Petersonin mukaan jakaa kahteen luokkaan, regiimin sääntöjen noudattamista

²¹⁶ Ks. Stokke 1997, 34.

koskevaan tehokkuuteen ja toisaalta tuloksia koskevaan tehokkuuteen²¹⁷. Sääntöjen noudattamista koskevalla tehokkuudella Peterson viittaa siihen, missä määrin keskeiset toimijat noudattavat regiimissä sovittuja määräyksiä. Tuloksia koskevalla tehokkuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, kuinka regiimi on pystynyt vaikuttamaan todelliseen ympäristön tilan parantumiseen. Huolimatta siitä, että nämä kaksi tehokkuuden ulottuvuutta ovat toisistaan riippumattomia, on niiden molempien täyttyminen ympäristöllisen hyödyn näkökulmasta välttämätöntä.²¹⁸ Regiimin tehokkuus onkin mielekästä määritellä tehokkuutena, jossa toteutuvat niin sääntöjen noudattamista koskeva kuin myös tuloksia koskeva tehokkuus²¹⁹. Näistä tässä tutkimuksessa on keskeinen erityisesti tuloksia koskeva tehokkuus, jolla ilmastoregiimin yhteydessä tarkoitetaan sitä, missä määrin regiimi on onnistunut torjumaan ilmastonmuutosta ja siten sitä ongelmaa, jonka ratkaisemiseksi regiimi on muodostettu. Edellytyksenä tuloksia koskevalle tehokkuudelle on kuitenkin ainakin osittainen sääntöjen noudattamista koskeva tehokkuus.

Regiimin tuloksia koskevan tehokkuuden määrittely voi kuitenkin olla ongelmallista. Tämä johtuu siitä, että regiimin muodostamisen perustana ollut ongelma on useimmissa tapauksissa johtanut myös muihin saman ongelman ratkaisuun tähtääviin aloitteisiin, jotka eivät välttämättä ole suoranaissessa yhteydessä regiimiin. Toisaalta esimerkiksi globaalien ympäristöongelmien taustat ja syyt ovat komplekseja ja moniulotteisia, minkä vuoksi myös niiden torjunnan onnistumisen mittaus on usein hankalaa.²²⁰ Young ja Levy esittävätkin, että regiimien tehokkuuden määrittelyssä tulisi käyttää poliittista lähestymistapaa, jonka lähtökohtana on niin ikään tietty ongelma, jonka torjumiseksi regiimi on muodostettu. Tehokkuuden poliittisessa ulottuvuudessa kuitenkin lähestytään ongelmaa siten, että sen katsotaan pohjautuvan tiettyyn toimijoista, intresseistä ja instituutioista koostuvaan konstellaatioon. Tehokas regiimi olisi siten poliittisen määritelmän mukaan sellainen, että se vaikuttaisi tähän konstellaatioon – toimijoiden käyttäytymiseen, intresseihin ja instituutioiden toimintaan – tavalla, joka edistäisi kyseisen ongelman torjumista.²²¹ Poliittisessa lähestymistavassa otetaan samalla huomioon se, että regiimin pääasiallinen tavoite on usein hyvin laaja-alainen, kuten ilmastoregiimin yleissopimukseen pohjautuva pyrkimys estää vaarallinen ilmastonmuutos. Tehokkuuden määrittelyssä tulisi näin ollen keskittyä yksittäisten

²¹⁷ Peterson 1997, 115-116.

²¹⁸ Emt., 116.

²¹⁹ Vrt. emt., 143.

²²⁰ Ks. Young – Levy 1999, 4.

²²¹ Young – Levy 1999, 5-6.

tavoitteiden toteutumisen sijaan siihen, miten ne osaltaan toteuttavat regiimin perimmäistä tarkoitusta.²²²

4.4.2. Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin rooli

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC on tieteellisistä asiantuntijoista koostuva, Maailman ilmatieteellisen järjestön (World Meteorological Organisation, WMO) ja YK:n ympäristöohjelman (United Nations Environment Programme, UNEP) vuonna 1988 perustama hallitustenvälinen instituutio. Ilmastonmuutospaneelin YK:n tasolla määritelty mandaatti on yleiskokouksen päätöslauselman 43/53 mukaan ”hankkia kansainvälisellä tasolla koordinoituja tieteellisiä arvioita ilmastonmuutoksen laajuudesta, ajallisesta ulottuvuudesta ja mahdollisista ympäristöllisistä ja sosiaalis-taloudellisista vaikutuksista, sekä realistisista strategioista vastata näihin”²²³. IPCC:n pääasiallisena tehtävänä on siis hankkia tietoa ilmastonmuutoksesta, sen vaikutuksista sekä mahdollisuuksista torjua sen haitallisia vaikutuksia. Näiden tehtävien kautta sen tarkoitus on tukea ilmastonmuutosta koskevaa poliittista päätöksentekoa. Paneeli ei itse tee tutkimusta, vaan kerää ja arvioi relevanttia ilmastonmuutosta koskevaa tutkimusta. Tutkimuksen pohjalta IPCC laatii laajoja arviointiraportteja, joita on tähän mennessä julkaistu yhteensä neljä, vuosina 1990, 1995, 2001 ja 2007.²²⁴

Ilmastonmuutospaneelin muodostamisen taustalla on ilmastonmuutoksen luonne globaalina ympäristöllisenä ongelmana, jonka laajuutta tai ajallisia ja paikallisia vaikutuksia ei ole voitu määrittää täsmällisesti. Ongelman luonnontieteellinen perusta on leimannut kansainvälisen tason poliittisia neuvotteluja niiden käynnistämisestä alkaen etenkin siten, että neuvottelujen vastustajat ovat argumenteissaan vedonneet ilmastonmuutoksen epävarmuuteen. Epävarmuuden vähentämiseksi poliittisia neuvotteluja on haluttu tukea IPCC:n muodostamalla tieteellisten asiantuntijoiden ryhmällä.²²⁵ IPCC:n odotetaan etenkin raporttiansa kautta tukevan poliittisia päätöksentekijöitä siten, että he voisivat käyttää ilmastonmuutosta koskevan päätöksentekonsa perustana edistyneintä saatavilla olevaa tieteellistä ja teknistä tietoa²²⁶.

²²² Young – Levy 1999, 5-6.

²²³ “[A]n Intergovernmental Panel on Climate Change] to provide internationally coordinated scientific assessments of the magnitude, timing and potential environmental and socio-economic impact of climate change and realistic response strategies”. YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 43/53 (1988).

²²⁴ Ks. IPCC, About IPCC; IPCC, Assessment reports.

²²⁵ Kameyama 2004, 138.

²²⁶ Emt., 140.

Tieteellisestä asiantuntijuudestaan huolimatta IPCC on Yasuko Kameyaman mukaan nähtävä nimenomaan hallitustenvälisenä paneelina, joka on muodostunut YK:n tuella, ja jonka ei ole tarkoitettukaan olevan ainoastaan tieteellinen instituutio, vaan pikemminkin politiikan ja tieteen välinen yhtymäkohta²²⁷. IPCC:n rooli kansainvälisessä ilmastopolitiikassa onkin osoittautunut merkittäväksi, sillä se on toiminut näkyvällä tavalla muun muassa ilmastonmuutosta koskevan tieteellisen tiedon hankkijana ja levittäjänä. Osaksi IPCC:n roolia on lisäksi muodostunut jo olemassa olevan tieteellisen tiedon legitimointi, sillä kirjaamalla tieteellisen tutkimuksen tuloksia varsin arvostettuihin raportteihinsa se luo niille uudenlaista legitimitettä.²²⁸ Tietyissä määrin Hallitustenvälistä ilmastonmuutospaneelia voidaankin pitää kansainvälisen ilmastopolitiikan toimintaympäristössä toimivana episteemisenä yhteisönä, tieteellisen tiedon muodostamiseen ja levittämiseen osallistuvana verkostona. Hallitustenvälisen luonteensa vuoksi IPCC kuitenkin poikkeaa merkittävästi muista kansainvälisen ympäristönhallinnan puitteissa toimivista episteemisistä verkostoista. IPCC:n toimintaa politiikan ja tieteen yhtymäkohtana onkin kritisoitu siitä, että sen tieteelliset asiantuntijat ovat hallitusten nimittämiä, minkä puolestaan katsotaan vaarantavan instituution autonomian. Erityisenä huolen aiheena pidetään sitä, että hallitusten rooli asiantuntijoiden nimittämisessä voisi aiheuttaa ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevien strategioiden korostumisen ilmastonmuutosta hillitsevien strategioiden, kuten päästövähennyksien, sijaan.²²⁹

4.4.3. Ilmastoregiimin tehokkuuden määrittely

IPCC:n vuonna 2007 julkaistussa neljännessä arviointiraportissa todetaan ilmaston lämpenemisen olevan yksiselitteistä, ja että suurin osa havaitusta 1900-luvun puolivälistä alkaen tapahtuneesta lämpenemisestä johtuu "erittäin todennäköisesti" ihmisen aiheuttamien kasvihuonekaasupitoisuuksien lisääntymisestä ilmakehässä²³⁰. Tätä voidaan pitää merkittävänä erona vuonna 2001 julkaistuun kolmanteen arviointiraporttiin, jossa ilmastonmuutoksen antropogeeninen alkuperä katsottiin "todennäköiseksi".²³¹ Huolimatta siitä, että Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli on kiistatta osallistunut merkittäväällä tavalla kansainvälisen ilmastopolitiikan ja sen tavoitteiden muodostumiseen, paneelia ei suoraan mainita ilmastoregiimin perustana olevassa yleissopimuksessa, eivätkä sen raporteissaan julkaisemat tulokset siten

²²⁷ Kameyama 2004, 139–140.

²²⁸ Vrt. emt., 141–143.

²²⁹ Haas, Peter M. 2004, 130 ja 123.

²³⁰ "Most of the observed increase in global average temperatures since the mid-20th century is *very likely* due to the observed increase in anthropogenic greenhouse gas concentrations." IPCC 2007, Working Group I: Summary for Policymakers, 10. Ks. myös s. 5.

²³¹ Emt., 10.

virallisessa merkityksessä ole ilmastoregiimin toiminnan perustana.²³² Tästä seuraa samalla se, etteivät IPCC:n tulokset myöskään suoranaisesti määrittele kansainvälisen ilmastoregiimin tehokkuutta suhteessa esimerkiksi siihen, kuinka suuria päästövähennyksiä olisi tehtävä, jotta regiimi voisi torjua vaarallisen ilmastomuutoksen.

Ilmastoregiimin keskeisimmän tavoitteen määrittelevään yleissopimuksen 2 artiklaan liittyy useita avoimia kysymyksiä, joiden määrittely on toistaiseksi kaatunut poliittiseen vastarintaan²³³. Kysymyksistä tärkein lienee se, mitä vaarallisella ilmastomuutoksella tarkoitetaan. Lukuisat asiantuntijat sekä tämänhetkistä tiukempia päästörajoituksia kannattavat yleissopimuksen sopimuspuolet ovat ilmaisseet halunsa täsmentää 2 artiklan sisältöä määrittelemällä rajan, jonka ylittäminen merkitsisi artiklan tarkoittamaa ”vaarallista” muutosta. Muutoksen suuruuden määrittelemiseksi on ehdotettu maapallon pinnan keskilämpötilan määritellyn suuruista nousua tai toisaalta stratosfäärin hiilidioksidipitoisuuden määritellyn korkeaa tasoa. Erityisen paljon kannatusta tutkijoiden ja ilmastomuutosta hillitseviä toimia kannattavien toimijoiden keskuudessa on saanut vaarallisen muutoksen rajan asettaminen 2,0 celsiusasteeseen.²³⁴ Tavoitteena olisi näin ollen, ettei maapallon pinnan keskilämpötila nousisi yli kahta astetta teollistumista edeltävään aikaan verrattuna. Tällä hetkellä keskilämpötila on noin 0,7 astetta korkeampi kuin teollistumista edeltävänä aikana, ja se nousee tämänhetkisten arvioiden mukaan keskimäärin 0,2 celsiusastetta vuosikymmentä kohti.²³⁵ Mikäli keskilämpötilan nousu haluttaisiin rajoittaa mainittuun kahteen celsiusasteeseen, olisi kasvihuonekaasuista hiilidioksidipäästöjen IPCC:n arvioiden mukaan saavutettava korkein tasonsa vuoteen 2015 mennessä, jonka jälkeen niitä tulisi vuoteen 2050 mennessä vähentää vähintään 50–80 prosentilla²³⁶.

Huolimatta siitä, ettei kansainvälisen ilmastoregiimin tasolla ole toistaiseksi onnistuttu määrittelemään yleissopimuksen 2 artiklan ja siten regiimin tehokkuuden tarkempaa sisältöä, voidaan edellä mainittua 2,0 celsiusasteen rajaa pitää varsin vakiintuneena kansainväliseen ilmastopolitiikkaan liittyvissä diskursseissa niin itse regiimin puitteissa kuin myös sen ulkopuolella. Tämän vuoksi määrittelen tässä tutkimuksessa ilmastojärjestelmään kohdistuvaksi vaaralliseksi

²³² Ks. Kameyama 2004, 143.

²³³ Ks. esim. Kameyama 2004, 146.

²³⁴ Ks. esim. Ott et al. 2004, 13–14.

²³⁵ Mikäli kasvihuonekaasupitoisuudet olisi onnistuttu vakiinnuttamaan vuoden 2000 tasolle, nousisi maapallon keskilämpötila siitä huolimatta 0,1°C vuosikymmentä kohti aina vuoteen 2100 asti. Luvut perustuvat IPCC:n arvioihin kasvihuonekaasupitoisuuksien kehittymisestä. Ks. IPCC 2007, Working Group I: Summary for Policymakers, 12.

²³⁶ IPCC 2007, Working Group III: Summary for Policymakers, 15. Vertailuvuotena päästövähennyksiin on käytetty vuotta 2000. Tämansuuruisilla vähennyksillä voitaisiin IPCC:n mukaan rajoittaa keskilämpötilan nousu 2,0–2,4 asteeseen.

häiriöksi ilmakehän sellaisen kasvihuonekaasupitoisuuden, joka nostaa maapallon pinnan keskilämpötilaa yli kaksi celsiusastetta teollistumista edeltävän ajan yläpuolelle. Tehokkaalla ilmastoregiimillä viitataan näin ollen sellaiseen regiimiin, joka onnistuu vakiinnuttamaan ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuudet tasolle, joka estää maapallon pinnan keskilämpötilan nousun yli 2,0 celsiusasteella teollistumista edeltävään aikaan verrattuna. IPCC:n arvioihin suhteutettuna tämä tarkoittaa sitä, että kasvihuonekaasupäästöt tulisi vakiinnuttaa vuoteen 2015 mennessä, jonka jälkeen päästöt tulisi vähintään puolittaa vuoteen 2050 mennessä. Kahden asteen keskilämpötilan nousun raja sekä sen saavuttamiseen vaadittavat päästövähennykset muodostavat siten tässä tutkimuksessa tehokkuudeksi määritellyn tavoitearvon, joihin pyrin toimijoiden lausunnoista koostuvan aineiston avulla suhteuttamaan toimijoiden käsityksiä regiimin ja sen edistämisen ilmastopolitiikan tehokkuudesta.

5. Uusi retoriikka

5.1. Retoriikka tutkimusmenetelmänä

Retoriikkaa on pitkään väheksytty epäolennaisena sanahelinänä, joka on käsitetty ikään kuin irralliseksi ja usein myös harhaanjohtavaksi suhteessa puhujan esityksen todelliseen sisältöön ja pyrkimyksiin. Retoriikan tutkimuksella on kuitenkin pitkä historia, sillä jo antiikin Kreikassa retoriikkaa pidettiin olennaisena osana esimerkiksi poliittisia puheita. Etenkin antiikin sofistit, puhetaidon opettajat, katsoivat politiikan ja retoriikan kuuluvan erottamattomasti yhteen.²³⁷ Moderniin retoriikan tutkimukseen keskeisellä tavalla vaikuttaneen Aristoteleen merkityksessä retoriikassa on kysymys erilaisista tekniikoista, joilla julkinen puhuja pyrkii vakuuttamaan läsnä olevan maallikkoyhteisön²³⁸. Puheen avulla aikaansaattava vakuuttaminen voi Aristoteleen mukaan perustua puhujan luonteeseen (*ēthos*), kuulijan mielentilaan tai tunteisiin (*pathos*) tai itse puheeseen ja sen sisältämiin argumentteihin (*logos*)²³⁹. Aristoteles tutki retoriikkaa nimenomaan vakuuttamisen taitona, jonka avulla julkiset puhujat käsittelevät erityisesti sellaisia harkintaa vaativia kysymyksiä, joihin ei ole olemassa vain yhtä, tieteellisestä näkökulmasta oikeaa vastausta. Luonteenomaista tällaisille harkinnanvaraisille kysymyksille onkin se, että niiden kohteena oleviin asioihin katsotaan voitavan vastata usealla eri tavalla. Retoriikka ei siten käsittele sellaisia asioita, joiden katsotaan yleisesti olevan juuri tietyllä tavalla ja joiden muuttumista pidetään mahdottomana.²⁴⁰

Myöhemmin retoriikan merkitys ja sen asema akateemisena tieteenalana kuitenkin vähitellen kyseenalaistettiin, ja etenkin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa retoriikka oli lähestulkoon vaipunut unohduksiin eikä sitä koskevaa tutkimusta juurikaan harjoitettu²⁴¹. 1950-luvulta lähtien retoriikan tieteenala sai kuitenkin uuden alun Kenneth Burken, Chaïm Perelmanin ja Stephen Toulminin retoriikkaa käsittelevän tutkimuksen myötä. Näitä kolmea tutkijaa pidetäänkin retoriikan kunnianpalauttajina, jotka ovat työllään vaikuttaneet merkittäväällä tavalla retoriikan paluuseen eri tieteenalojen, myös yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, näkökulmaksi.²⁴² Samalla he ovat käynnistäneet niin kutsutun uuden retoriikan, jonka lähtökohtana on kaikkien kielellisten konstruktioiden retorisuus. Retoriikassa tutkitaan Pertti Alasuutarin mukaan sitä, kuinka kielen

²³⁷ Ks. Palonen – Summa 1996, 7.

²³⁸ Aristoteles 1997, 1355b25 ja 1357a.

²³⁹ Emt., 1356a; Ks. myös teoksen selitykset-osio s.198.

²⁴⁰ Emt. 1356b35 ja 1357a.

²⁴¹ Summa 1996, 51.

²⁴² Ibid.

käytöllä ”synnytetään todellisuutta, rajataan ratkaisuvaihtoehtoja ja luodaan sitoutumista tiettyihin ajatusmalleihin.”²⁴³ Uusi retoriikka pohjautuu siten osin Aristoteleen näkemukseen siitä, että retoriikassa käsitellään nimenomaan sellaisia harkintaa vaativia kysymyksiä, joihin on mahdollista vastata usealla tavalla. Eettisiä argumentteja tutkivan Mervyn Frostin mukaan retoristen argumenttien avulla voidaankin etsiä ratkaisuja erityisesti ihmisiä jokapäiväisessä elämässä kohtaaviin ongelmiin²⁴⁴. Ominaista tällaisille argumenteille on se, etteivät ne edusta mitään perustavanlaatuista totuutta, mutta yleisön on silti mahdollista tunnistaa niistä vahvemmat ja samalla vakuuttavammat argumentit²⁴⁵.

Retoriikassa tutkitaan kielen käyttöä, ja moderni retoriikka voidaankin luokitella sen mukaan, mikä kielen käytön tasoista on tutkimuksen keskiössä. Kari Palonen ja Hilka Summa jakavat retoriikan tällaista luokittelua käyttäen puheiden ja esitysten retoriikkaan, trooppien tai kielikuvien retoriikkaan sekä argumentoinnin retoriikkaan. Siinä missä puheiden ja esitysten retoriikassa keskitytään esityksen kokonaisuuteen ja sen taidokkuuteen, tarkastellaan trooppien retoriikassa erilaisia kielikuvia, jotka muodostavat osan esitystä ja sen sisältöä.²⁴⁶ Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin suuntaus on argumentoinnin retoriikka, jossa keskitytään esityksen niihin osiin, joissa puhuja tai kirjoittaja pyrkii muuttamaan yleisön käsityksiä tietyistä asioista haluamaansa suuntaan tai toisaalta vahvistamaan yleisön jo valmiiksi kannattamia käsityksiä. Näissä esityksen osissa on toisin sanoen kysymys puhujan pyrkimyksestä vakuuttaa yleisöä omien näkemyksiensä kannalle.²⁴⁷

Retoriikatutkimuksen argumentaatioon keskittyvän suuntauksen merkittävimpiä tutkijoita ovat Chaïm Perelman ja Stephen Toulmin. Palonen ja Summa jakavat argumentaatiotutkimuksen kahteen pääryhmään, yhtäältä retoriseen ja toisaalta formaaliseen suuntaan. Näistä retorinen suunta painottaa kielikuvien kaltaisten retoristen keinojen merkitystä esityksen vakuuttavuutta rakentavana tekijänä, kun taas formaalisessa suunnassa keskitytään esityksestä löytyviin argumentteihin ja niiden arvioimiseen etenkin vakuuttavuuden näkökulmasta.²⁴⁸ Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut etenkin argumenteista mutta myös kielikuvista, joten sekä retorinen että formaalinen suunta ovat olennaisia näkökulmia aineistoni analyysin kannalta. Oletan näin ollen molempien lähestymistapojen antavan aineistosta viitteitä ilmastoregiimin toimijoiden käsityksistä oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta.

²⁴³ Alasuutari 1994, 160.

²⁴⁴ Frost 1998, 130.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Palonen – Summa 1996, 10–11.

²⁴⁷ Ks. emt., 10.

²⁴⁸ Emt., 11.

5.2. Retoriikan tutkimus kansainvälisen politiikan tieteenalalla

Vakuuttamiseen ja suostutteluun tähtäävä kielen käyttö on aina ollut osa kansainvälisiä suhteita, jotka pohjautuvat pitkälti valtioiden ja muiden kansainvälisten toimijoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tästä vuorovaikutuksesta merkittävä osa tapahtuu kielen käytön muodossa. Krebsin ja Jacksonin mukaan kielen käyttöön perustuva retoriikka onkin keskeinen osa politiikkaa sen kaikissa muodoissa, niin kansainvälisissä neuvotteluissa kuin myös sodassa. Tästä huolimatta retoriikan tutkimus ei ole saavuttanut keskeistä asemaa kansainvälisen politiikan tieteenalalla.²⁴⁹ Kielen ja samalla retoriikan käytännön merkitys kansainvälisessä politiikassa onkin heijastunut kansainvälisen politiikan tieteenalan tutkimukseen vasta viime vuosikymmeninä. Beer ja Hariman esittävät syyksi tähän realismin pitkäaikaista valta-asemaa kansainvälisen politiikan dominanttina teoriana. Realismi korostaa tutkimuksessaan kansainvälisen politiikan ja sen toimijoiden materiaalisia perustoja eikä siten ole pitänyt kieltä ja sen käyttöä osana omaa tutkimusalaansa.²⁵⁰ Tämä realistinen ja rationalistinen näkökulma kuvastuu Krebsin ja Jacksonin mukaan myös 'pelkkää retoriikkaa' -fraasissa. Lausahdus ilmentää ajatusta siitä, että merkittävää ei ole toimijoiden käyttämä kieli, vaan materiaaliset resurssit ja niihin perustuva valta, joihin toimijat voivat vedota.²⁵¹ Kansainvälisen politiikan toimijat eivät kuitenkaan ainoastaan käytä materiaalisia resurssejaan ja siten edistä omia tavoitteitaan, vaan pyrkivät myös perustelemaan ja siten legitimoimaan näiden materiaalistien resurssien käyttöä. Krebsin ja Jacksonin mukaan tämä tulee esiin esimerkiksi tarkastellessa vuoden 2003 Irakin sotaa, jossa itse sotatoimien lisäksi merkittävässä roolissa oli tapa, jolla presidentti Bushin hallitus pyrki esittämään ja kuvaamaan taistelut.²⁵²

Konstruktivistiseen lähestymistapaan pohjautuvassa tutkimuksessa kielen käyttö ja siihen perustuvat tutkimusmenetelmät ovat realismista ja rationalistisista lähestymistavoista poiketen varsin keskeisessä asemassa. Tämä lienee yhteydessä siihen, että konstruktivismi, johon luettavat teoreettiset lähestymistavat, kuten kognitivismi ja poststrukturalismi, painottavat tutkimuksessaan identiteettien ja intressien muodostamiseen liittyviä kysymyksiä ja niiden merkitystä kansainvälisessä politiikassa²⁵³. Näissä kysymyksissä myös kielen käytöllä on merkittävä rooli. Onkin mahdollista tulkita konstruktivistiseen lähestymistapaan perustuvan tutkimuksen sekä kielen käyttöä koskevan tutkimuksen lisääntymisen kansainvälisen politiikan tieteenalalla olevan osittain

²⁴⁹ Krebs – Jackson 2007, 35–37.

²⁵⁰ Beer – Hariman 1996, 1.

²⁵¹ Krebs – Jackson 2007, 37.

²⁵² Emt., 35 ja 38.

²⁵³ Ks. esim. Wendt 1992, 393.

toisiinsa liittyviä prosesseja, joiden kautta kielen merkitys kansainvälisissä suhteissa on noussut olennaiseksi tutkimuskohteeksi.

Kielen merkityksen tunnistamisen kautta myös retoriikkaa koskeva tutkimus on vahvistunut konstruktivistiseen lähestymistapaan perustuvassa tutkimuksessa. Yhteistä tälle viimeaikaiselle tutkimukselle on Krebsin ja Jacksonin mukaan ajatus siitä, että toimijoiden materiaalisten perustojen ohella myös niiden keskinäinen retorinen vuorovaikutus on itsessään merkittävä tekijä, jonka avulla on mahdollista selittää kansainvälistä politiikkaa.²⁵⁴ Krebs ja Jackson katsovat konstruktivistisen tutkimuksen kuitenkin toistaiseksi keskittyneen etupäässä normeihin ja niiden rooliin kansainvälisessä politiikassa. Tässäkin esityksessä merkittävässä osassa oleva normeja painottava tutkimus nojautuu pitkälti ajatukseen siitä, että toimijoiden käyttäytymistä on mahdollista selittää niiden sisäistämien normien avulla. Krebs ja Jackson esittävät kuitenkin, että vaikka normeja koskeva tutkimus on edistänyt poliittisen keskustelun ja argumentaation tuntemusta, on se samalla suunnannut huomiota pois retoriikasta ja sen sisäisestä dynamiikasta.²⁵⁵ Viimeaikaisesta konstruktivistiseen lähestymistapaan perustuvasta tutkimuksesta huolimatta retoriikka ei siten toistaiseksi ole vakiinnuttanut asemaansa laaja-alaisen tutkimuksen kohteena kansainvälisen politiikan tieteenalalla.

5.3. Perelmanin retorinen argumentaatioteoria

Chaïm Perelmanin ja Lucie Olbrechts-Tytecan argumentaatiota käsittelevä tutkimus on vaikuttanut olennaisella tavalla uuden retoriikan muodostumiseen ja samalla retoriikan merkityksen uuteen nousuun. Vuonna 1958 ilmestyneessä teoksessaan Perelman ja Olbrechts-Tyteca kytkevät argumentaatioteoriansa antiikin Kreikan retoriikan ja dialektiikan traditioon²⁵⁶. Samalla he ottavat etäisyyttä erityisesti Descartesiin liitettyihin järjen ja päättelyn käsitteisiin, jotka ovat heidän mukaansa leimanneet länsimaista filosofiaa uuden retoriikan muodostumista edeltäneinä kolmena vuosisatana²⁵⁷. Liittäessään argumentaatioteoriansa antiikin retoriikkaan Perelman ja Olbrechts-Tyteca jatkavat ja samalla laajentavat Aristoteleen retoriikkaa: siinä missä retoriikassa Aristoteleen määrittelemänä on kysymys julkisen puhujan tekniikoista tämän osoittaessaan sanansa maallikkoyleisölle, kattaa uusi retoriikka tutkimuksessaan kaikentyyppiset vakuuttamiseen tai suostutteluun tähtäävät esitykset, niin suulliset kuin kirjallisetkin²⁵⁸. Sisällöltään uuden retoriikan

²⁵⁴ Krebs – Jackson 2007, 36.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 1. Ranskankielinen alkuperäisteos on ilmestynyt vuonna 1958.

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Perelman 1996, 11–12.

käsitteen voidaankin katsoa yhdistävän elementtejä yhtäältä Aristoteleen retoriikasta ja toisaalta Aristoteleen dialektiikasta, joka käsittelee kiistoissa tai kahdenvälisissä keskusteluissa käytettäviä argumentteja²⁵⁹.

Perelman määrittelee argumentaation, dialektiikan ja retoriikan omimmaksi alueeksi oikeudenmukaisuuden kaltaiset arvosidonnaiset kysymykset, joita ei voi ratkaista loogisen päättelyn perusteella. Retoriikka soveltuu siten käytettäväksi erityisesti tilanteissa, joissa on loogisen päättelyn sijaan turvaututtava argumentoinnin keinoihin.²⁶⁰ Argumentaatiossa ei näin ollen ole logiikan tavoin kysymys varmana pidetyistä päätelmistä ja laskelmista, vaan sen keskiössä ovat ennen kaikkea uskottavuuden ja todennäköisyyden käsitteet. Puhujan ensisijaisena pyrkimyksenä onkin hankkia argumentaation kautta yleisön hyväksyntä esittämilleen väitteille. Tästä seuraa puolestaan se, ettei argumentaatio voi tapahtua tyhjiössä, vaan ainoastaan puhujan ja yleisön välisessä vuorovaikutuksessa.²⁶¹

5.3.1. Argumentaation yleisölähtöisyys

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan argumentaatioteoriassa tutkimuksen kohteena ovat diskursiiviset keinot, etenkin kielen käytön suostutteluun ja vakuuttamiseen tähtäävät tekniikat, joilla puhuja pyrkii hankkimaan yleisönsä hyväksynnän²⁶². Argumentaatiolla ei kuitenkaan yleensä tavoitella ainoastaan sitä, että yleisö hyväksyy puhujan argumentit, vaan argumentaation taustalla on usein pyrkimys saada aikaan tietynlaista toimintaa tai ainakin parantaa toiminnan edellytyksiä²⁶³. Yleisön vakuuttaminen puhujan esittämien väitteiden kannalle voi siis pohjustaa esimerkiksi myönteisempää suhtautumista tiettyyn toimintaan, johon puhuja pohjimmiltaan argumentaatiollaan tähtää.

Uuden retoriikan keskeisiä piirteitä on ajatus siitä, että yleisö vaikuttaa aina puhujan esitykseen, joko tietoisesti tai tiedostamattomasti²⁶⁴. Yleisönä on Perelmanin mukaan pidettävä koko sitä joukkoa, johon puhuja haluaa argumentaatiollaan vaikuttaa. Mikäli puhuja osoittaa sanansa asiantuntijoista koostuvalle erityisyleisölle, hän voi perustaa argumentaationsa tietyille väitteille, jotka yleisön oletetaan ilman muuta hyväksyvän. Usein puhuja tai kirjoittaja kuitenkin kohdistaa puheensa huomattavasti laajemmalle ja heterogeenisemmälle yleisölle, niin sanotulle

²⁵⁹ Perelman 1996, 11–12.

²⁶⁰ Emt., 179–180.

²⁶¹ Emt., 16.

²⁶² Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 8–9, 4.

²⁶³ Perelman 1996, 19.

²⁶⁴ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 6–7.

universaaliyleisölle, joka käsittää Perelmanin argumentaatioteoriassa käytännössä kaikki ihmiskunnan jäsenet. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan universaaliyleisö käsitteenä perustuu silti aina puhujan omaan käsitykseen yleisöstä, ja on siten puhujan itsensä luoma konstruktio.²⁶⁵

Perelman ja Olbrechts-Tyteca rinnastavat universaaliyleisön käsitteen järkeen siten, että universaaliyleisö nimenomaan ilmaisee järkeä: väitteen, jonka universaaliyleisö hyväksyy, katsotaan olevan rationaalinen ja yleisen edun mukainen. Tätä Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan näkökulmaa on kuitenkin kritisoitu²⁶⁶. Kansainvälistä ilmastoregiimiä koskevassa analyysissäni jätän huomioimatta universaaliyleisön käsitteestä sen järkeen ja yleiseen etuun yhdistettävän ulottuvuuden, ja lähestyn käsitettä sen perustavasta määrittelystä eli universaaliyleisöstä puhujan luomana konstruktiona ihmiskunnan jäsenistä. Kansainvälisen ilmastoregiimin toimijat, joiden käsityksiä oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta analysoin, osoittavat puheensa tietyssä mielessä aina samalle yleisölle – regiimin jäsenenä oleville valtioille sekä regiimin muille toimijoille kuten kansalaisjärjestöille ja voittoa tavoitteleville järjestöille. Kuitenkin voidaan katsoa puhujien lukevan yleisöönsä myös kaikki oman ja muidenkin valtioiden kansalaiset, mikä laajentaisi yleisön lähes koko ihmiskuntaan. Toisaalta on mahdollista omaksua näkökulma, jonka mukaan kukin toimijoista osoittaa puheensa ainoastaan regiimin tietyille muille toimijoille, joita se erityisesti pyrkii vakuuttamaan omalle kannalleen. Suhteessa kansainvälisen ilmastoregiimin toimijoihin tietyn erityisyleisön ja universaaliyleisön raja ja sen määrittely on näin ollen varsin häilyvä.

Koska argumentaation perimmäinen tarkoitus on vaikuttaa yleisöön hakemalla siltä hyväksyntää puhujan esittämille väitteille, voidaan sitä samalla pitää vastakohtana voiman käyttöön perustuvalla pakottamisella: sen sijaan että toimija yrittäisi painostaa tai pakottaa yleisön omien väitteidensä kannalle, se pyrkii vakuuttamaan yleisön oman asiansa oikeudesta ja tärkeydestä argumentaation keinoin²⁶⁷. Hilka Summan mukaan argumentaatiota esiintyy juuri valintatilanteissa, joissa on useampi mahdollinen tapa toimia. Perelmanin argumentaatioteoriasta johtaen Summa katsoo argumentaation tähtäävän yhteisymmärrykseen tällaisissa valintatilanteissa, joissa toimijoilla on toisistaan eriävät käsitykset päätettävästä asiasta.²⁶⁸ Summan määritelmän mukaan kaikki tällainen toiminnan koordinointi, joka ei perustu pakottamiseen, on retorista argumentointia²⁶⁹.

²⁶⁵ Perelman 1996, 21–23; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 30–33.

²⁶⁶ Ks. Summa 1996, 68–69.

²⁶⁷ Ks. Perelman 1996, 17–18.

²⁶⁸ Summa 1989, 93.

²⁶⁹ Emt., 95.

Kansainvälisessä ilmastoregiimissä, kuten myös yleisesti kansainvälisessä ympäristönhallinnassa, argumentaatiolla on erityinen rooli juuri sen vuoksi, ettei regiimin toimijoilla käytännössä ole keinoja pakottaa regiimin toisia toimijoita haluamiinsa toimenpiteisiin. Argumentaatio on siten toimijoille ainut keino pyrkiä vakuuttamaan yleisönsä – regiimin jäsenet ja muut toimijat – ja saada se kannattamaan omaa näkökantaansa tietyssä asiassa.

5.3.2. Esisopimukset

Perelmanin argumentaatioteorian perustana on ajatus siitä, mikä voisi olla hyväksyttävää yleisön näkökulmasta. Argumentaatio lähtee liikkeelle puhujan tai kirjoittajan valitsemista premisseistä eli lähtökohdista, jotka toimivat hänen argumenttiansa perustana.²⁷⁰ Voidakseen vakuuttaa yleisönsä puhujan tulee kuitenkin valita lähtökohdikseen ainoastaan väitteitä, jotka kuulijat hyväksyvät. Viitteitä lähtökohdiksi soveltuvista väitteistä puhuja voi puolestaan saada yhteiskunnallisen elämän normeista, jotka osaltaan määrittävät sitä, mitä kukin yleisö pitää hyväksyttävänä. Argumentaatiossa onkin Perelmanin mukaan kysymys pyrkimyksestä siirtää tämä premisseihin kohdistuva hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä eli premissien pohjalle rakennettavia argumentteja. Hyväksynnän siirto puolestaan edellyttää sitä, että premissien ja argumenttien välille on luotava sidos.²⁷¹ Perelman luokittelee argumentit sidostyyppeihin, jotka samalla muodostavat erilaisten argumentaatiotekniikoiden joukon. Perelman korostaa, ettei argumentaatio loogisesta päättelystä poiketen oletta yleisön ilman muuta hyväksyvän premissiin perustuvaa argumenttia, vaan sitä koskeva hyväksyntä on hankittava erikseen. Premissien ja argumenttien välinen sidonnaisuus ja samalla argumentin hyväksyntä voidaan saavuttaa argumentaatiotekniikoiden avulla, joihin palaan tarkemmin luvussa 5.3.3.

Summan näkemyksen mukaan Perelmanin argumentaation lähtökohdat ovat puhujan ja yleisön välisiä esisopimuksia, yleisön jo ennalta hyväksymiä yleisiä perusteita, joihin puhuja voi argumentoinnissaan vedota²⁷². Näin menetellessään puhuja toisin sanoen olettaa, ettei kyseisiä yleisiä perusteita ja niiden muodostamia yhteisymmärryksen alueita kyseenalaisteta myöskään argumentoinnin myöhemmissä vaiheissa²⁷³. Perelman jakaa tällaiset argumentaation lähtökohdiksi soveltuvat yhteisymmärryksen alueet yhtäältä todellisuutta koskeviin ja toisaalta suotavuutta koskeviin esisopimuksiin²⁷⁴. Todellisuutta koskevien esisopimusten joukon Perelmanin

²⁷⁰ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 65.

²⁷¹ Perelman 1996, 28; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 15.

²⁷² Summa 1996, 70.

²⁷³ Ibid.

²⁷⁴ Perelman 1996, 30; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 66.

argumentaatioteoriassa muodostavat tosiseikat, totuudet ja otaksumat. Niitä voidaankin nimittää tosiasiapäätelmiksi, joilla oletetaan olevan universaaliyleisön hyväksyntä²⁷⁵. Tietyn päätelmän asema tosiasiana tai totuutena ei kuitenkaan ole lopullisesti kestävä, vaan se voidaan aina kyseenalaistaa argumentaation avulla. Tehokkaimmin tietyn tosiasiana tai totuutena pidetyn väitteen kyseenalaistaminen onnistuu Perelmanin mukaan osoittamalla sen yhteensopimattomuus muiden, vankemman aseman omaavien tosiasioiden tai totuuksien kanssa.²⁷⁶

Suotavuutta koskevilla esisopimuksilla keskeisessä asemassa ovat arvot, hierarkiat ja päättelysäännöt, joista oman tutkimuksen kannalta merkittäviä ovat etenkin arvot. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan arvoja esiintyy kaikissa argumenteissa, mutta erityisen merkittävässä osassa arvot ovat oikeustieteessä, filosofiassa ja politiikassa. Arvoihin vetoamisen tarkoituksena on saada yleisö tekemään tiettyjä valintoja, tai legitimoida tiettyjä valintoja siten, että yleisö hyväksyisi ne.²⁷⁷ Perelman ja Olbrechts-Tyteca jakavat arvot argumentaatioteoriassaan kahteen eri luokkaan: abstrakteihin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen tai totuuteen, sekä konkreettisiin arvoihin, kuten tiettyyn yksittäiseen valtioon. Konkreettiselle arvolle onkin ominaista, että se yhdistetään esimerkiksi tiettyyn ryhmään, minkä vuoksi sitä pidetään itsessään ainutlaatuisena yksikkönä. Perelman ja Olbrechts-Tyteca huomauttavat myös, että jonkin asian arvo voi nousta juuri korostamalla sen ainutlaatuisuutta.²⁷⁸ Premisseinä toimivia abstrakteja ja konkreettisia arvoja myös käytetään eri tavalla: siinä missä konkreettiset arvot yhdistetään usein asioiden ennallaan säilyttämisen puolesta käytävään argumentointiin, on abstraktiin arvoon vetoamalla mielekkäämpää vaatia muutosta ja esittää kritiikkiä jonkin asian tämänhetkistä tilaa kohtaan²⁷⁹.

Arvoille ominaista on Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan se, etteivät ne yleensä saavuta universaaliyleisön hyväksyntää, vaan niitä voidaan pitää argumentaation lähtökohtina vain puhujan kohdistuessa argumentaationsa tietylle erityisyleisölle²⁸⁰. Arvot, kuten oikeudenmukaisuus, voidaan kuitenkin ilmaista myös sisällöltään hyvin yleisessä muodossa, jolloin ne voivat olla myös universaaliyleisön hyväksyttävissä. Arvoilla on näin ollen universaali hyväksyntä vain silloin, kun niiden sisältöä ei täsmennetä. Kun yleisesti hyväksytty arvo määritellään tarkemmin, aiheuttaa se aina ristiriitoja eri toimijoiden kesken, sillä kullakin on oma käsityksensä siitä, mitä tietty arvo

²⁷⁵ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 67; Ks. myös Summa 1996, 70.

²⁷⁶ Perelman 1996, 31.

²⁷⁷ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 75.

²⁷⁸ Emt. 77.

²⁷⁹ Emt., 79.

²⁸⁰ Emt., 75–76.

tarkoittaa ja mitä se sisältää.²⁸¹ Kansainvälisessä ilmastoregiimissä tämä tulee esiin etenkin oikeudenmukaisuutta käsittelevässä diskurssissa: oikeudenmukaisuuden teema on vahvasti läsnä ilmastoregiimin perustana olevassa yleissopimuksessa, ja se on siten virallisesti kaikkien regiimin toimijoiden hyväksymä lähtökohta regiimin piirissä käytäville ilmastopolitiikkaa koskeville neuvotteluille. On kuitenkin oletettavaa, että regiimin toimijoilla on toisistaan poikkeavat, omiin lähtökohtiin perustuvat näkemykset siitä, millaiseen oikeudenmukaisuuteen toiminnan tulisi pohjautua.

5.3.3. Argumentaatiotekniikat

Argumentaatiotekniikoiden käyttö edellyttää Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan argumentin rakenteen tunnistamista, mikä puolestaan vaatii argumentaation analysoijan omaa tulkintaa puhujan tai kirjoittajan käyttämistä ilmaisuista²⁸². Analysoijan on myös lisättävä yksittäisten väitteiden välille sidoksia, joiden avulla hän pystyy arvioimaan argumentaation kulkua kokonaisuudessaan. Perelman ja Olbrechts-Tyteca huomauttavatkin, että argumentaation analyysi on aina tutkijan oma tulkinta, uskottava esitys puhujan ja yleisön todellisista ajatuksista.²⁸³ Tämä tuo jälleen esiin sen, kuinka retorinen argumentaatio ja sen analyysi väistämättä liikkuvat todennäköisyyksien maailmassa – luonnollisella kielellä esitetyistä ilmauksista ei yleensä voi olla ainoaa oikeaa tulkintaa²⁸⁴.

Huolimatta siitä, että premissien ja argumenttien välisiä sidoksia voi tulkita usealla eri tavalla, on argumentaatiosta mahdollista tunnistaa yhtäältä assosiatiivisia ja toisaalta dissosiatiivisia argumentaatiokeinoja. Dissosiatiivisilla argumenteilla Perelman tarkoittaa argumentointikeinoja, joissa erotetaan toisistaan tavallisesti yhteen kuuluvaksi katsottuja todellisuuden osatekijöitä. Erotteluun perustuvilla argumenteilla pyritään näin ollen jäsentämään tietoa aiemmasta poikkeavalla tavalla.²⁸⁵ Perelman esittää erottelun ja sitä kautta tehtävän jäsentelyn tapahtuvan erottamalla toisistaan niin sanottu filosofinen termipari, joista ensimmäinen on ilmiön näennäisesti todellinen puoli, joka voi parin toiseen, varsinaista todellisuutta kuvastavaan termiin rinnastettuna osoittautua virheelliseksi ja siten todellisuuden vastaiseksi. Osoittamalla nämä termit keskenään ristiriitaisiksi argumentoija voi toisin sanoen väittää termin, joka halutaan osoittaa virheelliseksi, olevan yhteensopimaton todellisuuden kanssa.²⁸⁶

²⁸¹ Ks. Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 76.

²⁸² Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 187.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 1 ja 195.

²⁸⁵ Perelman 1996, 61; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 190.

²⁸⁶ Ks. Perelman 1996, 142–144.

Assosiatiiiviset, ilmiöiden yhdistämiseen perustuvat argumentaatiotekniikat Perelman ja Olbrechts-Tyteca jakavat edelleen kvasiloogisiin argumentteihin, todellisuuden rakenteeseen nojaaviin argumentteihin sekä todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin.²⁸⁷ Näistä kvasiloogiset argumentit muistuttavat Perelmanin mukaan loogista päättelyä siinä mielessä, että niistä voidaan muodostaa loogisen päättelykuvion kaltainen yhtälö. Kvasiloogiset argumentit eroavat loogisesta päättelystä kuitenkin siten, että kvasiloogisissa argumenteissa edellytetään tiettyjen ei-muodollisten väitteiden hyväksymistä. Kvasiloogisia argumentteja sisältävät väitteet ovat aina siten jossakin määrin epäjohtonmukaisia. Perelman esittää kuitenkin, ettei tällaisessa epäjohtonmukaisuudessa ole kysymys loogisesta virheestä, eikä se siten ole ratkaisevaa väitteen pätevyyden tai virheellisyyden kannalta. Kysymys on pikemminkin siitä, että puhuja käyttää väitteensä tukena vahvoja tai hieman heikompia argumentteja, ei niinkään sinänsä virheellisiä argumentteja. Esimerkkinä kvasiloogisesta argumentista Perelman mainitsee jakamiseen perustuvan argumentin, jossa analysoidaan tietyn kokonaisuuden kaikkia osia erikseen, ja tehdään sen perusteella kokonaisuutta koskevia johtopäätöksiä. Tällainen argumentti on kuitenkin vakuuttava vain siinä tapauksessa, että kokonaisuuden osista koostuva luettelo on kattava.²⁸⁸ Perelman huomauttaakin, että yleisön vakuuttaminen pelkillä kvasiloogisilla argumenteilla on varsin hankalaa. Useimmiten niiden tueksi tarvitaan seuraavaksi käsiteltäviä todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja.²⁸⁹

Todellisuuden rakenteeseen nojaavissa argumenteissa huomio keskittyy todellisuuden eri osien välisiin suhteisiin. Tällaisissa argumenteissa vedotaan Perelmanin mukaan erityisesti osien peräkkäisyysiteisiin sekä rinnakkaisuussiteisiin. Peräkkäisyysiteitä ovat esimerkiksi kausaaliset argumentit, jotka perustuvat joko syy-seuraus -suhteisiin tai keinojen ja päämäärien välisiin suhteisiin.²⁹⁰ Kausaalisilla argumenteilla pyritään toisin sanoen osoittamaan, että esimerkiksi tietty ilmiö on seurausta juuri tietynlaisesta toiminnasta, tai että tietyt menettelytavat johtavat juuri tietynlaiseen lopputulokseen. Rinnakkaisuussiteistä on puolestaan kysymys silloin, kun esimerkiksi henkilö ja hänen tekonsa yhdistetään toisiinsa.²⁹¹ Rinnakkaisuussiteisiin luettavassa auktoriteettiin viittaavassa argumentissa henkilön ja häneen liitetyn ominaisuuden suhde tulee esiin siten, että esitetylle väitteelle haetaan hyväksyntää johonkin arvostettuun henkilöön tai ryhmään vedoten.

²⁸⁷ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 190–191.

²⁸⁸ Perelman 1996, 59.

²⁸⁹ Ks. emt., 92.

²⁹⁰ Emt., 93 ja 97–99.

²⁹¹ Emt. 60 ja 93.

Auktoriteettiin perustuvat argumentit eivät Perelmanin mukaan kuitenkaan yleensä ole kiistattomia, ja ne voivat siten vain täydentää toisiin kategorioihin kuuluvia argumentteja.²⁹²

Todellisuuden rakennetta luoville argumenteille on Perelmanin argumentaatioteorian mukaan ominaista, että tietystä yksittäisestä, hyväksyttynä pidetystä tapauksesta pyritään tekemään johtopäätöksiä muodostamalla siitä muitakin ilmiöitä koskeva esimerkki, malli tai yleinen sääntö²⁹³. Osaksi todellisuuden rakennetta luovien argumenttien ryhmää Perelman lukee myös analogiaan perustuvat argumentit, joiden avulla voi hänen mukaansa jäsentää yleisölle aiemmin tuntematonta tai vieraampaa todellisuutta. Tällaiset argumentit voivat määrittää todellisuutta esimerkiksi metaforien kaltaisten kielikuvien muodossa.²⁹⁴

Todellisuuden rakennetta luovista argumenteista oman tutkimukseni kannalta kiinnostavia ovat etenkin metaforat. Metaforia ja niiden merkitystä politiikan tutkimuksessa, erityisesti maailmanpolitiikassa, ovat tutkineet Francis A. Beer ja Christ'l De Landtsheer, joiden mukaan metaforissa on kysymys kielellis-psykologisesta vuorovaikutuksesta, joka syntyy kun aiemmin erillisiin aihealueisiin liitetyt käsitteet yhdistetään toisiinsa²⁹⁵. Beer ja De Landtsheer esittävät metaforien vaikutuksen perustuvan siihen, että ne heijastavat ja rakentavat asioiden merkityksiä, ja sitä kautta ohjaavat poliittista toimintaa²⁹⁶. Metaforat ovatkin tärkeä osa poliittista puhetta, sillä niihin voi tiivistää argumentaation olennaisen sisällön, ja samalla joko ylläpitää tiettyjä käsityksiä, tai toisaalta pyrkiä muuttamaan niitä²⁹⁷. Poliittisessa puheessa käytettävillä metaforilla rakennetaan myös yhteenkuuluvuuteen ja toisaalta erillisyyteen, itseuteen ja toiseuteen, liittyviä identiteettikysymyksiä.²⁹⁸ Käyttämällä metaforia puhuja ottaa asiasta esiin sellaisia puolia, joita hän pyrkii erityisesti korostamaan argumentaationsa. Näitä puolia painottamalla puhuja samalla vähättelee ja peittelee asian muita näkökulmia.²⁹⁹ Metaforan avulla puhuja toisin sanoen asettaa kysymyksessä olevan ilmiön tai tilanteen tietynlaiseen, oman argumentaationsa kannalta mielekkääseen valoon³⁰⁰.

²⁹² Perelman 1996, 107–108.

²⁹³ Emt., 60–61.

²⁹⁴ Vrt. emt., 60–61.

²⁹⁵ Beer – De Landtsheer 2004a, ix.

²⁹⁶ Emt., ix–x.

²⁹⁷ Vrt. Beer – De Landtsheer 2004b, 6.

²⁹⁸ Ks. Beer – De Landtsheer 2004a, x.

²⁹⁹ Milliken 1996, 221.

³⁰⁰ Vrt. Dryzek 1997, 17.

5.4. Retoriikka kansainvälisessä ympäristönhallinnassa

Seuraavassa keskityn retorisen argumentaation kansainvälisen ympäristönhallinnan kontekstissa esiintyviin erityispiirteisiin. Tarkoitukseni on sitä kautta lisätä uuteen retoriikkaan ulottuvuus, jonka avulla voin analysoida kansainvälisessä ilmastopolitiikassa keskeisiä kysymyksiä, etenkin tutkimiani käsityksiä oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Ympäristön kieltä ja sen kulttuurista kontekstia tutkineet George Myerson ja Yvonne Rydin keskittyvät tutkimuksessaan muun muassa kielen moniulotteiseen rooliin ajatusten ja sitä kautta merkitysten muokkaamisessa³⁰¹. Myerson ja Rydin huomauttavatkin, että ympäristöä käsittelevät argumentit sisältävät informatiivisesta ja usein tieteellisestä luonteestaan huolimatta myös argumentoijan niille antamia merkityksiä³⁰². Asioiden merkitykset puolestaan ovat aina siinä mielessä kiistanalaisia, että eri toimijoiden asioille antamat merkitykset poikkeavat toisistaan. Juuri nämä toisistaan eriävät merkitykset muodostavat pohjan argumentaatiolle - ilman eroavaisuuksia asiasta ei tarvitsisi argumentoida.³⁰³

Ilmastonmuutosta koskevalle argumentaatiolle on leimaavaa, että siinä yhdistyy elementtejä yhtäältä ilmastonmuutosta käsittelevästä luonnontieteellisestä tutkimuksesta ja toisaalta kansainvälisellä tasolla järjestettävistä poliittisista neuvotteluista³⁰⁴. Tämä tieteen ja politiikan vuorovaikutus käy Myersonin ja Rydinin mukaan ilmi esimerkiksi siten, että ilmastonmuutoksen kaltaisiin globaaleihin ympäristöongelmiin pyritään vastaamaan sekä teknologisen että poliittisen strategian avulla. Yhdistetty strategia on olennaisen tärkeä ottaen huomioon ilmastonmuutoksen pitkän aikavälin luonteen ja epävarmuuden suhteessa sen täsmällisiin vaikutuksiin ajallisessa ja paikallisessa mittakaavassa. Regiimin puitteissa käytävä ilmastonmuutosdiskurssi sisältää siten aina niin tieteestä kuin myös politiikasta nousevia argumentteja, joiden vuorovaikutuksen pohjalle kunkin puhujan argumentaatio rakentuu. Ominaista tieteen ja poliittisen päätöksenteon väliselle suhteelle on kuitenkin se, että vaikka tiede luo perustan ja oikeutuksen päätöksentekoon tähtäävälle neuvottelulle, se ei voi ratkaista sitä, kuinka tiettyyn määriteltyyn ongelmaan pyritään vastaamaan poliittisella tasolla.³⁰⁵

Myerson ja Rydin tunnistavat ilmastonmuutosta käsittelevästä argumentaatiosta kolme keskeistä, osin toisiinsa linkittyntä aihepiiriä: ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten vaikutusten

³⁰¹ Myerson – Rydin 1996, 1–3.

³⁰² Emt. 3.

³⁰³ Emt., 18.

³⁰⁴ Ks. emt., 91.

³⁰⁵ Ks. emt., 90–92.

mittakaavan, vaikutusten kohteeksi joutuvien jakautumiseen ja toisaalta vastuun jakamiseen liittyvät kysymykset, sekä argumentaatioissa vahvasti esillä olevan pohjois-etelä -ulottuvuuden³⁰⁶. Kaikissa kolmessa aihepiirissä argumentoijan on mahdollista vedota niin tieteellisiin kuin poliittisiinkin argumentteihin. Samalla aihepiirit liittyvät olennaisesti kansainvälisen ilmastopolitiikan tehokkuuden ja etenkin oikeudenmukaisuuden käsitteisiin.

Luonnontieteelliseen tutkimukseen perustuva tieto ilmastonmuutoksesta muodostaa eräänlaisen fyysisen perustan regiimin olemassaololle, ja se voi regiimin puitteissa toimia myös regiimin jäsenten välisenä esisopimuksena, johon toimijat voivat näin halutessaan vedota omissa argumenteissaan³⁰⁷. Tieteen rooli regiimin perustana ja legitimaation lähteenä saa samalla aikaan sen, että tiede kehystää myös ongelmaa koskevaa poliittista keskustelua regiimin toiminnan puitteissa. Tieteen esittämät faktat ja tulokset on kuitenkin saatettava poliittisella tasolla uudenlaiseen muotoon: ne on tulkittava ja ilmaistava luonnollisen kielen avulla. Tämän tulkinnan ja ilmaisun avulla puhuja voi käyttää tieteen esittämiä tutkimustuloksia valikoivasti ja omaa argumentaatiotaan tukevalla tavalla.³⁰⁸

Tiedon roolia tarkasteltaessa on Myersonin ja Rydinin mukaan olennaista huomioida, että tieto ei itsessään vaikuta toimijoiden käsityksiin tietystä asiasta, vaan ainoastaan epäsuorasti sitä koskevan argumentaation kautta – vasta argumentaation avulla tapahtuva tulkinta ja tiedon kehystäminen tietyllä tavalla tekee tiedosta merkityksellistä³⁰⁹. Tiedolla voi toisin sanoen olla vaikutusta yleisön näkemyksiin vain siinä määrin, kun sille annetaan yleisöä vakuuttavia merkityksiä argumentaation keinoin. Argumentaatio vie eteenpäin tietoa, jonka yleisö voi hyväksyä sillä hetkellä, mutta myöhemmin tämä tieto voidaan jälleen kyseenalaistaa argumentaation kautta, joko uuteen tietoon tai tiedolle annettuun uuteen merkitykseen vedoten.³¹⁰

³⁰⁶ Myerson – Rydin 1996, 92–93.

³⁰⁷ Ks. emt., 92. Vrt. myös Summa 1996, 70; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 65.

³⁰⁸ Ks. Litfin 1994, 4.

³⁰⁹ Ks. Myerson – Rydin 1996, 228. Vrt. myös Litfin 1994, 8.

³¹⁰ Vrt. Myerson – Rydin 1996, 21.

6. Analyysi oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta kansainvälisessä ilmastoregiimissä

6.1. Aineiston tausta

Pääasiallinen aineistoni koostuu Indonesian Balilla 3.–15. joulukuuta 2007 järjestetyn UNFCCC:n 13. osapuolikonferenssin puheenvuoroista. Balin osapuolikonferenssin lisäksi aineistooni sisältyy puheenvuoroja Saksan Bonnissa 2.–13. kesäkuuta 2008 järjestetyistä ilmastoneuvotteluista sekä YK:n pääsihteerin koolle kutsumasta korkean tason ilmastotapahtumasta, joka järjestettiin YK:n päämajassa New Yorkissa 24. syyskuuta 2007. Balin osapuolikonferenssi oli kansainvälisen ilmastopoliitikan ja ilmastoregiimin kannalta erityisen merkittävä, sillä konferenssissa oli tarkoitus sopia neuvottelujen aloittamisesta vuoden 2012 jälkeistä jatkoprosessia koskien. Taustana tälle on se, että Kioton pöytäkirjassa on sovittu vain vuoteen 2012 ulottuvista päästötavoitteista, ja uudet päästörajoitukset tai vastaavan pöytäkirjan jatkaminen seuraaviksi vuosiksi edellyttävät uusia neuvotteluja yleissopimuksen sopimuspuolten kesken. Vaikeiden neuvottelujen jälkeen Balilla päästiin regiimin toimijoiden väliseen sopimukseen Balin toimintasuunnitelmasta, jossa sovitaan, että neuvottelut vuoden 2012 jälkeisistä tavoitteista ilmaston suojelemiseksi UNFCCC:n puitteissa käynnistetään, ja saatetaan päätökseen viimeistään vuonna 2009³¹¹. Käytännössä vuoden 2012 jälkeisestä prosessista ja tavoitteista sovitaan siten vuoden 2009 lopulla Kööpenhaminassa järjestettävässä 15. osapuolikonferenssissa. Balin osapuolikonferenssin osalta aineistoni koostuu 12.–15. joulukuuta 2007 järjestetystä korkean tason osuudesta (High-Level Segment), jonka aikana jäsenmaiden edustajina toimi ympäristöministereitä sekä korkean tason virkamiehiä.

Neuvotteluprosessin käynnistämisen lisäksi Balin osapuolikonferenssissa hyväksytty Balin toimintasuunnitelma sisälsi päätöksen perustaa uusi yleissopimukseen perustuva pitkän aikavälin yhteistyön ad hoc -työryhmä (Ad Hoc Working Group on Long-Term Cooperative Action under the Convention, AWG-LCA, jatkossa LCA-työryhmä), jonka puitteissa neuvotteluja tulevan sopimuksen sisällöstä voidaan käydä Kööpenhaminan osapuolikonferenssia edeltävänä aikana³¹². LCA-työryhmä kokoontuu vähintään neljä kertaa vuodessa vuosina 2008 ja 2009. Työryhmän järjestyksessään toinen istunto järjestettiin UNFCCC:n alaelinten istuntojen yhteydessä Bonnissa 2.–13. kesäkuuta 2008. Bonnin eri kokouksien osalta aineistoni rajoittuu LCA-työryhmän täysistuntoihin, joita järjestettiin Bonnissa yhteensä kolme: 2., 6. ja 12. kesäkuuta.

³¹¹ Ks. UNFCCC, Bali Action Plan, 1 ja 2.

³¹² Emt., 2.

UNFCCC:n 13. osapuolikonferenssin sekä Bonnin ilmastoneuvottelujen lisäksi aineistooni kuuluva korkean tason ilmastotapahtuma oli ensimmäinen valtion- tai hallitusten päämiehille suunnattu kansainvälinen ilmastoa koskeva tapahtuma. YK:n päämajassa New Yorkissa 24. syyskuuta 2007 järjestetyn tapahtuman päämääränä oli nimenomaan nostaa ilmastokysymykset myös valtion- ja hallitusten päämiehien huomion kohteeksi, ja siten korostaa toiminnan kiireellisyyttä ja poliittisen johtajuuden tärkeyttä edessä ollutta Balin osapuolikonferenssiä silmällä pitäen³¹³. Tapahtumaa voidaankin pitää esimerkkinä ilmastoregiimiä tukevasta toiminnasta, johon viittasin ilmastopolitiikan monitasoista hallintaa koskevassa luvussa 3.3. Korkean tason ilmastotapahtumassa ei kuitenkaan ollut kysymys huippukokouksesta, eikä se sen vuoksi tuottanut konkreettisia tuloksia. Epävirallisesta luonteestaan huolimatta tapahtuma on nähtävä osana prosessia, jossa ilmastomuutoksesta on muodostunut yksi polttavimmista kysymyksistä kansainvälisen politiikan agendalla. Tämän vuoksi katson tapahtuman puheenvuorojen täydentävän Balin osapuolikonferenssin ja Bonnin ilmastoneuvottelujen muodostamaa aineistoa, ja siten analyysiani toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevista käsityksistä.

Balin osapuolikonferenssin, Bonnin ilmastoneuvottelujen sekä korkean tason ilmastotapahtuman osallistujista ja niiden puheenvuoroista olen valinnut analyysin kohteeksi kuusi toimijaa: Euroopan unionin, Yhdysvallat, Venäjän federaation³¹⁴, Saudi-Arabian, Ryhmä 77 ja Kiinan (Group of 77 and China, G77), sekä Pienten saarivaltioiden liiton (Alliance of Small Island States, AOSIS). EU:n, Yhdysvaltojen, Venäjän ja Saudi-Arabian osalta valintani perustuu tutkijoiden Chasek et al. muodostamiin, valtioiden energiantuotantoon ja energiataloudelliseen rakenteeseen pohjautuviin kategorioihin, joissa etupäässä teollistuneet maat jaetaan kolmeen ryhmään³¹⁵. Ensimmäiseen kategoriaan Chasek et al. luokittelevat kuuluvaksi maat, joilla on vain vähän omia fossiilisia energianlähteitä ja jotka ovat siten riippuvaisia energiantuonnista. Maat ovat kuitenkin tottuneet pitämään yllä korkeaa elintasoja verrattain alhaisella energiankulutuksella. Esimerkkeinä tähän kategoriaan kuuluvista valtioista Chasek et al. pitävät Japania ja useita Euroopan unionin jäsenmaita. Toiseen ryhmittymään sen sijaan kuuluu valtioita, joissa on perinteisesti ollut saatavilla runsaasti edullisia energianlähteitä, ja jotka ovat samalla tottuneet kuluttamaan paljon energiaa. Näitä valtioita ovat luokittelun mukaan tällä hetkellä Yhdysvallat ja Venäjä, aiemmin myös esimerkiksi Iso-Britannia. Kolmanteen kategoriaan Chasek et al. puolestaan sijoittavat maat, joiden

³¹³ Ks. HLE, About the High-Level Event.

³¹⁴ Venäjän federaatio ei pitänyt omaa puheenvuoroa Bonnin ilmastoneuvottelujen LCA-työryhmän täysistunnoissa, joten sen osalta aineisto rajoittuu Balin osapuolikonferenssissa ja korkean tason ilmastotapahtumassa annettuihin lausuntoihin.

³¹⁵ Chasek et al. 2006, 117–118.

talous on vahvasti riippuvainen fossiilisten polttoaineiden viennistä. Näihin valtioihin kuuluvat esimerkiksi öljyntuottajamaiden järjestö OPEC:in jäsenmaat sekä Norja.³¹⁶ Tämän luokittelun pohjalta olen valinnut omaan analyysiini edellä mainitut neljä toimijaa – EU:n ensimmäisestä, Yhdysvallat ja Venäjän toisesta sekä maailman suurimman öljyä tuottavan maan Saudi-Arabian kolmannesta kategoriasta. Ottaen huomioon sekä Venäjän että suurimman kasvihuonekaasupäästöjen tuottajan Yhdysvaltojen olennaisen merkityksen ilmastonmuutoksen torjumisen tehokkuuden ja regiimin oikeudenmukaisuuden kannalta on näkemykseni mukaan tarkoituksenmukaista sisällyttää analyysiin molemmat näistä valtioista.

Tutkijoiden Chasek et al. laatiman luokittelun lisäksi laajennan kansainvälisen ilmastopoliitiikan toimijakategorioita neljännellä nopeasti teollistuvien kehitysmaiden ryhmittymällä sekä viidennellä haavoittuvaisimpien maiden ryhmittymillä. Nopeasti teollistuviin kehitysmaihiin lasken kuuluvaksi etenkin Kiinan, Intian, Brasilian ja Etelä-Afrikan mutta myös muita etupäässä Aasian ja Latinalaisen Amerikan valtioita, jotka eivät kuulu yleissopimuksen Liite I -maihiin. Nopeasti kehittyvät maat ovat monessa merkityksessä ratkaisevia toimijoita kansainvälisen ilmastoregiimin ja neuvoteltavan uuden sopimuksen kannalta. Huolimatta siitä, että niiden tuottamat kasvihuonekaasupäästöt ovat toistaiseksi henkilöä kohden laskettuna melko alhaisia, nousevat päästöt nopeasti etenkin Kiinassa. Kiinan ja Intian jättäminen sitovien päästötavoitteiden ulkopuolelle Kioton pöytäkirjassa oli myös yksi syy siihen, että Yhdysvallat ei ratifioinut sopimusta. Näistä tekijöistä huolimatta en ole valinnut teollistuvien kehitysmaiden kategorian toimijaksi yksittäistä valtiota, vaan Ryhmä 77 ja Kiina -ryhmittymän. Tämä johtuu siitä, että Ryhmä 77 ja Kiina on kehitysmaiden suurin valtioryhmä, joka edustaa yli 120 valtiota, ja jolla on siten merkittävä asema niin YK:n kuin myös ilmastoregiimin puitteissa. Ryhmä 77 ja Kiinan antamat lausunnot perustuvat aina suuren ja erittäin heterogeenisen valtioryhmän kompromissiin, jossa kuitenkin suurimmilla valtioilla, kuten Kiinalla ja Intialla, on erityinen merkitys.

Pienemmät kehitysmaat ovatkin etenkin UNFCCC:n ilmastoneuvottelujen yhteydessä muodostaneet Ryhmä 77 ja Kiinan rinnalle osin sen kanssa päällekkäisiä valtioryhmiä, joiden näkemykset poikkeavat usein merkittävästi Ryhmä 77 ja Kiinan yhteisestä kannasta. Tämän vuoksi koen tarpeelliseksi muodostaa viidennen toimijakategorian haavoittuvimmista maista, joita edustavat muun muassa Vähiten kehittyneiden maiden (Least Developed Countries, LDCs), Pienten saarivaltioiden liiton ja Afrikan maiden (African Group) muodostamat ryhmittymät ja niiden

³¹⁶ Chasek et al. 2006, 117–118.

jäsenmaat.³¹⁷ Näistä toimijaryhmittymistä olen valinnut Pienten saarivaltioiden liiton, jonka jäsenmaat ovat erityisen haavoittuvaisia ilmastonmuutoksen haitallisille vaikutuksille, etenkin meriveden keskilämpötilan noususta aiheutuvalle merenpinnan nousulle. Pienten saarivaltioiden liiton jäsenten haavoittuvuutta lisää se, että valtaosa niistä on kehitysmaita, joiden resurssit haitallisten vaikutusten torjumiseen ovat rajalliset. Samalla liiton jäsenvaltioiden tuottama osuus globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä on erittäin pieni. Näiden tekijöiden vuoksi AOSIS ja sen jäsenmaat ovat keskeisiä toimijoita etenkin suhteessa regiimin ja sen edistämän ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuteen.

Korkean tason ilmastotapahtuman osalta aineiston analyysissä on huomioitava, että yksipäiväinen tapahtuma koostui neljästä samanaikaisesti järjestetystä temaattisesta täysistunnosta, jotka oli jaettu teemoittain ilmastonmuutokseen sopeutumista, ilmastonmuutoksen hillitsemistä, teknologiaa ja rahoitusta käsitteleviin istuntoihin. Kukin aineistoni toimijoista esitti näin ollen lausuntonsa tietyssä temaattisessa täysistunnossa, mikä samalla aiheuttaa tämän teeman korostumisen toimijan argumentaatiossa.³¹⁸ Ottaen kuitenkin huomioon sen, että aineisto koostuu tämän tapahtuman lisäksi pääaineistona olevan Balin osapuolikonferenssin ja lisäksi Bonnin ilmastoneuvotteluiden lausunnoista, eivät korkean tason ilmastotapahtuman istuntojen temaattiset eroavaisuudet näkemykseni mukaan leimaa liiallisesti toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaa argumentaatiota.

Etenen analyysissä etupäässä Perelmanin retorisen argumentaatioteorian rakenteen mukaisesti, kuitenkin siten, että huomioin siinä myös kansainvälisessä ympäristönhallinnassa esiintyvän retoriikan näkökulman. Ottaen huomioon kielen käytön merkittävän roolin retorisessa analyysissä, tuon aineistosta esiin toimijoiden argumentteja myös suorina lainauksina, jotka olen suomentanut englanninkielisistä tekstimuotoisista ja videoituista alkuperäislausunnoista tai vaihtoehtoisesti lausuntojen englanninkielisistä käännöksistä ja videoitujen lausuntojen simultaanitulkkauksesta, jotka olen saattanut tekstimuotoon³¹⁹. Lähtökohdaksi toimijoiden argumentaation analyysiin otan Perelmanin uutta retoriikkaa mukaillen argumentaation yleisöt. Yleisöjen määrittelystä siirryn aineistosta tunnistamiini argumentaation esisopimuksiin, joihin toimijat tai osa niistä vetoaa

³¹⁷ Ks. UNFCCC, Party Groupings.

³¹⁸ HLE:n temaattiset täysistunnot toimijoittain: sopeutuminen (Ryhmä 77 ja Kiina/Pakistan), hillitseminen (Euroopan unioni/Portugali, Venäjän federaatio), teknologia (Yhdysvallat, Saudi-Arabia), rahoitus (Pienten saarivaltioiden liitto/Grenada). Ks. myös HLE, Programme of the High-Level Event.

³¹⁹ Alkuperäislausuntojen käännökset ja videoitujen lausuntojen simultaanitulkkaukset koskevat Venäjän ja Saudi-Arabian lausuntoja, aineiston muiden lausuntojen alkuperäiskieli on englantia. Videoituja lausuntoja olen käyttänyt niiden puheenvuorojen osalta, joita ei ollut saatavilla tekstimuotoisena.

argumenttiensa perustana. Osa näistä esisopimuksista toimijat myös vahvistavat erikseen argumentaatiossaan. Esisopimuksien käsittelyn jälkeen etenen Perelmanin luokittelemiin argumentaatiotekniikoihin, joihin sijoitan toimijoiden regiimin oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevia argumentteja. Lopulta tarkoitukseni on tehdä aineistoon ja sen retoriseen analyysiin perustuvia johtopäätöksiä toimijoiden käsityksistä regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta sekä siitä, kuinka yleissopimuksen 2 artiklassa ilmaistu tavoite vaarallisen ilmastonmuutoksen estämisestä voitaisiin yhdistää yleissopimuksen sisältämien oikeudenmukaisuutta koskevien periaatteiden kanssa.

6.2. Argumentaation yleisöt

Chaïm Perelmanin ja Lucie Olbrechts-Tytecan retorisessa argumentaatioteoriassa argumentaation yleisöllä on erityinen merkitys, sillä sen katsotaan aina vaikuttavan puhujan esitykseen³²⁰. Kansainvälisen ilmastoregiimin neuvotteluprosessin puitteissa kunkin toimijan suoranainen paikalla oleva yleisö koostuu pääosin regiimin muista jäsenvaltioista, sekä osin myös eri kansainvälisten järjestöjen, globaalin kansalaisyhteiskunnan sekä voittoa tavoittelevien järjestöjen edustajista. Valtaosa näistä toimijoista on osallistunut tai seurannut prosessia jo varsin pitkään, joten niitä voidaan pitää Perelmanin tarkoittamassa mielessä asiantuntijoista koostuvana erityisyleisönä. Puhuessaan tällaisen erityisyleisön edessä toimija voi Perelmanin mukaan rakentaa argumentaationsa tiettyjen väitteiden pohjalle, jotka erityisyleisön oletetaan jo ennalta hyväksyvän. Perelman ei kuitenkaan tarkoita yleisön käsitteellä ainoastaan itse paikalla olevia puhujan esitystä seuraavia henkilöitä, vaan kaikkia niitä, jotka puhuja pyrkii argumentaationsa avulla vakuuttamaan tietystä asiasta.³²¹

Aineistooni sisältyvissä lausunnoissa regiimin toimijoiden yleisön voidaan yhtäältä katsoa muodostuvan etupäässä muista regiimin varsinaisista jäsenistä eli ainoastaan siitä joukosta valtioita, jotka ovat ratifioineet regiimin pohjana toimivan yleissopimuksen. Tämä johtuu siitä, että neuvotteluprosessia ja sen päätöksentekoa silmällä pitäen merkitystä on lopulta vain regiimin varsinaisilla jäsenillä, minkä vuoksi yksittäisen toimijan on pyrittävä hankkimaan hyväksyntä omille argumenteilleen nimenomaan yleissopimuksen muilta sopimuspuolilta. Toisaalta toimijoiden argumentaatiossa tulee esiin, että ne haluavat yleissopimuksen sopimuspuolten lisäksi vaikuttaa esityksellään myös edellä mainittuihin erilaisiin järjestöihin, jotka tuottavat omaa argumentaatiotaan regiimin puitteissa ja sen ulkopuolella. Näiden järjestöjen lisäksi toimijat voivat pyrkiä

³²⁰ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 6–7.

³²¹ Perelman 1996, 21.

vaikuttamaan argumentaatiollaan yleiseen kansalaismielipiteeseen niin toimijan kotimaassa tai alueella kuin muissakin valtioissa, mikä laajentaisi kunkin toimijan yleisön erityisyleisön sijaan lähemmäs Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan universaaliyleisön käsitettä. Tämä käy ilmi esimerkiksi siten, että useat toimijat viittaavat argumentaatioissaan odotuksiin, joita "maailma" regiimin toimintaan kohdistaa, ja jotka tulee ottaa huomioon regiimin toiminnassa³²². Euroopan unioni ottaa argumentaatioissaan esiin myös kansalaisjärjestöjen regiimin toimintaa kohtaan osoittaman kritiikin, jolla EU voi tukea omia, osin kansalaisjärjestöjen kanssa samankaltaisia argumenttejaan³²³. Nämä tekijät antavat viitteitä siitä, että erityisyleisön lisäksi toimijat haluavat argumentaatiollaan vaikuttaa huomattavasti laajempaan yleisöön, jota voi nimittää universaaliyleisöksi. Nämä eri yleisön käsitteet ovatkin ilmastoregiimin yhteydessä voimassa rinnakkain siten, että vaikka toimijat pyrkivät argumenteillaan vakuuttamaan pääasiassa regiimin jäseniä ja muuta erityisyleisöä, haluavat ne samalla vaikuttaa lähes koko ihmiskunnan kattavaan universaaliyleisöön.

6.3. Argumentaation esisopimukset

Argumentaatio lähtee Perelmanin mukaan liikkeelle pöytäkirjoista, puhujan ja yleisön välisistä esisopimuksista, joita puhuja käyttää argumenttinsa perustana. Perelman jakaa esisopimukset yhtäältä todellisuutta koskeviin tosiasiapäätelmiin ja toisaalta suotavuutta koskeviin arvoihin ja niihin perustuviin hierarkioihin.³²⁴ Ilmastoregiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevasta argumentaatiosta on tunnistettavissa neljä tällaista esisopimusta, jotka olen nimennyt seuraavasti: ilmastonmuutos uhkana, yksi yhteinen planeetta, talouskasvun ensisijaisuus ja usko teknologiseen edistykseen sekä yhteinen mutta eriytynyt vastuu. Näistä ilmastonmuutos uhkana kuuluu todellisuutta koskeviin esisopimuksiin, yhteinen mutta eriytynyt vastuu puolestaan suotavuutta koskeviin esisopimuksiin. Yksi yhteinen planeetta sekä talouskasvun ensisijaisuus ja usko teknologiseen edistykseen sen sijaan perustuvat sisällöltään niin tosiasiapäätelmiä kuin myös asioiden suotavaa tilaa koskeviin tekijöihin, jonka vuoksi niistä kummankin voidaan katsoa muodostavan sekä todellisuutta että suotavuutta koskevan esisopimuksen.

6.3.1. Ilmastonmuutos uhkana

Toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevan argumentaation merkittävin todellisuutta koskeva esisopimus on ilmastonmuutoksen luonne globaalina ympäristöongelmana – uhkana, jonka haitalliset vaikutukset voivat ulottua niin ihmiseen kuin ympäristöönkin. Vetoamalla

³²² Ks. esim. Venäjä, Bali 12.12.2007; EU, Bali 12.12.2007.

³²³ "There is now time to waste [...]. We have at this meeting been criticized by the NGOs for progressing too slowly. [...] I think some of the criticism is right. This is going too slow." EU, Bonn 12.6.2008.

³²⁴ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 65–66; Perelman 1996, 30.

argumentaatiossaan tähän esisopimukseen toimija samalla toteaa ilmastonmuutoksen todelliseksi, ihmisen tuottamien kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttamaksi ilmiöksi. Merkittävintä ei kuitenkaan ole ilmiön olemassaolo vaan sen määrittely ongelmaksi, joka halutaan ratkaista. Esisopimuksen ytimenä on siten ongelman tiedostaminen, jota pidetään olennaisena etenkin kansainvälisten ympäristöregiimien muodostamiselle ja regiimien toiminnalle³²⁵. Ongelman tunnistaminen liittyy samalla heikon kognitivismin ajatukseen siitä, että regiimin toiminnan kannalta on ratkaisevan tärkeää saada aikaan toimijoiden välinen yhteisymmärrys asiasta, jota regiimin koskee³²⁶. Ilmastoregiimin yhteydessä tämä tarkoittaa erityisesti ilmastonmuutoksen määrittelyä kaikkia toimijoita koskevaksi ongelmaksi. Todellisuutta koskeville esisopimuksille on kuitenkin ominaista, etteivät niiden perustana olevat tosiasiapäätelmät ole lopullisesti kestäviä totuuksia, vaan ne on aina mahdollista kyseenalaistaa uuden argumentaation avulla³²⁷. Uudenlainen argumentaatio voi ilmastoregiimin yhteydessä perustua esimerkiksi uuteen ilmastonmuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia koskevaan tietoon tai jo olemassa olevan tiedon määrittelyyn uudella tavalla³²⁸.

Tutkimastani aineistosta käy ilmi, että ilmastoregiimin toimijat vahvistavat esisopimusta ilmastonmuutoksen mahdollisesta vaarallisuudesta etenkin viittauksilla Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin arviointiraportteihin sekä yleisesti tieteeseen ja tieteellisiin tutkimustuloksiin ilmastonmuutoksesta ja sen haitallisista vaikutuksista. Esisopimusta vahvistetaan argumentaatiossa etenkin viittaamalla ilmastonmuutosta koskevien tieteellisten tutkimustulosten selvyyteen, varsinkin varmuuteen siitä, että ilmaston keskilämpötila todella on nousemassa, ja että tämä nousu aiheutuu ”erittäin todennäköisesti” ihmisen toiminnasta³²⁹. Etenkin Euroopan unionin ja Pienten saarivaltioiden liiton argumentaatiossa tämä sisältö tiivistyy usein pelkistettyyn muotoon ”tiede on selvä”³³⁰, jolla voidaan viitata ilmastonmuutoksen todellisuuden ja alkuperän lisäksi sen haitallisiin vaikutuksiin. Ilmastonmuutos uhkana -esisopimus perustuu pitkälti IPCC:n arviointiraportteihin ja toisaalta yleissopimuksen 2 artiklaan ja sen pyrkimykseen välttää ”vaarallinen” häiriö ilmastojärjestelmässä. Tieteen selvyttä korostamalla Euroopan unioni ja AOSIS samalla viittaavat siihen, että useat muut regiimin toimijat, kuten Yhdysvallat, kyseenalaistivat pitkään ilmastonmuutosta koskevan luonnontieteellisen tiedon selvyyden ja samalla ilmastonmuutoksen todellisuuden ihmisen tuottamien kasvihuonekaasujen aiheuttamana ilmiönä. Esimerkiksi Euroopan unioni toteaa IPCC:n raporttiin tukeutuen, että:

³²⁵ Vrt. Young 1999a, 205; Haila 2001, 18.

³²⁶ Ks. Hasenclever 1997, 137 ja 141.

³²⁷ Ks. Perelman 1996, 31.

³²⁸ Vrt. Myerson – Rydin 1996, 21.

³²⁹ Vrt. IPCC 2007, Working Group I: Summary for Policymakers, 10.

³³⁰ ”The science is clear.” Esim. AOSIS, Bonn 12.6.2008; EU, Bali 12.12.2007.

EU: Tieteellisten erimielisyyksien ja epävarmuuden aika suhteessa siihen, onko ilmastonmuutos todellista vai ei, on mennyt. Nyt on olemassa luotettavia tieteellisiä todisteita siitä, että ilmastojärjestelmän lämpeneminen on ehdottoman varmaa; ja että suurin osa havaitusta maailmanlaajuisesta keskilämpötilan noususta [...] on erittäin todennäköisesti seurausta ihmisen toiminnasta.³³¹

Euroopan unionin ja Pienten saarivaltioiden liiton lisäksi ilmastonmuutosta koskevaan luonnontieteelliseen tietoon viittaa Ryhmä 77 ja Kiina, joka korostaa tieteen vahvistavan sen esittämät argumentit kehitysmaiden erityisestä haavoittuvuudesta ja toiminnan kiireellisyydestä³³². Ilmastonmuutosta koskevien tieteellisten tutkimustulosten käyttö toimijoiden argumentaation esisopimuksena tuo samalla esiin kansainväliselle ympäristöhallinnalle luonteenomaisen tieteen ja politiikan vuorovaikutuksen: argumentaatio koostuu lähes aina niin tieteestä kuin politiikastakin nousevista argumenteista³³³. Tieteen rooli esisopimuksena mahdollistaa myös sen, että toimijat voivat käyttää esimerkiksi IPCC:n arviointiraporttien julkaisemia tutkimustuloksia valikoivasti sellaisella tavalla, joka tukee niiden omia argumentteja. Rakentamalla argumentaationsa tällaisen esisopimuksen pohjalle toimija voi vahvistaa omaa argumentaatiotaan siten, että se voisi olla yleisön hyväksyttävissä.

Sen lisäksi, että osa toimijoista pyrkii argumentaatiossaan vahvistamaan yleisön jo ennalta jollakin tasolla hyväksymää esisopimusta ilmastonmuutoksen mahdollisesta vaarallisuudesta, käyttävät toimijat tätä esisopimusta omien argumenttiansa perustana. Kaikki analyysini kohteena olevat toimijat vetoavat argumentaatiossaan ilmastonmuutoksen muodostamaan uhkaan, kuitenkin kukin niistä erilaisiin tarkoituksiin. Toimijat näin ollen pyrkivät samaan esisopimukseen vedoten vakuuttamaan yleisön eri asioista, kuten uhkan ja sen laajuuden tietynlaisesta merkityksestä, tiettyjen ongelman ratkaisuun tähtäävien toimien välttämättömyydestä tai toisaalta tiettyjen toimien haitallisuudesta. Toisistaan osin merkittävästi poikkeavien argumenttien taustalla on se, että vaikka kaikki toimijat tunnustavat ilmastonmuutoksen ongelmaksi, ne kuitenkin määrittelevät ongelman ja sen sisällön eri tavoin. Suhteessa ilmastonmuutosta koskevaan tieteelliseen tietoon tämä tarkoittaa sitä, että toimijat tulkitsevat tietoa argumentaation kautta omista lähtökohdistaan. Myerson ja Rydin

³³¹ ”The time for scientific dispute and uncertainty as to whether climate change is real or not is long gone. There is now solid scientific evidence: that warming of the climate system is absolutely certain; and that most of the observed increase in global average temperature [...] is very likely due to human activity.” EU, HLE.

³³² ”[C]limate change poses serious risks and challenges particularly to developing countries and therefore demands urgent global action and response. [...] [T]he scientific evidence in support of our claim is now globally recognised”. G77, Bonn 12.6.2008.

³³³ Ks. Myerson – Rydin 1996, 90-91.

esittävätkin, että juuri argumentaation avulla tapahtuva tiedon kehystäminen tietyllä tavalla tekee itse tiedosta merkityksellistä³³⁴.

Toimijoista niukimmin ilmastonmuutoksen aiheuttamaan uhkaan viittaa Saudi-Arabia, joka ainoastaan toteaa jakavansa kansainvälisen yhteisön kanssa ilmastonmuutokseen ja sen mahdollisiin vaikutuksiin kohdistuvan huolen³³⁵. Saudi-Arabian näkökulmasta uhkana ovat erityisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävät toimet, kuten fossiilisille energianlähteille monissa teollistuneissa maissa asetetut verot ja niiden korotukset, joiden Saudi-Arabia katsoo vähentävän öljyn kysyntää ja siten vaikuttavan kielteisesti maan kestävään kehitykseen³³⁶. Useiden muiden kehitysmaiden tavoin Saudi-Arabia määrittelee siis ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhkan kohdistuvan sen mahdollisuuteen kehittyä. Poikkeukselliseksi Saudi-Arabia määrittelyn ilmastonmuutoksen muodostamalle ongelmalle tekee kuitenkin se, ettei maa koe uhkaavaksi niinkään ilmastonmuutoksen haitallisia vaikutuksia vaan *ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävien toimien haitalliset vaikutukset*. Tähän näkökulmaan Saudi-Arabian argumentaatiossa palaan uudelleen todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja käsittelevässä luvussa 6.4.3.

Venäjän näkökulmasta ilmastonmuutos on maailmanlaajuinen ja moniulotteinen ilmiö, jota koskevat neuvottelut tuovat yhteen niin kestäväen kehityksen ongelmat kuin myös energiaturvallisuuteen liittyvät kysymykset³³⁷. Tämä puolestaan viittaa Venäjän mukaan siihen, että ilmastonmuutos luo haasteen myös maailman taloudelliselle kehitykselle. Venäjän voi siten katsoa määrittelevän ilmastonmuutoksen muodostaman haasteen erityisesti taloudellisesta näkökulmasta, painottaen yhtäältä sen mahdollisia vaikutuksia kestäväen kehityksen toteuttamisen kannalta ja toisaalta siihen liittyviä riittävän energiansaannin turvaamista koskevia kysymyksiä.

Venäjän tavoin myös Yhdysvallat korostaa argumentaationsa ilmastonmuutoksen muodostaman ongelman globaalia ja moniulotteista luonnetta määrittelemällä ilmastonmuutoksen "sukupolvien väliseksi ja globaaliksi haasteeksi"³³⁸. Yhdysvallat korostaa etenkin sitä, ettei ilmastonmuutosta voida käsitellä ainoastaan ympäristöllisenä ongelmana, vaan ainoastaan yhdessä sen

³³⁴ Myerson – Rydin 1996, 228.

³³⁵ "Saudi Arabia shares [with] the international community the concern towards this phenomenon and its potential impacts on mankind." Saudi-Arabia, HLE.

³³⁶ "[T]hese measures will undoubtedly have a negative impact on world oil demand over the coming decades. This will negatively impact sustainable development in our country". Saudi-Arabia, HLE.

³³⁷ "The worldwide dialogue [...] on reducing man's impact on the climate brings together the problems of sustainable development and the issue of energy security, and this confirms that climate change has become a complex phenomenon, and that it is further a challenge to world economic development." Venäjä, Bali 12.12.2007.

³³⁸ "[Climate change is] a generational and global challenge." Yhdysvallat, HLE.

energiansaantiin ja talouteen liittyvien ulottuvuuksien kanssa. Ilmastonmuutokseen onkin Yhdysvaltojen mukaan vastattava yhtenäisellä tavalla, joka ottaa huomioon ilmastonmuutoksen muodostaman ongelman moniulotteisen luonteen. Tällaisen yhtenäisen lähestymistavan tulisi koostua niin ympäristönsuojelusta, energiansaannin turvaamisesta kuin myös taloudellisesta kasvusta ja kehityksestä.³³⁹

Ryhmä 77 ja Kiina määrittelevät ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhkan kohdistuvan etenkin kehitysmaihin ja niiden kestäväen kehityksen toteuttamiseen. Ongelma on Ryhmä 77 ja Kiinan näkökulmasta näin ollen ensi sijassa kehityksellinen. Kestäväen kehitykseen suuntautuvan uhkan lisäksi Ryhmä 77 ja Kiina määrittelee ongelman laajemmassa merkityksessä, jossa se esittää ilmastonmuutoksen uhkaavaan joidenkin ryhmän jäsenvaltioiden kohdalla koko niiden olemassaoloa:

G77: Ilmastonmuutos asettaa vakavia riskejä ja haasteita erityisesti kehitysmailla [...] ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset ja niihin liittyvät ilmiöt uhkaavat monien kehitysmaiden kestäväen kehitystä, elinkeinoja ja koko olemassaoloa [...] Tämän vuoksi Ryhmä 77 ja Kiina katsoo näiden [ilmastoon liittyvien] keskustelujen olevan yhtenäinen osa laajempaa kestäväen kehitystä koskevaa keskustelua.³⁴⁰

Euroopan unionin argumentaatiossa ilmastonmuutos ja sen haitalliset vaikutukset käsitetään varsin laaja-alaiseksi, niin ympäristöä kuin ihmisiäkin koskevaksi ongelmaksi. Unionin mukaan ”[i]lmastonmuutoksen vaikutukset [...] voivat nopeasti muuttua hallitsemattomiksi, millä olisi dramaattisia seurauksia ihmiskunnalle ja ympäristöllemme”³⁴¹. EU määrittelee ilmastonmuutoksen näin ollen uhkaksi koko ihmiskunnalle ja sen elinympäristölle.

Vahvimmin ilmastonmuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten aiheuttamia riskejä painottaa aineiston toimijoista Pienten saarivaltioiden liitto, jonka näkökulmasta ilmastonmuutos muodostaa moniulotteisen uhkan sen jäsenten taloudelle, rauhalle ja turvallisuudelle sekä koko alueelliselle olemassaololle. Ilmastonmuutos onkin liiton mukaan saarivaltioita kohtaavista uhkista

³³⁹ ”[C]limate change is such a complex and difficult issue because it cannot be dealt with effectively as an environmental challenge alone. [...] climate change requires an integrated response – encompassing environmental stewardship, the security of energy supply, and economic growth and development.” Yhdysvallat, HLE.

³⁴⁰ ”Climate change poses serious risks and challenges particularly to developing countries [...] the adverse impacts of climate change and the associated phenomena threaten the sustainable development, livelihoods and the very existence of many developing countries [...] The Group of 77 and China, therefore, view these [climate related] discussions as an integral part of the wider sustainable development debate.” G77, Bali 12.12.2007.

³⁴¹ ”The impacts of climate change [...] will quickly become unmanageable, with dramatic consequences for Humanity and our environment.” EU, HLE.

merkittävin.³⁴² AOSIS määrittelee ilmastonmuutoksen lisäksi laajemmalla tasolla globaaliksi ihmistä koskevaksi ongelmaksi, ja korostaa siten Euroopan unionin tavoin ilmastonmuutoksen inhimilliseen elämään kohdistuvia vaikutuksia:

AOSIS: [O]ngelma ei ole meille ainoastaan tekninen ja taloudellinen. Se on ongelma, jolla on vaiettu inhimillinen ulottuvuus. Ongelma, jonka vuoksi ihmiset ovat vaarassa menettää kotinsa, elinkeinonsa, kulttuurillisen identiteettinsä ja joutua ympäristöpakolaisiksi. Tämä on globaali ihmistä koskeva ongelma.³⁴³

6.3.2. Yksi, yhteinen planeetta

Toinen toimijoiden argumentaationsa pohjana käyttämistä esisopimuksista on ajatus yhteisestä maapallosta, ihmiskunnan kodista, jonka hyvinvoinnista voidaan kantaa huolta. Käyttämällä ilmastonmuutoksesta, sen haitallisista vaikutuksista ja sen torjumisesta ilmaisuja "globaali" tai "yhteinen" sekä käyttämällä ilmaisua "ihmiskunta" tai siihen viittaavaa me-muotoa, toimija samalla määrittelee ilmastonmuutoksen maailmanlaajuiseksi, meitä kaikkia koskevaksi ongelmaksi³⁴⁴. Esisopimus on pääasiassa todellisuutta koskeva, mutta siinä viitataan myös suotavuutta koskeviin tekijöihin. Esisopimusta voidaan pitää suotavuutta koskevana etenkin siltä osin, kun siinä korostetaan maapallon yhteisyydestä johdettavaa kaikkien yhteistä vastuuta tai regiimin toimijoiden velvollisuutta vastata muun maailman siihen kohdistamiin odotuksiin. Keskeinen arvo tämänkaltaisessa argumentaatiossa on abstraktiksi arvoksi luettava oikeudenmukaisuus, jonka voidaan tässä yhteydessä katsoa viittaavan hyvin yleisessä muodossa kaikkien ihmisten yhteisiin oikeuksiin. Esisopimusta yhdestä, yhteisestä planeetasta vahvistavat argumentaatiossaan etenkin Euroopan unioni ja Pienten saarivaltioiden liitto sekä vähemmässä määrin myös Yhdysvallat ja Venäjä. Tämän lisäksi toimijat käyttävät esisopimusta jonkin verran myös omien argumenttiansa perustana.

Euroopan unioni toteaa ilmastonmuutoksen asettavan suuren haasteen ihmiskunnalle ja kehottaa 'meitä' samalla yhdistämään ilmastonmuutoksen rajoittamiseen tähtäävät ponnistelumme, jotta voisimme tehokkaasti hillitä ilmaston lämpenemistä³⁴⁵. EU korostaakin haasteen laajuuden vaativan "ennennäkematöntä kansainvälistä yhteistyötä, jossa kaikki maat osallistuvat globaaleihin

³⁴² "Climate Change is the single most important threat facing the economic development, the peace-and-security and the territorial-existence of Small Island States." AOSIS, Bonn 12.6.2008.

³⁴³ "[T]he problem for us is not merely technical and financial. It is a problem with untold human dimension. It is a problem of people being safe of the threat of losing their homes, their livelihood, their cultural identity, and becoming environmental refugees. This is a global human problem." AOSIS, Bali 12.12.2007.

³⁴⁴ Ks. esim. EU, Bali 12.12.2007; EU, HLE.

³⁴⁵ "Let us unite our efforts in order to effectively mitigate global warming." EU, HLE.

ponnisteluihin”³⁴⁶. Yhdysvallat puolestaan esittää ilmastonmuutoksen vaikuttavan ”globaalisti jokaiseen kansaan”³⁴⁷ ja korostaa samalla sitä, että ilmastonmuutoksen torjuminen on niin ikään ”meidän yhteinen globaali vastuumme”³⁴⁸. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen tavoin myös Venäjä viittaa argumentaatioissaan ”meidän yhteiseen toimintaamme ilmaston säilyttämiseksi ja suojelemiseksi”³⁴⁹. Siinä missä Euroopan unionin, Venäjän ja Yhdysvaltojen yhden, yhteisen planeetan esisopimusta vahvistava argumentaatio keskittyy ilmastonmuutoksen asettaman haasteen laajuuteen ja torjunnan tehokkuuteen, ovat Pienten saarivaltioiden liiton argumentaation keskiössä tehokkuuden lisäksi oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset. AOSIS painottaakin argumentaatioissaan maapallon yhteisyyttä ja samalla haavoittuvuutta vetoamalla siihen, että planeettamme suojeleminen tuleville sukupolville on meidän yhteinen tehtävämme.³⁵⁰

Lorraine Elliot esittää, että yhteiseen planeettaan viittaavalla retoriikalla pyritään kansainvälisen ympäristönhallinnan piirissä tuottamaan vaikutelmaa yhteisestä haavoittuvuudesta ja myös yhteisestä vastuusta suhteessa ympäristöongelmien syntymiseen³⁵¹. Esimerkkeinä yhteisen haavoittuvuuden ja vastuun vaikutelman tuottamisesta Elliot mainitsee aiemmin jo tässä esityksessä esiin tulleet Ympäristön ja kehityksen maailmankomission niin kutsutun Brundtlandin raportin (1987), sekä Globaalin hallinnan komission raportin (1995), joiden virallisissa nimissä esiintyvät ilmaisut ”meidän yhteinen tulevaisuutemme” (engl. our common future) ja ”globaali lähiympäristö” (engl. global neighborhood)³⁵². Vastaavalla tavalla tätä yhteisyyttä kuvaavaa metaforaa on tuotettu uudelleen myös aineistooni kuuluvassa korkean tason ilmastotapahtumassa, jonka viralliseen nimitykseen sisältyi ilmaisu ”tulevaisuus käsissämme” (engl. the future in our hands).

Ilmastoregiimin toimijat vahvistavat niin ikään yhtenäisyyden vaikutelmaa omassa argumentaatioissaan. Sen lisäksi, että monet niistä korostavat ilmastonmuutoksen globaalia luonnetta koko ihmiskunnan yhteisenä ongelmana, ne rakentavat samalla ilmastoregiimin toimijoina olevien valtioiden ja koko kansainvälisen yhteisön keskinäistä yhteenkuuluvuutta, ja siten myös keskinäisriippuvuuden tunnetta suhteessa ilmastonmuutokseen sekä sen torjuntaan ja haitallisten vaikutusten jakautumiseen liittyvään vastuuseen. Esisopimus yhdestä, yhteisestä planeetasta liittyy näin ollen tiiviisti esisopimukseen yhteisestä mutta eriytyneestä vastuusta, johon palaan tarkemmin

³⁴⁶ ”[The scale of the challenge calls for] unprecedented international cooperation, involving all countries in a global effort”. EU, HLE.

³⁴⁷ [Climate change has truly] global implications for each and every nation.” Yhdysvallat, HLE.

³⁴⁸ ”[O]ur common global responsibility to address climate change”. Yhdysvallat, Bali 15.12.2007, osa 3, lausunto 1.

³⁴⁹ ”[O]ur joint action to preserve the climate and protect it”. Venäjä, Bali 15.12.2007, osa 4.

³⁵⁰ ”We must act together to protect our planet for future generations.” AOSIS, Bonn 12.6.2008.

³⁵¹ Elliot 2005, 492.

³⁵² Ibid.

luvussa 6.3.4. Toimijat vetoavat kansainvälisen yhteisön yhteenkuuluvuuteen ja keskinäisriippuvuuteen etupäässä argumenteissa, joissa tuodaan esiin ilmastoregiimin toimijoina olevien valtioiden vastuuta koko maailmaa ja sen odotuksia kohtaan. Tämä näkökulma korostuu erityisesti Balin osapuolikonferenssin lausunnoissa: konferenssin korkean tason osion ensimmäisenä päivänä etenkin Euroopan unioni mutta myös Venäjä painottivat maailman Baliin kohdistamia odotuksia, ja vetosivat näihin odotuksiin pyrkiessään vakuuttamaan regiimin muita toimijoita konferenssin onnistumisen välttämättömyydestä ja toiminnan kiireellisyydestä:

RU: Maailmanyhteisö odottaa konferenssimme tekevän päätöksiä, jotka ovat hyväksyttäviä kaikkien sopimuspuolten kannalta [...] jotta voimme vähentää ihmisten vaikutusta ilmastoon.³⁵³

EU: Se, että emme täyttäisi maailman odotuksia, ja palaisimme takaisin kotiin ilman onnistunutta sopimusta täällä, ei kuulu vaihtoehtoihimme, [...] toistan, **se ei kuulu vaihtoehtoihimme.**³⁵⁴

Balin osapuolikonferenssin onnistuttua pääsemään sopimukseen vuoden 2012 jälkeistä prosessia koskevien neuvottelujen aloittamisesta ja loppuun saattamisesta vuoden 2009 loppuun mennessä, korostettiin myös tässä yhteydessä maailman ja kansainvälisen yhteisön yhtenäisyyttä: Yhdysvaltojen mukaan ”globaali yhteisö on työskennellyt yhdessä”³⁵⁵, Euroopan unioni puolestaan painotti, että ”me kaikki onnistuimme, maailma onnistui”³⁵⁶.

Yhteenkuuluvuuden ja keskinäisriippuvuuden lisäksi yhden, yhteisen maailman esisopimusta käyttää hieman tästä poikkeavalla tavalla AOSIS, joka maailman yhtenäisyyteen vetoamalla pyrkii vakuuttamaan regiimin muut toimijat siitä, kuinka välttämätöntä kansainvälisen yhteisön on ottaa huomioon kaikki jäsenensä, myös niistä pienimmät ja haavoittuvaisimmat³⁵⁷. AOSIS painottaakin, että ”[m]eidän, kansainvälisen yhteisön kansojen, täytyy olla päättäväisiä vakaumuksessamme siitä, että yhtäkään saarta ei jätetä jälkeen”³⁵⁸. Samalla AOSIS vetoaa saarivaltioiden ainutlaatuisuuteen ja merkittävyyteen muun muassa maailman kulttuuriperinnön kannalta. Tämän kulttuuriperinnön AOSIS katsoo olevan uhattuna saaria jo tämänhetkisten lämpötilojen vallitessa kohtaavien

³⁵³ ”The world community is expecting our conference to adopt decisions which are acceptable to all Parties [...] in order to reduce the impact of men on the climate.” Venäjä, Bali 12.12.2007.

³⁵⁴ ”It is not an option [...] I repeat, **it is not an option**, for us not to live up to the World’s expectation and to go back home without a successful agreement here.” EU, Bali 12.12.2007.

³⁵⁵ ”The global community has worked together”. Yhdysvallat, Bali 15.12.2007, osa 4.

³⁵⁶ ”[W]e all succeeded, the world succeeded”. EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

³⁵⁷ ”AOSIS will do its utmost to support [...] a process that will provide for all the needs of countries no matter how small.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

³⁵⁸ ”We the peoples of the international community must be resolute in our conviction that no island shall be left behind.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

ilmastonmuutoksen haitallisten vaikutusten, erityisesti äärimmäisten sääolojen entistä tuhoisampien vaikutusten vuoksi.³⁵⁹ Saarivaltioiden liiton argumentaation keskiössä ovat näin ollen oikeudenmukaisuuskysymykset, erityisesti suhteessa saarien haavoittuvuuteen ilmastonmuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten edetessä. Muista toimijoista poiketen Pienten saarivaltioiden liitto vetoaa näin ollen argumentaatioissaan oikeudenmukaisuuden muodostaman abstraktin arvon lisäksi konkreettiseen arvoon, jolla se viittaa saarivaltioiden ja niiden kulttuurien ainutlaatuisuuteen. Perelmanin argumentaatioteorian mukaan tietyn asian arvoa voi pyrkiä nostamaan juuri korostamalla argumentaatioissa sen ainutlaatuisuutta³⁶⁰.

6.3.3. Talouskasvun ensisijaisuus ja usko teknologiseen edistykseen

Esisopimus talouskasvun ensisijaisuudesta ja teknologisesta edityksestä perustuu pitkälti niin kutsuttuun Prometheuslaiseen³⁶¹ diskurssiin, jonka keskeisenä piirteenä on lähes rajaton usko ihmisten ja heidän kehittämänsä teknologian kykyyn ratkaista mikä tahansa ihmisiä kohtaava ongelma. Tällaisiin mahdollisiin ongelmiin lukeutuvat myös ilmastonmuutoksen kaltaiset ympäristöongelmat. Olennaista tälle lähestymistavalle ympäristöongelmiin onkin kasvun ja edistyneen keskeisyys, ja usko siihen, että kasvu voi jatkua loputtomiin. Myöskään ympäristön ei näin ollen uskota asettavan ihmisen toiminnalle rajoja.³⁶² Teknologisen edistyneen lisäksi Prometheuslainen lähestymistapa nojaa ajatukseen taloudellisen kasvun ensisijaisuudesta suhteessa yhteiskunnan muihin tavoitteisiin. John S. Dryzekin mukaan taloudellisen kasvun ensisijaisuus oli vuosisatojen ajan etenkin länsimaisia yhteiskuntia leimaava piirre, jonka perintö on edelleen havaittavissa esimerkiksi siten, että lähes kaikki hallitukset kaikkialla maailmassa kokevan ensisijaiseksi päämääräkseen taloudellisen kasvun saavuttamisen yhteiskunnassaan.³⁶³ Kasvu koetaan näin ollen poikkeuksetta hyväksi ja tavoiteltavaksi asiaksi³⁶⁴. Talouskasvun ensisijaisuuteen viitattaessa esisopimus onkin katsottava asioiden suotavaa tilaa koskeva, arvohierarkiaan perustuvaksi esisopimukseksi, usko teknologiseen edistykseen sen sijaan on etupäässä todellisuutta koskeva tosiasiapäätelmä.

³⁵⁹ ”Even at our current temperatures we are already seeing increased catastrophic impact from extreme weather events [...] this is the reality that confronts our islands whose natural heritage and unique cultures are shared with the global community.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

³⁶⁰ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 77.

³⁶¹ Käsite pohjautuu Kreikan mytologiaan. Prometheuksen kerrotaan varastaneen ylijumala Zeukselta tulen, jonka avulla hän pystyi kasvattamaan ihmisten kykyä muuttaa maailmaa omien tarpeidensa mukaan. Dryzek 1997, 45.

³⁶² Dryzek 1997, 45.

³⁶³ Dryzek 1997, 46.

³⁶⁴ Ibid.

Kansainvälisen ilmastoregiimin kontekstissa Prometheuslaisen lähestymistapaan pohjautuvaa esisopimusta teknologisesta edistyksestä ja taloudellisesta kasvusta käyttävät analyysoimistani toimijoista etenkin Saudi-Arabia ja Yhdysvallat. Huolimatta siitä, ettei kumpikaan näistä toimijoista vahvista tätä esisopimusta omassa argumentaatioissaan erikseen, muodostaa esisopimus merkittävän perustan niiden omille niin oikeudenmukaisuutta kuin myös tehokkuutta koskeville argumenteille³⁶⁵. Se, ettei tätä esisopimusta vahvisteta tai määritellä erikseen, voidaan selittää myös sen vankalla asemalla: koska taloudellisen kasvun tärkeyttä tai teknologista edistystä ei oleteta kyseenalaistettavan, toimijat voivat vedota niihin argumenteissaan ilman, että niitä koskevaa esisopimusta tarvitsisi erityisesti nostaa esiin. Siinä missä Yhdysvallat vetoaa talouskasvun ensisijaisuuden ja teknologisen edistyksen esisopimukseen etupäässä ilmastonmuutoksen torjumisen tehokkuutta koskevassa argumentaatioissaan, on esisopimuksella Saudi-Arabian argumentaatioissa niin tärkeä rooli, että sen voidaan katsoa leimaavan lähes kaikkia sen argumentteja, sekä tehokkuutta että oikeudenmukaisuutta koskevia³⁶⁶. Huolimatta siitä, että esisopimus on merkittävä erityisesti näiden kahden toimijan argumentaatioissa, on sen käyttö selvästi tunnistettavissa myös neljän muun toimijan argumentaatioissa: kukin toimijoista viittaa tietyssä määrin niin taloudellisen kasvun ja kehityksen tärkeyteen kuin myös teknologisten ratkaisujen merkitykseen ilmastonmuutoksen torjumisen kannalta.

6.3.4. Yhteinen mutta eriytynyt vastuu

Toimijoiden oikeudenmukaisuutta koskevan argumentaation keskeisimpänä esisopimuksena voidaan pitää esisopimuksen oikeudenmukaisuutta koskevia periaatteita, jotka tiivistyvät yleissopimuksen 3.1. artiklassa mainittuun periaatteeseen sopimuspuolten yhteisestä mutta eriytyneestä vastuusta, jota käsitelin aiemmin tämän esityksen luvussa 4.3.3. Periaatteella viitataan siihen, että vaikka vastuu ilmastojärjestelmän suojelusta on kaikkien sopimuspuolten yhteinen, on siinä otettava huomioon se, että eri valtiot ovat vaikuttaneet ilmakehän tähänhetkisiin kasvihuonekaasupitoisuuksiin hyvin eri tavoin: suurimmat teollistuneet maat ovat tuottaneet päästöistä valtaosan siinä missä vähiten kehittyneet maat tai pienet saarivaltiot eivät ole juurikaan vaikuttaneet päästöjen kertymiseen. Lorraine Elliotin mukaan yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaate viittaaakin normatiiviseen näkemykseen siitä, kuinka tietyn ympäristöongelman aiheuttama taakka tulisi jakaa eri toimijoiden kesken³⁶⁷. Elliot esittää, että käsitteen on yhtäältä tarkoitus luoda

³⁶⁵ Vrt. esim. Yhdysvallat, Bali 12.12.2007: ”To attract global participation, a future arrangement must be flexible and accommodate a diverse range of national circumstances. We must also develop and bring to market clean energy technologies at costs that countries can justify to their citizens.” [Kursivointi lisätty].

³⁶⁶ Ks. esim. Yhdysvallat, Bali 12.12.2007; Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

³⁶⁷ Elliot 2005, 494.

solidaarisuuden tunnetta kaikkien toimijoiden kesken, ja toisaalta laatia perusta taakan jakamiselle tavalla, joka ottaa huomioon toimijoiden toisistaan poikkeavan osallisuuden ongelman aiheuttamiseen³⁶⁸. Yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteesta onkin muodostunut yksi ilmastoneuvottelujen ja yleisesti kansainvälisen ympäristönhallinnan merkittävimmistä käsitteistä, johon ilmastoregiimin toimijat poikkeuksetta vetoavat omissa argumenteissaan ja vahvistavat näin periaatteen asemaa yleisön hyväksymänä esisopimuksena, jonka pohjalle on mahdollista rakentaa omaa argumentaatiota. Oikeudenmukaisuuden kaltaisten arvojen rooli argumentaation esisopimuksen keskeisenä elementtinä onkin Perelmanin mukaan sellainen, että niihin vetoamisen tarkoituksena on legitimoida tiettyjä omia valintoja tavalla, jonka yleisö voisi hyväksyä, tai vaihtoehtoisesti saada yleisö tekemään tiettyjä valintoja³⁶⁹.

Sekä esisopimuksen vahvistamiseen että sen käyttämiseen argumenttien perustana liittyy tapa, jolla kukin toimijoista määrittelee yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen. Tämä johtuu siitä, että käsitteeseen voidaan katsoa sisältyvän useita yleissopimuksesta johdettavia elementtejä, kuten luvussa 4.3.3. esitin. Tällaisia elementtejä ovat etenkin teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli ilmastonmuutoksen torjunnassa niiden 'historiallisesta vastuusta' johtuen, ja toisaalta kehitysmaiden oikeus taloudelliseen kehitykseen sekä siihen, että ponnisteluissa ilmastonmuutosta vastaan huomioidaan kehitysmaiden erityistarpeet ja erityisolot. Huolimatta siitä, että yleissopimuksessa "eriytynyt" vastuu ja sen määrittely korostuu "yhteistä" vastuuta voimakkaammin, on vastuu ilmastojärjestelmän suojelemisesta yleissopimuksen mukaan kaikkien sopimuspuolten yhteinen – vaikkakin yhteiseen mutta eriytyneeseen vastuuseen ja kunkin omiin valmiuksiin perustuva.³⁷⁰ Yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen tulkinnassa onkin mahdollista painottaa tiettyä käsitteeseen sisältyvää elementtiä, ja samalla määritellä, mitä periaatteella toimijan näkökulmasta tarkoitetaan. Tämä määrittely on puolestaan keskeinen osa kunkin toimijan käsitystä siitä, millaista oikeudenmukaisuutta regiimissä tulisi tavoitella.

AOSIS painottaa argumentaatiossaan yhteisen mutta eriytyneen vastuun sisällöstä erityisesti kehitysmaiden erityistarpeita ja -oloja sekä teollistuneiden maiden edelläkävijän roolia. Tämä tulee esiin etenkin siten, että liitto korostaa jäsenmaidensa haavoittuvuutta suhteessa ilmastonmuutokseen ja sen haitallisiin vaikutuksiin, ja toisaalta teollistuneiden maiden velvollisuutta tukea haavoittuvaisia maita niiden pyrkimyksissä sopeutua ilmastonmuutokseen. Yleissopimukseen

³⁶⁸ Elliot 2005, 494.

³⁶⁹ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 75.

³⁷⁰ Ks. Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.1. ja 3.2. artikla; Ks. myös tämän esityksen luku 4.3.3.

viitaten AOSIS vaatiikin Liite I -maita kunnioittamaan tekemiään sitoumuksia ja tukemaan ilmastonmuutokselle haavoittuvaisimpia maita³⁷¹. AOSIS esittää tämän koskevan erityisesti tilanteita, joissa ilmastonmuutokseen sopeutumiseen tähtäävät toimet eivät riitä torjumaan haavoittuvaisiin maihin kohdistuvia vaikutuksia. Näissä tilanteissa vaikutusten kohteena olevat maat ovat liiton mukaan ”täysin oikeutettuja” hakemaan korvauksia niiltä mailta, jotka ovat eniten vastuussa ilmastonmuutokseen johtaneista kasvihuonekaasupäästöistä.³⁷² Mikäli haavoittuvaisimpien suojelemisessa epäonnistutaan, merkitsisi se Pienten saarivaltioiden liiton mukaan epäonnistumista koko ilmastoregiimin puitteissa käytävälle neuvotteluprosessille³⁷³. Tällainen epäonnistuminen on liiton mukaan vältettävissä ainoastaan siten, että kaikki osapuolet sitoutuvat ja osallistuvat prosessiin yleissopimuksessa määritellyllä tavalla: omien valmiuksien sekä yhteisen mutta eriytyneen vastuun mukaisesti³⁷⁴.

Ryhmä 77 ja Kiina vetoaa yhteistä mutta eriytynyttä vastuuta koskevassa argumentaatioissaan etenkin teollistuneiden maiden historialliseen vastuuseen pohjautuvaan edelläkävijän rooliin. Yleissopimukseen viitaten Ryhmä 77 ja Kiina korostaakin suurimman vastuun ilmastonmuutoksen torjumisesta olevan teollistuneilla mailla, joiden on sen mukaan johdettava taistelua ilmastonmuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia vastaan³⁷⁵. Teollistuneiden maiden edelläkävijän roolin lisäksi Ryhmä 77 ja Kiina painottaa sopimuspuolten yleissopimukseen pohjautuvaa oikeutta kehittää talouttaan kestävä kehityksen kontekstissa³⁷⁶. Tämä johtuu pitkälti siitä, että Ryhmä 77 ja Kiinan näkökulmasta ilmastonmuutos, sen haitalliset vaikutukset sekä näiden torjuntaan mahdollisesti myös kehitysmaille asetettavat päästörajoitukset uhkaavat ensi sijassa juuri maiden kehitystä. Yleissopimuksen sisältöön viitaten Ryhmä 77 ja Kiina esittääkin kehitysmaiden ensisijaisen prioriteetin olevan taloudellinen ja sosiaalinen kehitys³⁷⁷. Näin argumentoimalla ryhmä toisin sanoen tunnistaa ilmastonmuutoksen uhkaavan sen kehitystä, mutta samalla katsoo, että päävastuu ongelman ratkaisemisesta kuuluu teollistuneille maille, jotka historiallisesta näkökulmasta katsoen ovat aiheuttaneet valta-osan ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksista.

³⁷¹ “Annex I Parties must honour their commitments under the Convention to provide support to SIDS, LDCs and other vulnerable Convention Parties.” AOSIS, Bonn 2.6.2008.

³⁷² ”[W]here adaptation cannot fully address the impacts of climate change on countries and their communities, impacted countries are fully justified in seeking compensation from those countries most responsible for greenhouse gas emissions that have led to these impacts.” AOSIS, Bonn 2.6.2008.

³⁷³ “A failure for the global community to protect the most vulnerable would be a failure for this entire process.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

³⁷⁴ AOSIS, Bali 12.12.2007.

³⁷⁵ “The Convention mandates developed country Parties to take the lead in combating climate change and the adverse effects.” G77, Bonn 2.6.2008. Ks. myös G77, Bali 12.12.2007.

³⁷⁶ Ks. Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.4. artikla.

³⁷⁷ ”[A]s the Framework Convention recognized, the first and foremost priority for the developing countries is economic and social development.” G77, Bali 12.12.2007.

Saudi-Arabian käsitys yhteisestä mutta eriytyneestä vastuusta on varsin samankaltainen muiden Liite I -maihin kuulumattomien toimijoiden – Ryhmä 77 ja Kiinan sekä Pienten saarivaltioiden liiton – kanssa. Tämä tulee ilmi esimerkiksi siten, että myös Saudi-Arabia katsoo yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen olevan voimassa nimenomaan teollistuneiden ja kehitysmaiden välillä ilman, että se sisältäisi erottelua esimerkiksi edistyneimpien ja toisaalta haavoittuvaisimpien kehitysmaiden välillä³⁷⁸. Saudi-Arabia ei kuitenkaan vetoa argumenteissaan kehitysmaiden erityiseen haavoittuvuuteen ilmastonmuutosta kohtaan, vaan etupäässä kehitysmaiden oikeuteen kehittää talouttaan. Keskeistä tämän oikeuden toteutumiseksi on Saudi-Arabian argumentaation mukaan se, etteivät ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävät toimenpiteet aiheuta tiettyjen tuotteiden syrjintää kansainvälisen kaupan kontekstissa.³⁷⁹ Tämän erityisesti öljyn ja muiden fossiilisten polttoaineiden syrjintään viittaavan argumentin perustana Saudi-Arabia pitää yleissopimuksen 3.5. artiklan sisältämää mainintaa siitä, etteivät ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävät toimet saisi muodostua ”mielivaltaisen tai aiheettoman syrjinnän välineeksi tai kansainvälisen kaupan peitellyksi esteeksi”³⁸⁰.

Euroopan unioni viittaa kehitysmaihin luettavien toimijoiden tavoin yhteisen mutta eriytyneen vastuun elementteihin kehitysmaiden erityistarpeista ja -oloista sekä niiden oikeudesta kehittyä. EU korostaakin argumentaatioissaan tarvetta huolehtia haavoittuvaisimpien kehitysmaiden kiireellisistä tarpeista³⁸¹. EU myös painottaa teollistuneiden maiden edelläkävijän roolia ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävissä toimissa esittämällä, että niiden on jatkossakin otettava edelläkävijän asema ilmastonmuutoksen torjumisessa³⁸². Euroopan unionin esittämässä lausunnoissa on kuitenkin havaittavissa myös yhtäläisyyksiä niin ikään Liite I -maihin kuuluvien Venäjän ja Yhdysvaltojen argumentaatioon suhteessa niiden käsityksiin yhteisen mutta eriytyneen vastuun muodostamasta esisopimuksesta. Sekä Venäjä, Yhdysvallat että EU korostavat vastuun yhteisyyttä kaikkien osapuolten kesken, mutta samalla tunnistavat sopimuspuolten toisistaan poikkeavat ”kansalliset olosuhteet”³⁸³. Venäjän mukaan koko kansainvälisen yhteisön on toimittava yhdessä, mikä

³⁷⁸ ”[W]e would like to emphasize the principles already consecrated by the Convention on Climate Change, particularly the principle of common but differentiated responsibilities between the developed and developing countries.” Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

³⁷⁹ “We also stress the principle that no Party should have to carry a greater burden than its fair share. To this we add the principle of non-bias against specific goods in the context of international trade when adopting policies for addressing climate change.” Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

³⁸⁰ Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.5. artikla.

³⁸¹ ”[W]e need to attend to the urgent needs of the most vulnerable developing countries, particularly least developed countries and small island developing states.” EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

³⁸² ”[D]eveloped countries must continue to take the lead in addressing climate change”. EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

³⁸³ Ks. esim. Yhdysvallat, Bali 15.12.2007, osa 3/lausunto 1: “[R]ecognizing that there are differences among our national circumstances”.

tarkoittaa sen mukaan kaikkien maiden osallistumista ilman poikkeuksia³⁸⁴. Euroopan unioni puolestaan korostaa Venäjän tavoin vastuun yhteisyyttä, mutta viittaa sitä tarkemmin kunkin sopimuspuolen erilaisiin rooleihin, joiden tulee EU:n mukaan perustua yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteeseen sekä kunkin omiin valmiuksiin³⁸⁵.

Kehitysmaihin kuuluvista toimijoista poiketen Venäjä, Yhdysvallat ja EU lähestyvät kukin yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatetta myös näkökulmasta, joka painottaa vastuun lisäksi kunkin toimijan yksilöllisiä valmiuksia osallistua ilmastonmuutoksen torjuntaan. Tällä kyseiset Liite I -maat tarkoittavat suoraan tai epäsuorasti sitä, ettei teollistuneita maita ja kehitysmaita tulisi niiden mukaan käsitellä ainoastaan kahtena homogeenisenä ryhmänä, vaan ottaa huomioon erityisesti kehitysmaita luettavien valtioiden suuret keskinäiset eroavaisuudet ja yksittäisten valtioiden taloudellisessa kehityksessä tapahtuneet ja parhaillaan tapahtuvat muutokset. Etenkin Yhdysvallat ja Venäjä arvioivat yleissopimuksen sopimustekstin laatimisen (1992) jälkeen tapahtuneen niin nopeaa taloudellista kehitystä, ettei yleissopimuksen periaatteiden eikä niihin liittyvän teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden välisen luokittelun voida enää itsestään selvästi katsoa heijastavan tämänhetkistä todellisuutta³⁸⁶. Venäjä toteaaakin, että kaikkien toimijoiden olisi siirryttävä kohti uutta 2000-luvun todellisuutta, jossa voimassa on historiallisen vastuun sijaan yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaate³⁸⁷. Venäjä ja Yhdysvallat esittävät tähän liittyen, että ollakseen tehokas, yleissopimuksen on siirryttävä heijastamaan taloudellista kehitystä ja sen globaalilla tasolla tapahtuneita muutoksia:

RU: Meidän maailmassamme muuttumassa ei ole ainoastaan ilmasto, vaan myös globaali sosiaalis-taloudellinen tilanne. Kansainvälisen yhteisön ilmastonmuutoksen torjumiseksi 1990-luvun alussa ottamia ensimmäisiä askeleita [...] tulisi [nyt] harkita ja arvioida uudelleen, jotta voisimme yhdessä muodostaa tarkoituksenmukaisen ja ennen kaikkea tehokkaan kansainvälisen toiminnan järjestelmän.³⁸⁸

US: [U]skomme, että yleissopimuksen 3.1. artiklan yhteisen mutta eriytyneen vastuun ja omien valmiuksien ydinperiaate tulee kestävässä aikaa siten, että ”vastuun” ja ”valmiuksien”

³⁸⁴ ”[W]e must all work together, including the entire international community, including all countries without exceptions.” Venäjä, Bali 12.12.2007.

³⁸⁵ ”[T]he process to guide our global efforts to combat climate change taking into account the different role each of us has to play, based on the principle of common but differentiated responsibilities and on each Party’s responsibilities and respective capabilities.” EU, Bali 12.12.2007.

³⁸⁶ Ks. Yhdysvallat, Bonn 2.6.2008; Venäjä, HLE.

³⁸⁷ ”We must go beyond historical responsibility towards a new reality and that reality is the common but differentiated responsibility in the 21st century.” Venäjä, Bali 12.12.2007.

³⁸⁸ ”In our world, not only the climate is changing but also the global socio-economic situation. The first steps of the international community towards tackling climate change that were made at the beginning of the 90’s [...] should [now] be re-thought and re-evaluated so that we, together, could design an adequate and, most importantly, effective system of international action.” Venäjä, HLE.

käsitteet kehittyvät samalla kun maiden olosuhteet globaalissa taloudessa kehittyvät, siinä missä itse periaate pysyy samana.³⁸⁹

Yhdysvaltojen ja Venäjän tavoin myös Euroopan unioni vetoaa yhteisen mutta eriytyneen vastuun yhteydessä tarpeeseen eriyttää pidemmälle teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden välistä kahtiajakoa, sekä suhteessa vastuuseen että kunkin toimijan omiin valmiuksiin. Näin menettelemällä on EU:n mukaan mahdollista huomioida teollistuneiden maiden sekä kehitysmaiden muodostamien suurten ryhmien sisäiset eroavaisuudet ja siten saada aikaan sekä tehokas että oikeudenmukainen ilmastoregiimi.³⁹⁰

6.4. Argumentaatiotekniikat

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan retorisen argumentaatioteorian mukaan argumentaatiosta on esisopimuksien lisäksi mahdollista tunnistaa näihin sopimuksiin vetoavia assosiatiivisia ja dissosiatiivisia argumentaatiotekniikoita. Siinä missä assosiatiiviset argumentaatiokeinot – kvasiloogiset, todellisuuden rakenteeseen nojaavat ja todellisuuden rakennetta luovat argumentit – perustuvat ilmiöiden yhdistämiseen, pyritään dissosiatiivisilla argumentaatiokeinoilla erottamaan toisistaan tiettyjä todellisuuden osatekijöitä, joiden tavallisesti katsotaan kuuluvan yhteen.³⁹¹ Argumentaatiotekniikoiden tehtävänä on Perelmanin mukaan luoda sidos esisopimuksen ja puhujan argumentin välille, ja siirtää näin yleisön esisopimusta koskeva hyväksyntä koskemaan myös puhujan varsinaista argumenttia³⁹².

6.4.1. Dissosiatiiviset argumentit: ”Päästövähennykset eivät uhkaa taloudellista kasvua” – ”Ilmastonmuutoksen torjuminen ei vaadi luopumista fossiilisista energianlähteistä”

Ilmastoregiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevassa argumentaatiossa dissosiatiivisia argumentteja käytetään etenkin toimijoiden pyrkimyksissä irrottaa tietyt todellisuuden osatekijät toisistaan esimerkiksi osoittamalla, että tietty asiantila ei vastoin yleistä näkemystä liity johonkin toiseen, siihen aiemmin yhdistettyyn asiaan. Aineistooni kuuluvista toimijoista dissosiatiivista argumentointitekniikkaa käyttävät etupäässä Saudi-Arabia sekä

³⁸⁹ ”[W]e believe the core principle of common but differentiated responsibilities and respective capabilities from Article 3.1 of the Convention stands the test of time, in that the notions of ”responsibilities” and ”capabilities” evolve as the circumstances of countries evolve in the global economy, while the principle stays the same.” Yhdysvallat, Bonn 6.6.2008.

³⁹⁰ ”For the EU this principle [on common but differentiated responsibilities] does not apply just between developed and developing countries but also within these large and diverse groups. The EU believes that differentiation is needed for a fair and effective climate regime under changing national and international circumstances.” EU, Bonn 6.6.2008.

³⁹¹ Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 190–191; Perelman 1996, 61.

³⁹² Perelman 1996, 28; Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 15.

Euroopan unioni, jotka pyrkivät näillä argumenteilla vakuuttamaan yleisönsä omista etenkin ilmastoregiimin tehokkuutta ja siihen tähtäviä keinoja koskevista väitteistään. Siinä missä Saudi-Arabian pyrkimys on kiistää tarve vähentää fossiilisten energianlähteiden käyttöä ilmaston suojelemiseksi, pyrkii Euroopan unioni osoittamaan, etteivät ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävät päästövähennekset uhkaa taloudellista kasvua:

SA: Vaatimus siitä, että lopettaisimme fossiilisten polttoaineiden kulutuksen torjuaksemme ilmastonmuutosta, ei ole toteuttamiskelpoinen eikä käytännöllinen vaihtoehto kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi, etenkin hiilidioksidin talteenoton ja varastoinnin sekä erittäin tehokkaiden teknologioiden valossa. Nämä [teknologiat] voivat mahdollistaa kansainväliselle yhteisölle fossiilisten polttoaineiden käytön jatkamisen, puhtaalla tavalla.³⁹³

SA: Tarpeellista on edistää [...] teknologisten ratkaisujen maailmanlaajuisia käyttöä [...] sen sijaan, että puhutaan maahantuotuun öljyyn kohdistuvan riippuvuuden vähentämisestä, ja yhdistetään se ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun jaloihin ponnisteluihin.³⁹⁴

EU: Voimmeko pysäyttää tämän [ilmastonmuutoksen ja sen vaikutukset]? Kyllä voimme, ryhtymällä ripeisiin ja tehokkaisiin kansainvälisiin toimenpiteisiin globaalien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Jotkut sanovat tämän vaikuttavan globaaliin talouteen. Jos kuitenkin tarkastelemme vaihtoehtoja, on ilmiselvää, että ilman näitä toimia seuraukset maailmantaloudelle ovat huomattavasti pahempia.³⁹⁵

Kumpikin toimijoista käyttää näiden dissosiativisten argumenttiansa pohjana Prometheuslaiseen lähestymistapaan pohjautuvaa esisopimusta teknologisesta edistyksestä ja taloudellisen kasvun ensisijaisuudesta. Vaikka Euroopan unionin osalta argumentaatio ei anna suoria viitteitä talouskasvun ensisijaisuudesta muihin tavoitteisiin nähden, tulee taloudellisen kasvun vankka asema esisopimuksena esiin siten, että EU vetoaa ilmastoregiimin tehokkuutta koskevissa argumenteissaan useassa yhteydessä juuri taloudellisiin perusteisiin. Esisopimuksen vahvuudesta johtuen taloudelliseen kasvuun ja etuun vetoaminen on varsin tehokas argumentaatiokeino, mikä näkyy myös ilmastoregiimin toimijoiden tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossa. Kenneth Burke onkin esittänyt, että kielen käytössä on tunnistettavissa aina yksi niin kutsuttu jumalatermi, johon viittaamalla voidaan tyhjentävällä tavalla perustella tietynlaista

³⁹³ ”The call for moving away from fossil fuel consumption as a way to address climate change is not a viable or practical alternative to reduce greenhouse gas emissions, particularly in the light of the availability of carbon capture and storage, as well as highly efficient technologies which would allow the international community to continue using fossil fuels, but in a cleaner way.” Saudi-Arabia, HLE.

³⁹⁴ ”It is [...] necessary to promote universal use of such technological alternatives [...] instead of talking about reducing dependence on imported oil and linking that to the noble efforts to combat climate change.” Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

³⁹⁵ ”Can we revert this [climate change and its impacts]? Yes, we can, by taking swift and effective international action to reduce our global greenhouse gas emissions. Some say this will affect the global economy. However if we look at the alternatives, it becomes obvious that without such action the consequences for the global economy will be far worse.” EU, HLE.

toimintaa, ja jonka alle voidaan järjestää kaikki muut käsitteet ja tavoitteet. Tämä jumalatermi on Burken mukaan raha.³⁹⁶

6.4.2. Kvasiloogiset argumentit: ”Koska toimimme näin, olemme sitoutuneita ilmastonmuutoksen torjumiseen”

Kvasiloogisilla argumenteilla tarkoitetaan Perelmanin argumentaatioteoriassa loogista päättelyä muistuttavia argumentteja, jotka ovat kuitenkin aina epäjohtonmukaisia siinä mielessä, että niissä edellytetään yleisön hyväksyvän tiettyjä argumenttiin sisältyviä ei-muodollisia väitteitä. Esimerkki kvasiloogisesta argumentaatiotekniikasta on jakamiseen perustuva argumentti, jossa puhuja käyttää kokonaisuuteen kuuluvia osia väitteensä perusteina. Ilmastoregiimin toimijoiden lausunnoissa jakamiseen perustuvia argumentteja on tunnistettavissa tehokkuutta koskevassa argumentaatiossa, etenkin osioissa, joissa toimija pyrkii vakuuttamaan yleisön omasta sitoutumisestaan ilmastonmuutoksen torjumiseen. Kvasiloogisen argumentointitekniikan avulla toimija voikin esimerkiksi havainnollistaa ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtääviä toimiaan luettelonomaisessa muodossa, ja näin tehdä sen itsensä kannalta edullisia johtopäätöksiä omasta sitoutumisestaan. Lähtökohtana ja samalla esisopimuksena sitoutumista kuvaaville argumentaatiolle voidaan pitää etenkin ilmastonmuutoksen muodostamaa uhkaa: koska uhkaa pidetään yleisesti todellisena, toimijan on omista lähtökohdistaan riippumatta mielekästä osoittaa osallistuvansa ilmastonmuutoksen vastaisiin globaaleihin ponnisteluihin. Tämä koskee aineistoni toimijoista erityisesti Liite I -maita ja toisaalta Saudi-Arabiaa, joilla teollistuneina maina ja öljyntuottajamaana voidaan katsoa olevan erityinen vastuu ilmastonmuutoksen tämänhetkisistä kasvihuonekaasupitoisuuksista.

Yhdysvallat korostaa sitoutumista koskevassa argumentaatiossaan maansa toimia puhtaamman energiateknologian sekä vaihtoehtoisten energianlähteiden alalla varsin pitkän ja yksityiskohtaisen luettelon muodossa, jossa viitataan esimerkiksi alalle tehtyihin sijoituksiin³⁹⁷. Yhdysvaltojen tavoin myös Saudi-Arabia pyrkii osoittamaan sitoutumistaan vetoamalla maan ilmastonmuutosta koskevaan tutkimukseen tekemiin sijoituksiin³⁹⁸. Leimaavaa sitoutumista korostaville

³⁹⁶ Burke 1969, 91–113. Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1945. Jumalatermi on Burken mukaan kulttuurisidonnainen ja viittaa tässä yhteydessä teollistuneisiin länsimaihin. Ottaen huomioon teoksen julkaisun jälkeisinä vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset esimerkiksi maailman taloudellisessa järjestelmässä, voi rahaa näkemyseni mukaan pitää Burken tarkoittamana jumalaterminä osin myös muissa kuin teollistuneissa länsimaissa.

³⁹⁷ ”Since 2001, the United States government has invested nearly \$18 billion to develop cleaner sources of energy [...] At the same time, the United States is working actively, both in the public sphere and in the private sector, to help other countries bring clean energy technologies and alternative energy sources to the marketplace [...] We are also promoting public-private partnerships in key energy-intensive sectors [...]” Yhdysvallat, HLE.

³⁹⁸ ”[T]o demonstrate our seriousness, the Kingdom of Saudi Arabia has pledged during the recent OPEC Summit held in Riad [...] to establish a fund for research on energy, environment, and climate change. The Kingdom allocated 300 million US dollars for the fund”. Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

kvasiloogisille argumenteille ovatkin niiden sisältämät raha-arvona tai toisaalta prosentteina ilmaistut luvut, joiden avulla on mahdollista koota toimijan ilmastonmuutoksen torjuntaan kohdistettu panos tiiviiseen muotoon. Tällä pyritään näkemykseni mukaan havainnollistamaan toimijan sitoumusta kuvaavia toimia, ja siten vahvistamaan toimijan argumenttia. Tämä koskee myös Euroopan unionia, joka vakuuttaa argumentaatioissaan olevansa ”täysin sitoutunut” ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun johtamiseen. Vahvistaakseen tätä argumenttia EU korostaa sopimaansa tavoitetta vähentää yhteenlaskettuja kasvihuonekaasupäästöjään 30 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä, mikäli saadaan aikaan maailmanlaajuinen ilmastopöytäkirja vuoden 2012 jälkeiselle ajalle. Ilmastoneuvottelujen tuloksesta riippumatta EU on sitoutunut vähentämään päästöjään 20 prosenttia samaan aikarajaan mennessä.³⁹⁹ Unionin päästövähennystavoitetta voidaan pitää varsin kunnianhimoisena useimpien muiden toimijoiden sitoutumista kuvaaviin argumentteihin verrattuna, mikä tuo samalla esiin sen roolia kansainvälistä ilmastopoliittia eteenpäin vievänä toimijana, tai vähintäänkin kehitysmaiden ja muiden teollistuneiden maiden – etenkin Yhdysvaltojen – välisen vastakkainasettelun välittäjänä ilmastoregiimin puitteissa. EU:n sitoutumista koskevan argumentin ei kuitenkaan sen kunnianhimoisuuden vuoksi voi katsoa olevan muiden toimijoiden väitteitä pätevämpi, sillä pätevyyden sijaan argumentaatioissa, etenkin kvasiloogisissa argumenteissa, on kysymys vahvoista tai hieman heikommista argumenteista, joita puhuja käyttää pyrkiessään vakuuttamaan yleisönsä⁴⁰⁰.

Ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtävien toimien lisäksi etenkin Yhdysvallat pyrkii argumentaatioissaan osoittamaan sitoutumistaan ilmastoregiimin puitteissa käytävään neuvotteluprosessiin. Tämä johtunee pitkälti siitä, että Yhdysvallat joutui vuonna 2001 Kioton pöytäkirjan ulkopuolelle jättäytyessään asemaan, josta sen on sittemmin, Bushin hallituksen kansainvälisiä ilmastoneuvotteluja koskevan kannan pehmennyttyä, täytynyt useassa yhteydessä painottaa haluaan olla mukana ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtävässä kansainvälisessä prosessissa. Erityisen selvästi tämä asetelma tuli esiin Balin osapuolikonferenssissa, jonka viimeisenä kokouspäivänä useat kehitysmaat painostivat Yhdysvaltoja varsin voimakkaasti sanankääntein hyväksymään Balin toimintasuunnitelman. Yhdysvallat vastusti toimintasuunnitelmaa sen vuoksi, ettei se katsonut suunnitelman heijastavan niitä sitoumuksia, joita

³⁹⁹ ”[T]he EU is fully committed to keep leading the fight against global climate change. [...] EU leaders have agreed an objective of a 30% reduction in greenhouse gas emissions by 2020 compared to 1990 levels [...] Irrespective of the outcome of the negotiations on a global and comprehensive agreement, the EU will move to a 20% reduction by the same deadline.” EU, Bali 12.12.2007.

⁴⁰⁰ Perelman 1996, 62.

useiden kehitysmaiden edustajat olivat tuoneet esiin omissa lausunnoissaan konferenssin aikana.⁴⁰¹

Yhdysvallat vastasi kehitysmaiden kritiikkiin omaa sitoumustaan korostaen:

US: Me tulimme Balille koska haluamme kulkea eteenpäin osana uutta kehystä, me uskomme, että meillä on yhteinen visio, ja me haluamme eteenpäin vievän tiekartan, me haluamme onnistumisen Balilla. Me myös haluamme olla osana tiekarttaa ja tehdä osamme ponnisteluissa eteenpäin [...] olemme erittäin sitoutuneita kehittämään pitkän aikavälin globaalin kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteen.⁴⁰²

Yhdysvaltojen kanssa lähes täysin vastakkainen lähtökohta on puolestaan Venäjällä, joka ratifioidessaan Kioton pöytäkirjan vuonna 2004 mahdollisti sen, että pöytäkirja ylipäänsä tuli voimaan: Venäjän ratifioinnin myötä voimaantulon edellytyksenä olleet vaatimukset ratifioineiden valtioiden kattamien kasvihuonekaasupäästöjen osuudesta täytyivät, ja pöytäkirja tuli voimaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin olennaista huomioda se, että Venäjän ratifiointi tapahtui varsin myöhäisessä vaiheessa, sekä etenkin se, ettei Venäjä useista muista valtioista poiketen käytännössä joudu vähentämään päästöjään Kioton pöytäkirjan säätelemällä vuosien 2008–2012 välisellä sitoumuskaudella. Tämä johtuu siitä, että päästötavoitteiden pohjavuotena käytetään vuotta 1990, jolloin silloinen Neuvostoliitto tuotti nykyisen Venäjän federaation alueella huomattavasti tämänhetkistä enemmän kasvihuonekaasuja. Näin on muodostunut tilanne, jossa Venäjä on sitoutunut vakiinnuttamaan päästönsä, mutta sillä on todellisuudessa käytettävissään merkittävä ylijäämä päästöoikeuksia, niin kutsuttua kuumaa ilmaa.⁴⁰³ Tästä huolimatta Kioton pöytäkirjan ratifioimisprosessiin liittyneet vaikeudet antavat Venäjälle mahdollisuuden korostaa argumentaatioissaan omaa merkittävää rooliaan ilmastoregiimin puitteissa käytävässä neuvotteluprosessissa, ja siten omaa sitoutumistaan tähän prosessiin ja ilmastomuutoksen torjumiseen:

⁴⁰¹ Esim. Etelä-Afrikka, Bali 15.12.2007, osa 3: ”The reference by the representative of the United States to developing countries not accepting their full responsibilities is most unwelcome and without any basis.”, “[T]o the address of the representative of the United States the request to reconsider their statement and disclose more openness in the discussion this afternoon to ensure that we get a balanced outcome.”; Papua Uusi-Guinea, Bali 15.12.2007, osa 3: “I would ask the United States, we ask for your leadership, we seek your leadership. But if for some reason you are not willing to lead, leave it to the rest of us, please get out of the way.” Etelä-Afrikka ja Papua Uusi-Guinea ovat osa G77-ryhmää. Yhdysvaltojen näkemyksestä kehitysmaiden sitoutumisesta ja Balin toimintasuunnitelmasta ks. Yhdysvallat Bali 15.12.2007, osa 3/lausunto 1.

⁴⁰² ”We came here to Bali because we want to go forward as part of a new framework, we believe we have a shared vision, and we want a road map forward, we want a success here in Bali. And we want to be part of a road map and also to do our part as part of that effort forward [...] we are very committed to developing a long-term global greenhouse gas emissions reduction goal.” Yhdysvallat, Bali 15.12.2007, osa 3/lausunto 2. Antaessaan tämän lausunnon Balilla Yhdysvallat oli ainoa valtio, joka ei vielä ollut hyväksynyt ehdotettua Balin toimintasuunnitelmaa. Saman lausunnon lopussa Yhdysvallat ilmoitti hyväksyvänsä toimintasuunnitelman.

⁴⁰³ Ks. Kioton pöytäkirjan liite B. Venäjän sitoumuksiksi on määritelty 100 %, mikä tarkoittaa päästöjen vakiinnuttamista vuoden 1990 tasolle.

RU: Kolme vuotta sitten ratifioitu Kioton pöytäkirja on mahdollistanut Venäjän ratkaisevan panoksen tähän koko prosessiin, ja siten voimme kaikella varmuudella ilmaista, että tulemme kunnioittamaan Kioton pöytäkirjan alaisia sitoumuksiamme. Tänä vuonna olemme ryhtyneet suuriin ponnisteluihin kompensoidaksemme kasvihuonekaasuja ja niiden vaikutuksia alueellamme. Käynnissä on muita[kin] ilmastonmuutokseen liittyviä prosesseja, jotta voisimme vahvistaa tätä perustaa rakentavalla tavalla.⁴⁰⁴

Ryhmä 77 ja Kiinan sekä Pienten saarivaltioiden liiton argumentaatiossa ei Liite I -maista ja Saudi-Arabiasta poiketen ole tunnistettavissa niiden omaan sitoutumiseen viittaavia jakamiseen perustuvia argumentteja. Näkemykseni mukaan tästä ei kuitenkaan voi tehdä johtopäätöksiä suhteessa näiden toimijoiden sitoutumiseen tai siihen, että ne eivät Liite I -maihin kuulumattomina kehitysmaina katsoisi tarpeelliseksi vakuuttaa muita toimijoita sitoutumisestaan ilmastonmuutoksen torjuntaan. Kysymys on pikemminkin siitä, että sekä AOSIS että Ryhmä 77 ja Kiina ovat aineistoni muista toimijoista poiketen kooltaan suuria ja Euroopan unionia huomattavasti löyhempiä ryhmiä. Edellä esitettyjä omasta sitoumuksesta vakuuttavia argumentteja esiintyy siis myös yksittäisten kehitysmaiden kuten Pakistanin argumentaatiossa, mutta ei niinkään Ryhmä 77 ja Kiinan yhteisesti antamissa lausunnoissa⁴⁰⁵. Ryhmä 77 ja Kiinan lausuntojen onkin usein oltava varsin yleisluontoisia, jotta konsensuksen aikaansaaminen niin suuressa ja moninaisessa ryhmässä olisi mahdollista⁴⁰⁶. Redclift ja Sage huomauttavatkin, että Ryhmää 77 tarkasteltaessa on huomioitava ryhmän sisäiset eroavaisuudet suhteessa niin sen jäsenmaiden taloudellisen kehityksen tasoon, riippuvuuteen fossiilisten polttoaineiden käytöstä tai viennistä kuin myös yhteiskuntien sisäisiin sosiaalisiin eriarvoisuuksiin⁴⁰⁷.

AOSIS on ryhmittymänä Ryhmä 77 ja Kiinaa homogeenisempi, sillä sen jäsenmaat koostuvat pääasiassa Tyynenmeren pienistä saarivaltioista ja matalalla sijaitsevista rannikkovaltioista, joita yhdistää erityisesti meriveden lämpenemisestä johtuva merenpinnan nousun uhka sekä trooppiset myrskyt, joiden arvioidaan muuttuvan voimakkaammiksi ilmastonmuutoksen myötä. AOSIS käyttääkin jakamiseen perustuvia kvasiloogisia argumentteja erityisesti oikeudenmukaisuutta

⁴⁰⁴ ”The Kyoto Protocol which was ratified three years ago has enabled Russia to make a determining contribution to this entire process, and thus in all certainty we can state that we will respect our commitments under the Kyoto Protocol. Indeed, this year a large effort has been undertaken to compensate greenhouse gases and the effects of these in our region. Other climate change processes are underway in order to strengthen the foundation of this in a constructive way”. Venäjä, Bali 12.12.2007.

⁴⁰⁵ Ks. G77, HLE.

⁴⁰⁶ Konsensuksen saavuttamisen vaikeuteen viittaa Balin osapuolikonferenssissa myös G77-ryhmän silloinen puheenjohtajamaa Pakistan viitatessaan G77:n merkittäväksi katsomaansa rooliin Balin toimintasuunnitelman aikaansaamisessa: ”I think you and the whole world can appreciate the fragility of consensus that we have even in the Group of 77. These are very complex issues.“ G77, 15.12.2007, osa 3/lausunto 1. Tässä vaiheessa konferenssia ainoastaan Yhdysvallat ei vielä ollut hyväksynyt toimintasuunnitelmaa.

⁴⁰⁷ Redclift – Sage 1999, 124–125.

koskevassa argumentaatiiossaan, jossa se pyrkii vakuuttamaan yleisön saarivaltioidensa erityisestä haavoittuvuudesta ilmastonmuutosta ja sen haitallisia vaikutuksia kohtaan, ja siten saarien erityisestä tarpeesta saada tukea ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Samalla AOSIS hakee hyväksyntää argumenteilleen ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtävien toimien kiireellisyydestä vetoamalla esisopimukseen ilmastonmuutoksen muodostamasta uhkasta:

AOSIS: Malediivit [...] ovat sitoutuneet merkittäviin kustannuksiin rakentaessaan mereltä suojaavia puolustusmekanismeja ja turvallisia vyöhykkeitä väestönsä uudelleen asuttamiseen. [...] Kap Verdessä [...] aavikoituminen on ajamassa siirtymistä maataloudesta turismiin. He ovat joutuneet rakentamaan **neljä** kansainvälistä lentokenttää suurin kustannuksin. [...] Grenadassa [...] emme olleet kokeneet hirmumyrskyä 49 vuoteen ennen hirmumyrsky Ivania (syyskuussa 2004) [...] 800 miljoonan dollarin menetykset, **kaksi kertaa** BKT:mme suuruiset, pysäyttivät taloutemme täysin.⁴⁰⁸

6.4.3. Todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit: ”Näin voimme torjua ilmastonmuutoksen” – ”Päästörajoitukset uhkaavat kehitystä”

Perelmanin argumentaatioteorian mukaan todellisuuden rakenteeseen nojaavien argumenttien keskiössä ovat todellisuuden eri osien väliset suhteet, kuten osien peräkkäisyys- tai rinnakkaisuussiteet⁴⁰⁹. Valtaosa toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevasta argumentaatiosta koostuu peräkkäisyysiteisiin vetoavista kausaaliargumenteista, jotka voivat Perelmanin mukaan perustua joko syyn ja seurauksen tai keinojen ja päämäärän väliseen suhteeseen. Näistä kausaaliargumenttityypeistä toimijat käyttävät argumentaatiiossaan erityisesti keinojen ja päämäärän suhteeseen perustuvia argumentteja, joiden avulla toimijat esimerkiksi pyrkivät vakuuttamaan yleisönsä tiettyjen toimien välttämättömyydestä ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan torjumisen kannalta. Syyn ja seurauksen väliseen suhteeseen pohjautuvia argumentteja toimijat puolestaan käyttävät osoittamaan ilmastonmuutoksen aiheuttamia seurauksia ja niiden vakavuutta tai toisaalta osoittamaan negatiivisia vaikutuksia, jotka aiheutuvat ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtävistä toimista. Kausaaliargumenttien suuri määrä selittyy sillä, että argumentaatiiossa on pitkälti kysymys ongelmasta, jolle pyritään esittämään ratkaisumalleja. Argumentaatio on näin ollen mielekästä rakentaa sellaisten argumenttien varaan, joissa toimija voi perustella esimerkiksi tiettyjen keinojen tarpeellisuutta päämäärään nähden tai varoittaa tietyistä seurauksista mikäli näin ei menetellä.

⁴⁰⁸ ”The Maldives [...] has undertaken significant expenditure in building sea defences and safe-zone resettlement for its people. [...] Cape Verde [...] desertification is driving the switch from farming to tourism. They have had to build **four** international airports at great cost. [...] Grenada [...] we had not seen a hurricane in 49 years until Hurricane Ivan (in September 2004). [...] This brought our economy to a stand-still with losses of US \$800 million or **twice times** that of our GDP.” AOSIS, HLE.

⁴⁰⁹ Perelman 1996, 93.

Aineiston oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevien kausaaliargumenttien runsauden vuoksi käsittelen niitä tässä esityksessä kolmessa pääkategoriassa. Muodostamistani pääkategorioista ensimmäiseen sisältyvät argumentit, joissa pyritään vakuuttamaan yleisö ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan laajuudesta ja vakavuudesta argumentein siitä, mitä ilmastonmuutoksesta seuraa tai voi seurata, mikäli sitä ei torjuta. Toiseen kategoriaan puolestaan kuuluvat argumentit, joissa pyritään vakuuttamaan yleisö ilmastonmuutoksen rajoittamiseen tähtäävien toimien kielteisistä vaikutuksista. Kolmanteen kategoriaan olen lopulta koonnut argumentit, joissa halutaan osoittaa tiettyjen keinojen välttämättömyys yhtäältä ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan torjunnan ja toisaalta oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta. Näiden argumenttien avulla toimijat toisin sanoen hakevat yleisönsä hyväksyntää sille, mitä niiden omasta näkökulmasta tulisi tehdä, jotta regiimin tavoitteet sen edistämän ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta voisivat toteutua.

Ensimmäisen kausaaliargumenttikategorian uhkan laajuutta ja vakavuutta selittävät argumentit pohjautuvat vankasti esisopimukseen ilmastonmuutoksen muodostamasta uhkasta. Argumenttien esisopimuksena on näin ollen käsitys ilmastonmuutoksesta ongelmana, joka tulee pyrkiä ratkaisemaan. Toimijoiden argumentit rakentuvat pääosin siten, että uhkan olemassaolo ja sen tunnistaminen pyritään kytkemään tiettyyn ilmastonmuutoksesta aiheutuvaan seuraukseen. Tarkoituksena on näin edeten vakuuttaa yleisö siitä, että mikäli uhkaa ei torjuta riittävällä tavalla, ovat seuraukset toimijan argumentissaan kuvaamia. Vahvimmin tämä argumenttityyppi esiintyy Pienten saarivaltioiden liiton argumentaatiossa, jossa saarien haavoittuvuudella ilmastonmuutoksen haitallisille vaikutuksille on keskeinen merkitys:

AOSIS: [M]eille osallistuminen tähän prosessiin ei ole valinta, osallistumisessamme on kysymys selviytymisestä. Selviytymisestä, joka koskee 41 miljoonaista väestöämme, joka asuu pienillä saarilla ja matalalla sijaitsevilla rannikkoalueilla. Selviytymisestä, joka koskee maa-alueitamme, joita me kutsumme kodiksi. Selviytymisestä, joka koskee rikkaita ja elämää sykkiviä kulttuureitamme.⁴¹⁰

Esittämällä uhkaan perustuvia argumentteja ilmastonmuutoksen seurauksista saarivaltioille ja niiden väestölle AOSIS pyrkii osoittamaan toiminnan välttämättömyyden ja kiireellisyyden koskien niin ilmastonmuutoksen hillitsemistä kuin myös siihen sopeutumista ja sopeutumisen rahoitusta. Kiireellisyyttä AOSIS painottaa vetoamalla siihen, että tilaisuus välttyä ilmastojärjestelmään

⁴¹⁰ ”[O]ur participation in this process is not an option, our participation here is one of survival. The survival of our 41 million people who live on small islands and low lying coast formations. The survival of our territories that we call home. The survival of our rich and vibrant cultures.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

kohdistuvalta ”peruuttamattomalta ja käsittämättömältä vahingolta” hukataan, mikäli ei kiireellisesti ryhdytä ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtääviin globaalin tason toimiin⁴¹¹. Suhteessa sopeutumiseen AOSIS vetoaa lisäksi siihen, että viiveet haavoittuvaisimpien maiden sopeutumiseen tähtäävien strategioiden toimeenpanossa vain kasvattavat sopeutumisen lopullisia kustannuksia, niin taloudellisesta kuin myös sosiaalisesta ja ympäristöllisestä näkökulmasta⁴¹². Etenkin sopeutumisen rahoitusta koskevat argumentit pohjautuvat ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan lisäksi esisopimukseen yhteisestä mutta eriytyneestä vastuusta, erityisesti sen sisältämään elementtiin kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomioimisesta.

Pienten saarivaltioiden liiton lisäksi kausaaliargumenttia ilmastonmuutoksen seurauksista käyttää argumentaatioissaan Euroopan unioni ja tietyssä määrin myös Yhdysvallat. Myös muut toimijat viittaavat ilmastonmuutoksen haitallisiin vaikutuksiin, mutta niiden argumenteissa etupäässä vahvistetaan uhkaa koskevaa esisopimusta ja määritellään sen sisältöä toimijan näkökulmasta. Euroopan unioni pyrkii ilmastonmuutoksen seurauksia koskevilla argumenteillaan erityisesti vakuuttamaan yleisönsä toiminnan kiireellisyydestä esittäen Pienten saarivaltioiden liiton tavoin, että nyt käsillä oleva tilaisuus hillitää ilmastonmuutosta ja siten vähentää ilmastonmuutoksen aiheuttamia riskejä on käytettävissä vain rajoitetun ajan⁴¹³. Yhdysvallat puolestaan pyrkii seurauksia koskevilla argumenteilla korostamaan sitä, kuinka laaja vaikutus regiimin valitsemalla suunnalla on miljoonien ihmisten elämään. Huolimatta siitä, ettei Yhdysvaltojen argumentti varsinaisesti liitä yhteen ilmastonmuutoksen muodostamaa uhkaa ja toimimatta jättämisen seurauksia, se kuitenkin pyrkii osoittamaan kuinka paljon on vaakalaudalla – ’vääränlaisten’ tai riittämättömien toimien seuraukset voivat olla merkittäviä:

US: Sillä, millaisen [ympäristönsuojelusta, energiansaannin turvaamisesta ja taloudellisesta kasvusta koostuvan] yhtenäisen vastauksen me muodostamme, on merkittäviä seurauksia, ei vain meidän tulevaisuudellemme, vaan myös nykyhetkelle – erityisesti kehitysmaiden miljoonille miehille, naisille ja lapsille, joiden pyrkimykset paeta köyhyyttä vaativat laajaa ja pysyvää taloudellista kasvua, ja siten energiaa sen polttoaineeksi.⁴¹⁴

⁴¹¹ ”The opportunity to avoid irreversible and unimaginable damage to the climate system will be lost if urgent and ambitious global efforts are not taken.” AOSIS, Bonn 12.6.2008.

⁴¹² ”Delays in implementing adaptive strategies in SIDS and LDCs will only cause the ultimate costs of adaptation to increase, both locally and globally. These costs include not only economic costs but also social, environmental, cultural, human, and political costs.” AOSIS Bonn 2.6.2008.

⁴¹³ ”[O]ur window of opportunity is closing rapidly and delaying action will increase the risks of dangerous climate change”. EU, Bali 12.12.2007.

⁴¹⁴ ”How we forge this integrated response [encompassing environmental stewardship, the security of energy supply, and economic growth and development] has major consequences for the millions of men, women, and children in the developing world, whose efforts to escape poverty require broad and sustained economic growth, and thus the energy to fuel it.” Yhdysvallat, HLE.

Kausaaliargumenttien toiseen kategoriaan kuuluvat argumentit, joilla halutaan vakuuttaa yleisö ilmastonmuutoksen rajoittamiseen tähtäävien toimien haitallisista vaikutuksista. Tätä argumentointitekniikkaa käyttää etenkin Saudi-Arabia, mikä tuli esiin jo ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan esisopimuksessa ja Saudi-Arabian määrittelyssä, jonka mukaan ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävillä toimilla on haitallisia vaikutuksia maan kehitykselle:

SA: [S]ovellettaessa ilmastonmuutosta torjuvia toimenpiteitä [korostamme] tiettyjen tuotteiden syrjinnän kieltävää periaatetta kansainvälisen kaupan puitteissa. [...] Saudi-Arabia haluaa ilmaista olevansa huolissaan joidenkin teollistuneiden maiden valikoivista politiikoista ja toimenpiteistä ilmastonmuutoksen torjumiseksi. [...] Kaikilla näillä toimenpiteillä tulee epäilemättä olemaan kielteinen vaikutus öljyn maailmanlaajuiseen kysyntään tulevina vuosikymmeninä. Tämä tulee vaikuttamaan kielteisesti kestävään kehitykseen maassamme ja johtamaan siihen, että me otamme harteillemme paljon enemmän kuin oikeudenmukaisen osuutemme ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun taakasta.⁴¹⁵

Vastaava argumentaatiotekniikka, jonka avulla pyritään vakuuttamaan yleisö ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävien toimien haitallisuudesta Saudi-Arabian kehityksen ja yleensä kestävä kehityksen kannalta, on tunnistettavissa kaikissa aineistoon sisältyvissä Saudi-Arabian lausunnoissa. Viitattaessa siihen, että maa tulee näiden haitallisten vaikutusten vuoksi kantamaan enemmän kuin ”oikeudenmukaisen osuutensa”⁴¹⁶ ilmastonmuutoksen aiheuttamasta taakasta, Saudi-Arabia perustaa argumenttinsa yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteeseen, erityisesti sen sisältämiin elementteihin teollistuneiden maiden edelläkävijän roolista ja kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomioimisesta. Erityistarpeet ja -olot, joihin Saudi-Arabia argumentaatiossaan viittaa, liittyvät erityisesti sen talouden suureen riippuvuuteen raakaöljyn viennistä⁴¹⁷. Näiden lisäksi Saudi-Arabia vetoaa argumentissaan yleissopimuksen jo aiemmin mainittuun kansainvälisen kaupan rajoituksiin ja syrjinnän kieltämiseen viittaavaan 3.5. artiklaan. Tällaisina syrjivinä toimenpiteinä Saudi-Arabia kokee muun muassa öljytuotteille asetettujen verojen korottamisen sekä hiili- ja ydinvoimateollisuudelle suunnatut avustukset.⁴¹⁸

⁴¹⁵ ”[We stress] the principle of non-bias against specific goods in the framework of international trade when adopting policies for addressing climate change. [...] Saudi Arabia wishes to express its concern about the selective nature of policies and measures adopted by some industrialized countries to address climate change. [...] All these measures will undoubtedly have a negative impact on world oil demand over the coming decades. This will negatively impact sustainable development in our country, and will result in us shouldering much more than our fair share of the burden in combating climate change.” Saudi-Arabia, HLE.

⁴¹⁶ Saudi-Arabia, HLE; Ks. myös Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.2. artikla.

⁴¹⁷ Saudi-Arabia, HLE.

⁴¹⁸ “Saudi Arabia wishes to express its concern about the selective nature of policies and measures adopted by some industrialized countries to address climate change. [...] some countries are adding to the already high existing taxes on petroleum products, while at the same time continuing to provide direct and indirect subsidies to both coal and nuclear power industries which are more polluting to the climate and global environment.” Saudi-Arabia, HLE; Ks. Yleissopimus (SopS 61/1994), 3.5. artikla.

Kausaaliargumenttien kolmanteen ja samalla viimeiseen kategoriaan sisältyy argumentteja, joilla pyritään osoittamaan tiettyjen toimien tarpeellisuus joko ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan torjuntaa koskevan tehokkuuden tai oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta. Toimijoiden tehokkuutta koskevasta argumentaatiosta olen tunnistanut yhtäältä argumentteja, joissa tehokkuus määritellään suhteessa tiettyyn rajaan maapallon pinnan keskilämpötilassa, ja toisaalta argumentteja, joissa esitetään keinoja, joilla tehokkuus voitaisiin saavuttaa. Tehokkuuden määrittelyssä toisin sanoen ilmaistaan päämäärä, esimerkiksi se, ettei maapallon pinnan keskilämpötila saisi ylittää tiettyä rajaa, keinoja koskevissa argumenteissa puolestaan pyritään osoittamaan, kuinka tämä tavoite voitaisiin saavuttaa käytännössä.

Aineistooni kuuluvista toimijoista ainoastaan Pienten saarivaltioiden liitto ja Euroopan unioni määrittelevät tehokkuuden siten, että ne esittävät argumentaatioissaan tietyn rajan, jota ilmaston lämpeneminen ei ilmastoregiimin tehokkuuden toteutumiseksi saisi ylittää. Vaikka vain EU määrittelee tehokkuuden rajan suhteessa yleissopimuksen perimmäisen tavoitteen ilmaisevaan 2 artiklaan – ”saada aikaan kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiintuminen ilmakehässä sellaiselle tasolle, ettei ihmisten toiminnasta aiheudu vaarallista häiriötä ilmastojärjestelmälle”⁴¹⁹ – on ajatus ”vaarallisen” ilmastonmuutoksen estämisestä myös Pienten saarivaltioiden liiton argumentaation taustalla. Tämä käy ilmi esimerkiksi siten, että AOSIS lämpötilarajan yhteydessä esittää nimenomaan ilmastonmuutoksen haitallisten vaikutusten estämisen olevan neuvottelujen onnistumisen tärkein mittapuu⁴²⁰. Siinä missä EU katsoo, että vaarallisen ilmastonmuutoksen estämiseksi maapallon pinnan keskilämpötila ei saisi nousta enempää kuin 2,0 celsiusastetta teollistumista edeltävän ajan keskilämpötilan yläpuolelle, argumentoi AOSIS tätä tiukemman lämpötilarajan puolesta. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että liiton jäsenmaiden tuottamat kasvihuonekaasupäästöt ovat hyvin vähäisiä verrattuna kaikkiin muihin aineistoon kuuluviin toimijoihin. Liitto on siten asemassa, jossa sen on vaadittava nimenomaan muita toimijoita vähentämään omia päästöjään, ja siten turvaamaan oma olemassaolonsa.

EU: [Y]leissopimuksen perimmäistä tavoitetta silmällä pitäen EU on esittänyt, että maapallon pinnan keskilämpötila ei saisi nousta enempää kuin 2 celsiusastetta teollistumista edeltävän ajan yläpuolelle, jotta globaalit vaikutukset ja riskit ovat vältettävissä.⁴²¹

⁴¹⁹ Yleissopimus (SopS 61/1994), 2 artikla.

⁴²⁰ Ks. AOSIS, Bali 12.12.2007.

⁴²¹ ”[W]ith a view to achieving the ultimate objective of the Convention, the EU has proposed that global mean surface temperature increase should not exceed 2 degrees Celsius above pre-industrial levels in order to avoid global impacts and risks.” EU, Bali 12.12.2007.

AOSIS: Jotkut sopimuspuolet ovat esittäneet, että lämpötila vakiinnutettaisiin 2 astetta teollistumista edeltävän ajan tasojen yläpuolelle. Tämä ei huomioi riittävästi saariemme ja matalalla sijaitsevien rannikkovaltioidemme selviytymistä.⁴²²

Euroopan unionin ja Pienten saarivaltioiden liiton lisäksi myös Venäjä ja Yhdysvallat määrittelevät regiimin päämäärän ja samalla tehokkuuden yleissopimuksen 2 artiklaan nojautuen. Venäjän mukaan 2 artiklan sisältämän päämäärän tulee ohjata kaikkia maita, ja myös Yhdysvallat viittaa tähän tavoitteeseen koko neuvotteluprosessin ja pitkän aikavälin yhteistyön päämääränä. Pienten saarivaltioiden liitosta ja Euroopan unionista poiketen Venäjä ja Yhdysvallat eivät kuitenkaan ilmaise argumentaatioissaan tiettyä keskilämpötilan nousun tai ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksien rajaa, jota ei vaarallisen ilmastonmuutoksen estämiseksi saisi ylittää.⁴²³

Keinot sille, kuinka ilmastonmuutoksen muodostama uhka voitaisiin torjua, voidaan toimijoiden argumentaation perusteella jakaa kahteen luokkaan – ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja teknologiaan. Ilmastonmuutoksen hillitsemisellä viitataan lähinnä kasvihuonekaasujen päästövähennyksiin ja -rajoituksiin, mutta myös hiilidioksidia sitovien metsien hävittämisen estämiseen. Hillitseminen ja teknologia ovat siinä mielessä osin toisiinsa liittyviä keinoja päästöjen kokonaismäärän vähentämiseksi, että erilaiset teknologiset ratkaisut ovat ratkaisevassa roolissa suhteessa siihen, kuinka päästöjen vähentämisen kautta säädelty energiantuotanto ja -kulutus voidaan todella saavuttaa pienemmin kasvihuonekaasupäästöin. Teknologiset ratkaisut ovat olennaisia myös energiatehokkuuteen liittyvien toimien kannalta. Kuten jo aiemmin on tullut esiin, hillitseminen ja teknologia kuuluvat samalla ilmastoregiimin puitteissa käytävien neuvottelujen merkittävimpiin pilareihin, joiden alle käsiteltävät kysymykset useimmiten järjestetään. Päästövähennyksien ja teknologian lisäksi neuvottelujen pilareihin kuuluvat ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja rahoitukseen liittyvät kysymykset.

Huolimatta siitä, että sopeutumiseen ja rahoitukseen liittyvät kysymykset ovat niin ikään tärkeitä ilmastonmuutoksen torjunnan tehokkuuden kannalta, käsitelen niitä tässä kausaaliargumenttien kolmannessa kategoriassa etupäässä oikeudenmukaisuutta koskevan argumentaation yhteydessä. Tämä johtuu siitä, että tehokkuuden yleisenä pohjana olevassa yleissopimuksen 2 artiklassa on tavoitteena ”saada aikaan kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiintuminen ilmakehässä”, mikä puolestaan onnistuu vain päästövähennyksien ja teknologisten ratkaisujen avulla. Sopeutumista

⁴²² ”Some Parties have proposed stabilizing temperatures at 2 degrees above pre-industrial levels. This fails to consider the survival of our islands and low-lying coastal states.” AOSIS, Bali 12.12.2007

⁴²³ Ks. Venäjä, Bali 12.12.2007; Yhdysvallat, Bonn 6.6.2008.

voidaan näin ollen pitää välttämättömänä ilmastonmuutoksen vaarallisuuden estämisen kannalta, mutta sen avulla ei juurikaan voida vaikuttaa ilmaston kasvihuonekaasupitoisuuksien vakiintumiseen. Rahoitusta puolestaan voidaan näkemystäni mukaan pitää työkaluna, joka on ratkaisevassa roolissa etenkin kehitysmaiden sopeutumiseen tähtäävissä toiminnoissa, minkä vuoksi katson sen liittyvän enemmän oikeudenmukaisuutta kuin tehokkuutta koskevaan argumentaatioon. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että toimijoiden tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta koskeva argumentaatio on monin tavoin linkittynyt toisiinsa. Suhteessa siihen, kuinka nämä tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta voitaisiin yhdistää regiimin edistämässä ilmastopolitiikassa, on kuitenkin tarkoituksenmukaista käsitellä näitä tavoitteita ja niitä koskevaa toimijoiden argumentaatiota myös erikseen.

Päästövähennyksien tärkeyttä ilmastonmuutoksen torjumista koskevan tehokkuuden saavuttamiseksi korostavat etenkin Euroopan unioni, Pienten saarivaltioiden liitto ja Ryhmä 77 ja Kiina, mutta myös Venäjä ja Yhdysvallat. Euroopan unioni on toimijoista ainoa, joka määrittelee sen näkökulmasta tarvittavat päästövähennykset konkreettisina tavoitteina. EU:n mukaan sen asettama tavoite siitä, ettei maapallon pinnan keskilämpötila saisi nousta enempää kuin kaksi celsiusastetta teollistumista edeltävään aikaan verrattuna, edellyttää globaalien kasvihuonekaasupäästöjen vakiinnuttamista seuraavien 10–15 vuoden aikana. Vakiinnuttamisen jälkeen tarvitaan EU:n esityksen mukaan vähintään 50 prosentin vähennyksiä vuoden 1990 tasosta, ja nämä vähennykset tulisi saada aikaan vuoteen 2050 mennessä⁴²⁴. EU vetoaa siten tarvittavia päästövähennyksiä koskevassa esityksessään IPCC:n arvioihin, joiden mukaan lämpötilan nousun rajoittaminen 2,0–2,4 asteeseen vaatisi 50–80 prosentin päästövähennyksiä⁴²⁵. EU tarkentaa päästövähennyksiä koskevaa esitystään myös erityisesti teollistuneiden maiden keskipitkän aikavälin velvoitteita koskien siten, että sen mukaan kaikkien teollistuneiden maiden on vähennettävä päästöjään 25–40 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä⁴²⁶. Myös Yhdysvallat viittaa argumentaatioissaan hieman muita toimijoita tarkempiin päästövähennystavoitteisiin, kuitenkin siten, ettei tavoite Euroopan unionista poiketen sisällä määrällisiä arvoja vähennyksien suuruudesta. Määrällisessä muodossa ilmaistujen tavoitteiden

⁴²⁴ ”[G]lobal mean surface temperature increase should not exceed 2 degrees Celsius [...] this will require the growth in global emissions to be halted within the next 10–15 years, followed by reductions of at least 50 % below 1990 levels by 2050.” EU, Bali 12.12.2007

⁴²⁵ IPCC 2007, Working Group III: Summary for Policymakers, 15. Ks. myös tämän esityksen luku 4.4.3.

IPCC on käyttänyt arvioissaan vertailuvuotena vuotta 2000, EU:n omassa päästövähennystavoitteessaan käyttämä vertailuvuosi on 1990. Lisäksi IPCC:n arvioissa on laskettu kasvihuonekaasuista mukaan vain hiilidioksidipäästöjen vähennykset.

⁴²⁶ ”All developed countries need to collectively reduce their emissions in a range of 25–40 % below 1990 levels by 2020”. EU, Bali 12.12.2007.

sijaan Yhdysvallat viittaa pitkän aikavälin globaalien päästövähennystavoitteen tarpeellisuuteen. Tätä globaalia tavoitetta tulisi Yhdysvaltojen mukaan lisäksi täydentää kansallisiin suunnitelmiin perustuvilla keskipitkän aikavälin tavoitteilla, joiden tulisi olla mitattavissa olevia.⁴²⁷

Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen lisäksi myös AOSIS, Ryhmä 77 ja Kiina sekä Venäjä esittävät päästövähennyksiä tarvittavan, jotta ilmastonmuutos voidaan torjua. AOSIS argumentoi muista toimijoista poiketen varsin neutraalilla tavalla globaalien päästövähennyksien olevan välttämättömiä uhkan torjunnan kannalta, ilman erittelyä esimerkiksi teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden välillä. Erittelyn sijaan AOSIS painottaa ilmastonmuutoksen muodostaman uhkan laajuutta ja päästövähennyksien kiireellisyyttä.⁴²⁸ Liite I -maat Venäjä, Yhdysvallat ja Euroopan unioni puolestaan argumentoivat suoraan tai epäsuorasti, että kaikkien suurimpien talouksien tulee osallistua päästövähennyksiin. Yhdysvaltojen, Venäjän ja Euroopan unionin osalta päästövähennyksiä koskeva keskustelu liittyykin tiiviisti niiden luvussa 6.3.4. mainittuihin esityksiin siitä, että yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatetta ei tulisi tarkastella vain teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden välillä, vaan pidemmälle menevään eriyttämiseen perustuen. Erityisesti Yhdysvaltojen argumentaatioissa on tunnistettavissa lähestymistapa, jossa painotetaan kaikkien suurimpien talouksien osallistumisen välttämättömyyttä. Tällä Yhdysvaltojen voidaan katsoa viittaavan erityisesti Kiinan ja Intian kaltaisiin nopeasti teollistuviin siirtymäkauden valtioihin, jotka kuitenkin eivät kuulu yleissopimuksen Liite I -maihin. Yhdysvaltojen lisäksi myös Venäjä korostaa argumentaatioissaan tarvetta saada aikaan sopimus, joka laajentaisi päästövähennystavoitteiden piiriin kuuluvien valtioiden ryhmää. Suhteessa päästötavoitteisiin Venäjä viittaa myös tarpeeseen luoda kehitysmailla konkreettisiin sitoumuksiin perustuvia kannusteita osallistua ilmastonmuutoksen hillitsemiseen⁴²⁹. Venäjän voi kuitenkin päästötavoitteiden piiriin kuuluvien valtioryhmän laajentamisen yhteydessä tulkita osoittavansa sanansa nopeasti teollistuvien kehitysmaiden lisäksi erityisesti Yhdysvalloille, joka ei ole ratifioinut Kioton pöytäkirjaa, eikä se siten toistaiseksi ole sitoutunut oikeudellisesti sitoviin päästötavoitteisiin:

US: Päästöt ovat globaaleja, ja jotta ratkaisu olisi tehokas, on myös sen oltava globaali. Haluamme maailman suurimpien talouksien, mukaan lukien Yhdysvaltojen, osallistuvan

⁴²⁷ "A post-2012 arrangement should contain both a long-term global goal for emissions reductions and national plans that set measurable mid-term goals." Yhdysvallat, Bali 12.12.2007

⁴²⁸ "This threat [...] leaves us with no option but [...] to demand that every effort be made to immediately reduce emissions as a matter of utmost urgency." AOSIS, Bali 12.12.2007.

⁴²⁹ "In terms of mitigation we must create incentives for developing countries based on concrete commitments." Venäjä, Bali 12.12.2007.

globaaliin järjestelyyn. Lähestymistapa, jossa vain jotkut ovat sitoutuneet toimimaan, ei voi olla ympäristöllisesti tehokas.⁴³⁰

RU: [O]ttaen huomioon päästöjen dynamiikan on selvää, että uudella kaudella vain niiden maiden panoksella, jotka hyväksyivät määrällisiä sitoumuksia vuoteen 2012 asti, ei saada aikaan mitään olennaista ilmastonsuojelun kannalta. [...] Tämänhetkessä muodossaan yleissopimus ja Kiiton pöytäkirja eivät mahdollista maiden pidemmälle menevien ponnistelujen integrointia globaalilla tavalla, jotta kasvihuonekaasupäästöjä voitaisiin vakiinnuttaa ja vähentää.⁴³¹

Euroopan unioni viittaa argumentaationsa niin ikään tarpeeseen saada aikaan mahdollisimman laaja sopimus, joka kuitenkin pohjautuisi olennaisesti yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteeseen ja ottaisi näin huomioon teollistuneiden maiden edelläkävijän roolin⁴³². Suhteessa ilmastomuutoksen hillitsemiseen on kuitenkin tärkeää, että kaikki maat osallistuvat siihen tähtääviin toimiin: EU:n mukaan yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteeseen perustuva ilmastomuutoksen hillitseminen on avainasemassa kaikissa maissa⁴³³. EU painottaakin tarvetta varmistaa se, että teollistuneiden maiden edelläkävijän roolin lisäksi myös kehitysmaat osallistuvat kestävä kehityksen kontekstissa pitkän aikavälin ilmastopoliittisiin tavoitteisiin ”asianmukaisin hillitsemistoimin”⁴³⁴. Tässä yhteydessä EU viittaa erityisesti edistyneimpiin kehitysmaihiin, joiden kohdalla se haluaisi sopimuksen liikkuvan kohti ”huomattavaa irtiottoa pohja-arvoista”⁴³⁵. Euroopan unionin päästövähennyksiä koskevat argumentit ovat näin ollen tiettyssä mielessä rinnastettavissa Yhdysvaltojen ja Venäjän kaikkien toimijoiden osallistumista painottaviin argumentteihin, sillä jokaisessa niistä viitataan kaikkien suurimpien talouksien tai edistyneimpien kehitysmaiden osallistumisen tärkeyteen.

Ryhmä 77 ja Kiinan ilmastomuutoksen hillitsemistä koskevan argumentaation pääpaino on Liite I -maista poiketen teollistuneiden maiden edelläkävijän roolilla. Ryhmä korostaa teollistuneiden maiden vastuun suhteessa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen perustuvan nimenomaan

⁴³⁰ ”Emissions are global and the solution, to be effective, will have to be global. We want the world’s largest economies, including the United States, to be part of a global arrangement. An approach in which only some are committed to acting cannot be environmentally effective.” Yhdysvallat, Bali 12.12.2007.

⁴³¹ ”[T]aking into account the dynamic of emissions, it is clear that in a new period the efforts of only those countries who adopted quantitative commitments until 2012 will not bring anything substantial to the protection of climate. [...] In its present form, the UNFCCC[C] and the Kyoto Protocol do not give a possibility for the further global integration of efforts of countries to stabilize and reduce greenhouse gas emissions.” Venäjä, HLE.

⁴³² EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

⁴³³ ”Mitigation action guided by the principle of common but differentiated responsibilities is key in all countries.” EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

⁴³⁴ “[D]eveloped countries must continue to take the lead in addressing climate change, while ensuring that, in the context of sustainable development, developing countries contribute to our long term goals by appropriate mitigation actions.” EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

⁴³⁵ “[On the mitigation issue] [...]. For some developing countries, especially the advanced ones, we would want to see an agreement to move to a substantial deviation from the baseline.” EU, Bonn 6.6.2008.

yleissopimukseen.⁴³⁶ Teollistuneiden maiden edelläkävijän roolia korostamalla tehokkuuden saavuttamiseen yhdistetään Ryhmä 77 ja Kiinan argumentaatiossa myös vahvasti oikeudenmukaisuuteen liittyvä ulottuvuus:

G77: Merkittävää edistystä ei voida saada aikaan ilman kaikkien Liite I -maiden suuria ja merkittäviä kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksiä. Tämän vuoksi Ryhmä 77 ja Kiina pitää erityisen merkittävänä uusia sitoumuksia, jotka Liite I -maat tulevat tekemään toisella sitoutumiskaudella vuoden 2012 jälkeen. Tämä tulee olemaan elintärkeä määrittäjä onnistumiselle tai epäonnistumiselle ilmastonmuutoksen muodostaman haasteen kohtaamisessa.⁴³⁷

Teollistuneiden maiden vastuun korostamisesta huolimatta Ryhmä 77 ja Kiina myös osoittaa omien jäsentensä valmiuden osallistua ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviin toimiin. Tämä käy ilmi etenkin Balin osapuolikonferenssin täysistunnoissa sekä konferenssissa sovitussa Balin toimintasuunnitelmassa, jossa kaikki yleissopimuksen osapuolet sitoutuvat kansallisten tai kansainvälisten hillitsemistoimien tehostamiseen, mukaan lukien ”mitattavissa, raportoitavissa ja todistettavissa olevien hillitsemistoimien” harkitsemiseen⁴³⁸. Huolimatta siitä, että toimintasuunnitelmassa on sovittu lähinnä parhaillaan käynnissä olevien, vuoteen 2009 loppuun asti kestävien neuvottelujen puitteista ja tavoitteena olevan sopimuksen pääpiirteistä, on sen sisältämää muotoilua kaikkia sopimuspuolia koskevista hillitsemistoimista pidettävä varsin merkittävänä. Ryhmään 77 ja Kiina kuuluvan Etelä-Afrikan edustaja huomauttaakin Balin osapuolikonferenssissa antamassaan lausunnossa, että vain vuotta aiemmin tällainen muotoilu olisi ollut täysin mahdoton⁴³⁹.

Ryhmä 77 ja Kiina korostaa kuitenkin, että sen suostuminen Balin toimintasuunnitelman sisältämään mitattavissa, raportoitavissa ja todistettavissa olevaan hillitsemiseen edellyttää kehitysmaille suunnattavaa rahoitusta ja teknologiaa tukemaan sen ilmastonmuutoksen

⁴³⁶ Ks. G77, Bali 12.12.2007; G77, Bonn 2.6.2008.

⁴³⁷ ”No significant progress can be made without major and significant reductions in emissions of GHG by all Annex-1 countries. Therefore, the G77 and China attaches particular significance to the new commitments which Annex 1 countries are to make in the second commitment period after 2012. This will be the single most vital determinant of success or failure in meeting the Climate Change challenge.” G77, Bali 12.12.2007.

⁴³⁸ UNFCCC, Bali Action Plan 1(b)(i) ja 1(b)(ii). Kehittyneiden maiden osalta toimintasuunnitelma määrittelee hillitsemistoimien sisältävän määrällisiä päästörajoituksia, kehitysmaiden osalta hillitsemistoimet mainitaan osana kestäväen kehityksen kontekstia, ja että toimien toteutumista tuetaan teknologian, rahoituksen ja valmiuksien rakentamisen avulla.

⁴³⁹ ”The developing countries are saying, voluntarily, that we are willing to commit ourselves to measurable, reportable, and verifiable mitigation actions. It has never happened before. A year ago it was totally unthinkable.” Etelä-Afrikka, Bali 15.12.2007, osa 3.

hillitsemiseen tähtäviä toimia⁴⁴⁰. Tällä Ryhmä 77 ja Kiina tarkoittaa yleisemmällä tasolla sitä, että se on valmis osallistumaan ilmastomuutoksen muodostaman uhkan torjumiseen tähänastista merkittävimmin toimin, mutta ainoastaan tavalla, joka ei laimenna teollistuneiden maiden yleissopimuksessa tekemiä sitoumuksia⁴⁴¹. Edellytyksenä ryhmän vahvemmalle osallistumiselle ilmastomuutoksen hillitsemiseen on siten yleissopimukseen kirjattujen oikeudenmukaisuutta koskevien periaatteiden – teollistuneiden maiden edelläkävijän roolin, kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomioon sekä kehitysmaiden oikeuden taloudelliseen kehitykseen – toteutuminen myös uudessa, vuoden 2012 jälkeiselle ajalle neuvoteltavassa sopimuksessa.

Kolmanteen kausaliargumenttikategoriaan kuuluvat teknologiaan perustuvat keinot torjua ilmastomuutos liittyvät oleellisesti esisopimukseen talouskasvun ensisijaisuudesta sekä etenkin uskosta teknologiseen edistykseen. Teknologiaan perustuvien keinojen merkitystä ilmastomuutoksen torjumisessa painottavat kaikki aineistoon kuuluvat toimijat. Niistä Saudi-Arabia ja Yhdysvallat pitävät teknologisia ratkaisuja ensisijaisena keinona vastata ilmastomuutoksen asettamaan haasteeseen⁴⁴². Muiden toimijoiden argumentaatiossa teknologiset ratkaisut määritellään etupäässä merkittäväksi osaksi ilmastomuutoksen torjuntaa, johon kuitenkin katsotaan olennaisesti kuuluvan myös muita elementtejä, etenkin edellä käsitellyt sitovat päästövähennykset.

Saudi-Arabian mukaan jo olemassa olevan sekä edelleen kehitettävän teknologian avulla on mahdollista jatkaa fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja samalla edesauttaa ilmastonsuojelua⁴⁴³. Kasvihuonekaasujen vähentämisen tärkeänä edellytyksenä Saudi-Arabia pitääkin fossiilisten energianlähteiden tieteellisen tutkimuksen ja teknologisen kehityksen alalla tapahtuvaa edistystä, ja siihen panostamista kansainvälisellä tasolla. Näin menettelemällä voitaisiin Saudi-Arabian mukaan saada päästövähennyksien lisäksi aikaan kestävä kehitys⁴⁴⁴. Yhdysvallat puolestaan viittaa argumentaatiossaan Saudi-Arabian tarkoittamia teknologisia ratkaisuja laajempiin muutoksiin, jotka

⁴⁴⁰ “[W]e are ready to have measurable, reportable, and verifiable mitigation but then that has also to qualify financing and technology.” G77, Bali 15.12.2007, osa 3/lausunto 1.

⁴⁴¹ “[T]he Group of 77 and China is willing to do more to arrest and reverse the battle against climate change but it will not be possible for us to dilute the commitments contained in the Convention.” G77, Bali 15.12.2007, osa 3.

⁴⁴² ”Our efforts to address climate change are focused on technological transformation”. Yhdysvallat, HLE;
”[T]hrough the use of technological solutions the world can continue to rely on oil without harming the global climate.” Saudi-Arabia, HLE

⁴⁴³ ”[T]echnologies for energy efficiency and carbon capture and storage [...] may enable the continued use of fossil fuels by the international community in a clean manner, thereby contributing to the protection of the global climate”. Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007.

⁴⁴⁴ ”[T]he international community must intensify its efforts in the scientific research and technological development to reduce greenhouse gas emissions, and to achieve the global quest for sustainable development from the use of these resources.” Saudi-Arabia, HLE.

lopulta johtaisivat nykyisen fossiilisiin energianlähteisiin perustuvan energiataloudellisen järjestelmän varsin perusteelliseen muutokseen. Tämän muutoksen – ”teknologisen vallankumouksen” – aikaansaaminen edellyttää Yhdysvaltojen mukaan uuden energiateknologian kehittämistä ja markkinoille tuomista. Olennaisena uudessa teknologiassa Yhdysvallat pitää sen tuomaa mahdollisuutta irrottautua nykyisestä fossiilisiin polttoaineisiin perustuvasta taloudellisesta järjestelmästä.⁴⁴⁵ Yhdysvaltojen tavoin myös Euroopan unioni argumentoi ilmastonmuutoksen torjumisen vaativan suuria muutoksia yhteiskuntien taloudellisessa rakenteessa. Näissä muutoksissa EU katsoo teknologialla olevan suuren merkityksen: ilmastonmuutoksen asettama haaste voidaan EU:n mukaan torjua juuri siirtymällä asteittain kohti hiilidioksiditonta taloutta, ja osana tätä siirtymää on tärkeää sijoittaa uuteen teknologiaan sekä edistää uusiutuvien energianlähteiden tuotantoa.⁴⁴⁶

Ryhmä 77 ja Kiina sekä Pienten saarivaltioiden liitto määrittelevät teknologian niin ikään tärkeäksi keinoksi ilmastonmuutoksen muodostaman haasteen torjumisessa. Näiden toimijoiden argumentaatiossa teknologian roolilla on merkitystä etenkin oikeudenmukaisuuden ja yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen yhteydessä siten, että argumentaation keskiössä on uuden puhtaamman teknologian jakaminen ja siirtäminen myös kehitysmaihin. Ryhmä 77 ja Kiinan sekä Pienten saarivaltioiden liiton mukaan teknologian jakaminen onkin olennainen edellytys sille, että kehitysmailla on valmiuksia kohdata ilmastonmuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten niille asettamat haasteet.⁴⁴⁷ Tämän näkökulman teknologiaan luo argumentaatiossaan myös Euroopan unioni, jonka mukaan juuri teknologian kehittämisen ja siirtämisen kautta voidaan parantaa kehitysmaiden mahdollisuuksia osallistua ilmastonmuutoksen hillitsemiseen⁴⁴⁸.

Kausaaliargumenttien kolmannen kategorian oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossa toimijat pyrkivät osoittamaan tiettyjen toimien tarpeellisuuden ilmastoregiimin oikeudenmukaisuuden kannalta. Tässä yhteydessä analysoinkin sitä, mitkä ovat toimijoiden keskeisiä oikeudenmukaisuuteen vetoavia argumentteja. Näiden argumenttien ja niiden pohjana

⁴⁴⁵ ”Ultimately, we must develop and bring to market new energy technologies that transcend the current system of fossil fuels, carbon emissions, and economic activity. Put simply, the world needs a technological revolution.” Yhdysvallat, HLE.

⁴⁴⁶ ”If we gradually start moving towards a decarbonised economy, if we invest in new and clean technologies, if we promote renewable energies, then it is possible to overcome the challenge of climate change.” EU, HLE.

⁴⁴⁷ ”The development and transfer of technology to developing countries through an effective mechanism supported by adequate and predictable financial resource base is vital to enabling the developing countries to face the challenges posed by climate change.” G77, Bali 12.12.2007; ”On technology, the rapid diffusion on energy efficient technologies is essential for reducing emissions while addressing sustainable development.” AOSIS, Bonn 2.6.2008.

⁴⁴⁸ ”Technology development and transfer will play a particularly important role in enhancing action and facilitating developing countries’ contributions.” EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

olevien toimijoiden yhteistä mutta eriytyneitä vastuuta koskevien määrittelyjen avulla pyrin tekemään johtopäätöksiä siitä, minkälaista oikeudenmukaisuutta regiimissä kunkin toimijan näkökulmasta tulisi tavoitella.

Toimijoista etenkin kehitysmaihin luettavat, Liite I -maihin kuulumattomat toimijat – Saudi-Arabia, Ryhmä 77 ja Kiina sekä AOSIS – korostavat argumentaatioissaan oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta olennaisten toimien välttämättömyyttä. Liite I -maiden toimijoista Yhdysvallat viittaa oikeudenmukaisuuteen tähtäävien toimien tarpeellisuuteen pääosin hyvin yleisessä muodossa ja lähinnä ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevan vastuun yhteisyyteen vedoten. Yhdysvaltojen mukaan vuoden 2012 jälkeiselle ajalle tarvitaan ”tasapainoinen paketti”, johon kaikki sopimuspuolet osallistuisivat omien valmiuksiensa ja olosuhteidensa mukaisesti⁴⁴⁹. Venäjän ja Euroopan unionin esittämät oikeudenmukaisuuden toteutumiseen tähtäävät toimet ovat niin ikään tulkittavissa melko yleisiksi toimintaperiaatteiksi, mutta niissä ilmenee Yhdysvaltojen argumentaatiota selkeämpi painotus kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomioimiselle sekä teollistuneiden maiden edelläkävijän roolille. Venäjän mukaan uuteen sopimukseen on sisällytettävä oikeudenmukainen arvio siitä, missä määrin ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat kuhunkin valtioon. Tässä arvioissa tulisi ottaa huomioon niin valtioiden yksilölliset ominaisuudet kuin myös niiden sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen taso.⁴⁵⁰ Euroopan unioni puolestaan painottaa oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatioissaan erityisesti tarvetta huolehtia haavoittuvaisimpien kehitysmaiden kiireellisistä tarpeista. Olennaista on EU:n mukaan tehostaa rahoitukseen liittyviä mekanismeja siten, että rahoituksen riittävyys sekä ennustettavuus paranevat.⁴⁵¹

Kehitysmaihin kuuluvat toimijat esittävät argumenteissaan Liite I -maista poiketen osin varsin konkreettisia toimia, jotka niiden näkökulmasta ovat edellytyksenä regiimin ja sen edistämisen kansainvälisen ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudelle. Näihin toimiin sisältyy niin kehitysmaiden sopeutumisvalmiuksiin liittyviä tekijöitä kuin myös viittauksia kehitysmaiden oikeuteen kehittää talouttaan. Suhteessa sopeutumisvalmiuksiin Ryhmä 77 ja Kiina esittää varojen

⁴⁴⁹ ”[W]e will need a balanced package that includes efforts from all Parties in a manner that is commensurate with their capabilities and circumstances.” Yhdysvallat, Bonn 6.6.2008.

⁴⁵⁰ ”Any new agreement must include a fair assessment of impact on countries taking into account individual characteristics and their level of social and economic development.” Venäjä, Bali 12.12.2007.

⁴⁵¹ ”Adaptation is an issue for all countries but we need to attend to the urgent needs of the most vulnerable developing countries, particularly least developed countries and small island developing states. [...] There’s also a need to enhance the adequacy and predictability of financial flows”. EU, Bali 15.12.2007, osa 4.

järjestämisen kehitysmaille olevan kehittyneiden maiden yleissopimuksen alainen sitoumus⁴⁵². AOSIS puolestaan vetoaa jäsentensä haavoittuvuuteen, jonka vuoksi on olennaisen tärkeää, että ilmastoregiimin puitteissa neuvoteltava prosessi varustaa saarivaltiot niin sopeutumisvalmiuksien rakentamisella, teknologialla ja rahoituksella kuin myös ennakkovaroitusjärjestelmillä voimakkaampia trooppisia myrskyjä silmällä pitäen. Nämä toimenpiteet ja elementit mahdollistavat liiton mukaan sen, että saarivaltioilla on valmiuksia vastata ilmastonmuutoksen asettamaan haasteeseen ja samalla valtavirtaistaa sopeutumista vahvistavat toimenpiteet osaksi maiden taloudellista kehitystä koskevia kysymyksiä.⁴⁵³ Suhteessa argumentaatioon, joka koskee sopeutumisen sijaan kehitysmaiden oikeutta kehittää talouttaan ja yhteiskuntaansa, Liite I -maihin kuulumattomat toimijat viittaavat niin ikään yleissopimukseen argumenttiensa perustana:

G77: [K]uten yleissopimuksessa tunnistettiin, kehitysmaiden ensisijainen prioriteetti on taloudellinen ja sosiaalinen kehitys. Ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtäävien toimenpiteiden ja askeleiden tulisi tukea kestävästä kehityksestä tavoitetta, ei olla sen esteenä. Niiden tilaisuutta kehittyä täytyy ylläpitää ja kiihdyttää, etenkin köyhimmässä maissa.⁴⁵⁴

Ryhmä 77 ja Kiinan lisäksi myös Saudi-Arabia vetoaa oikeuteensa kehittyä siten, että se odottaa uuden ilmastopöytäkirjan ottavan huomioon sen ja muiden öljyntuottajamaiden erityistarpeet. Jotta tämä voisi toteutua, sopimuksen tulisi estää Saudi-Arabian epäoikeudenmukaiseksi katsomat, öljyä syrjivät toimenpiteet, mutta myös auttaa öljyntuottajamaita monipuolistamaan öljyntuotannosta ja -viennistä riippuvaista talouttaan. Saudi-Arabian mukaan tämä lisäisi sen joustavuutta niitä ilmastonmuutoksen torjumiseen tähtääviä toimia kohtaan, joilla se katsoo olevan itselleen haitallisia vaikutuksia.⁴⁵⁵ Saudi-Arabia onkin toimijoista ainoa, joka määrittelee regiimin ja sen neuvotteluprosessin onnistumisen ensi sijassa suhteessa siihen, miten siinä onnistutaan huomioimaan maan esittämät oikeudenmukaisuuskysymykset: Saudi-Arabian mukaan kaiken

⁴⁵² "[T]he provision of financial resources to the developing countries by the developed countries is a commitment under the Convention." G77, Bali 12.12.2007.

⁴⁵³ "[T]his process must provide us with adaptive capacity building [...] early warning systems [...] technology [...] [and] financing to implement these critical responses and to mainstream adaptation into economic development." AOSIS, Bali 12.12.2007.

⁴⁵⁴ "[A]s the Framework Convention recognized, the first and foremost priority for the developing countries is economic and social development. Measures and steps to address climate change should assist, not impede, the goal of sustainable development. Their development momentum must be maintained and accelerated, especially in the poorest countries." G77, Bali 12.12.2007.

⁴⁵⁵ "We trust that the new climate change agreement will include provisions to prevent discriminatory measures against oil, and help us and other Petroleum exporting countries to achieve economic diversification as a tool to increase resilience against the adverse impacts of response measures designed to address climate change." Saudi-Arabia, HLE.

regiimin puitteissa vuoteen 2009 asti tehtävän työn tulee keskittyä sen jäsenten väliseen tasa-arvoisuuteen.⁴⁵⁶

Todellisuuden rakenteeseen nojaavista argumenteista rinnakkaisuussiteeseen perustuvia esiintyy toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevassa argumentaatiossa vain vähän. Niistä valtaosa kuuluu auktoriteettiin viittaaviin argumentteihin, joita toimijat käyttävät varsinaisten argumenttiansa tukena. Auktoriteettina tehokkuutta ja osin myös oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossa toimijat käyttävät Hallitustenvälistä ilmastonmuutospaneelia ja sen arviointiraportteja. Eniten auktoriteettiin viittaavia argumentteja esiintyy Euroopan unionin tehokkuutta koskevassa argumentaatiossa, jossa joko määritellään, millaista ilmastopolitiikkaa regiimin tulisi edistää ollakseen tehokas tai toisaalta esitetään, että tehokkuus saavutettaisiin tiettyjen toimien ja toimintatapojen avulla. Toimijoista myös Pienten saarivaltioiden liitto viittaa Hallitustenväliseen ilmastonmuutospaneeliin oikeudenmukaisuutta koskevan argumentaationsa tukena, kuitenkin vähemmässä määrin kuin EU⁴⁵⁷.

Toimijat käyttävät auktoriteettiin viittaavia argumentteja erityisesti edellä käsiteltyjen kausaaliargumenttiansa tukena. Esimerkiksi Balin osapuolikonferenssin korkean tason osion ensimmäisessä lausunnossaan EU vetoaa merkittävässä osassa argumenteistaan IPCC:n neljänteen arviointiraporttiin, vedoten samalla esisopimukseen ilmastonmuutoksen muodostamasta uhkasta, mutta myös IPCC:n rooliin tämän uhkan määrittelyssä. Tämä käy ilmi siten, että esimerkiksi suhteessa EU:n esittämään tavoitteeseen, jonka mukaan maapallon pinnan keskilämpötilan nousu ei saisi ylittää kahta celsiusastetta, EU toteaa neljännen arviointiraportin ”vahvistavan voimakkaasti tämän tavoitteen”⁴⁵⁸. EU huomauttaa myös, että tämä tavoite on neljännen arviointiraportin mukaan yhä saavutettavissa, mikäli siihen tähtäävät toimet aloitetaan heti⁴⁵⁹. IPCC:n lisäksi Euroopan unioni viittaa argumenttiansa tukena aiemmin tässä esityksessä mainittuun niin kutsuttuun Sternin raporttiin, jonka avulla EU pyrkii vahvistamaan argumenttiaan siitä, että päästövähennyksien

⁴⁵⁶ “[A]ll of our work to the end of 2009 needs to be focused on equality among member states.” Saudi-Arabia, Bonn 2.6.2008.

⁴⁵⁷ ”The IPCC and others confirm that our countries are among the most vulnerable to the impacts of climate change and that our low adaptive capacities seriously constrain our ability to respond to these threats.” AOSIS, Bali 12.12.2007.

⁴⁵⁸ “[W]ith a view to achieving the ultimate objective of the Convention, the EU has proposed that global mean surface temperature increase should not exceed 2 degrees Celsius above pre-industrial levels in order to avoid global impacts and risks. The Fourth Assessment Report strongly confirms the scientific basis for this objective.” EU, Bali 12.12.2007.

⁴⁵⁹ ”If we act now, the scientific findings of the Fourth Assessment Report demonstrate that our goal to limiting global average temperature increase to less than 2 degrees Celsius is still within reach.” EU, Bali 12.12.2007.

mahdolliset vaihtoehdot aiheuttaisivat nyt tehtäviä päästövähennyksiä huomattavasti suuremmat taloudelliset kustannukset⁴⁶⁰.

Saudi-Arabiaa lukuun ottamatta kaikki toimijat mainitsevat IPCC:n ja sen merkityksen ilmastoregiimin työn kannalta, mutta ainoastaan Euroopan unionin ja Pienten saarivaltioiden liiton voidaan katsoa vetoavan paneeliin ja sen raportteihin nimenomaan asiantuntevana elimenä ja siten eräänlaisena auktoriteettina regiimin tehokkuuteen tähtäävien toimien sekä oikeudenmukaisuutta koskevien ilmastomuutoksen haitallisten vaikutusten ja niiden jakautumisen kannalta. IPCC:n roolia mahdollisena auktoriteettina edesauttaa olennaisesti se, että sen arviointiraportit ovat saaneet osakseen erittäin paljon huomiota ja arvostusta myös kansainvälisen ilmastopoliitiikan välittömän toimintaympäristön ulkopuolella. IPCC:lle yhdessä Al Goren kanssa vuonna 2007 myönnetty Nobelin rauhanpalkinto on edelleen vahvistanut sen näkyvyyttä sekä arvostusta, mikä puolestaan mahdollistaa entistä suuremmassa määrin sen, että toimijat voivat halutessaan vedota IPCC:n julkaisemiin tutkimustuloksiin, vahvistaa niiden avulla omia argumenttejaan ja siten pyrkiä hankkimaan yleisön hyväksyntä näille argumenteille.

6.4.4. Todellisuuden rakennetta luovat argumentit: ”Yhteinen tie taistelussa ilmastomuutosta vastaan”

Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa pyritään Perelmanin argumentaatioteorian mukaan tekemään yleisesti hyväksytystä yksittäistapauksesta muitakin tapauksia koskeva esimerkki tai yleinen sääntö. Tällaisissa argumenteissa voidaan esimerkiksi vedota tietynlaisen toiminnan olevan esimerkki tai esikuva muissakin tilanteissa.⁴⁶¹ Ilmastoregiimin toimijoiden lausunnoissa tällaiseen esimerkilliseksi katsottuun toimintaan vetoaa muun muassa Euroopan unioni tehokkuutta koskevassa argumentaatioissaan, jossa se viittaa ilmastomuutoksen torjumiseen tähtäävien poliittisten päätösten ja toimien tarpeellisuuteen osoittamalla muiden toimijaryhmien jo tehneen osansa: ”Tiedemiehet ovat puhuneet. Myös taloustieteilijät ovat puhuneet. Nyt on meidän poliitikkojen vuoro toimia.”⁴⁶² Vastaavalla tavalla argumentoi myös Pienten saarivaltioiden liitto, jonka mukaan sopimuspuolien tehtävä uuteen ilmastopoliittiseen tähtäävässä neuvotteluprosessissa on nimenomaan soveltaa tieteelliset tutkimustulokset käytännön toimiksi

⁴⁶⁰ ”[I]f we look at the alternatives [for reducing global greenhouse emissions], it becomes obvious that without such action the consequences for the global economy will be far worse. The Stern Review, for instance, estimates that climate change could shrink the global economy by up to 20 % of global GDP – more or less the same as the World Wars or the Great Depression – whereas tackling this phenomenon will only amount to 1 % of global GDP.” EU, HLE.

⁴⁶¹ Ks. Perelman 1996, 60–61.

⁴⁶² ”The Scientists have spoken. The Economists have also spoken. It is now time for us, Politicians, to start acting.” EU, HLE.

poliittisella tasolla⁴⁶³. Tämänkaltaisten argumenttien käyttö tuo samalla esiin tieteen ja politiikan vuorovaikutuksen keskeisen lähtökohdan kansainvälisessä ympäristönhallinnassa ja ilmastopolitiikassa: tieteelliset tutkimustulokset ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista luovat perustan ja oikeutuksen regiimin toiminnalle, mutta tiede ei voi ratkaista sitä, kuinka ilmastonmuutoksen muodostamaan ongelmaan ja sen haitallisiin vaikutuksiin pyritään vastaamaan poliittisella tasolla käytävissä neuvotteluissa⁴⁶⁴.

Esimerkkien lisäksi todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin kuuluu analogiaan perustuvia argumentteja kuten metaforia. Ilmastoregiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevasta argumentaatiosta on tunnistettavissa etenkin kahdenlaisia metaforia: yhtäältä ilmastoneuvottelujen prosessia 'yhteisenä tienä' kuvaavia metaforia, ja toisaalta metaforia, joissa viitataan ilmastonmuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten estämiseen taisteluun viittaavien käsitteiden, erityisesti verbien avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi verbit ”taistella”⁴⁶⁵ (engl. fight), ”kamppailla”⁴⁶⁶ (engl. combat) tai ”käydä käsiksi”⁴⁶⁷ (engl. tackle) ilmastonmuutokseen tai ilmastonmuutosta vastaan. Näillä metaforilla toimijat vetoavat esisopimukseen ilmastonmuutoksen muodostamasta uhkasta: ilmastonmuutos määritellään näin ollen ongelmaksi, jota vastaan halutaan tai jota vastaan tulisi taistella. Pyrkimyksenä on siten ratkaista tämä ongelma.

Metafora yhteisestä tiestä liittyy niin ikään ilmastonmuutoksen määrittelyyn ongelmaksi. Kuvaamalla tie-metaforan avulla regiimin puitteissa käytäviä ilmastoneuvotteluja tieksi tai matkaksi sekä kuvaamalla neuvottelujen edistymistä askeleina ja erilaisilla kulkuneuvoilla liikkumiseksi toimija samalla ilmaisee neuvottelujen pitkää, hidasta prosessia sekä regiimin muodostumisen aikaansaaneen ongelman kompleksia luonnetta. Samalla tie-metafora voi kuitenkin myös ilmaista prosessin dynaamisuutta: huolimatta siitä, että edistyminen suhteessa regiimin perimmäiseen tavoitteeseen on hidasta, ovat neuvottelut jatkuvassa liikkeessä⁴⁶⁸. Näiden ominaisuuksien vuoksi tie-metafora on sovellettavissa monen toimijan toisistaan poikkeavien argumenttien tueksi. Metafora avulla on toimijan näkökulmasta riippuen mahdollista kuvata niin prosessin edistystä kuin myös hitautta, sekä toisaalta prosessin askeleita, jotka ovat sopivan hitaita tai jotka eivät ole

⁴⁶³ ”Our job in the LCA is to translate this overwhelming scientific evidence into an appropriate political response”. AOSIS, Bonn 12.6.2008.

⁴⁶⁴ Ks. Myerson – Rydin 1996, 90–92.

⁴⁶⁵ Venäjä, Bali 12.12.2007; EU, Bali 12.12.2007.

⁴⁶⁶ G77, Bonn 12.6.2008.; Venäjä, Bali 15.12.2007, osa 4; Saudi-Arabia, Bali 12.12.2007; EU, Bali 12.12.2007.

⁴⁶⁷ Venäjä, HLE.

⁴⁶⁸ Esim. EU, Bali 15.12.2007, osa 4: “[T]he EU is ready to start this promising journey down the Bali Roadmap.”; EU, Bonn 2.6.2008: “This session must be a useful step on our Road, a step that will move us forward on the way to Copenhagen.”

tarpeeksi ripeitä. Metaforaa yhteisestä tiestä voi lisäksi käyttää ilmaisemaan vastuun jakamiseen liittyviä kysymyksiä, jotka perustuvat pitkälti kunkin toimijan yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteelle antamaan merkitykseen. Kaikki toimijat ovat kyydissä mutta tiettyjen toimijoiden odotetaan istuvan kuljettajan paikalla tai vähintäänkin etupenkillä⁴⁶⁹.

Tie-metafora esiintyy etenkin toimijoiden Balin osapuolikonferenssin lausunnoissa, mikä ilmentää osaltaan konferenssin ratkaisevaa luonnetta neuvottelujen ja koko regiimin jatkoprosessin kannalta. Metaforaa neuvotteluprosessista yhteisenä tienä rakennetaan myös konferenssin virallisissa dokumenteissa: Balilla sovittu toimintasuunnitelma on osa Balin "tiekarttaa".

US: [T]oivomme vuoden 2007 lopun olevan uusi alku [...] joka asettaa meidät tielle kohti ympäristöllisesti tehokasta ja taloudellisesti kestäväää järjestelyä vuoden 2012 jälkeiselle ajalle⁴⁷⁰.

EU: [O]lemme kumppaniemme kanssa sitoutuneet matkustamaan tietä pitkin, olemme nyt kaikki astumassa laivaan taistelemaan ilmastonmuutosta vastaan.⁴⁷¹

G77: [Tämä] on vasta tien alku. Vaikka kaikki tiet Balilla johtavat mereen olen varma siitä, että nousemme ilmaan paljon ennen kuin osumme mereen.⁴⁷²

6.5. Toimijoiden käsitykset oikeudenmukaisesta ja tehokkaasta regiimistä

Tavat, joilla aineistoon kuuluvat toimijat argumentoivat ilmastoregiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta osoittavat toimijoiden näitä tavoitteita koskevien käsitysten poikkeavan toisistaan merkittäväällä tavalla. Oikeudenmukaisuuden osalta tämä tulee esiin siten, että kukin toimijoista painottaa regiimin toiminnassa keskeistä yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatetta ja sen sisältämiä ulottuvuuksia eri tavoin. Tämä heijastaa samalla argumentaation perustana olevia arvoja: sisällöltään hyvin yleisessä muodossa niillä voi olla universaali hyväksyntä, sisällöltään tarkennettuna ne kuitenkin aiheuttavat ristiriistoja eri toimijoiden kesken, joista kullakin on oma käsityksensä siitä, mitä oikeudenmukaisuuden kaltainen arvo sisältää⁴⁷³. Seuraavassa tarkoitukseni

⁴⁶⁹ Vrt. esim. Kiina, Bali 15.12.2007, osa 4: "[W]e can welcome the United States to catch this bus. Although the US is not at the seat of the driver, at least we can begin our march. Let us embark on this car, let us make our new efforts and endeavour for the protection of the climate and for the later generations." Kiina on osa G77-ryhmää.

⁴⁷⁰ "[W]e hope that the end of 2007 marks a new beginning [...] that put us on the road to an environmentally effective and economically sustainable post-2012 arrangement". Yhdysvallat, Bali 12.12.2007.

⁴⁷¹ "[W]e are committed with our partners to travel the road, we are now all embarking to fight climate change." EU, Bali 15.12.2007, osa 3.

⁴⁷² "[I]t is just the beginning of the road. Although all the roads in Bali lead to sea I am sure that we will take off much before hitting the sea." G77, Bali 15.12.2007, osa 3/lausunto 2.

⁴⁷³ Vrt. Perelman – Olbrechts-Tyteca 1969, 76.

on koota yhteen yksittäisten toimijoiden argumentaation ydin, jotta voisın tutkielman päättävässä luvussa tehdä johtopäätöksiä siitä, millainen regiimi olisi mahdollinen siten, että siinä yhdistyisivät tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta. Tämä puolestaan on olennaisesti riippuvainen regiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevista käsityksistä eli siitä, millaista oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta regiimissä kunkin toimijan näkökulmasta tulisi tavoitella.

Euroopan unioni korostaa regiimin oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossaan erityisesti toimijoiden omiin valmiuksiin perustuvaa yhteistä vastuuta, kehitysmaiden erityistarpeita ja -oloja sekä teollistuneiden maiden edelläkävijän roolia. Tehokkaaksi unioni puolestaan määrittelee regiimin, joka onnistuu vakiinnuttamaan ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuden tasolle, joka estää maapallon pinnan lämpötilan nousun yli kahdella celsiusasteella teollistumista edeltävään aikaan verrattuna. Tämä on EU:n mukaan mahdollista siten, että kaikki teollistuneet maat sekä edistyneimmät kehitysmaat sitoutuvat oikeudellisesti sitoviin ja suuruusluokaltaan varsin merkittäviin päästövähennyksiin. Kehitysmaiden ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviä toimia tulisi EU:n mukaan tukea esimerkiksi teknologian siirtämisen avulla siten, että se edesauttaa niin regiimin edistämisen ilmastopolitiikan tehokkuutta kuin myös oikeudenmukaisuutta.

Yhdysvaltojen oikeudenmukaisuutta koskeva argumentaatio ja samalla sen käsitys oikeudenmukaisesta ilmastoregiimistä keskittyy lähes yksinomaan toimijoiden omiin valmiuksiin perustuvaan yhteiseen vastuuseen. Kaikkien toimijoiden yhteisesti kantama vastuu liittyy Yhdysvaltojen argumentaatiossa olennaisesti myös tehokkuuteen, jonka edellytyksenä se pitää kaikkien suurimpien talouksien, myös edistyneimpien kehitysmaiden, osallistumista ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviin toimiin, erityisesti pitkän aikavälin päästövähennystavoitteeseen. Yhdysvaltojen mukaan nämä päästövähennykset on mahdollista saada aikaan kehittämällä ja ottamalla käyttöön uutta teknologiaa, jonka avulla yhteiskunnat voivat irrottautua nykyisestä fossiilisiin energianlähteisiin perustuvasta talousjärjestelmästä.

Venäjän federaatio painottaa oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossaan niin ikään toimijoiden omiin valmiuksiin perustuvaa yhteistä vastuuta, jonka se Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin tavoin yhdistää mahdollisuuden saada aikaan oikeudenmukaisen regiimin lisäksi tehokas regiimi. Ehdoton edellytys regiimin tehokkuudelle onkin Venäjän mukaan se, että sitovien päästövähennyksien piiriin kuuluvien maiden ryhmää laajennetaan vuoteen 2012 voimassa olevaa Kioton pöytäkirjaa suuremmaksi uudessa ilmastosopimuksessa, jossa tulisi ottaa huomioon etenkin

edistyneimmissä kehitysmaissa yleissopimuksen sopimustekstin laatimisen jälkeen tapahtunut kehitys.

Saudi-Arabian argumentaation mukaan oikeudenmukaisen regiimin keskeisimmät periaatteet ovat kehitysmaiden oikeus kehittyä sekä kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomiointi. Nämä periaatteet Saudi-Arabia liittyy erityisesti maansa taloudelliseen riippuvuuteen öljyn viennistä. Ilmastojärjestelmän suojele ja samalla regiimin tehokkuus on Saudi-Arabian mukaan mahdollista saavuttaa kehitettävien ja jo olemassa olevien teknologisten ratkaisujen avulla, jolloin se ei vaadi luopumista fossiilisten polttoaineiden käytöstä.

Ryhmä 77 ja Kiinan käsitys oikeudenmukaisesta ilmastoregiimistä keskittyy vastuun eriytyneisyyttä korostaviin periaatteisiin teollistuneiden maiden edelläkävijän roolista, kehitysmaiden oikeudesta kehittyä sekä kehitysmaiden erityistarpeista ja -oloista. Teollistuneiden maiden edelläkävijän roolin Ryhmä 77 ja Kiina katsoo olennaiseksi myös regiimin tehokkuuden kannalta, jossa ratkaisevassa asemassa ovat ryhmän mukaan päästövähennykset, joihin teollistuneet maat sitoutuvat uudessa vuoden 2012 jälkeiselle ajalle neuvoteltavassa ilmastosopimuksessa. Tästä huolimatta Ryhmä 77 ja Kiina osoittaa argumentaationsa valmiutta myös sen jäsenmaiden osallistumiseen ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviin toimiin, mikäli maille järjestetään rahoitusta ja teknologiaa toimien toteuttamiseksi.

Pienten saarivaltioiden liiton oikeudenmukaisuutta koskevan argumentaation keskiössä on kehitysmaiden erityistarpeiden ja -olojen huomiointi, joiden se katsoo liittyvän etenkin ilmastonmuutoksen vaikutuksille haavoittuvaisimpien maiden asemaan. Tehokkaaksi ilmastoregiimiksi AOSIS puolestaan katsoo regiimin, joka onnistuu merkittävien ja nopeasti tehtävien päästövähennyksien avulla rajoittamaan maapallon pinnan keskilämpötilan nousun selvästi alle kahteen celsiusasteeseen teollistumista edeltävään aikaan verrattuna.

Johtopäätökset

Tässä tutkielman päättävässä luvussa tarkoitukseni on suhteuttaa ilmastoregiimin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevaa argumentaatiota näiden tavoitteiden yleissopimuksesta johdettuihin tavoitearvoihin. Näin menettelemällä voin lopulta tehdä johtopäätöksiä siitä, millaista oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta regiimin olisi sen tämänhetkisessä tilanteessa mahdollista saavuttaa, ja siten vastata tutkielman alussa esitettyyn tutkimuskysymykseen siitä, kuinka tavoitteet regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta olisi mahdollista yhdistää vuoden 2012 jälkeisessä yleissopimusta toteuttavassa ilmastopimuksessa. Jotta toimijoiden argumentaation ja tavoitearvot voisi sijoittaa regiimin ja sen toiminnan laajempaan yhteyteen, on tässä yhteydessä kuitenkin ensin palattava ilmastoregiimin lähtökohtaan – ilmastonmuutoksen tunnistamiseen toimijoihin vaikuttavaksi ongelmaksi.

Heikon kognitivismiin olennaisimpia lähtökohtia regiimien tutkimukseen on ajatus siitä, että regiimin muodostumisen ja toiminnan kannalta ratkaisevan tärkeitä eivät ole ainoastaan sen toimijoiden intressit, vaan myös toimijoiden välinen vähintään minimaalinen yhteisymmärrys asiasta, jota regiimi koskee⁴⁷⁴. Toimijoiden intersubjektiivinen ymmärrys regiimiä koskevasta asiasta on siten edellytys sille, että toimijoiden odotukset voivat liikkua kohti regiimin periaatteita, normeja, sääntöjä ja päätöksentekomenettelyjä⁴⁷⁵. Kansainvälisen ilmastoregiimin yhteydessä tällainen vaadittava ymmärrys liittyy etenkin ongelmaan, jonka ratkaisemiseksi regiimi on muodostettu: ilmastonmuutokseen ja sen haitallisiin vaikutuksiin, joiden ”vaarallisuus” pyritään estämään.

Aineistoni kuuden toimijan oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskeva argumentaatio antaa vahvoja viitteitä siitä, että heikon kognitivismiin tarkoittama yhteisymmärrys ilmastonmuutoksen muodostamasta uhkasta todella on olemassa: kaikki toimijat tunnistavat ilmastonmuutoksen ongelmaksi, joka voi tavalla tai toisella aiheuttaa haitallisia vaikutuksia kaikille toimijoille. Samalla on kuitenkin huomioitava, että yhteisymmärrystä voidaan pitää juuri heikossa kognitivismissa mainitun kaltaisena – minimaalisena. Tämä johtuu siitä, että vaikka kaikki toimijat katsovat ilmastonmuutoksen olevan niiden omiin intresseihin vaikuttava ongelma, eroavat niiden käsitykset ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhkan vakavuudesta sekä tarvittavista toiminnoista merkittävästi toisistaan. Eri toimijat antavat toisin sanoen erilaisia merkityksiä regiimin toimialaan liittyville

⁴⁷⁴ Hasenclever 1997, 137 ja 141; Ks. myös tämän esityksen luku 2.4.

⁴⁷⁵ Vrt. Krasner 1983, 2.

tosiasioille, kuten ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksille tai maapallon pinnan keskilämpötilan nousulle.

Normeilla on regiimateoriassa keskeinen rooli, sillä regiimien tarkoituksena pidetään usein juuri normien tuottamista, minkä kautta niiden odotetaan voivan muokata osapuolten käyttäytymistä regiimiä koskevalla aihealueella. Regiimin toimijoiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa rakentuneet normit voivat esimerkiksi säädellä niitä puitteita, joiden sisällä toimijat ajavat omia intressejään. Ilmastoregiimin yhteydessä tämä liittyy pitkälti toimijoiden intersubjektiiviseen ymmärrykseen asiasta, jota regiimi koskee, mutta myös siihen, millä tavalla regiimin perustana olevaan ongelmaan tulisi reagoida. Toimijoiden argumentaatio vahvistaa oletuksen siitä, että oikeudenmukaisuuden tavoittelu on muodostunut yhdeksi ilmastoregiimin normiksi: oikeudenmukaisuuskysymyksien huomioon ottamisesta ja oikeudenmukaisuuteen pyrkimisestä on tullut vakiintunut käyttäytymismalli, jota kaikki toimijat jossakin määrin vahvistavat oman argumentaationsa kautta. Normi oikeudenmukaisuuden tavoittelusta asettaa näin ollen toimijoiden käyttäytymiselle tietyt raja-arvot, joiden sisäpuolelle niiden tulee sovittaa oma toimintansa. Tämä johtuu siitä, että koska tietyt rajat ovat muodostuneet, on toimijoiden vakuuttaakseen muut toimijat ajettava omia intressejään näiden asetettujen puitteiden rajoissa. Samalla oikeudenmukaisuuden tavoittelun normi myös mahdollistaa sen, että toimijat voivat rakentaa omaa argumentaatiotaan ja toimintaansa sen pohjalle, esimerkiksi oikeuttamaan omia argumenttejaan. Toimijoiden argumentaatio osoittaa, että ne todella menettelevät näin: kukin toimijoista pyrkii ainakin jossakin määrin oikeuttamaan tai vahvistamaan omia argumenttejaan vetoamalla etenkin yleissopimuksen sisältämiin oikeudenmukaisuutta koskeviin periaatteisiin, joiden tavoittelua pidetään toimintaa ohjaavana käyttäytymismallina.

Normin muodostuminen koskee oikeudenmukaisuuden lisäksi myös tehokkuutta, joka yleissopimuksen 2 artiklan merkityksessä, ilmastojärjestelmään kohdistuvan vaarallisen häiriön estämisellä, muodostaa perustan koko yleissopimukseen pohjautuvalle kansainväliselle järjestäytymiselle. Asettamalla regiimin tehokkuuden näin määriteltynä regiimin toiminnan perustaksi, on samalla luotu tietynlainen käyttäytymismalli, joka asettaa rajat myös toimijoiden argumentaatiolle regiimin puitteissa. Toimijoiden odotuksien liikkuminen regiimin toiminnan kautta muodostunutta normia kohti edellyttää kuitenkin sitä, että toimijoiden toisistaan poikkeavilla, normia koskevilla odotuksilla on tietynasteinen yhteinen nimittäjä. Edellytys regiimin toimijoiden intersubjektiivisesta ymmärryksestä koskee siten ilmastomuutoksen muodostaman ongelman lisäksi myös oikeudenmukaisuutta sekä regiimin tavoitteeseen olennaisesti liittyvää tehokkuutta:

jotta toimijoiden käsitykset regiimin edistämän ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta voisivat kohdistua niille regiimin puitteissa muodostettuihin normeihin tai periaatteisiin, on toimijoiden keskuudessa vallittava vähintään minimaalinen yhteisymmärrys regiimin oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta.

Oikeudenmukaisuuden yleissopimukseen pohjautuvaksi tavoitearvoksi olen aiemmin tässä tutkimuksessa määritellyt yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen toteutumisen siten, että siinä huomioidaan riittävällä ja tasapainoisella tavalla periaatteen kaikki yleissopimuksesta johdetut ulottuvuudet: toimijoiden omiin valmiuksiin perustuva yhteinen vastuu, teollistuneiden maiden edelläkävijän rooli, kehitysmaiden erityistarpeet ja -olot sekä kehitysmaiden oikeus kehittyä. Tehokkuuden tavoitearvoksi olen puolestaan määritellyt ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksien vakiinnuttamisen tasolle, joka estää maapallon pinnan keskilämpötilan nousun yli kahdella celsiusasteella teollistumista edeltävään aikaan verrattuna. Heikkoon kognitivismiin nojaava edellytys regiimin toimijoiden välisestä oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevasta yhteisymmärryksestä toteutuu ilmastoregiimin yhteydessä siinä mielessä, että kaikkien toimijoiden voi tulkita jakavan yleissopimukseen pohjautuvat tavoitteet 'oikeudenmukaisesta' ja 'tehokkaasta' ilmastoregiimistä. Toimijoiden käsitykset tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden sisällöstä poikkeavat kuitenkin toisistaan merkittävällä tavalla.

Oikeudenmukaisuutta koskevassa argumentaatiossa toimijoiden toisistaan poikkeavat käsitykset tulevat esiin erityisesti siten, että kukin toimija painottaa yleissopimuksen keskeisintä oikeudenmukaisuusperiaatetta, yhteistä mutta eriytyneitä vastuuta, eri tavoin. Painotukset osoittavat, että aineistoon kuuluvien toimijoiden käsitykset ovat kokonaisuudessaan melko kaukana siitä, millaista oikeudenmukaisuutta regiimissä tulisi yleissopimuksesta johtaen tavoitella. Yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen sisältämistä ulottuvuuksista toimijoiden argumentaatiossa korostuu kuitenkin kaksi periaatetta, omiin valmiuksiin perustuva yhteinen vastuu sekä kehitysmaiden erityistarpeet ja -olot, joilla voi siten katsoa olevan varsin laaja kannatus toimijoiden keskuudessa. Kansainvälisen ilmastopolitiikan pohjois-etelä -ulottuvuuden huomioon ottaen on kuitenkin suhtauduttava varauksella siihen, missä määrin ainoastaan Liite I -maiden korostamaa vastuun yhteisyyden periaatetta voi pitää kannatuspohjaltaan laajana. Lähimpänä tavoitearvoa on Euroopan unionin käsitys oikeudenmukaisuudesta, sillä se painottaa argumentaatiossaan sekä vastuun yhteisyyttä että eriytyneisyyttä.

Tehokkuutta koskevassa argumentaatiossa toimijoiden toisistaan eriävät käsitykset ilmenevät siten, että siinä missä osa toimijoista määrittelee regiimin tehokkuuden suhteessa tiettyyn maapallon pinnan keskilämpötilaan, jota ei tulisi ylittää, ei valtaosa toimijoista esitä tehokkuudelle tämänkaltaista määrällistä rajaa vaan keskittyy argumentaatioonsa lähinnä niiden toimenpiteiden ja toimintatapojen määrittelyyn, joiden avulla voitaisiin vastata ilmastonmuutoksen muodostamaan ongelmaan. Toimijoista sekä Pienten saarivaltioiden liitto että Euroopan unioni määrittelevät tehokkuuden suhteessa tiettyihin keskilämpötiloihin, jotka ovat hyvin lähellä muodostettuja tavoitearvoja: Euroopan unionin esittämä kahden celsiusasteen raja keskilämpötilan nousulle vastaa täysin tehokkuuden tavoitearvoa, Pienten saarivaltioiden liiton mukaan tehokkuus sen sijaan edellyttää jopa tavoitearvoa tiukempaa rajoitusta keskilämpötilan nousulle. Huolimatta siitä, etteivät muut toimijat määrittele tehokkuudelle konkreettista raja-arvoa, on niiden tehokkuutta koskevan argumentaation ja yhteistä mutta eriytynyttä vastuuta koskevien painotuksien avulla mahdollista saada viitteitä siitä, millaiseksi kukin näistä toimijoista katsoo tehokkaan regiimin. Kokonaisuutena tarkasteltuna tulkitsenkin toimijoiden käsityksien siitä, millaiseen tehokkuuteen regiimin niiden näkökulmasta tulisi tähdätä, olevan varsin kaukana tavoitearvosta.

Leimaavaa kaikkien toimijoiden argumentaatiolle on oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden teemojen osittainen linkittyminen toisiinsa. Tämä tulee esiin esimerkiksi siten, että Liite I -maihin kuuluvat Yhdysvallat, Venäjä sekä Euroopan unioni yhdistävät sekä regiimin oikeudenmukaisuuden että tehokkuuden saavuttamisen mahdollisimman laajaan osallistumiseen uudessa sopimuksessa sovittaviin päästövähennyksiin. Saudi-Arabian mukaan tehokkuus puolestaan saavutetaan teknologisilla muutoksilla, jotka samalla mahdollistavat öljyntuottajamaiden taloudellisen kehityksen ja siten sen näkökulmasta oikeudenmukaisen regiimin. Pienten saarivaltioiden liiton argumentaatiossa oikeudenmukaisuus ja tehokkuus liittyvät toisiinsa etenkin siten, että liitto katsoo tehokkaan ilmastoregiimin olevan elintärkeä ehto sen jäsenmaiden selviytymiselle ilmastonmuutoksen ja sen haitallisten vaikutusten edetessä. Pienten saarivaltioiden liitto yhdistää siten ilmastoregiimin tehokkuuden oikeuksista keskeisimpään – oikeuteen elämään ja olemassaoloon. Mahdollisesti merkittävintä uuden ilmastopimuksen kannalta on kuitenkin tapa, jolla lähes kaikki kehitysmaat käsittävä Ryhmä 77 ja Kiina yhdistää argumentaatioonsa oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden teemat: sen valmius osallistua regiimin tehokkuuteen tähtääviin hillitsemistoimiin, käytännössä päästörajoituksiin, on olemassa mutta tämä valmius on samalla riippuvainen siitä, että yleissopimuksessa ilmaistut oikeudenmukaisuusperiaatteet huomioidaan riittävällä ja kokonaisvaltaisella tavalla. Olennaista on Ryhmä 77 ja Kiinan mukaan

erityisesti teollistuneiden maiden sitoutuminen kehitysmaille hillitsemistoimia varten kohdistettavaan rahoitukseen ja teknologiaan.

Toimijoiden argumentaatiossa esiin tuleva oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden tavoitteiden yhdistäminen liittyy olennaisesti oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden väliseen dynamiikkaan, joka määrittää pitkälti mahdollisuuksia yhdistää nämä tavoitteet ilmastoregiimissä ja sen toiminnassa. Tämä ilmenee etenkin Ryhmä 77 ja Kiinan edellä mainitussa argumentaatiossa, jossa se osoittaa sen jäsenmaiden hyväksyvän myös ajatuksen päästörajoitusten kaltaisista ilmastonmuutosta hillitsevista toimista, mutta vain osana Liite I -maiden omia merkittäviä päästövähennyksiä sekä niiden kehitysmaille myöntämää rahoitusta ja teknologian siirtoa. Toimijoiden argumentaation perusteella onkin mahdollista tulkita oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden olevan niin tiiviisti toisiinsa linkittyviä tavoitteita, ettei kumpaakaan niistä voi saavuttaa ilman toisen riittävää huomioon ottamista. Yleissopimuksen sisältämien oikeudenmukaisuusperiaatteiden huomioimista voidaan näin ollen pitää edellytyksenä sille, että myös kehitysmaat voivat sitoutua niitä koskeviin päästörajoituksiin, mikä puolestaan on keskeinen edellytys tehokkuuden toteutumiselle. Toisaalta oikeudenmukaisuusperiaatteita ei myöskään voi toteuttaa tehokkuuden kustannuksella: mikäli vastuun eriytyneisyyteen liittyviä periaatteita painotetaan siten, että päästörajoitukset koskevat myös uudessa ilmastopimuksessa ainoastaan teollistuneita maita, ei yleissopimuksen 2 artiklaa ole mahdollista saavuttaa. Tämä puolestaan vesittäisi regiimin tehokkuuden ja samalla sen olemassaolon perustan.

Toimijoiden argumentaatio osoittaa, että oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden samanaikainen toteutuminen tavoitearvojen merkityksessä on erittäin vaikea saavuttaa. Yhtenä mahdollisuutena sekä oikeudenmukaisuuden että tehokkuuden saavuttamiselle tavalla, joka olisi lähellä tavoitearvoja, voidaan pitää luvussa 4.3.2. mainittua päästöjen vähentämiseen ja lähentämiseen perustuvaa mallia, jossa kehitysmaiden ja teollistuneiden maiden henkilöä kohti lasketut päästötavoitteet kohtaavat toisensa etukäteen määritellyssä aikataulussa. Ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksien kumulatiivisen luonteen vuoksi on kuitenkin Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin arvioiden mukaan välttämätöntä, että päästöt saavuttavat huippunsa jo vuoteen 2015 mennessä, mikäli keskilämpötilan yli kahden celsiusasteen nousu, tässä tutkimuksessa vaaralliseksi määritelty ilmastojärjestelmään kohdistuva häiriö, halutaan estää. Tämän saavuttaminen päästöjen vähentämiseen ja lähentämiseen perustuvalla järjestelyllä, jossa kehitysmaille annetaan mahdollisuus lisätä omia kasvihuonekaasupäästöjään nykyistä huomattavasti korkeammalle tasolle, on kuitenkin hyvin epätodennäköistä.

Kuinka regiimin edistämässä ilmastopolitiikassa sitten voitaisiin yhdistää toisistaan riippuvaiset tavoitteet oikeudenmukaisuudesta ja tehokkuudesta? Toimijoiden argumentaation pohjalta tehtyjen johtopäätöksiä perusteella näitä tavoitteita ei regiimin tämänhetkisessä tilanteessa voi saavuttaa samanaikaisesti sellaisella tavalla, joka olisi lähellä yleissopimuksesta johdettuja tavoitearvoja. Olennainen määrittäjä sille, missä muodossa oikeudenmukaisuus ja tehokkuus voivat toteutua onkin se, kumman näistä tavoitteista – sopimuspuolten välisen oikeudenmukaisuuden vai ilmastojärjestelmän suojelemisen – regiimin toimijat asettavat ensisijaiseksi vuoden 2012 jälkeisessä ilmastopöytäkirjassa.

Oikeudenmukaisuuden tai tehokkuuden tavoitteen asettaminen ensisijaiseksi liittyy samalla regiimin kaltaisen instituution perimmäiseen normatiiviseen kysymykseen siitä, minkä arvojen tulisi olla ensisijaisia sen toiminnassa⁴⁷⁶. Yleissopimuksen perusteella ilmastoregiimin ja sen toiminnan ensisijainen arvo on oikeudenmukaisuus, jolla sopimuksessa viitataan etenkin sopimuspuolten vastuun eriytyneisyyteen: teollistuneiden maiden historialliseen vastuuseen perustuvaan edelläkävijän rooliin, kehitysmaiden erityistarpeisiin ja -oloihin sekä kehitysmaiden oikeuteen kehittyä. Tehokkuuden ja samalla regiimin perimmäisen tavoitteen toteutumista tällaisessa tilanteessa, jossa regiimin ensisijaisena toimintaa ohjaavana arvona on yleissopimuksessa määriteltyjen oikeudenmukaisuusperiaatteiden mukainen oikeudenmukaisuus, voidaan pitää lähes mahdottomana.

Oikeudenmukaisuuden keskeinen rooli tulee yleissopimuksen lisäksi esiin useiden aineiston toimijoiden argumentaatioissa. Tästä huolimatta Saudi-Arabia on toimijoista ainoa, joka asettaa argumentaatioissaan oikeudenmukaisuuden regiimin ensisijaiseksi arvoksi. Sopimuspuolten välinen oikeudenmukaisuus ei siten ilmene toimijoiden argumentaatioissa aivan niin hallitsevana tavoitteena suhteessa tehokkuuteen kuin yleissopimuksen sopimustekstistä voisi päätellä. Regiimin tämänhetkisessä tilanteessa suurimpana esteenä oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden samanaikaiselle toteutumiselle ovat analyysin perusteella toimijoiden toisistaan poikkeavat näkemykset siitä, kuinka ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen taakka tulisi jakaa sopimuspuolten kesken. Tämä koskee erityisesti regiimin tehokkuuden kannalta ratkaisevan tärkeitä päästövähennyksiä: toimijat ovat yksimielisiä päästövähennyksien tarpeellisuudesta mutta niillä on hyvin erilaisia näkökulmia siihen, kuinka nämä vähennykset tulisi

⁴⁷⁶ Vrt. Frost 1996, 4.

toteuttaa sekä etenkin siihen, *kenen* näitä päästövähennyksiä tulisi tehdä ja millaisessa mittakaavassa.

Huolimatta siitä, että tämä tutkimus ei ole keskittynyt ilmastoregiimin kehittymiseen sen tämänhetkiseen vaiheeseensa, on tutkielman kolmannessa ja neljännessä luvussa käsitellyn aiemman tutkimuksen valossa mahdollista tulkita, että usean regiimin toimijan käsitykset ilmastonmuutoksesta ja sen haitallisista vaikutuksista ovat muuttuneet merkittävästi regiimin olemassaolon aikana. Tämä muutos on pitkälti tapahtunut rinnakkain sen prosessin kanssa, jonka kautta tieteelliset tutkimustulokset ihmisen aiheuttamasta ilmastonmuutoksesta sekä sen vaikutuksista ovat tarkentuneet tämänhetkiseen muotoonsa ja saavuttaneet aiempaa huomattavasti laajemman tietoisuuden kansainvälisellä tasolla, useiden sopimuspuolien kohdalla myös kansallisella, paikallisella ja yksilötasolla sekä ei-valtiollisten toimijoiden keskuudessa. Aiemman tutkimuksen ja toimijoiden argumentaation perusteella onkin mahdollista tulkita, että yhtäältä toiminta regiimissä ja toisaalta ilmastonmuutosta koskeva luonnontieteellinen tieto, erityisesti Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin kokoamat arviointiraportit, ovat muodostuneet osaksi sitä prosessia, jossa yleissopimuksen sopimuspuolet määrittelevät oman kansallisen intressinsä suhteessa regiimiin ja sen edistämään kansainväliseen ilmastopolitiikkaan. Toimijat tiedostavat näin ollen aiempaa enemmän määrin etuja, joita ne voivat regiimin puitteissa tapahtuvan yhteistyön kautta saavuttaa. Ilmastoregiimissä nämä edut koostuvat pääosin siitä, että yhteistyön avulla voidaan vähentää riskejä kaikille osapuolille epäedullisista lopputuloksista, ilmastonmuutoksen haitallisista vaikutuksista. Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin julkaisemien tutkimustuloksien verrattain keskeinen rooli niin toimijoiden argumentaatiossa kuin myös yleisesti kansainvälisen ilmastopolitiikan diskursseissa antaa kuitenkin näkemykseni mukaan viitteitä siitä, ettei osin regiimin kautta saavutettu tieto ole ainoastaan auttanut valtioita *havaitsemaan* niiden yhteisiä intressejä vaan se on myös *muokannut* niiden omia intressejä. Samalla luonnontieteellisen tiedon rooli viittaa siihen, että toimijoiden käsitykset ilmastonmuutoksesta ja sen vakavuudesta voivat muuttua edelleen, joko uuden tai uudella tavalla määritellyn tiedon valossa.

Regiimin toimintaan sekä ilmastonmuutosta koskevaan tietoon liittyvät kehitykset ja niiden eteneminen vuoden 2009 loppuun asti ulottuvan neuvotteluprosessin aikana tulevat olemaan erityisen merkittäviä tekijöitä suhteessa siihen, missä määrin vuoden 2012 jälkeisellä sopimuksella on mahdollista hillitä ilmastonmuutosta ja silti ottaa kokonaisvaltaisella tavalla huomioon regiimin toimijoiden välinen oikeudenmukaisuus yleissopimuksen sille antamassa merkityksessä. Ratkaisevaa oikeudenmukaisen ja tehokkaan ilmastoregiimin saavuttamisen kannalta on näin ollen

se, missä määrin toimijoiden oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta koskevat odotukset liikkuvat kohti regiimin puitteissa muodostettuja toimintamalleja – periaatteita, normeja, sääntöjä ja päätöksentekomenettelyjä – matkalla Balilta Kööpenhaminaan ja siitä eteenpäin.

Lähdeluettelo

Primääriaineisto

Sopimustekstit

Ilmastonmuutosta koskeva Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimus (SopS 61/1994) Allekirjoitettu New Yorkissa 9.5.1992, tullut voimaan kansainvälisesti 21.3.1994 ja Suomessa 1.8.1994. Luettu 10.5.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1994/19940061/19940061_2>

Ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen Kioton pöytäkirja (SopS 13/2005). Allekirjoitettu Kiotossa 11.12.1997, tullut voimaan kansainvälisesti sekä Suomessa 16.2.2005. Luettu 10.5.2008.

<<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopimussarja/2005/20050005.pdf>>

Toimijoiden lausunnot

UNFCCC:n 13. osapuolikonferenssi (13th Conference of the Parties, COP 13), Bali, Indonesia, 3.-15.12.2007

COP 13:n (Bali) videoidut lausunnot ovat sivustolta: <<http://www.un.org/webcast/unfccc/2007/>> katsottu 28.8.2008.

Euroopan unioni/Portugali, ympäristö-, aluesuunnittelu- ja alueellisen kehityksen ministeri Francisco Nunes Correia

12.12.2007

<http://www.portugal.gov.pt/Portal/EN/Governos/Governos_Constitucionais/GC17/Documentos/20071212_Eng_MAOTDR_Int_Conferencia_Bali.htm> Luettu 12.7.2008.

15.12.2007, osa 3

<<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>> Videoitu lausunto.

15.12.2007, osa 4

<http://www.portugal.gov.pt/Portal/EN/Governos/Governos_Constitucionais/GC17/Documentos/20071215_Eng_MAOTDR_Int_Conferencia_Bali.htm> Luettu 12.7.2008.

Pienten saarivaltioiden liitto/Grenada, suurlähettiläs Angus Friday, pysyvä edustusto YK:ssa

12.12.2007

<<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/hl/unfccc071212pm1-hls-eng.rm?start=01:02:44&end=01:11:22>> Videoitu lausunto.

Ryhmä 77 ja Kiina/Pakistan, suurlähettiläs Munir Akram, pysyvä edustusto YK:ssa

12.12.2007

<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=071212>> Luettu 12.7.2008.

15.12.2007, osa 3

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

Ryhmä 77 ja Kiinan muut toimijat (lausunnot itsenäisiä, ei G77:n nimissä)

Etelä-Afrikka, ympäristö- ja matkailuministeri Marthinus van Schalkwyk. 15.12.2007, osa 3.

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

Kiina, kansallisen kehitys- ja uudistuskomission ministeri ja varapuheenjohtaja Xie Zhenhua.

15.12.2007, osa 4. <rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215pm1-cop13-eng.rm> Videoitu lausunto.

Papua Uusi-Guinea, Kevin Conrad. 15.12.2007, osa 3.

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

Saudi-Arabia, raakaöljy- ja mineraalivarantoministeri Ali Ibrahim Al-Naimi

12.12.2007

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/hl/unfccc071212pm1-hls-eng.rm?start=02:37:30&end=02:43:07> Videoitu lausunto.

Venäjän federaatio, federaation hydrometeorologian ja ympäristövalvonnan yksikön johtaja Aleksandr Bedritsky

12.12.2007

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/hl/unfccc071212pm2-hls-eng.rm?start=00:57:40&end=01:03:28> Videoitu lausunto.

15.12.2007, osa 4

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215pm1-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

Yhdysvallat, globaaliasioiden varaulkoministeri Paula J. Dobriansky

12.12.2007

<http://state.gov./g/rls/rm/97174.htm> Luettu 12.7.2008.

15.12.2007, osa 3/lausunto 1

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

15.12.2007, osa 3/lausunto 2

<rtsp://webcast.un.org/ondemand/conferences/unfccc/2007/cop/unfccc-071215am3-cop13-eng.rm>
Videoitu lausunto.

15.12.2007, osa 4

<http://state.gov./g/rls/rm/98070.htm> Luettu 12.7.2008.

UNFCCC:n ilmastoneuvottelut: Yleissopimukseen perustuvan pitkän aikavälin yhteistyön ad hoc -työryhmän toinen istunto (The second session of the Ad Hoc Working Group on Long-Term Cooperative Action under the Convention, AWG-LCA 2), Bonn, Saksa 2.-13.6.2008

LCA-työryhmän (Bonn) videoidut lausunnot ovat sivustolta <http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ovw_page.php?id_kongressmain=48> katsottu 6.8.2008. Kaikkien LCA-työryhmään osallistuneiden edustajien nimiä ei ollut saatavilla, joten niitä ei mainita.

Euroopan unioni/Slovenia

2.6.2008

<<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st11016.en08.pdf>> Luettu 2.8.2008.

6.6.2008

<http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ply_page.php?id_kongresssession=1223&player_mode=isdn_real> Videoitu lausunto.

12.6.2008

<http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ply_page.php?id_kongresssession=1243&player_mode=isdn_real> Videoitu lausunto.

Pienten saarivaltioiden liitto/Barbados

2.6.2008

<http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ply_page.php?id_kongresssession=1173&player_mode=isdn_real> Videoitu lausunto.

12.6.2008

<http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ply_page.php?id_kongresssession=1243&player_mode=isdn_real> Videoitu lausunto.

Ryhmä 77 ja Kiina/Antigua ja Barbuda

2.6.2008

<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=080602>> Luettu 2.8.2008.

12.6.2008

<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=080612b>> Luettu 2.8.2008.

Saudi-Arabia

2.6.2008

<http://unfccc.metafusion.com/kongresse/SB28/templ/ply_page.php?id_kongresssession=1173&player_mode=isdn_real> Videoitu lausunto.

Yhdysvallat

2.6.2008

<<http://www.state.gov/g/oes/rls/rm/105754.htm>> Luettu 2.8.2008.

6.6.2008

<<http://www.state.gov/g/oes/rls/rm/105750.htm>> Luettu 2.8.2008.

Korkean tason ilmastotapahtuma (The Future in Our Hands: Addressing the Leadership Challenge of Climate Change, High-Level Event on Climate Change, HLE), New York, 24.9.2007

Kaikki HLE:n lausunnot ovat sivustolta <<http://www.un.org/climatechange/2007highlevel/>> luettu 12.7.2008.

Euroopan unioni/Portugali, pääministeri José Sócrates.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/portugal-eng.pdf>>

Pienten saarivaltioiden liitto/Grenada, pääministeri Keith C. Mitchell.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/grenada-en.pdf>>

Ryhmä 77 ja Kiina/Pakistan, ympäristöministeri Mukhdoom Syed Faisal Saleh Hayat.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/pakistan-eng.pdf>>

Saudi-Arabia, raakaöljy- ja mineraalivarantoministeri Ali Ibrahim Al-Naimi.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/saudi%20arabia-en.pdf>>

Venäjän federaatio, hydrometeorologian ja ympäristövalvonnan yksikön johtaja Aleksandr Bedritsky.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/russianfederation-eng.pdf>>

Yhdysvallat, ulkoministeri Condoleezza Rice.

<<http://www.un.org/webcast/climatechange/highlevel/2007/pdfs/Secretary-CondoleezzaRice.pdf>>

Konferenssien muut dokumentit

HLE, About the High-Level Event.

<<http://www.un.org/climatechange/2007highlevel/about.shtml>> Luettu 13.7.2008.

HLE, Programme of the High-Level Event.

<<http://www.un.org/climatechange/2007highlevel/events.shtml>> Luettu 17.7.2008.

UNFCCC, Bali Action Plan. Dokumentissa: UNFCCC, Report of the Conference of the Parties on its 13th session, held in Bali from 3 to 15 December 2007. Part Two: Action taken by the Conference of the Parties at its 13th session, Decision 1/CP.13.

<<http://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf>> Luettu 13.7.2008.

Muu primääriaineisto

Global Commons Institute (2004), C&C Definition Statement.

<<http://www.gci.org.uk/>> Luettu 19.9.2008.

IPCC, About IPCC.

<<http://www.ipcc.ch/about/index.htm>> Luettu 7.7.2008.

IPCC, Assessment Reports.

<<http://www.ipcc.ch/ipccreports/assessments-reports.htm>> Luettu 7.7.2008.

IPCC (2007), Summary for Policymakers. Teoksessa: Solomon, S. – D. Qin – M. Manning – Z. Chen – M. Marquis – K.B. Averyt – M. Tignor – H.L. Miller (eds.), *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.

IPCC (2007), Summary for Policymakers. Teoksessa: Metz, B. – O.R. Davidson – P.R. Bosch – R. Dave – L.A. Meyer (eds.), *Climate Change 2007: Mitigation. Contribution of Working Group III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.

IPCC (2007) Summary for Policymakers. *Climate Change 2007: Synthesis Report*.

<http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr_spm.pdf> Luettu 24.9.2008.

UNFCCC, The History of the Secretariat.

<http://unfccc.int/secretariat/history_of_the_secretariat/items/1218.php> Luettu 9.9.2008.

UNFCCC, The 'Rio Conventions'.

<http://unfccc.int/essential_background/feeling_the_heat/items/2916.php> Luettu 9.9.2008.

UNFCCC, Party Groupings.

<http://unfccc.int/parties_and_observers/parties/negotiating_groups/items/2714.php>

Luettu 13.7.2008.

White House Press Release 11.6.2001, President Bush Discusses Global Climate Change.

<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/06/20010611-2.html>>

YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 43/53 (1988).

< <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r053.htm> >

Sekundääriaineisto

Adler, Emanuel (2002), Constructivism and International Relations. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 95–118.

Alasuutari, Pertti (1994), *Laadullinen tutkimus*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Aristoteles (1997), *Retoriikka. Runousoppi*. Helsinki: Gaudeamus.

Beer, Francis A. – Robert Hariman (1996), Realism and Rhetoric in International Relations. Teoksessa: Beer, Francis A. – Robert Hariman (eds.), *Post-Realism. The Rhetorical Turn in International Relations*. East Lansing: Michigan State University Press, ss. 1–30.

Beer, Francis A. – Christ'l De Landtsheer (2004a), Foreword. Teoksessa: Beer, Francis A. – Christ'l De Landtsheer (eds.), *Metaphorical World Politics*. East Lansing: Michigan State University Press, ss. ix–x.

Beer, Francis A. – Christ'l De Landtsheer (2004b), *Metaphors, Politics, and World Politics*. Teoksessa: Beer, Francis A. – Christ'l De Landtsheer (eds.), *Metaphorical World Politics*. East Lansing: Michigan State University Press, ss. 5–52.

Beitz, Charles R. (1999), *Political Theory and International Relations*. 2nd edition. Princeton: Princeton University Press.

Benz, Arthur (2004), *Multilevel Governance – Governance im Mehrebenensystemen*. Teoksessa: Benz, Arthur (Hrsg.), *Governance – Regieren in komplexen Regelsystemen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, ss. 125–146.

Brouns, Bernd (2004), *Was ist gerecht? Nutzungsrechte an natürlichen Ressourcen in der Klima- und Biodiversitätspolitik*. Wuppertal Paper No. 146. Wuppertal: Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie.

Brown, Chris (2005), *Understanding International Relations*. 3rd edition. New York: Palgrave Macmillan.

Burke, Kenneth (1969), *Grammar of Motives*. Berkeley: University of California Press.

Cazorla, Marina – Michael Toman (2000), *International Equity and Climate Change Policy*. Climate Issue Brief No. 27. Washington: Resources for the Future.

Chasek, Pamela S. – David L. Downie – Janet Welsh Brown (2006), *Global Environmental Politics*. 4th edition. Boulder: Westview Press.

Commission on Global Governance (1995), *Our Global Neighborhood: The Report of the Commission on Global Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Dryzek, John S. (1997), *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford and New York: Oxford University Press.

Elliot, Lorraine (2005), *Transnational Environmental Harm, Inequity and the Cosmopolitan Response*. Teoksessa: Dauvergne, Peter (ed.), *Handbook of Global Environmental Politics*. Cheltenham and Northampton: Edward Elgar, ss. 486–501.

Fearon, James – Alexander Wendt (2002), *Rationalism vs. Constructivism: A Sceptical View*. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 52–72.

Finnemore, Martha (1996), *National Interest in International Society*. Ithaca: Cornell University Press.

Foot, Rosemary (2003), *Introduction*. Teoksessa: Foot, Rosemary – John Gaddis – Andrew Hurrell (eds.), *Order and Justice in International Relations*. Oxford and New York: Oxford University Press, ss. 1–23.

Frost, Mervyn (1996), *Ethics in International Relations: A Constitutive Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Frost, Mervyn (1998), A Turn Not Taken: Ethics in IR at the Millennium. *Review of International Studies* 24 (5): 119–132.
- Grubb, Michael (1995), Seeking Fair Weather: Ethics and the International Debate on Climate Change. *International Affairs*, 71 (3): 463–496.
- Haas, Ernst B. (1983), Words Can Hurt You; or Who Said What to Whom about Regimes. Teoksessa: Krasner, Stephen D. (ed.), *International Regimes*. Ithaca: Cornell University Press, ss. 23–59.
- Haas, Ernst B. (1990), *When Knowledge is Power: Three Models of Change in International Organizations*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Haas, Peter M. (1993), Epistemic Communities and the Dynamics of International Environmental Co-Operation. Teoksessa: Rittberger, Volker – Peter Mayer (eds.), *Regime Theory and International Relations*. Oxford and New York: Clarendon Press, ss. 168–201.
- Haas, Peter M. (2004), Science Policy for Multilateral Environmental Governance. Teoksessa: Kanie, Norichika – Peter M. Haas (eds.), *Emerging Forces in Environmental Governance*. Tokyo et al.: United Nations University Press, ss. 115–136.
- Haggard, Stephen – Beth A. Simmons (1987), Theories of International Regimes. *International Organization* 41 (3): 491–517.
- Haila, Yrjö (2001), Mikä ympäristö? Teoksessa: Haila, Yrjö – Pekka Jokinen (toim.), *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, ss. 9–20.
- Hardin, Thomas (1968), The Tragedy of the Commons. *Science* 162 (3859): 1243–1248.
- Hasenclever, Andreas – Peter Mayer – Volker Rittberger (1997), *Theories of International Regimes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hasenclever, Andreas – Peter Mayer – Volker Rittberger (2000), Integrating Theories of International Regimes. *Review of International Studies* 26 (1): 3–33.
- Herne, Kaisa (2001), Epävarmuus ja ympäristöllinen oikeudenmukaisuus, *Kosmopolis* 31 (2): 7–27.
- Hurrell, Andrew (1993), International Society and the Study of Regimes. Teoksessa: Rittberger, Volker – Peter Mayer (eds.), *Regime Theory and International Relations*. Oxford and New York: Clarendon Press, ss. 49–72.
- Hurrell, Andrew (2002), Norms and Ethics in International Relations. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 137–154.
- Hurrell, Andrew (2003), Order and Justice in International Relations: What is at Stake? Teoksessa: Foot, Rosemary – John Gaddis – Andrew Hurrell (eds.), *Order and Justice in International Relations*. Oxford and New York: Oxford University Press, ss. 24–48.

Jönsson, Christer (1993), *Cognitive Factors in Explaining Regime Dynamics*. Teoksessa: Rittberger, Volker – Peter Mayer (eds.), *Regime Theory and International Relations*. Oxford and New York: Clarendon Press, ss. 202–222.

Kameyama, Yasuko (2004), *The IPCC: Its Roles in International Negotiation and Domestic Decision-making on Climate Change Policies*. Teoksessa: Kanie, Norichika – Peter M. Haas (eds.), *Emerging Forces in Environmental Governance*. Tokyo et al.: United Nations University Press, ss. 137–154.

Keohane, Robert O. (1984), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.

Krasner, Stephen D. (1983), *Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables*. Teoksessa: Krasner, Stephen D. (ed.), *International Regimes*. Ithaca: Cornell University Press, ss. 1–21.

Kratochwil, Friedrich – John Gerald Ruggie (1986), *International Organization: A State of the Art on an Art of the State*. *International Organization* 40 (4): 753–775.

Kratochwil, Friedrich (1989), *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.

Krebs, Ronald R. – Patrick Thaddeus Jackson (2007), *Twisting Tongues and Twisting Arms: The Power of Political Rhetoric*. *European Journal of International Relations* 13 (1): 35–66.

Levy, Marc A. – Oran R. Young – Michael Zürn (1995), *The Study of International Regimes*. *European Journal of International Relations* 1 (3): 267–330.

Litfin, Karen T. (1994), *Ozone Discourses: Science and Politics in Global Environmental Cooperation*. New York: Columbia University Press.

Mayer, Peter – Volker Rittberger – Michael Zürn (1993), *Regime Theory: State of the Art and Perspectives*. Teoksessa: Rittberger, Volker – Peter Mayer (eds.), *Regime Theory and International Relations*. Oxford and New York: Clarendon Press, ss. 391–430.

McNeill, John R. (2005), *Blue Planet. Die Geschichte der Umwelt im 20. Jahrhundert*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.

Metz, Bert – Marcel Berk – Michel den Elzen – Bert de Vries – Detlef van Vuuren (2002), *Towards an Equitable Global Climate Change Regime: Compatibility with Article 2 of the Climate Change Convention and the Link with Sustainable Development*. *Climate Policy* 2 (2–3): 211–230.

Milliken, Jennifer L. (1996), *Metaphors of Prestige and Reputation in American Foreign Policy and American Realism*. Teoksessa: Beer, Francis A. – Robert Hariman (eds.), *Post-Realism: The Rhetorical Turn in International Relations*. East Lansing: Michigan State University Press, ss. 217–238.

Myerson, George – Yvonne Rydin (1996), *The Language of Environment*. London: UCL Press.

- Oberthür, Sebastian – Hermann E. Ott (2000), *Das Kyoto-Protokoll. Internationale Klimapolitik für das 21. Jahrhundert*. Opladen: Leske+Budrich.
- Ostrom, Elinor (1990), *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ott, Hermann E. – Harald Winkler – Bernd Brouns (2004), *South-North Dialogue on Equity in the Greenhouse: A Proposal for an Adequate and Equitable Global Climate Agreement*. Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit GTZ.
- Palonen, Kari – Hilikka Summa (1996), Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa: Palonen, Kari – Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, ss. 7–19.
- Parson, Edward A. (1993), Protecting the Ozone Layer. Teoksessa: Haas, Peter M – Robert Keohane – Marc A. Levy, *Institutions for the Earth: Sources of Effective International Environmental Protection*. Cambridge and London: MIT Press, ss. 27–73.
- Perelman, Chaïm – Lucie Olbrechts-Tyteca (1969), *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Notre Dame and London: University of Notre Dame Press.
- Perelman, Chaïm (1996), *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Peterson, M.J. (1997), International Organizations and the Implementation of Environmental Regimes. Teoksessa: Young, Oran R. (ed.), *Global Governance: Drawing Insights from the Environmental Experience*. London: MIT Press, ss. 115–151.
- Ravindranath, N. H. (2002), *Climate Change and Developing Countries*. Secaucus: Kluwer Academic Publishers.
- Rawls, John (1988), *Oikeudenmukaisuusteoria*. Helsinki: WSOY.
- Redclift, Michael – Colin Sage (1999), Resources, Environmental Degradation and Inequality. Teoksessa: Hurrell, Andrew – Ngaire Woods (eds.), *Inequality, Globalization, and World Politics*. Oxford and New York: Oxford University Press, ss. 122–149.
- Ruggie, John Gerald (1998), What Makes the World Hang Together? Neo-utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. *International Organization* 52 (4): 855–885.
- Sachs, Wolfgang (2001), Das Kyoto-Protokoll: Lohnt sich seine Rettung? *Blätter für deutsche und internationale Politik* 45 (7): 847–856.
- Schmidt, Brian C. (2002), On the History and Historiography of International Relations. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 3–22.
- Schellnhuber, Hans-Joachim – Meinhard Schulz-Baldes – Benno Pilardeaux (2001), Umweltveränderungen und ihre Folgen. Teoksessa: Bundesakademie für Sicherheitspolitik (Hrsg.), *Sicherheitspolitik in neuen Dimensionen: Kompendium zum erweiterten Sicherheitsbegriff*. Hamburg: E.S. Mittler & Sohn, ss. 567–584.

- Shukla, P.R. (1999), Justice, Equity and Efficiency in Climate Change: A Developing Country Perspective. Teoksessa: Tóth, Ferenc (ed.), *Fairness Concerns in Climate Change*. London: Earthscan Publications, ss. 145–159.
- Simmons, Beth A. – Lisa L. Martin (2002), International Organizations and Institutions. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 192–211.
- Stokke, Olav Schram (1997), Regimes as Governance Systems. Teoksessa: Young, Oran R. (ed.), *Global Governance: Drawing Insights from the Environmental Experience*. London: MIT Press, ss. 27–63.
- Storey, Mark (2003), *Mitä Kioton jälkeen? Pitkän aikavälin kansainvälisen ilmastopolitiikan haasteita ja vaihtoehtoja*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Summa, Hilikka (1989), *Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka: Tapaus asuntopolitiikka*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Summa, Hilikka (1996), Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa: Palonen, Kari – Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, ss. 51–83.
- Tirkkonen, Juhani – Pekka Jokinen (2001), Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala. Teoksessa: Haila, Yrjö – Pekka Jokinen (toim.), *Ympäristöpolitiikka: Mikä ympäristö, kenin politiikka*. Tampere: Vastapaino, ss. 65–77.
- Vogler, John (1996), Introduction. The Environment in International Relations: Legacies and Contentions. Teoksessa: Vogler, John – Mark F. Imber (eds.), *The Environment and International Relations*. London: Routledge, ss. 1–21.
- Vogler, John (2000), *The Global Commons: Environmental and Technological Governance*. 2nd Edition. Chichester: Wiley.
- Wæver, Ole (1997), John G. Ruggie: Transformation and Institutionalization. Teoksessa: Neumann, Iver B. – Ole Wæver (eds.), *The Future of International Relations: Masters in the Making*. London and New York: Routledge, ss. 170–204.
- Wendt, Alexander (1992), Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2): 391–425.
- Yearley, Steven (1996), *Sociology, Environmentalism, Globalization: Reinventing the Globe*. London et al: Sage.
- Young, Oran R. (1994), *International Governance: Protecting the Environment in a Stateless Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- Young, Oran R. (1997a), Rights, Rules, and Resources in World Affairs. Teoksessa: Young, Oran R. (ed.), *Global Governance: Drawing Insights from the Environmental Experience*. London: MIT Press, ss. 1–23.

Young, Oran R. (1997b), *Global Governance: Toward a Theory of Decentralized World Order*. Teoksessa: Young, Oran R. (ed.), *Global Governance: Drawing Insights from the Environmental Experience*. London: MIT Press, ss. 273–299.

Young, Oran R. (1999a), *Governance in World Affairs*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Young, Oran R. (1999b), *Fairness Matters. The Role of Equity in International Regime Formation*. Teoksessa: Low, Nicholas (ed.), *Global Ethics and Environment*. London: Routledge, ss. 247–263.

Young, Oran R. – Marc. A Levy (1999), *The Effectiveness of International Environmental Regimes*. Teoksessa: Oran R. Young (ed.), *The Effectiveness of International Environmental Regimes. Causal Connections and Behavioral Mechanisms*, ss. 1–32.

Zürn, Michael (2002), *From Interdependence to Globalization*. Teoksessa: Carlsnaes, Walter – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. London et al.: Sage, ss. 235–254.